

**MÜZELERİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
TARİH DERSİ BAŞARILARI VE
HATIRDA TUTMA BECERİLERİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

145248

145248
Cengiz EPİK

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü**

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Erdal ASLAN

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı İçin Öngördüğü**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak Hazırlamıştır.

İzmir

2004

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Müzelerin Lise Öğrencilerinin Tarih Dersi Başarıları ve Hatırda Tutma Becerileri Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıflar yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/06/2004
Cengiz ERİK

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından**ORTA ÖĞRETİM**.....**SOSYAL**.....

.....**ALANLAR**.....**EĞİTİMİ**..... Anabilim Dalı

.....**TARİH**.....**EĞİTİMİ**..... Bilim Dalında

Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :.....**Yrd. Doç. Dr. Erdoğan ASKAN**.....

¼ye :.....**Prof. Dr. Recep YILDIRIM**.....

¼ye :.....**Yrd. Doç. Dr. Yasir YAVUZ**.....

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

21.17.120034

Prof. Dr. Sedef GİDENER
Enstit¼ M¼d¼r¼

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU**

Tez No:

Konu kodu:

Üniv. kodu:

***Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.**

Tez yazarının

Soyadı: EPIK

Adı: Cengiz

Tezin Türkçe Adı: MÜZELERİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSİ BAŞARILARI VE HATIRDA TUTMA BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.

Tezin Yabancı Dildeki Adı: THE EFFECTS OF MUSEUMS ON HIGH SCHOOL STUDENTS' SUCCESS IN THEIR HISTORY LESSONS AND THEIR ABILITIES OF REMEMBERING THE SUBJECTS.

Tezin yapıldığı

Üniversite: DOKUZ EYLÜL

Enstitü: EĞİTİM BİLİMLERİ

Yılı: 2004

Diğer Kuruluşlar:

Tezin Türü: 1-Yüksek Lisans (X)

2-Doktora ()

3-Sanatta Yeterlilik ()

Dili :Türkçe

Sayfa Sayısı :xii+171

Referans Sayısı :152

Tez Danışmanlarının

Ünvanı: Yrd. Doç. Dr. Adı: Erdal

Soyadı: ASLAN

Türkçe Anahtar Kelimeler

- 1-Müzecilik
- 2-Müze Eğitimi
- 3-Tarih Öğretimi
- 4-Eğitim ve Müzeler
- 5-Tarih Öğretimi ve Müzeler

İngilizce Anahtar Kelimeler

- 1-Museumology
- 2-The Museum Education
- 3-History Teaching
- 4-Education and Museums
- 5-History Teaching and Museums

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
YEMİN METNİ.....	-
JÜRİ İMZALARI.....	-
YÖK DÖKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU.....	-
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
EKLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
ÖZET VE ANAHTAR SÖZCÜKLER.....	ix
ABSTRACT AND KEY WORDS.....	xi

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
1.1.PROBLEM DURUMU.....	2
1.1.1.MÜZE KAVRAMI.....	2
1.1.2.MÜZE TÜRLERİ.....	5
1.1.3.MÜZENİN İŞLEVLERİ.....	7
1.1.3.1.Toplama.....	8
1.1.3.2.Koruma.....	8
1.1.3.3.Belgeleme.....	8
1.1.3.4.Sergileme.....	8
1.1.3.5.Eğitim.....	8
1.1.4.MÜZECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	8
1.1.4.1.Dünyada Müzeciliğin Gelişimi.....	9
1.1.4.2.Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi.....	10
1.1.4.2.1.I.Dönem: Osman Hamdi Bey ve Öncesi.....	11
1.1.4.2.2.II.Dönem: Osman Hamdi Bey’den Cumhuriyete.....	21
1.1.4.2.3.III.Dönem: Cumhuriyetten Günümüze.....	26
1.1.5.ÖĞRETME VE ÖĞRENME ORTAMI OLARAK MÜZELER.....	31
1.1.5.1.Müzenin Eğitim İşlevi.....	31
1.1.5.2.Müzelerde Eğitim İşlevi Kimler Tarafından Verilir?.....	36
1.1.5.3.Müzede, Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Araç ve Gereçler... ..	37
1.1.5.4.Müzelerde Öğretme ve Öğrenme Etkinlikleri.....	39
1.1.5.4.1.Müze İçinde Öğretme ve Öğrenme Etkinlikleri.....	40
1.1.5.4.1.1.Rehberli Turlar.....	40
1.1.5.4.1.2.Dokunma Oturumu.....	40
1.1.5.4.1.3.Drama ve Rol Yapma.....	42
1.1.5.4.1.4.Nesneleri Sorularla Çözümleme.....	43
1.1.5.4.1.5.Dedektif Çalışması.....	44
1.1.5.4.1.6.Öykü Anlatma.....	44
1.1.5.4.1.7.Fark nedir?.....	44
1.1.5.4.1.8.Atölye Çalışmaları.....	45
1.1.5.4.1.9.Kurslar.....	46
1.1.5.4.2.Müze Dışında Öğretme ve Öğrenme Etkinlikleri.....	46
1.1.5.4.2.1.Geziçi Sergiler.....	46

1.1.5.4.2.2.Ödünç Verme.....	47
1.1.5.5.Müze Ziyaretlerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	48
1.1.5.6. Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanılmasında Karşılaşılabilecek Sorunlar	51
1.1.6.MÜZEDE TARİH ÖĞRETİMİ.....	56
1.1.6.1.Tarih Nedir?.....	56
1.1.6.2.Tarih Neden Gereklidir?.....	59
1.1.6.3.Tarih Derslerinde Yaşanan Sorunlar.....	63
1.1.6.3.1.Tarih Ders Kitabından ve Müfredattan Kaynaklanan Sorunlar.....	64
1.1.6.3.2.Derslerde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili Sorunlar.....	69
1.1.6.3.3.Siyasal ve Toplumsal Sorunlar.....	74
1.1.6.4.Müze-Tarih Buluşması.....	76
1.1.6.5.Müzelerin Tarih Öğretimine Katkıları.....	78
1.1.7.Müzelerde Tarih Öğretimi Bağlamında, İzmir Etnografya Müzesi Örneği.....	90
1.1.7.1.Tarihçesi.....	90
1.1.7.2.Koleksiyonları.....	90
1.2.İlgili Araştırmalar.....	91
1.2.1.Müzecilikle İlgili Çalışmalar.....	92
1.2.2.Müze Eğitimiyle İlgili Çalışmalar.....	94
1.2.3.Tarih Öğretimiyle İlgili Çalışmalar.....	101
1.3.Problem.....	103
1.4.Alt Problemler.....	104
1.5.Araştırmanın Önemi.....	104
1.6.Sınırlılıklar.....	104
1.7.Sayıtlar.....	105

II. BÖLÜM

2.YÖNTEM.....	106
2.1.Araştırma Modeli.....	106
2.2.Evren ve Örneklem.....	107
2.2.1.Denekler.....	107
2.3.Veri Toplama Aracı.....	107
2.3.1.Başarı Testi.....	108
2.4.İşlem Yolu.....	109
2.5.Denel İşlemler.....	110
2.6.Deney Planı.....	112
2.7.Verilerin Çözümü.....	113

III. BÖLÜM

3.BULGULAR VE YORUM.....	114
3.1.Müze Ziyaretlerinin ve Müzede Uygulanan Eğitsel Etkinliklerin Lise Öğrencilerinin Tarih Dersi Başarıları Üzerindeki Etkileri (1. Alt Problem).....	114
3.2.Müze Ziyaretlerinin ve Müzede Uygulanan Eğitsel Etkinliklerin Lise Öğrencilerinin Tarih Dersi Hatırda Tutma Becerileri Üzerindeki Etkileri (2. Alt Problem).....	116

IV. BÖLÜM

4.SONUÇ, YARGI VE ÖNERİLER.....	120
4.1.Sonuç.....	120
4.2.Yargı.....	121
4.3.Öneriler.....	123
KAYNAKÇA.....	125
İNTERNET KAYNAKÇASI.....	133
EKLER.....	134

ÖNSÖZ

Günümüzde müzeler, çağın kendisine yüklediği eğitsel görevin farkına varmış olarak koleksiyon biriktirme ve koruma evresinden, bu koleksiyonları kullanarak çeşitli öğretim ve öğrenme etkinlikleriyle halkı eğitime evresine geçmeye başlamışlardır. Bir eğitim kurumu gibi hareket ederek, bir ailenin tüm fertlerinin eğlenerek öğrenmesini sağlaması yanında, öğrenmeyi de zevke dönüştürmüşlerdir. Müzelerin eğitim alanında yaptıkları bu hamleler, Türkiye’de dar kalıplar ve sorunlar yumağı içine sıkışıp kalan tarih öğretiminin bu çıkmazdan kurtulabilmesi için önemli bir fırsat yaratmıştır. Tarihin daha dokunulabilir ve daha canlı olarak sunulduğu ve yaşandığı müzeler, obje temelli bir eğitim sağlamak yoluyla tarih öğretimi için en elverişli ortamlar olmuşlardır.

İşte bu çalışmayla, tarih öğretimi için önemli bir kaynak ve elverişli bir ders ortamı olan müzelerin, öğrencilerin bilişsel seviyeleri ve kavrama düzeyleri üzerindeki etkileri araştırıldı. Bu bağlamda -tarih dersinde işlenen bir konunun müzedeki koleksiyonların işlediği konuyla örtüştüğü zamanlarda- çeşitli eğitsel etkinlikler yardımıyla müzede işlenecek bir dersin, lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkileri deneysel bir çalışmayla incelendi. Ayrıca çalışmada, müzeciliğin Türkiye’deki tarihsel gelişimine ışık tutularak, müzelerin eğitici rolleri ve tarih öğretimine olan katkıları irdelendi.

Bu çalışma, bir yıldan fazla bir sürede hazırlandı. Bu sürede başta hocalarım, meslektaşlarım, öğrencilerim ve ailem olmak üzere bir çok kişiden yardım ve destek gördüm. Burada emeği geçen herkesi anmak istiyorum.

Bu çalışmanın tamamlanmasında bütün yoğunluklarına rağmen benden desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Erdal Aslan başta olmak üzere, Prof. Dr. Recep Yıldırım’a, Yrd. Doç. Dr. İrfan Yurdabakan’a, Yrd. Doç. Dr. Yücel Kabapınar’a, Yrd. Doç. Dr. Oğuz Serin’e ve Araş. Gör. Hale Sucuoğlu’na teşekkür ve saygılarımı sunarım. Ayrıca, deneysel çalışmaların uygulanması aşamasında yardımlarını aldığım öğretmen arkadaşlarıma ve çalışmalara katılan bütün öğrencilere teşekkür ederim.

Ve yaşamıma anlam katan, tezi bitirmem için her türlü kahrımı çeken, manevi destekleriyle yanımda olan biricik eşim Emine’ye, anneme ve oğlum Yusuf’a çok teşekkür ederim.

TABLOLAR LİSTESİ

	SAYFA NO
Tablo :2.1-Deney Deseni.....	106
Tablo :2.2-Deneye Katılan Öğrencilerin Guruplara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı....	107
Tablo :2.3-Başarı Testi Madde Güçlük İndeksleri ve Madde Ayırıcılık Gücü İndeksleri.....	109
Tablo :2.4-Deney ve Kontrol Gurubu Deney Planı.....	112
Tablo :3.1-Deney ve Kontrol Guruplarının Öntest Ortalamalarının Karşılaştırılması..	114
Tablo :3.2-Deney ve Kontrol Guruplarının Öntest ve Sontest Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	115
Tablo :3.3-Deney ve Kontrol Guruplarının Sontest Ortalaması Sonuçları.....	116
Tablo :3.4-Kontrol Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi Sonuçları.....	116
Tablo :3.5-Tekrarlanmış Ölçümler İçin Varyans Analizi Tablosu.....	117
Tablo :3.6-Kontrol Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması. (Tukey HSD Testi).....	117
Tablo :3.7-Deney Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi Sonuçları.....	118
Tablo :3.8-Tekrarlanmış Ölçümler İçin Varyans Analizi Tablosu.....	119
Tablo :3.9-Deney Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması. (Tukey HSD Testi).....	119

ŒEKİLLER LİSTESİ

	SAYFA NO
Œekil :1.1-YaŒantı Konisi.....	82
Œekil :1.2-Öğrencilerin Öğrenme ve Hatırlama Durumlarını Gösteren YaŒam Konisi...	85

EKLER LİSTESİ

	SAYFA NO
Günlük Planlar (Ek 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10).....	134
Belirtge Tablosu (Ek 11).....	164
Başarı Testi İçin Görüşleri Alınan Uzmanların Listesi (Ek 12).....	165
Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatlarına Yönelik Başarı Testi Soruları (Ek 13).....	166

KISALTMALAR

Bkz.	:Bakınız
Çev.	:Çeviren
Dk.	:Dakika
ICCROM	:Kültür Varlıklarının Konservasyonu ve Restorasyonu Konusundaki Uluslar Arası Araştırma Merkezi
ICOM	:Uluslararası Müzeler Konseyi
ICOMOS	:Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
İMKB	:İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
n	:Denek
p_j	:Madde güçlük indeksleri
r_{jx}	:Madde ayırıcılık gücü indeksleri
sd	:Serbestlik derecesi
SS	:Standart sapma
X	:Ortalama
X_h	:Hatırda tutma testi ortalaması
X_ö	:Ön test ortalaması
X_s	:Son test ortalaması

ÖZET VE ANAHTAR SÖZCÜKLER

Müzelerin Lise Öğrencilerinin Tarih Dersi Başarıları
ve Hatırda Tutma Becerileri Üzerindeki Etkileri
Cengiz EPİK

Bu araştırmanın amacı, müzeciliğin tarihsel gelişimine ışık tutmak, müzelerin eğitici rollerini ortaya koymak, müze gezilerinin ve müzelerde uygulanan eğitsel etkinliklerin lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkilerini incelemektir.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde, müzeciliğin tarihçesi ve müzelerin eğitim işlevi konusunda bir literatür taraması yapılmıştır. Araştırma bu yönüyle tarihsel araştırmalar sınıfına girebilir. Öte yandan çalışmanın diğer bölümlerinde temel amaç, müzelerin lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkilerini ortaya koymak olduğundan, bu yönüyle de deneysel araştırmalar sınıfına dahil edilebilir.

Çalışmanın birinci bölümünde; müze kavramı üzerinde durulmuş, müze türleri ve müzenin işlevleri konusunda bilgi verilmiştir. Sonrasında dünyada ve özellikle de Türkiye’de müzeciliğin tarihsel gelişimine değinilmiştir. Bu kısımda; dünyada ve Türkiye’de ilk müzenin kurulması ve müzecilik alanında meydana gelen gelişmeler tarihsel bir bakış açısıyla günümüze kadar getirilmektedir. Ayrıca, müzelerin eğitici rolleri ortaya konulmaya çalışılmış ve müzelerden öğretim ve öğrenme ortamı olarak eğitimde, özellikle de tarih eğitiminde, nasıl yararlanılabileceği sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın deneysel bölümü, 2003-2004 öğretim yılı II. döneminde Güzelbahçe İMKB Endüstri Meslek Lisesi’nin 9. sınıflarında -tarih derslerinde- uygulanmıştır. Dersler, deney gurubu öğrencileri için müzelere özgü çeşitli öğretim ve öğrenme etkinlikleriyle İzmir Etnografya Müzesi’nde, kontrol gurubu öğrencileri için ise, geleneksel yöntemlerle doğal sınıf koşullarında işlenmiştir. Her iki sınıfta da Milli Eğitim Bakanlığı müfredatı dışından seçilen “Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesi konu olarak verilmiştir. Araştırmanın verileri, deneysel işlemlerden önce ve sonra, üniteyle ilgili 45 maddelik başarı

testi uygulanarak toplanmıştır. Elde edilen veriler, ortalama, standart sapma, bağımlı ve bağımsız guruplar için t istatistiği, varyans analizi ve tukey HSD testi ile çözümlenmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1.Müzelerin, ilk kurulduğu yıllardan 20. yüzyılın ortalarına kadar devam eden süreçte en önemli görevleri; kültürel değerleri toplamak, depolamak, korumak, belgelemek ve sergilemek iken sonraları bu görevleri arasına, topluma estetik duygusunun kazandırılması, geçmişin, bugünün ve geleceğin açıklanması ve halkın eğitilmesi de girmiştir.

2.Tarih dersindeki bir konuyu, -derste anlatılan konunun müzedeki koleksiyonların anlattığı konuyla örtüştüğü durumlarda- çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemleriyle müzede işleyen deney gurubunun başarısının, aynı konunun geleneksel yöntemlerle sınıfta işlendiği kontrol gurubunun başarısından daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre, müzelerden bir ders ortamı olarak tarih derslerinde yararlanılması, öğrencilerin başarısını artırmakta, bilişsel becerilerini geliştirmektedir.

3.Tarih derslerinin, çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemleriyle müzelerde işlendiği deney gurubundaki kalıcılık düzeyi, aynı dersin geleneksel yöntemlerle sınıfta işlendiği kontrol gurubuna göre daha fazla çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Müzecilik, Müze Eğitimi, Tarih Öğretimi, Eğitim ve Müzeler, Tarih Öğretimi ve Müzeler.

ABSTRACT AND KEY WORDS

THE EFFECTS OF MUSEUMS ON HIGH SCHOOL STUDENTS' SUCCESS IN THEIR HISTORY LESSONS AND THEIR ABILITIES OF REMEMBERING THE SUBJECTS

The aim of this research is to expose the historical development of museumology, to suggest the educational aims and purposes of museums, to examine the effects of visiting museums together with associated educational activities in those museums and then to evaluate the high school students' success in their history lessons and their ability to store up information thus aquired.

This work is composed of two chapters. The first chapter is a literature survey for museumology and the educational roles of museums. This is, in effect, historic research. The rest can be considered as experimental work because the main purpose of the other chapters is to evaluate the effects of museums on high school students' success in their history lessons and their standards of input.

In the first chapter, a definition of 'museum' has been attempted and some information has been given about various kinds of museums and their functions in education. Then the historical development of museology has been dealt with. In this part, the establishment of first museums both in Turkey and in the world and the developments in the field of museumology up to present time are focused on. Moreover, the educational roles of the museums have been revealed and the question of how it is possible to benefit from museums as learning and teaching places in education particularly in history education has been tried to answer.

The experimental part of this research was practised in Güzelbahçe İMKB Endüstri Meslek Lisesi in the history lessons of the ninth grade students of 2003-2004 educational year, second term. The lessons were done in İzmir Ethnography Museum with various learning and teaching activities that are unique to museums for the experimental group. For the control group, the lessons were done with traditional methods in classroom conditions. In both classes, the subject was "Traditional Turkish Handcraft Which is Almost Forgotten", which was chosen out of the formal curriculum of Ministry of National Education. The data of

the research were collected by means of an achievement test related to the unit which had 45 items and which was administered before and after the experimental application. The data collected were analysed with the help of mean, Standard Deviation, t-test for dependent and independent groups, Variance Analysis and tukey HSD test.

The findings of the research are:

1. From the first years up to the Mid-20th century, the most important functions of museums were; collecting the cultural values, keeping, protecting, confirming and exhibiting them later on,, making the society have the esthetic aspect, explaining the past and the present and training the people have been added among these functions.

2. In the case that the subject of the history lesson corresponds with the collections of the museum, the achievement of the experimental group that did the lesson in the museum with different learning and teaching methods were higher than that of the control group who did the lesson with traditional methods in the classroom. According to these results, the use of museums in history lessons as a teaching environment increases the students' success and develops their cognitive skills.

3. The permanancy level of the experimental group who did the history lessons in museums with different learning and teaching methods has been found out higher than the control group who did the same lesson with traditional methods in the classroom.

Key Words: Museumology, The Museum Education, History Teaching, Education and Museums, History Teaching and Museums

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Türkiye’de tarih derslerinin işlenişinde büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sıkıntıların temel nedeni, derslerin işlenişinden kaynaklanmaktadır. Tarih derslerinin işlenişinde; anlatım ve soru-cevap gibi geleneksel yöntemlerin hakim olduğu görülmektedir. Öğretmenin bilgilerini pasif ve soyut bir şekilde, kendisini dinleyen öğrencilere aktardığı bu yöntemler, öğrenciler üzerinde pek de etkili olamamaktadır. Bu yüzden de derslerde aktif rol alamayan öğrenciler, çabuk sıkılmakta ve dikkatleri dağılmaktadır. Böyle olunca da başarıları çok alt düzeyde kalmakta ve hatırd tutma becerileri gelişmemektedir. Oysa tarih derslerinde -müzelere özgü çeşitli eğitsel etkinliklerin de yardımıyla- müzelerin kullanılması; tarihin somutlaştırılması, öğrencilerin görme, dokunma, koklama, duyma, tatma duyularını kamçılması, yaşayarak, hoş ve eğlenceli vakit geçirterek öğrenmelerini sağlaması bakımından önemlidir. Yeni bir yere gitmek, yeni insanlarla tanışmak, bilgi toplamada yeni yaklaşımları denemek ve gerçek şeylerle karşılaşmak, öğrencilerin güdülerini artıracak ve onları derste aktif duruma getirecektir.

Tarih derslerinde müzelerden yararlanılmasının, öğrencilerin başarılarına olumlu etki edeceği ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağlayacağı noktaları dikkate alındığında, bu araştırmanın genel amacı; “müzelerin, lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkileri”ni ortaya koymaktır. Böylece müzelerin; öğrencilerin tüm duyularına hitap etmesi, dersi somutlaştırması, renklendirmesi, hoş vakit geçirterek, eğlendirerek öğrenmeyi sağlaması bakımından tarih derslerinde daha fazla kullanılmasının ve yararlanılmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Diğer yandan çalışmanın bu temel amacının yanında, ikinci bir amacı daha vardır. Bu çalışmanın birinci bölümünde, -bir tarihsel araştırma niteliğinde- müzecilik ve müze eğitimiyle ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bölümde; müze kavramı, müze türleri ve müzenin işlevleri açıklanmış, ilkçağlardan günümüze dek dünyada ve Türkiye’de müzecilik alanında meydana gelen gelişmeler ortaya konulmuştur. Ayrıca, müzelerin eğitim işlevine ve müzelerde uygulanabilecek öğretme ve öğrenme yöntemlerine değinilmiştir. Böylelikle müzeciliğin özellikle Türkiye’deki tarihsel gelişiminin ve müzelerin eğitici rollerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda, araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1.Müze ziyaretlerinin ve müzede uygulanan eğitsel etkinliklerin, lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları üzerindeki etkileri önemli farklılıklar göstermekte midir?

2.Müze ziyaretlerinin ve müzede uygulanan eğitsel etkinliklerin, lise öğrencilerinin tarih dersi hatırd tutma becerileri üzerindeki etkileri önemli farklılıklar göstermekte midir?

Bu bölümde; araştırmanın problem durumuna, bu konuyla ilgili araştırmalara, problem ve alt problemlerine, önemine, sınırlılıklarına ve son olarak da araştırmayla ilgili sayıtlara değinilecektir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Bu bölümde, müze kavramı, müze türleri ve müzelerin işlevleri açıklanacak ilkçağlardan günümüze dek dünyada ve Türkiye’de müzecilik alanında meydana gelen gelişmeler ortaya konulacaktır. Sonrasında, müzelerin eğitim işlevine ve müzelerde uygulanabilecek öğretim ve öğrenme yöntemlerine değinilecektir. Ayrıca, müzede tarih öğretimi kısmında; tarihin ne olduğu, neden gerekli olduğu ve müzelerin tarih öğretimine katkıları açıklanacaktır.

1.1.1. MÜZE KAVRAMI

Müzeler ilk kuruldukları dönemde, sadece kültürel değerleri ortaya çıkarmayı ve korumayı hedeflerken, sonraları toplumda güzellik görgüsünün yerleşmesini, dünün, bugünün ve geleceğin bir bütünlük içerisinde kavranmasını, toplumun eğitilmesini ve eğlenerek zamanını değerlendirmesini amaçlamışlardır. Müzecilik alanında meydana gelen bu gelişmelere paralel olarak, geçmişten bugüne gelene dek, çok çeşitli müze tanımları yapılmıştır.

Bugün dilimizde kullanılan müze sözcüğü, Yunanca kökenlidir. “Mouseion” kelimesinden türemiş olup, Yunan mitolojisinde “müz” (musa, mousa) olarak adlandırılan ve güzel sanatları temsil eden tanrıçalar (ilham perileri, esin perileri) için yaptırılan tapınak anlamına gelmektedir. Daha sonra müze sözcüğü, “museum” olarak Latince’ye ve diğer batı

ve dünya uluslarının dillerine geçmiştir. İngilizce ve Almanca'da 'museum', Fransızca'da ise 'musee' olarak kullanılmaktadır."¹

İngiltere Müzeler Birliği'nin (The Museums Association United Kingdom) tanımına göre müze: "...kamu yararı için maddi kanıtları ve bu kanıtlarla ilişkili bilgileri toplayan, belgeleyen, muhafaza eden, sergileyen ve yorumlayan bir kurumdur". Amerikan Müzeler Birliği'nin (The American Association of Museums) tanımında ise; müze, varlığının başlıca amacı geçici sergiler düzenlemek olmayan, vergilerinden muaf olan, topluma açık olup, toplum çıkarları çerçevesinde yönetilen, sanatsal, bilimsel (canlı ya da cansız), tarihsel ve teknolojik materyaller de dahil olmak üzere, eğitimsel ve kültürel değerlere sahip nesne ve örnekleri koruyan, muhafaza eden, inceleyen, yorumlayan, bir araya getiren ve toplumun öğrenmesi ve eğlenmesi için sergileyen, kar amacı gütmeyen daimi bir kurumdur.²

Douglas, müzenin tanımını basit bir şekilde yaparken, bina tanımını kullanır. Ona göre müze: "eşya koleksiyonlarını inceleme, araştırma ve zevk almak amacıyla yerleştirmek için düşünülmüş bir binadır."³

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)'nin, Rio De Janeiro'da, 7-30 Eylül 1958 tarihinde düzenlediği "müzelerin eğitimdeki rolü" konulu bölge semineri raporunda müze şöyle tanımlanmaktadır: "kültürel değer taşıyan unsurlardan kurulu bir bütünü, çeşitli vasıtalarla korumak, tetkik etmek, değerlendirmek ve bilhassa halkın güzellik zevkinin yükselmesi ve eğitimleri için teşhir etmek amacıyla çoğunluğun menfaatine idare edilen daimi bir müessesedir."⁴ ICOM tarafından son olarak kabul edilmiş çağdaş anlamdaki müze tanımı ise ICOM Tüzüğü'nde yer almıştır. 5 Eylül 1989 tarihinde Hollanda'da, Lahey'de toplanan 16. ICOM Genel Kurulu'nda benimsenen ve 7 Temmuz 1995 tarihinde Norveç Stavanger'deki 18. ICOM Genel Toplantısı'nda yeniden düzenlenerek kabul edilen ICOM Tüzüğü'nün 2. maddesine göre müze: "toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde çalışma yapan,

¹ŞAPOLYO, Enver Behnan (1936). **Müzeler Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 10.; ERHAT, Azra (1972). **Mitoloji Sözlüğü**, İstanbul:Remzi Kitabevi Yayınları, 265.; GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1.

²DEMİR, Canan (2001). **Müzelerde Çağdaş Pazarlama**, İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayını, 4.

³DOUGLES, A.Allan (1963). "Müzelerin Rolü", **Müzelerin Teşkilatlanması, Pratik Öğütler** içinde, Sayı 2, Ankara: ICOM Türk Milli Komitesi Yayınları, 5.

⁴RIVIERE, Georges Henri (1962). **Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri, 7-30 Eylül 1938**, Çev. Selma İnal, İstanbul: ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları, 23-24.

toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur”⁵ olarak tanımlanmıştır.

Türkiye’de de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere, çeşitli otoritelerin müze tanımlarından bahsedilir. Ama öncesinde, bugün kullanılan tanıma temel teşkil eden ve 1910-1931 yılları arasında Müze-i Hümayun Müdürlüğü yapan Halil Edhem Bey ile, Cumhuriyetin ilk Müzeler Müdürü, İlk Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü, Hamit Zübeyr Koşay’ın müze tanımlarına bakmak yerinde olacaktır.

Halil Edhem Bey, müzeyi şu şekilde tarif eder: “İlim, fen ve sanatların her şubesine mahsus eserler ve eşyadan oluşan koleksiyonların teşhir ve muhafaza edildiği binalara müze denir.” Hamit Zübeyr Koşay’ın da müze tanımı kısaca şöyledir: “Çağımızda müze, sanat, ilim ve kültür eserlerini bir araya toplayıp, sergileyen ve umumun ziyaret ve istifadesine sunan bir kurumdur.”⁶ T.C. Kültür Bakanlığı, Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği’nin 4. maddesinde müzenin tanımı;

“Kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede tesirli olan daimi bir kuruluş...”⁷

olarak verilmiştir.

Müzeciler Derneği tarafından düzenlenen “Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk Konulu Panelde” müze:

“... Toplumun hizmetinde halka açık insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden malzemeleri toplayan ve bunların üzerinde araştırma yapan, onları koruyan, bilgi üreten ve bilgiyi paylaşan ve sonuçta bütün bunları eğitim ve toplumun beğenisi doğrultusunda sergileyen, sürekliliği olan ve kar amacından tamamen bağımsız olması düşünülen bir kurum...”⁸

⁵MADRAN, Burçak (1999). “Müze Türleri”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 6.

⁶GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 10.

⁷MEVZUAT (2002). **Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Mevzuat**, Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni Koruma ve Yaşatma Derneği Yayınları, 40.

⁸Müzeciler Derneği (2001). **Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk**, Ankara: Müzeciler Derneği Yayınları, 1-5.

olarak tanımlanmıştır.

Görüldüğü üzere, müzecilik alanındaki gelişmelere bağlı olarak, dünden bugüne insan yaşamını, kültürünü ve onların ortaya koyduğu eserleri bilimsel, teknik ve sanatsal biçimde günümüze kadar getiren ve geleceğe de yansıtan müzelerin, birbirine yakın ve birbiriyle çelişmeyen çeşitli tanımları yapılmıştır. Bu tanımlarda ortaya çıkan ortak yön, müzelerin ‘toplama, koruma, eğitim ve tanıtım’ merkezleri olduğudur. Tüm bu tanımlardan yola çıkarak, daha geniş anlamli bir müze tanımı şu şekilde yapılabilir: Müze, gerek insan elinden çıkan, gerekse doğada hazır olarak bulunan ve insanlar tarafından değerli olarak kabul edilen her türlü malzemenin; biriktirildiği, korunduğu, sergilendiği, tanıtıldığı, araştırıldığı ve toplumun eğitimi, estetik görgüsünün gelişmesi ve eğlenerek zamanını değerlendirmesi için sergilendiği ortam ve kurumlardır.

1.1.2. MÜZE TÜRLERİ

Koleksiyoncuların alım gücüne ve zevklerine göre rasgele biriktirilen eserlerin, müzelerde toplanmaya başlamasıyla birlikte, müzeleri içerdikleri koleksiyonların özelliklerine göre sınıflandırma gereği doğmuştur. Müzeler, tanımları, amaçları ve sergiledikleri malzemelerin farklılıklarına bağlı olarak, türleri açısından çok geniş bir yelpazede sınıflandırılır. Bu sınıflandırmalar, koleksiyonların içerik ve niteliklerine göre olduğu gibi, daha kapsamlı olarak, koleksiyonların sergilenme şekillerine ya da sergilendikleri mekanların özelliklerine, yönetim biçimlerine, hitap ettikleri bölgelere ve hizmet sundukları kitlelere göre de yapılabilir. Yapılan bu sınıflandırmalar, müzelerin türlerini oluşturur. Günümüzde gerek dünyada ve gerekse Türkiye’de hemen hemen her konuyu ele alan müzeye rastlamak olasıdır.

7-30 Eylül 1958 tarihinde, Rio de Jenairo’da gerçekleştirilen UNESCO Bölge Semineri’nde, aşağıdaki müze çeşitleri görüşülmüştür.

“1.Sanat Müzeleri, 2.Modern Sanat Müzeleri, 3.Arkeoloji ve Tarih Müzeleri, 4.Etnografya ve Folklor Müzeleri, 5.Tabii İlim Müzeleri, 6.İlim ve Fen Müzeleri, 7.Bölge Müzeleri, 8.İhtisas Müzeleri, 9.Üniversite Müzeleri.”⁹

⁹RIVIERE, Georges Henri (1962). **Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri**, 86.

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)'nin 1964 yılında kabul ettiği ve halen daha geçerli olan müze çeşitleri yedi grupta toplanmaktadır.

Bunlar; "1.Sanat Müzeleri, 2.Arkeoloji ve Tarih Müzeleri, 3.Etnografya Müzeleri, 4.Tabiat Tarihi Müzeleri, 5.Bilim ve Teknoloji Müzeleri, 6.Bölge Müzeleri ve 7.Özel Amaçlı Müzeler"dir.¹⁰

Türkiye'deki müzeleri, Atasoy ve Türkoğlu aşağıdaki şekilde sınıflandırmaktadırlar:

- 1-Tarih ve Sanat Müzeleri: Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlı devri eserlerini içine alan müzelerdir.
- 2-Arkeoloji ve Etnografya Müzeleri: Arkeolojik ve etnografik eserlerin birlikte sergilendikleri müzelerdir.
- 3-Arkeoloji Müzeleri: Tarih öncesi devirlerden Osmanlı dönemine kadar olan eserlerin bulunduğu müzelerdir.
- 4-Etnografya Müzeleri: Genellikle Osmanlı devri giyim-kuşamı, araç ve gereçleri gibi etnografik eserlerin sergilendiği müzelerdir.
- 5-Anıt Müzeler: Mimarisi ve içindeki süslemeleriyle birlikte önem kazanmış tarihi yapılarıdır.
- 6-Müze Evler: Mimarisi ve içinde yaşadığı tarihi şahsiyet nedeniyle korunması gereken yapılarıdır.
- 7-Devrim Müzeleri: Türk tarihinde bir devrimi yansıtan müzelerdir.
- 8-Askeri Müzeler: Türk ordusunun tarihini gösteren müzelerdir.
- 9-Özel Müzeler: Bir kuruluşa ait müzelerdir.
- 10-Açık Hava Müzeleri: Açık havada eserlerini sergileyen müzelerdir."¹¹

Tomur Atagök ise, müzeleri daha detaylı bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur.

- 1.Koleksiyonlarına Göre Müzeler: Tarih ve Sanat Müzeleri, Arkeoloji Müzeleri, Arkeoloji ve Etnografya Müzeleri, Devrim Müzeleri ve Askeri Müzelerdir.
- 2.Mekanların Özelliklerine Göre Müzeler: Anıt müzeler, müze evler, açık hava müzeleridir.
- 3-Yönetim Biçimlerine Göre Müzeler: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzeler ve ören yerleri dışında, Savunma Bakanlığına, Milli Eğitim Bakanlığına, Sağlık Bakanlığına, Ulaştırma Bakanlığına bağlı müzeler, çeşitli resmi kuruluşlara bağlı müzeler, Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı müzeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı milli saraylar, belediyelere bağlı müzeler ve özel müzelerdir."¹²

¹⁰GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 195.

¹¹ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1468.;TÜRKOĞLU, Sabahattin (Tarihsiz). "Türkiye'de Müzeler", <<http://cumhuriyet.kulturturizm.gov.tr/default-tr.asp>> (Son ulaşım: 16 Nisan 2004)

¹²ATAGÖK, Tomur (1999). "Türkiye'de Müzecilik", **Cumhuriyet'in Renkleri, Biçimleri** içinde, Editör: Ayla Ödekan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 216.

Burçak Madran, Tomur Atagök'ün yukarıda vurgulanan müze sınıflandırmasına ek olarak, henüz Türkiye'deki müzecilik perspektifi için çok uzak bir kavram olsa da, "Hizmet Ettikleri Bölgeye ve Hitap Ettikleri Kitleye Göre Müzeler" şeklindeki bir sınıflandırmadan da söz eder. Burada "Hizmet Ettikleri Bölgeye Göre Müzeler" sözünden anlaşılır; müzelerin ulusallığı, bölgeselliği ve yerelliğidir. Ulusal müzeler, daha geniş bir sunum yelpazesi ve konu çeşitliliği gösterirken, yerel müzeler belirli bir uzmanlık alanını yansıtır. "Hitap Ettikleri Kitleye Göre Müzeler" denildiğinde ise; toplumun geniş halk kitleleri, çocuklar, gençler, öğrenciler, akademisyenler, koleksiyoncular gibi belirli kesimlerini hedef alan müzeler anlaşılmaktadır.¹³

Bu açıklamaların ışığında, Türkiye'de daha çok sahip oldukları koleksiyonlar bakımından bir sınıflandırmanın var olduğu görülmektedir.

1.1.3. MÜZENİN İŞLEVLERİ

Eğitim bilimlerindeki ve müzecilik anlayışındaki değişimler, müzelere temel işlevlerinin yanında farklı görevler de yüklemektedir. Müzeler ilk oluşturuldukları dönemde, geçmişe ait objeleri toplamayı, korumayı, belgelemeyi ve sergilemeyi amaç edinmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde müzelerin bu amaçları zamanla dönüşüme uğrayarak, toplumun eğitim ve öğretim alanındaki hedef ve beklentileri doğrultusunda, estetik duygusunun yerleşmesi, yaşanan anın, geçmişin ve geleceğin açıklanması, yorumlanması, toplumsal değişmelerin yönlendirilmesini içerecek biçimde farklılık göstermiştir.

Müzenin işlevlerini beş maddede sıralayabiliriz. Bunlar, toplama, koruma, belgeleme, sergileme ve son olarak eğitimidir.¹⁴ Müzelerin toplama, koruma belgeleme işlevleri nesnelere yönelik; sergileme ve eğitim işlevleri ise, insana yöneliktir.¹⁵ Müzenin her bir işlevinin ne anlama geldiği aşağıda açıklanmıştır.¹⁶

¹³MADRAN, Burçak (1999). "Müze Türleri", 8.

¹⁴ATAGÖK, Tomur (1999). "Türkiye'de Müzecilik", 218.

¹⁵ATAGÖK, Tomur (1999). "Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri", 141.

¹⁶Müzenin işlevleri hakkındaki karşılaştırmalı bilgi için bakınız; MEVZUAT (2002). **Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Mevzuat**, 40.; ADIGÜZEL, H. Ömer (2000). "Müze Pedagojisinin Türkiye'deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları", **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 132.; DEMİR, Canan (2001). **Müzelerde Çağdaş Pazarlama**, 5-8.; SHABBAR, Nihad (2001). "Çocuklar İçin Müze Eğitimi," **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 68.; BELEN, Fahriye (1992). **İlk ve Orta Öğretimde Arkeoloji Müzelerinde Eğitim Sorumluluklarının**

1.1.3.1.Toplama: Kültürel ve sanatsal geçmişi korumayı amaçlayan müzeler, uzman personeli aracılığıyla satın alma, bağış, değiş-tokuş ve kazılar ile ürün toplarlar.

1.1.3.2.Koruma: Müzeler, sergileme ve depolama sırasında doğal ve dış etkenlerden kaynaklanan olumsuz etkilenmelere karşı bir takım bilimsel yöntemlerle önlemler alırlar.

1.1.3.3.Belgeleme: Toplanan ürünlerin tam ve doğru olarak tespit edilmesi için müzeler, yazılı, görsel ve işitsel yöntemlerle “belgeleme” yaparlar. Yani belgeleme, bir nesnenin tarihini, kullanımını ve içeriğini saptamaktır.

1.1.3.4.Sergileme: Müzeler, koleksiyonların halka ulaşabilmesi için bir amaç doğrultusunda ve belli bir düzen içinde sürekli ve geçici olarak sergileme yaparlar.

1.1.3.5.Eğitim: Müzeler, koleksiyonlarındaki yapıt ve nesnelere aracılığıyla ve üstlendikleri görevleri nedeniyle, birer araştırma merkezi, birer açık üniversite, herhangi bir ailenin tüm fertlerinin eğlenerek öğrenebileceği eğitim ve kültür kurumlarıdır. Bu çalışmanın temel konusu müzelerin eğitim işlevi üzerinde yoğunlaşacaktır.

1.1.4. MÜZECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanlar, çok eski çağlardan beri, gerek kendi yaptıkları, gerekse değişik yollarla sahip oldukları nesnelere kullanmışlar, saklamışlar ve çok basit anlamda da olsa sergilemişlerdir. İnsan doğasından kaynaklanan bu duygulara, estetik, araştırma, inceleme, geliştirme, eğitim ve öğretim faktörleri de eklenince bu yapıtlar gelişerek çoğalmışlardır. Tabi ki bu yapıtların aynı mekanda birleştirilmesi ve bu mekânın müze konumunu alması oldukça uzun bir zaman gerektirmiştir. Böylelikle müzecilik, insanoğlunun nadir olanı, değişik ve güzel olanı toplama isteğine dayanan koleksiyonculuk tutkusundan doğmuştur.

Bu bölümde, ilkçağlardan günümüze dek dünyada ve Türkiye’de müzecilik alanında meydana gelen gelişmeler açıklanacaktır.

Belirlenmesi, Çözüm Üzerine Bir Deneme, İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2.; RONA, Zeynep (1999). “Belgeleme-Arşivleme-Envanter Üzerine Denemeler”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 123.; ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi,** İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, 11-16.

1.1.4.1. Dünyada Müzeciliğin Gelişimi

Dünyada bilinen ilk müze, İskender'in ölümünden sonra, Mısır'da bir devlet kuran (M.Ö. 305) Ptoleme tarafından, İskenderiye'de kurulmuştur. Ptoleme, İskenderiye'de bir müze ve müzeye bağlı bir kütüphane oluşturarak bu müzeye birçok el yazısı, levha ve hayvanat koleksiyonları toplamıştı. Bu bina, "müzeüm" adıyla kurulan ilk müze binasıdır.¹⁷

16. yüzyılda yaşayan İtalyan Hekimi Ulisse Aldrovandi (1522-1605), doğanın bütün varlıklarından seçtiği örnekleri içeren bir müze kurma girişiminde bulunmuştur. Yine, İngiliz Hekimi Sir Hans Sloane (1660-1753), bitki türleri, para, madalya, araç-gereç, basılı-yazma kitaplar ve resimlerle bir koleksiyon yapmıştır. Ancak, sadece öğrenme, toplama ve saklama tutkusunun dürtüsü ile gelişen bu koleksiyonlar kamuya açık değildir.¹⁸ Ne türlü dürtü ile toplanmış, biriktirilmiş olursa olsun sanat ve bilim eserlerinden oluşan bu tür koleksiyonlara ilk müze örneği olarak bakılabilir. Varlıklı kimselerin bu çabaları, salt kendi isteklerine karşılık verme ve kendilerini tatmin edebilme arzularından kaynaklanıyordu. Kuşkusuz bu tür koleksiyonculuk anlayışının gerisinde, müzenin amaçları arasında sayılabilecek; nesnelere belgeleme, sergileme ve eğitime dönük olarak kullanma hedeflerinin tersine; gösterişe, övgüye, yaşadığı yeri süslemeye dönük bir amacının olduğu akla gelebilir.

Müzecilik çalışmaları, İngiltere'de Avrupa'nın diğer ülkelerine kıyasla çok daha erken başlamıştır. İngiltere'de ilk müze, Oxford Üniversitesi'nde 1683 yılında, İngiliz koleksiyoncusu ve tarihçisi Eliş Ashmole (1617-1692) tarafından kurulan Ashmolean Müzesi'dir. Eski Yunan, Roma ve Doğu Uygarlıklarına ait eserlerin bir araya getirildiği koleksiyonlardan oluşturulan bu müze, aynı zamanda ilk halk müzesi olarak açılmış olan, dünyanın en eski müzesi olarak kabul edilmektedir.¹⁹

Avrupa'da Rönesans ile meydana gelen toplumsal gelişme ve politik bilinçlenme, kültürel birikimlerin saray, villa ya da dini mekanların müzeye dönüştürülerek halka sergilenmesi ile sonuçlanarak yeni müzelerin açılmasını kolaylaştırmıştır. Bunu izleyen dönemlerde ard arda Avrupa'nın ve dünyanın önemli müzeleri oluşmaya başlamıştır.

¹⁷ŞAPOLYO, Enver Behnan (1936). **Müzeler Tarihi**, 12.

¹⁸BATUR, Sabahattin (1983). "Dünyada Müzeciliğin Gelişmesi," **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1472.

¹⁹BATUR, Sabahattin (1983). "Dünyada Müzeciliğin Gelişmesi", 1472.; GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 6.; YÜCEL, Erdem (1999). **Türkiye'de Müzecilik**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 24.

İngiltere’de The British Museum (1753), İtalya’da Uffizi (1789), Fransa’da Louvre (1793), yine İngiltere’de The National Gallery (1814); İspanya’da Prado (1819); Almanya’da Dresden (1836) Müzeleri halka açılmışlardır.²⁰

1.1.4.2. Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi

Türkiye’de müzeciliğin geçmişi Avrupa’ya göre daha geç dönemlere rastlar. İngiltere’de halk müzesi olarak açılan ilk müze olan Ashmolean Müzesi, 1683 yılında kurulmuşken Türkiye’de ilk müzenin kuruluşu yaklaşık 150 yıl sonra, eski eserlerin depo edilmesi şeklinde başlamıştır. Türkiye’de genel anlamda bir müze ilk defa, 1846 yılında kurulmuştur.²¹

Ancak, bu tarihe gelinceye kadar Anadolu da, müzeciliğin esasları olan koruma ve sergileme düşüncesinin gelişmekte olduğu konusunda örnekler de bulunmaktadır. Bu örneklerden ilkinde, daha 13. yüzyılda Anadolu Selçukluları’nda rastlanılmaktadır. Konya’da bir höyük olan yağma tepenin etrafını surlarla çevreleyen Selçuklular, sur duvarlarının dış yüzeylerine her döneme ait işlenmiş taşları yapıştırarak, sergilemek suretiyle bir müzecilik örneği sunmuşlardır. Bugün bu surlardan hiçbir iz kalmasa da, Fransız Seyyahı Leon de Laborde’un (1807-1869), 1837’de yayınladığı “Voyages en Asie Mineure et en Syrie” başlıklı eserinde, bu sur duvarlarını ve onu süsleyen kabartmaları ve heykelleri tasvir etmiştir.²² Bütün bunlardan yola çıkarak, müzeciliğin temelinde yer alan koruma ve sergileme düşüncesi, Anadolu Selçuklularıyla birlikte başladığını ileri sürebiliriz. Yine Elbistan ve Maraş yörelerinde hakimiyetlerini sürdürmüş olan Anadolu Beyliklerinden Dulkadiroğulları Beyliği (1339-1552) nin hükümdarlarından Alaüddeve’nin de Maraş Surları içindeki bir bölümde Geç Hitit eserlerini topladığı bilinmektedir.²³

Osmanlı Devleti’nde, eski eserlerin saklanması ve korunmasına ilişkin ilk örnekler, kuruluş dönemiyle birlikte başlamaktadır. Ancak bu ilk örnekler, tıpkı Anadolu Selçukluları’nda olduğu gibi, günümüzün modern müzecilik anlayışının oldukça uzağında

²⁰ ATAGÖK, Tomur (1999). “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 131.

²¹ SU, Kamil (1963). “İlk Müzemiz ve Giriş Ücreti”, **ICOM Türkiye Milli Komitesi Haber Bülteni**, Sayı V, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 63.

²² EYİCE, Semavi (1985). “Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6. İstanbul: İletişim Yayınları, 1596.

²³ GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 78.

kalan girişimler olmanın ötesine geçememişlerdir. Buna rağmen bu olaylar, eski eserlerin en azından saklanmak ve korunmak suretiyle, günümüze kadar ulaşmasına katkıda bulunarak yok olup gitmelerinin önüne geçmesi bakımından önemlidir.

Osmanlı padişahları, Bursa ve Edirne saraylarındaki hazine dairelerinde, atalarından yadigar kıymetli eserleri ve savaşlarda elde edilen ganimetleri koruma altına almışlardır. Orhan Gazi'nin işlemeli miğferinin günümüze kadar gelmesinde bu anlayışın önemli bir etkisi olmuştur.²⁴ İstanbul'un fethinden sonra, Fatih Sultan Mehmet'in, Bizans çağına ait lahit, sütun ve sütun başlıklarını toplatıp, Topkapı Sarayı İkinci Avlusu'na getirtmesi, geçmiş dönemlere ait eserlere ilginin var olduğunu ortaya koymaktadır.²⁵ Fetihten sonra, ilk Türk müzesini de içinde barındıracak olan ve Topkapı Sarayı'nın dış avlusunda bulunan Aya İrini Kilisesi, savaşlarda ele geçen silahların ve aletlerin korunduğu bir mekan olma görevini üstlenmiştir.²⁶

Çağdaş müzecilik anlayışına doğru atılan bu adımlar, Yavuz Sultan Selim ve III. Murat zamanlarında da devam etmiştir. Yavuz Sultan Selim'in doğu seferi sonucunda, Osmanlı ülkesine getirilen kutsal emanetler başta olmak üzere birçok değerli eser, koleksiyonların zenginleşmesini sağlamıştır. III. Murat'a kadar bu değerli eserler, Yedikule'deki hisarda saklanmışlardır. III. Murat, bu kıymetli eserleri, Yedikule'den alarak, Topkapı Sarayı'na naklettirmiştir. Topkapı Sarayı'ndan başka, Sultan Abdülhamit de, Yıldız Sarayı'nda kendine bir müze salonu (Nadireler Salonu) inşa ettirmiştir.²⁷

Osmanlılardaki bu koleksiyöncülük çalışmaları, halka sergilemeye yönelik bir eyleme dönüşmemiş olmakla birlikte, çağdaş müzeciliğin oluşumuna yönelik ilk birikimleri ve çalışmaları oluşturması açısından çok önemlidir.

1.1.4.2.1. LDönem: Osman Hamdi Bey Öncesi

Osmanlı Devleti'nin, 19. yüzyılda Tanzimatla, batıya açılmaya başlamasıyla birlikte, kültürel ve sosyal yaşamda görülen değişimler, müzeciliğe olan ilgiyi de artırmıştır. Şüphesiz

²⁴GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 79.

²⁵YILMAZ, Arzu (1996). **Müzelerde Çocuk Eğitiminin Müze Koleksiyonları Bağlamında Değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Müzesi Örneğinde İrdelenmesi**, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 10.

²⁶YÜCEL, Erdem (1999). **Türkiye'de Müzecilik**, 31.

²⁷ŞAPOLYO, Enver Behnan (1936). **Müzeler Tarihi**, 32.

bunda; politik ve ekonomik gücünün yanı sıra toprak bütünlüğünü de yavaş yavaş kaybetmeye başlayan Osmanlı Devleti'nin, tarihi zenginliklerine sahip çıkmak suretiyle, kültürel dengesini yakalama isteğinin payı büyüktür.

19. yüzyıl, müzeciliğin oluşumu ve gelişmesi bakımından oldukça aktif bir dönem olmuştur. Bu amaçla, öncelikle Osmanlı başkentinde bir müze kurmak düşüncesiyle, ülke genelinde eski eserleri toplama kampanyası başlatılmıştır. Bunun için, İstanbul Hükümeti tarafından 1840'lı yıllarda vilayetlere genelgeler gönderilerek, eski eserlerin tespit edilip, envanterlerinin çıkarılması ve değerli olanlarının İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir.²⁸

Bu sayede toplanan eski eserler, kurulacak olan ilk müzenin temel koleksiyonlarını oluşturarak müzenin açılmasını kolaylaştırmıştır. Toplanan bu eserlerle, Türkiye'de ilk defa bir müzenin çekirdeğini meydana getiren ve kurulmasına neden olan kişi, Tophane Müşiri Fethi Ahmet Paşa'dır. Bu yüzden kendisi, Türk müzesinin kurucusu unvanını almıştır. Rodosluzade lakabıyla tanınan Fethi Ahmet Paşa (1801-1858), Abdülmecit'in Ablası Atiye Sultan ile evlenip saraya damat olmuştur. Enderunda öğrenim gördükten sonra, askerlik mesleğine girerek 'ferik'lik rütbesine kadar yükselen Fethi Ahmet Paşa, 1834 Viyana Büyükelçiliği, 1837 Paris Elçiliği, ve bir ara da Aydın Valiliği görevlerinde bulunmuştur. Daha sonra Meclis-i Vala Üyeliğine atanmış, 1839'da ticaret nazırlığı ve serasker kaymakamlığı, 1843'te Meclis-i Vala Reislığı yapmış, 1845'te Tophane-i Amire Müşirliği'ne getirilmiş ve 8 yıl bu görevi yürütmüştür. Nitekim O'nun müzeciliği de bu dönemde başlamıştır.²⁹

Mustafa Cezar, Türk müzesinin kuruluşunu, Servet-i Fünun'dan alıntılıdığı -1910'da kaleme alınmış- bir yazıya dayanarak anlatırken, Sultan Abdülmecit'in Yalova'ya yaptığı bir geziye bağlamıştır.

"Sultan Abdülmecit, Yalova'ya yaptığı bir gezide, yerde bir takım yıldızlı taşlar görür. Bunların ne olduğunu sorduğu zaman, taşlarda Kral Konstantin'in isminin yazılı bulunduğu kendisine söylenir. Sultan, böyle bir hükümdarın namını taşıyan şeylerin yerlerde yatması doğru değildir, diyerek taşları toplatır. İstanbul'a gönderir. Tophane nazırı olan Damat Fethi Ahmet Paşa taşları eskiden beri silah deposu olan Aya İrini Kilisesi (Sainte Irenne)'ne gönderir ve başka eserleri de toplamaya başlar. Bu binada zaten At Meydanı'ndaki yılanların başı,

²⁸YÜCEL, Erdem (1999). **Türkiye'de Müzecilik**, 31.

²⁹EYİCE, Semavi (1985). "Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu", 1597.; CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I** içinde, İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, 228.; GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 315.

İstanbul'un fethinde Haliç'i kapatan zincirin parçası mevcuttur. O sırada Abdülmecit'in damadı Rıza Paşa da, buraya tunçtan bir Herkül heykeli hediye eder. Bunlar müzenin ilk parçalarını meydana getirirler. Böylece müzenin kurulmasına başlanmış olur."³⁰

Sonuçta, Osmanlı Türkiye'sinde ilk müze, Fethi Ahmet Paşa tarafından 1846 yılında, Aya İrini Kilisesi'nde kurulmuştur.³¹ Osmanlı dönemi boyunca İç Cebehane olarak adlandırılan Aya İrini Kilisesi, (Hagia Eirene-St.Irene) artık Harbiye ambarı olmuş, avluyu saran revakların araları camakanlarla kapatılarak bu revaklar koleksiyonlara ayrılmıştır. Aya İrini Kilisesi'nde kurulan ilk Türk müzesi, Mecma-i Esleha-i Atika (bu bölüm, askeri malzemeleri kapsamaktadır) ve Mecma-i Asar-ı Atika (bu bölüm, arkeolojik eserleri kapsamaktadır) adlarını taşıyordu. Burası bugünkü anlamda bir müze değildi. Daha ziyade eski ve kıymetli silahların toplandığı ve korunduğu bir yerdi.³²

1868 yılında Türkiye'ye gelen ve Aya İrini'yi; Le Musee St. Irene (St. İren Müzesi) olarak adlandıran Fransız Yazar Albert Dumont, bu müzeden söz ederken; müzenin bir nevi depo durumunda olduğunu, halkın ziyaretine açık olmadığını, ancak yinede meraklılar tarafından izin alınarak gezilebildiğini, müzeyi görmek için alınması gereken izinlerin büyük formaliteler gerektirdiğini ve bunların insanı bıktırdığını dile getirir. Ayrıca, sergilemenin düzensiz olduğunu, eserin nereden geldiği konusunun ayrıntılı belirtilmediğini ve bu hususta nesnenin bulunduğu veya geldiği yerin sadece "İstanbul dışında bulunmuştur" cümlesi ile geçiştirildiğini yazar. Dahası müzenin bakımsız olduğu ve rutubetten buradaki heykel, kitabe ve kabartmaların zarar gördükleri ifade edilir.³³

Buna rağmen, 1846 yılında İstanbul'da ilk müzenin kurulması; devletin ve halkın müze ve müze eserlerine olan ilgisini artırmış; eski eserler konusunda bilinçlenmelerini sağlamıştır. Bu konuyu destekleyen bir örnekte; Fransız Yazar Maxime du Camp, 1850 kasımında Aydın'da, hükümet konağı yapılırken ortaya çıkan Roma Çağı'na ait bir tiyatro artistini sembolize eden heykeli satın almak istemiş, fakat bu alışverişi gerçekleştirememiştir. Daha sonra Camp, bu esere St. Irene'de rastlamıştır.³⁴

³⁰CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 228.

³¹SU, Kamil (1963). "İlk Müzemiz ve Giriş Ücreti", 63.

³²SU, Kamil (1965). **Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi**, İstanbul: ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları, 7.

³³EYİCE, Semavi (1985). "Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu", 1597.

³⁴EYİCE, Semavi (1985). "Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu", 1597.

Başka bir örnek de; 1856 yılında, Sultanahmet Meydanı'nda, Dikilitaş ile Burmalı Sütunun ve çevresinin temizletilmesi ve sütunların demir parmaklıklarla koruma altına alınmış olmasıdır. Ayrıca Ceride-i Havadis Gazetesi de bu eserlerin değerli olduklarını, bu nedenle de koruma altına alınmalarının önemini halka duyurmuştur.³⁵

Aydın yakınındaki Ayasulug'da, 1863 yılındaki demiryolu inşaatı sırasında bazı eserler çıkarılmış; İzmir Demiryolu Müdürü Mösyö Delarke de sadarete yazdığı yazıda, bu eserlerin yok olmaması için demiryolu civarında bir müze açılmasını önermişti. Bu durum sadaret tarafından padişaha iletildiğinde, yeni bir müzenin açılması düşüncesi padişah tarafından da uygun görülmüştür.³⁶

19. yüzyılda, eski eserlerin korunması ve tahribinin önlenmesi konusunda ilk yasal düzenlemeler başlatılmış, kanunlar hazırlanmış ve müzecilik alanındaki çalışmaların daha iyi yürütülebilmesi için bir "müze komisyonu" kurulmuştur.

9 Ağustos 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'ndeki 133. maddede, "Hayrat-ı şerife ve tezyinat-ı beldeden olan ebniye ve asar-ı mevzuay-ı hedm ve tahrib ve yahut bazı mahallerini kırıp rahnedar....." edenlerin cezalandırılacakları hükmü yer almıştır.³⁷

Müzelik eserlerle ilgili olarak hazırlanan ve eski eserlerle ilgili ilk yasal düzenleme olan 13 Şubat 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi, dönemin Maarif Nazırı Safvet Paşa zamanında çıkarılmıştır. Ferruh Gerçek, Türk Müzeciliği adlı eserinde müzecilik tarihini konu alan pek çok kaynaktan, ilk yasal düzenleme olarak -sonraki bölümlerde açıklanacak olan- 1874 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin verildiğini; oysa bunun doğru olmadığını; ilk yasal düzenlemenin 1869 tarihli nizamname olduğunu belirtir.³⁸

13 Şubat 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde; bundan böyle Osmanlı topraklarında antika aramak isteyenlerin Maarif Nezareti'nden izin almaları şart koşuluyordu. Ayrıca bu izin sadece toprak altı için geçerli olup, açıkta olan hiçbir tarihi eserin sökülmesine izin verilmeyecekti. Kendilerine izin verilenler, çıkaracakları eserleri başka ülkelere nakledeyemeyecekler ve talep edildiği takdirde hükümete satacaklardı. Bir

³⁵ ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1458.

³⁶ YÜCEL, Erdem (1999). **Türkiye'de Müzecilik**, 37-38.

³⁷ GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 263.

³⁸ GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 265-266.

kişinin mülkü içinde olan ve ortaya çıkarılan eserler kendisinin malı olacaktır. Her türlü eski sikkelerin dışarıya gönderilmesi yasaklama kapsamı dışında tutulacaktır.³⁹

1877 yılında müze ile ilgili bir kuruluş olarak, 8 üyeden meydana gelen ve 6. Daire Belediye Reisi Hamdi Bey'in de aralarında olduğu "Müze Komisyonu"nu kurulmuştur. Bu komisyonun görevlerini Mustafa Cezar, 24 nisan 1877 tarihli bir belgeden yaptığı alıntıyla şu şekilde açıklar:

"Müze yapılan Çinili Köşk'ün tamirinin tamamlanması, mevcut eski eserlerin ve paraların örselenmeden yeni yönetime nakli, müzenin gelecekteki idaresinin temini, müze dışında mevcut eserlerin bugünkü durumlarına haneler getirilmeden muhafazası, eski eser kazı ve araştırması hakkında bundan sonra iyi bir yol tutulması, müzenin herkesin dikkatini çekecek iyi bir seyir yeri haline getirilmesi, mevcut eserlerin muntazam şekilde tasnif ve tertibi, bu görevlerin hakkıyla yapılabilmesi ve işin diğer yönlerine dair gerek tüzük tasarılarının gerektiğince hazırlanması ve bunların yürütülmesine nezaret edilmesiydi."⁴⁰

1846 yılında kurulan Aya İrini Müzesi'nden başka, Osmanlı Devleti'nde yeni müzelerin açılması düşünülmüş ve bu amaçla 1866-1867'de Cağaloğlu'ndaki Sultan II.Mahmut Türbesi karşısında, "müzehane" adlı bir yer kurulmuş ise de burası müze şekline dönüştürülememiştir.⁴¹

Osmanlı Devleti'nde ilk müzeyi kuran Fethi Ahmet Paşa'nın 1858'de ölümüyle, müze 10 yıl kadar bir süre askeri nöbetçiler tarafından korunmuştur.⁴² Fethi Ahmet Paşa tarafından kurulan Aya İrini Müzesi, 1869 yılında Âli Paşa'nın sadrazamlığı sırasında, Müze-i Hümayun (imparatorluk müzesi) olarak yeniden adlandırılmıştır.⁴³ Fethi Ahmet Paşa'nın kurduğu ve Âli Paşa'nın sadrazamlığı sırasında Müze-i Hümayun (Müze-i Osmani, Müzehane-i Osmani) adını alan bu müzenin kurumsallaşma aşamasında en önemli evrelerden biri, müze müdürlüğünün oluşturulmasıdır. Müze müdürlüğünün oluşturulmasıyla birlikte; Safvet Esad Mehmet Paşa'nın Maarif Nazırlığı sırasında, Galatasaray Sultanisi'nde görevli olan İngiliz asıllı Goold'a maarif dairesinde bir oda ve maaşına 3000 Frank ek ücretle müze müdürlüğü görevi verilmiştir. Böylelikle ilk Türk müzesi, artık resmen

³⁹GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 265-266.

⁴⁰CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 251.

⁴¹ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1458.

⁴²GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 82.

⁴³ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1458.; SU, Kamil (1965). **Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi**, 8.

kurulmuş olur.⁴⁴ 2,5 yıl kadar müze müdürlüğü yapan Goold'un, bu süre içinde eski eserlerin bulunup İstanbul'a getirilmesi ve 1871'de 58 sayfalık küçük bir katalog yayınlama faaliyetlerine giriştiği bilinmektedir. Âli Paşa'dan sonra, Mahmut Nedim Paşa'nın sadrazam olması, Türk müzeciliği ve Müze-i Hümayun açısından hiç de iyi bir dönem olmamıştır. Mahmut Nedim Paşa'nın göreve geldikten sonra, müze müdürlüğünü kaldırarak aynı zamanda İngiliz Goold'un müdürlük görevine son vermesi, Türk müzeciliğindeki gelişmelerin önünü bir süre tıkamıştır.⁴⁵

Goold'tan sonra, o sırada Avusturya Sefiri olan ve Türkiye'de birkaç yıldır elçilik yapan Prokesch Osten'in aracılığı ve tavsiyesiyle Teranzio (Terenzio, Trentzio)⁴⁶ adlı bir ressam bu göreve getirilmiştir. Ancak, müze müdürlüğü makamı kaldırıldığı için Teranzio, muhafız olarak görev yapmıştır. Onun muhafızlığı ise, bir yıl kadar sürmüştür. Ahmet Vefik Paşa'nın sadrazam olmasından sonra, 1872 yılında Müze-i Hümayun müdürlüğü yeniden oluşturularak göreve, 68 yaşında olmasına rağmen Avusturya Lisesi'nin müdürlüğünü yürüten Dr. Dethier adlı bir Alman getirilmiştir.⁴⁷

Remzi Oğuz Arık, namuslu ama silik bir kişilik olarak tanımladığı Dr. Dethier döneminde yapılan faaliyetleri şöylece özetlemiştir:

“Dethier, meslek hayatında üç önemli olayı gerçekleştirmiştir. Bunlardan birisi: Eski eserlerimizin Harbiye Ambarı'ndan Çinili Köşk'e naklidir. İkincisi: Çinili Köşk Müzesini büyütmek ve bilhassa bunun yanına bir nevi “Luvr Arkeoloji Mektebi” ayarında bir kurum katarak hepsine birden “İzzittiniye” adını vermek isteği olmuştur. Üçüncüsü: 1874 tarihinde kanun mahiyetini olan ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin neşredilmesidir.”⁴⁸

Onun zamanında eski eser toplama işine devam edilir. Özellikle 1874 yılında Kıbrıs'tan 88 sandık Cesnola koleksiyonunun getirilmesiyle, Goold zamanında 160 olan Aya

⁴⁴PAKSOY, İsmail Günay (1993). “Bazı belgeler Işığında Osmanlı Devleti'nin Kültür Mirası Politikası Üzerine Düşünceler”, **Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992** içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 208.

⁴⁵YÜCEL, Erdem (1999). **Türkiye'de Müzecilik**, 9.

⁴⁶Ressam ve koleksiyoncu olduğu söylenen P. Terenzio'nun kim olduğu konusunda yeterli bir bilgi yoktur. Erdem Yücel, Türkiye'de Müzecilik adlı çalışmasında İstanbul'da Lloyd Autrichien Vapur Acente sahibinin oğlu olan Terenzio'nun ressam olduğu konusunda ne bir belgeye ne de yaptığı bir resme rastlanılmadığını belirtmektedir.

⁴⁷CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batrya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 233.; ATASOY, Sümer (1983). “Türkiye'de Müzecilik”, 1459.

⁴⁸ARIK, Remzi Oğuz (1953). **Türk Müzeciliğine Bir Bakış**, İstanbul: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 2.

İrini'deki mevcut eser sayısı 650'ye çıkarılmıştır.⁴⁹ Eserlerin zaten küçük olan Aya İrini Kilisesi'ne sığmaması ve yeni bulunarak İstanbul'a getirilen eserlerin her geçen gün çoğalması, yeni bir müze fikrini ortaya çıkarmıştır. Yeni bir müze ihtiyacını doğuran diğer bir sebep de Fransız Albert Dumont'un da belirttiği gibi; Aya İrini Kilisesi'nin fazla rutubetli olmasından dolayı eserlerin bozulmasına ve zarar görmesine sebep olmasıydı. Dr. Dethier, Çemberlitaş'ta bir bina yaptırmayı düşünmüş ise de bunu başaramamıştır. Eğer bu düşüncesini uygulamaya geçirilebilmiş olsaydı, ilk inşa edilen müze olan İstanbul Arkeoloji Müzesi, yeni binasına 1872 tarihinde kavuşmuş olacaktı. Bunun üzerine yeni bir bina aranmaya başlanmış ve Dr. Dethier tarafından Fatih Sultan Mehmet zamanında yaptırılan Çinili Köşk'ün müze binası olarak kullanılması fikri Maarif Nezaretine teklif edilmiş, sonunda müzenin, 1874'te Çinili Köşk'e taşınması kararlaştırılmış; yapılan bakım onarımdan sonra, 16 Ağustos 1880'de müze açılmıştır.⁵⁰ 12 Mart 1881 tarihinden itibaren de müze, paralı olarak halkın ziyaretine açılmıştır. Müzeye gelenlerden alınan ilk giriş ücreti 100 para idi. Yalnızca salı günleri -sebebi anlaşılamamakla beraber- müzeye gelenlerde alınan ücret 5 kuruşa çıkarılmıştı.⁵¹

Remzi Oğuz Arık'ın da belirttiği üzere Dr. Dethier, önemli girişimleri arasında bulunan "İzzittiniye" adında bir müze okulu kurma projesini gerçekleştirememiştir. Bu okulu açma düşüncesinin temelinde, müzeye personel yetiştirme amacı yatmaktaydı. Ancak ne yazık ki başarıya ulaşamamıştır. Erdem Yücel, Bu okulun açılmayışını büyük bir olasılıkla bu okula devam edecek öğrencilerin bulunamayışına bağlamıştır.⁵² Kamil Su ise; müzecilik okulunun açılması fikrinin sadrazamlıkça uygun görüldüğünü, 1877 yılında iradesinin çıktığını, hatta okulun altı maddelik tüzüğünün hazırlandığını ve ders araçlarının temin edildiğini; fakat açılıp açılmadığının, açıldı ise ne kadar süre eğitim yapıldığının ve kaç öğrencisi olduğunun bilinmediğini belirtmektedir.⁵³ Burada önemli olan henüz 19. yüzyılda, siyasi ve ekonomik güçlükler içerisinde kavru lan Osmanlı'da müze okulu fikrinin doğması ve bu okulun resmi makamlarca da benimsenmiş olmasıdır.

⁴⁹SU, Kamil (1965). **Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi**, 11-13.; CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 235.; ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1459.

⁵⁰ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1459.

⁵¹SU, Kamil (1963). "İlk Müzemiz ve Giriş Ücreti", 63.

⁵²YÜCEL, Erdem (1999). **Türkiye'de Müzecilik**, 43.

⁵³SU, Kamil (1965). **Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi**, 31.

Dethier zamanında müzecilik alanındaki en önemli girişim, 1874 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü)'nin hazırlanması ve uygulanmasıdır. Bu tüzüğün hazırlanmasına kadar maalesef Osmanlı'nın gerek toprak altı gerekse toprak üstünde bulunan pek çok değerli eseri, Avrupa'nın muhtelif ülkelerine götürülmüştür. Gerçi bu nizamname yurt dışına eser kaçakçılığının önüne tam olarak geçememiş, sadece çerçevesini daraltmıştır. Bu nizamname öncesinde Ferruh Gerçek'in, Türk Müzeciliği adlı çalışmasında esasen ilk nizamname olarak söz ettiği ve "kazıların izne tabi tutulmasını, izni alanların sikkeler hariç tutulmak üzere, çıkaracakları eserleri başka ülkelere götüremeyeceklerdir" ifadelerini içeren 13 Şubat 1869 tarihli nizamnameyi de burada hatırlamakta yarar vardır.⁵⁴ Bu nizamnelere kadar Osmanlı ülkesinde kazılar herhangi bir şekilde denetlenmemekte, isteyen gelişigüzel bir biçimde kazı yapabilmekte, bulduklarını yurt dışına rahatlıkla çıkarabilmekteydiler. Bu nizamnamelerin de yurt dışına eser kaçırmanın ne kadar önüne geçtikleri tartışma konusudur. Özellikle İngiltere, Fransa, Amerika, Alman ve İtalyanlarda Osmanlı topraklarından (Mısır, Irak, Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün, Anadolu) elde edecekleri eserlerle müzelerini zenginleştirme gayreti hırslı bir yarışmaya dönüşmüştü. Ayrıca, Osmanlı'nın siyasi sorunlarından ötürü eski eserlere ve müzelere ayıracak ne zamanı, ne parası, ne de yeterince yetişmiş elemanı vardı. Yabancılara kazı izni verilirken "taş çıkarsa sizin, altın çıkarsa bizim" gibi sözlerin de söylendiği rivayet edilmektedir. Bu dönemde Osmanlı idarecilerinin en büyük gayretini, imparatorluğu parçalanmaktan koruyabilme ve girişilen ıslahatları başarıyla sonuçlandırma noktalarında toplamış oldukları düşünülürse, müze ve arkeoloji alanlarıyla pek ilgilenilememesi mazur görülebilir. Ancak, yabancılara toprak altındaki ve toprak üstündeki eski eserleri peşkeş çekmenin; "taş çıkarsa sizin, altın çıkarsa bizim" anlayışının kabul edilebilir hiçbir yönünün olmadığını vurgulamakta yarar vardır.

La Turquie Gazetesi, -İzmir'de yayımlanan L'Impartial'den alıntı yaparak- 24 Nisan 1872 tarihli baskısında, Osmanlı topraklarından, Yurt dışına eski eser kaçırma olayının ne kadar kolay gerçekleştirildiğini anlatan bir yazıda; Efes bölgesindeki kazıların son hızla sürdürüldüğünü, çok sayıda antik parçanın çıktığını ve bunların da ne yazık ki bu topraklara ait oldukları halde, yabancı müzeleri süslediklerini, beğenilen her şeyin kolaylıkla British Museum'a gönderilebildiğini vurgulamaktadır.⁵⁵

⁵⁴GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 265-266.

⁵⁵AKIN, Nuri (1993). "Osman Hamdi Bey, Asar-ı Atika Nizamnamesi ve Dönemin Koruma Anlayışı Üzerine," **Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992** içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 234.

Anadolu'dan yurt dışına yapılan eser kaçakçılığının en büyük örneğini Heinrich Schliemann (1822-1890) vermiştir. Homeros'un İliada ve Odysseia destanında yer alan Troya ile burada olduğu iddia edilen Priamos'un hazinesini bulmak üzere yola çıkan Heinrich Schliemann, Çanakkale'nin Hisarcık mevkiinde kazıya başlamıştır.⁵⁶ Schliemann, bu kazılar sonucunda, 1873 yılında bulduğu Kral Priamos'a ait hazinelerin tümünü Atina'ya kaçırmıştır. Hazine yaklaşık 155 parça altın, gümüş, elektrondan takılar, kaplar, bakır ve tunçtan silah ve aletlerden oluşmuştur. Hazine daha sonra İngiltere'de sergilenmiş ve sonrasında Berlin Müzesi'ne devri gerçekleştirilmiştir.⁵⁷

Bu kaçırma olayından önce, Schliemann, zamanın Maarif Nazırı Safvet Paşa'ya yazdığı mektupta özetle; yapacağı kazılarda kıymetli eserler bulursa bunları Osmanlı Devleti ile yarı yarıya paylaşma hakkının kendisine hükümet tarafından verildiği halde, sonradan bu hakkın bakanlık kararıyla geri alındığını, bu yüzden Türk Hükümeti'nin anlaşmaya sadık kalmadığını, kendisinin de bulduğu şeylerin hepsini kendine sakladığını ve onları bilim adına kurtardığını ve tüm uygar dünyanın yaptıkları yüzünden onu alkışlayacağını ifade etmektedir.⁵⁸

Dethier, yurt dışına kaçırılan bu hazinenin ülkeye geri kazandırılabilmesi için büyük mücadeleler vermiş, Atina'ya giderek Osmanlı hükümeti adına orada dava açmıştır. Ne yazık ki, Osmanlı Devleti, siyasi ve ekonomik olarak zor durumda olduğundan, Atina hükümetinden, yeni Osmanlı müzesinin kurulması ismi altında yüklü bir tazminat alınca davadan vazgeçmiş, böylelikle konu kapanıp gitmiştir.

İşte yurt dışına kaçırılan eserlerin önüne geçmek, Anadolu'nun yağmalanışını engellemek ve yabancıların yaptıkları kazıları belli bir düzene bağlamak için, Dethier zamanında 1 giriş, 4 bölüm ve 1 sonuç şeklinde sıralanmış 36 maddeden oluşan Asar-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü) hazırlanarak 7 Nisan 1874 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Tüzüğün birinci ve ikinci maddelerinde eski eserlerin tanımı yapılmakta, üçüncü maddesinde kazılarda çıkan eski eserlerin nasıl bölüştürüleceği belirtilmekte,

⁵⁶GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 91.

⁵⁷ESİN, Ufuk (1993). "19. Yüzyıl Sonlarında Heinrich Schliemann'ın Troya Kazıları ve Osmanlılar'la İlişkileri," **Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992** içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 183-184.

⁵⁸ESİN, Ufuk (1993). "19. Yüzyıl Sonlarında Heinrich Schliemann'ın Troya Kazıları ve Osmanlılar'la İlişkileri," 185.

dördüncü maddesinde Maarif Nezareti'ne başvurulmasının gerekliliği konusu yer almaktaydı. Sonraki maddeler kazı işleri, çıkarılan eserlerin bölüştürülmesi gibi hususları içermekteydi.⁵⁹

Bu tüzüğün en çok tartışılan 3. maddesinde keşfedilmeyen eski eserler nerede bulunursa bulunsun devlete aittir. Ancak izinli olarak kazı yapacakların bulacakları eski eserlerin üçte biri devlete, üçte biri kazı yapana ve üçte biri arazi sahibine aitti. Tüzüğün 32. maddesi ise, eserin yurt dışına çıkarılmasını yasaklamıyordu.⁶⁰

Tüzük, arkeolojik kazılar için bir takım esaslar getirmiş olması bakımından ileri bir adımsa da, tüzüğün yukarıda sözü edilen 2 maddesi, ülkenin çıkarlarıyla bağdaşır halde değildi. Tüzüğün kazılarda ele geçen eserlerin kimlere ait olacağını gösteren maddesiyle, eserin yurt dışına çıkışını yasaklamayan tarafı sakıncalı bölümlerdi. Bir anlamda bu tüzük, eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasını meşrulaştırmaktaydı. Tüzüğün eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasını kolaylaştırdığı ve yasallaştırdığı anlaşıldığından “bulunan eski eserin devlete ait olduğu ve bulunan eski eserlerin tümünün devlete verileceği” hükmü tüzüğe eklenmek istenmiş ama bu konuda başarıya ulaşılamamıştır.

Dethier'in 78 yaşındayken 3 Mart 1881 tarihinde ölümüyle birlikte, müzenin başına yeni bir yabancı getirilmesi için Berlin'deki elçiliğe başvurulmuş ve Berlin Müzesi Başkatibi Dr. Millhofer aday gösterilmiştir. Ancak bu girişim öylece kalmış ve Dethier'in yerine -ilk defa bir Türk olarak- Osman Hamdi Bey, Müze-i Hümayun müdürlüğüne atanmıştır.⁶¹

Böylelikle, 1846 yılında Fethi Ahmet Paşa tarafından kurulan ve onun ölümünden sonra yabancı müze müdürleri tarafından idare edilen ilk Türk müzesi (Aya İrini sonraki adıyla Müze-i Hümayun), ilk defa bir Türk müdürle tanışmış olur.

⁵⁹CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 328-329.

⁶⁰CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 328-329.

⁶¹ATASOY, Sümer (1983). “Türkiye’de Müzecilik”, 1461.; EYİCE, Semavi (1985). “Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu”, 1603.

1.1.4.2.2. II.Dönem: Osman Hamdi Bey'den Cumhuriyete

Osman Hamdi Bey'in 11 Eylül 1881 yılında Müze-i Hümayun'a müdür olarak atanmasıyla⁶² birlikte yabancı müze yöneticileri devri kapanmıştır. Osman Hamdi Bey'in, Berlin Müzesi Başkatibi Millhofer'in yerine tercih edilmesinin pek çok nedeni vardır. Şunu unutmamak gerekir ki, Türk müzeciliğinin şekillenmesinde ve gelişmesinde en önemli paya sahip olan Müzeci, Arkeolog, Akademi Kurucusu ve Ressam Osman Hamdi Bey'i, Osman Hamdi yapan her şeyden önce onun kendi zekası, eğitimi, çalışkanlığı ve yetenekleridir. O, eğitimini yurt dışında tamamlamıştır; iyi derecede yabancı dil bilmektedir. Tabi ki tek etken bu değildir. O, ferik (general), vali, elçi, nazır ve sadrazam olmuş bir babanın, İbrahim Edhem Paşa'nın oğludur. Onun bir birey olarak şekillenmesinde, müzeciliğe ilgi duymasında, resmi işlere ait girişimlerinin kolaylaşmasında ve başarılarında; ferik (general), vali, elçi, nazır ve sadrazam olmuş bir babanın rolü inkar edilemez.

Osman Hamdi Bey'in babası İbrahim Edhem, aslen Sakızlı bir Rum çocuğudur. II. Mahmut zamanında Sakız'da meydana gelen isyanın bastırılması sırasında ele geçen esirler arasında İstanbul'a getirilen bu çocuğu, Kaptan-ı Derya Hüsrev Paşa, köle olarak himayesine almıştır. Edhem'in, daha sonra sadrazamlık yapacak olan böyle önemli bir devlet görevlisinin yanında olması, onun için fırsat kapılarını sonuna kadar aralamıştır ve o bu avantajla, öğrenim için Avrupa'ya gönderilen ilk Türk öğrenci gurubuyla birlikte 1829'da Fransa'ya gönderilmiştir. Paris'te madencilik eğitimi alan İbrahim Edhem, 1839'da birincilikle mezun olduktan sonra ülkesine döner.⁶³ İbrahim Edhem Paşa, ülkesine döndükten sonra, I.Abdülhamit (1839-1861) ve II.Abdülhamit'in (1876-1909) saltanatlarında çeşitli devlet görevleri üstlenmiştir. Bir insan ömrüne sıkıştırılması pek de mümkün görünmeyen birçok devlet görevini; -albaylıktan, generalliğe; maden başmühendisliğinden, Tırhala ve Yanya Valiliğine; Hariciye Nazırlığından, Ticaret, Maarif, Nafia (bayındırlık), Bank-ı Osmani, Ahkam-ı Adliye ve Dahiliye Nazırlığına; Berlin Elçiliğinden, Viyana ve Paris Elçiliğine; hatta bu görevlerinin ötesinde kısa bir süre için de olsa Sadrazamlığa kadar yaşamında üstlenmiştir.⁶⁴ Bu görevlere ek olarak, Sultan Abdülmecit'e Fransızca öğretmekle

⁶²PAKSOY, İsmail Günay (1993). "Bazı belgeler ışığında Osmanlı Devleti'nin Kültür Mirası Politikası Üzerine Düşünceler," 208.

⁶³CEZAR, Mustafa (1995). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I*, 198.

⁶⁴KOÇ, Havva (1993). "Bir Belge Işığında İbrahim Edhem Paşa ve Ailesi hakkında Hatırlamalar," *Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992* içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 27-28.

de görevlendirilmiştir.⁶⁵ Onun görev değişiklikleri sık aralıklarla tekrarlanmaktadır ve hatta Ticaret Nazırlığı ve Nafia Nazırlığı gibi görevlerden geri alınmış, sonra tekrar atanmıştır. Böyle çok çeşitli devlet hizmetlerini yürütmüş, meşguliyeti fazla bir şahsın, aynı zamanda müzecilik alanıyla da ilgilenmesi ve bazı önemli organizasyonların altına imza atması dikkate değer bir olaydır.

İbrahim Edhem Paşa, Darüşşafaka ve müzesinin kurulmasını sağladıktan başka, 1873 Viyana Dünya Sergisi nedeniyle, Usul-i Mimar-i Osmani ve Elbise-i Osmaniye isimli 2 ünlü eserin yayımlanmasını da sağlamıştı. Hatta ilk eserinin Türkçe metnini Ahmet Vefik Paşa ile beraber yazmıştı. Viyana sergisi için ülkenin dört bucağından elbise toplamak işiyle de bizzat meşgul olmuştu.⁶⁶ İşte Osman Hamdi, tarihe, güzel sanatlara, müzelere önem veren ve ilgi duyan böyle bir babanın oğluydu.

30 Aralık 1842 tarihinde İstanbul'da doğan Osman Hamdi, doğduğu şehirde Mekteb-i Maarif-i Adliye'de okumuş, 1857 yılında hukuk öğrenimi için Paris'e gitmiştir. Burada sanatla da ilgilenmiş, hatta Ressam Gustave Boulanger (1806-1867) ve Ressam ve Heykeltıraş Gerome (1824-1904)'den özel resim dersleri almıştır. Paris'te kaldığı 14 yıl içinde hukuk ve resim öğrenimi yapmıştır. Ülkesine dönüşünden sonra, 1881'de Müze-i Hümayun Müdürlüğüne getirilişine kadar, Bağdat'ta Umur-u Ecnebiye Müdürlüğü yapmış, sonrasında ise İstanbul'da yabancı elçilerin protokol işlerinde görevlendirilmiştir. Ardından basın müdürlüğü yapmış, hatta bir ara resmi işlerinden çekilerek resimle hayatını kazanmak bile istemiştir.⁶⁷ 1873 Viyana Sergisine ait işler Nafia Nazırı Edhem Paşa'nın başkanlığındaki bir komisyon tarafından yürütülürken, oğlu Osman Hamdi de sergi komiserliğine tayin edilmişti.⁶⁸

Osman Hamdi Bey'in müze müdürlüğüne atanmadan önce son yaptığı resmi görev, İstanbul Beyoğlu 6. Daire Belediye Reisi idi. Ayrıca 1877 yılında kurulan müze komisyonunun da bir üyesiydi.

Osman Hamdi Bey, müdürlüğe başlamasından hemen sonra ilk iş olarak Çinili Köşk'te büyük bir bakım onarım çalışmasına başlamıştır. Onun yaptığı önemli işler arasında

⁶⁵GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 316.

⁶⁶KOÇ, Havva (1993). "Bir Belge Işığında İbrahim Edhem Paşa ve Ailesi hakkında Hatırlamalar", 29.

⁶⁷EPIKMAN, Refik (1967). **Osman Hamdi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1-2.

⁶⁸CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 204.

Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılması ön planda gelir. Aslında Ressam olan ve İstanbul'da güzel sanatlarla ilgili çalışmalara pek yer verilmediğini gören Osman Hamdi, bu yüzden Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kurulmasını istemiştir. Mimar Sinan Üniversitesi'nin çekirdeğini oluşturan bu okulun müdürlüğünü de Osman Hamdi Bey yaşamının sonuna kadar sürdürmüştür.

Diğer yabancı müze müdürleri döneminde de görülen müzeye yeni eserler kazandırma çalışmaları bu dönemde de artarak devam edecektir. Bu sırada Hamdi Bey'in babası İbrahim Edhem Bey, dahiliye nazırı olarak görev yapmaktadır. Gerek onun dahiliye nazırı olarak vilayetlere gönderdiği genelgeler ve gerekse yabancıların ve yerli ekiplerin yaptıkları kazılar müzeye eser akışını hızlandırmıştır.

Bu bağlamda Osman Hamdi Bey, ilk kazısını 1883'te Nemrut Dağı'na yapmış, Sayda kazısı ise 1887 yılında gerçekleşmişti. Bu milli kazılar içinde Sayda (Sidon) kazısı, özellikle Hamdi Bey'in kendisi tarafından -Sayda'da Mehmet Şerif adlı bir vatandaşın tarlasını sürerken içinde mezarlar olan bir kuyu bulduğunu ihbar etmesi üzerine- başlatılır. Sayda kazılarında Fenikeliler'e ait olan ve arkeolojik bakımdan bir devrim yaratacak İskender Lahdi, Ağlatan Kadınlar Lahdi, Satrap Lahdi, Likya Lahdi ve Tabnit Lahdi 'nin de aralarında bulunduğu 20'nin üzerinde lahit bulunmuştur.⁶⁹ Sayda'ya gelen Osman Hamdi Bey'in eserlerle ilk defa karşı karşıya geldiği zaman duyduğu heyecanı Sayda'dan Maarif Nezaretine çektiği 13 Nisan 1303 (1887) tarihli telgrafta görmek mümkündür. Telgrafında; "bu eserlerden yalnız birisinin bile bir müzede bulunması, o müzeyi en zengin müzeler arasına sokacaktır" demektedir.⁷⁰

Bulunan bu eserlerin İstanbul'a getirilmesi, yeni bir müzenin yapılmasına neden olacaktır. Yeni bir müze binası için hiç zaman kaybetmeden çalışmalara başlayan Osman Hamdi Bey, bunun için Maarif Nezaretiyle gerekli yazışmaları yapmış, padişahın izni alındıktan sonra da inşaatın yapımı başlamıştır. Önceleri tek kat olarak düşünülen, sonrasında ikinci katının da yapılması kararlaştırılan İstanbul Arkeoloji Müzesi, dönemin ünlü Fransız Mimarı Alexandre Vallaury'nin projesiyle, 1800 m²'lik bir alan üzerine bina edilerek 13 Haziran 1891 tarihinde hizmete açılmıştır.⁷¹

⁶⁹ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1462.; GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 116.

⁷⁰SU, Kamil (1963). "İlk Müzemiz ve Giriş Ücreti", 64.

⁷¹CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batrya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 261.

Osman Hamdi Bey döneminde devam eden milli arkeolojik kazılar, müzeye yeni eski eser kazanımlarını sağlayacak parlak sonuçlar vermekteydi. Bu dönemde yapılan kazılar çok geniş bir alana yayılmıştır. Bunlar; Lagina kazısı (Milás sınırlarında), Tralles kazısı (Aydın), Alabana kazısı (Çine İlçesi Araphisar Köyü'nde), Rakka kazısı (Suriye topraklarında), Boğazköy ve Alacahöyük kazısı, Akalan kazısı (Samsun'a 18 km.), Langaza kazısı (Selanik'e 9 km.), Gaziantep-Sakçagözü kazısı, Sidmara (Konya sınırlarında) Bozöyük, Rodos ve Taşoz kazıları, Yortan (Çandarlı Körfezi yakınlarında), Notion (İzmir-Değirmendere), Kadeş kazısı (Suriye Humus'ta), Gorikos kazısı (Silifke), Tedmür (Suriye) ve Mahmudiye (Irak) kazısıdır.⁷² Bu kazılar sonucunda çıkarılan eserlerle Müze-i Hümayun oldukça zenginleşmiş ve hatta tamamen dolmuş olduğundan, müzenin ilk bölümünün kuzey kısmına 7 Kasım 1903'te ikinci bölüm; ve ilk bölümün güney kanadına ise, 1908 yılında üçüncü bölüm eklenerek hizmete açılmıştır.⁷³

Osman Hamdi Bey'in müze müdürü olarak yaptığı hizmetlerden biri de, siyasi sınırlar içindeki her türlü tarih ve kültür mirasına sahip çıkılması ve korunmasını sağlayacak hukuki bir metnin ülkeye kazandırılması olmasıdır.

Osman Hamdi Bey sayesinde gerçekleştirilen ve 21 Şubat 1884 tarihinde padişahın onayından geçerek yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnamesi, 89 yıl boyunca Türkiye'de yürürlükteki tek eski eser yasası olarak önemini korumuştur. 5 bölüm ve 37 maddeden oluşan bu nizamname, 1874 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde yer alan ve arazi sahibiyle kazı yapana pay verilmesine ilişkin tehlikeli hükmü ortadan kaldırmış ve eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasını yasaklamıştır.⁷⁴ Artık bu yeni nizamnameyle birlikte, kazılardan çıkarılan tüm eserlerin devletin malı olduğu ve doğrudan doğruya müzeye aktarılması gerektiği kabul edilmiştir. Yalnız tüzüğün ana yapısı değişmemekle birlikte bu nizamnamede 23 Nisan 1906 yılında bazı küçük değişiklikler yapılmıştır.

⁷²EPİKMAN, Refik (1967). **Osman Hamdi**, 6-7.; ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1463.; CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 311-325.

⁷³GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 123-126.

⁷⁴AKIN, Nuri (1993). "Osman Hamdi Bey, Asar-ı Atika Nizamnamesi ve Dönemin Koruma Anlayışı Üzerine", 238.

Müze-i Hümayun'un açılması, Anadolu'da başka müzelerin açılmasına da önderlik etmiştir. Nitekim 1904'e kadar Konya, Sivas ve Selanik'te; 1904'te Bursa'da birer müze açılmıştır.⁷⁵

Osman Hamdi Bey'in, 24 Şubat 1910 tarihinde 68 yaşındayken ölümüyle birlikte, 1892-1909 arasında yaklaşık 16 sene Müze-i Hümayun'da müdür yardımcısı göreviyle çalışmış olan Halil Edhem Bey, müdür olarak tayin edilmiş ve bu görevi 1931 yılına kadar yürütmüştür. O'nun müdürlüğü döneminde yapılan önemli işler arasında; 1914 yılında Süleymaniye Camii İmarethanesi'nde, Türk ve İslam eserlerini kapsayan bir koleksiyonun Evkaf-ı İslamiye Müzesi ismiyle açılması gelir. Bu oluşum, bugünkü İbrahim Paşa Sarayı-Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin yapılmasına katkıda bulunmuştur. Çinili Köşk'ün hemen yanında yer alan Sanayi-i Nefise Mektebi de başka bir binaya taşınınca, burası Yakındoğu ülkelerindeki müzelerdeki eserlerin sergileneceği Eski Şark Eserleri Müzesi olarak düzenlenmiştir. 1917 yılında ise, taşınır taşınmaz eserleri korumaya yönelik Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümen-i Daimisi (Eski Eserleri Koruma Kurulu) kurulmuştur.⁷⁶

TBMM'nin açılışının hemen ardından, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü kurulmuş, bu müdürlük daha sonra Hars (Kültür) Müdürlüğü adını almıştır. Bu müdürlük, Anadolu'da bulunan taşınır ve taşınmaz eski eserlerin envanterinin oluşturulmasına ve çeşitli vilayetlerde açılan müzelerin gelişimine katkı sağlamıştır.

Görüldüğü üzere, Osman Hamdi Bey'in bir Türk müze müdürü olarak yapmış olduğu çalışmalar oldukça dikkate değerdir. Özellikle bu çalışmalardan; ülkenin çeşitli yerlerinde yapılan kazılarda pek çok nadide eserin Türkiye'ye kazandırılması, bu eserlerin korunması ve sergilenmesi için ilk defa bir binanın müze olarak kullanılmak üzere -İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin- inşa edilmesi, yapılan yasal düzenlemelerle kazılardan çıkarılan tüm eserlerin doğrudan doğruya Türkiye'deki müzelere aktarılmasının sağlanması, Türk müzecilik tarihi için devrim niteliğindeki çalışmalar olmuştur.

⁷⁵MADRAN, Burçak; ÖNAL, Şebnem (2000). "Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çok Paylaşımli Vitrinleri: Müzeler ve Sunumları," **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 177.

⁷⁶ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1465.

1.1.4.2.3. III.Dönem: Cumhuriyetten Günümüze

Cumhuriyet dönemiyle birlikte, özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün de çabalarıyla ülkenin çeşitli yerlerinde peş peşe müzelerin açıldığı görülür. Önceki yıllarda depo ve memurluk olan ve gün geçtikçe zenginleşen müzeler, yavaş yavaş müdürlüklere çevrilmiştir. Türklerde özel koleksiyonculuğun gelişmemiş olması, değerli nesne ve sanat ürünlerinin saray ve tekkelerde toplanmış olması Anadolu'da müzeciliğin gelişmesini kolaylaştırmıştır. Bunun yanında, müze sayısındaki bu artışta bu dönemde çıkarılan bazı kanunların etkili olduğu bilinmektedir. Yukarıda sözü edilen Topkapı Sarayı'nın müzeye dönüştürülmesinde; halifeliğin kaldırılmasına dair, 3 Mart 1924 tarih ve 341 sayılı kanunun 9. maddesinde yer alan; "kaldırılmış padişahlığa ait tüm materyalin millete intikal ettiği" şeklindeki görüş etkili olmuştur. Ayrıca, 1925'te çıkarılan 677 sayılı kanunla; tekke, türbe ve zaviyeler kapatılırken çıkarılan bir kararname ile buralarda bulunan eski eserlerin, mevcut müzelere devri öngörülmüştür. Yalnızca Konya'daki Mevlana Dergahı ve Türbesi Atatürk'ün isteğiyle bu kapsam dışında bırakılmış ve burası kapatılmayarak eşyasıyla birlikte müze olarak düzenlenmiştir.

Bu dönemde, bir yandan müze sayısının artırılması yoluna gidilirken bir yandan da müzeler, eserlerle zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında, müzelere eser toplanmasının ve bunların kayıt altına daha sağlıklı bir şekilde alınmasının sağlanabilmesi için yasal düzenlemelerin de devam ettiği görülür.

Cumhuriyet yönetiminin müzelik eser olarak Osmanlı Devleti'nden teslim aldığı eser sayısı, yaklaşık olarak 109.000 adet olarak belirlenmiştir. Cumhuriyet döneminde bu sayının artırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılmıştır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı (Maarif Vekili) İsmail Safa, Kasım 1922 tarihinde yayınladığı "Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında Talimat"ta her türlü eski eserin toplanarak müzelere konulmasını, teşhirini ve bunların kayıt altına alınmasını istemiştir. Bu talimatta ayrıca; müzelerde müze kütüphanelerinin kurulması, bilimsel katalogların hazırlanıp yayınlanması ve halkın geleneksel eski sanatlarımıza ilgisinin sağlanması için girişimlerde bulunulması isteniyordu. Kazı, araştırma ve sondaj yapma yetkisinin hars idaresinde (kültür müdürlüğü) olmasına rağmen, bilim kurumlarına ve uzmanlarına da bu çalışmalar için izin verilebileceğinden söz edilmiştir. Sonrasında, eski eserlerin bulunduğu arazi hakkında ve bu eserlerin nasıl tasarruf edileceği hususunda, yürürlükte olan Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin hükümlerinin aynen uygulanacağı

belirtilmiştir. Son olarak, müze memurlarının ve müze muhafızlarının sorumlulukları vurgulanmıştır.⁷⁷ Bu talimat, yeni yönetimin eski eserler ve müzecilikle ilgili ilk yasal düzenlemesi olmuştur.

1923 yılında, Atatürk'ün emriyle bir Heyet-i İlmiye (Bilim Kurulu) oluşturulmuştur. Bu kurul, Ankara'da bir müze kurulması, Eski Eserler Tüzüğü'nün yeniden gözden geçirilmesi ve okul müzelerinin açılması kararlarını almıştır. Bu hızlı gelişim süreci içinde Heyet-i İlmiye'nin aldığı kararlara dayanarak, Ankara'da daha sonra Anadolu Medeniyetleri Müzesi adını alacak olan Hitit Müzesi, 1923 yılında kurulur. Ayrıca Topkapı Sarayı'nın, 1 Nisan 1924 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla müzeye dönüştürülmesi kararlaştırılır ve 1927 yılında bazı bölümleri onarılıp, düzenlendikten sonra ziyarete açılır. Ankara Etnografya Müzesi, 1928 yılında Cumhuriyet döneminde yapılan ilk müze binası olarak hizmete girer. Ayasofya, 24 Kasım 1934 yılında çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararıyla müzeye dönüştürülür⁷⁸ ve anıt müze olarak Türk müzeleri arasındaki yerini alır.

“Büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve şümüllü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur” diyen Atatürk'ün, müzelere ve eski eserlere gösterdiği ilgi sonucu bugünkü müzelerimizin birçoğu da onun zamanında kurulmuştur.

Bu müzelerden; 1923te Ankara Arkeoloji Müzesi, Antalya Müzesi, Bursa Müzesi ve Edirne Müzesi; 1924'te Adana ve Bergama Müzeleri; 1926'da Tokat, Amasya, Sinop Müzeleri; 1927'de İzmir, Sivas Müzeleri; 1929'da Kayseri Müzesi; 1931'de ise, Afyon Müzesi kurulur.⁷⁹

“Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür” ve “Eski devirlerin boş inançlarından ve yeniden kuruluş özelliğimize hiç de uymayan yabancı fikirlerden doğudan ve batıdan gelen etkilerden uzaklaşabilmek ulusal karakterimize ve tarihimize sahip çıkan bir kültür birliği ile mümkündür”⁸⁰ sözleriyle kültürün bir topluluğun, devletin temelindeki en önemli öge olduğunu belirten Atatürk, her vesileyle eski eserlere ve müzeciliğe verdiği değeri ortaya koymuştur. Atatürk'ün müzeciliğe ve eski eserlere verdiği önemi en iyi ve tam manasıyla

⁷⁷GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 142-143.

⁷⁸ATAGÖK, Tomur (1999). “Türkiye’de Müzecilik,” 214.

⁷⁹ATASOY, Sümer (1983). “Türkiye’de Müzecilik”, 1466.

⁸⁰YALDIZ, Mehmet (1992). “Atatürk ve Müzecilik”, **Kültür Dergisi**, No 101, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, <<http://www.geocities.com/gyaldiz/muze.htm>> (Son ulaşım: 16 Nisan 2004)

tanıklayan belge, 23 Mart 1933'de Konya'dan Başvekil İsmet Paşa'ya çektiği telgraftır. Bu telgrafta Başvekil İsmet Paşa'ya şunları yazmaktadır:

“Son tetkik seyahatimde muhtelif yerlerdeki müzeleri ve medeniyet eserlerini de gözden geçirdim. İstanbul'dan başka Bursa, İzmir, Antalya, Adana ve Konya'da mevcut müzeleri gördüm. Bunlarda şimdiye kadar bulunabilen bazı eserler korunmakta ve kısmen de yabancı uzmanların yardımıyla tasnif edilmektedir. Ancak memleketimizin her tarafında eşsiz defineler halinde yatmakta olan eski uygarlık eserlerinin ileride tarafımızdan meydana çıkarılarak bilimsel olarak muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin korunmaları için müze müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji uzmanlarına ihtiyaç vardır. Bunu için Maarifçe dışarıya tahsile gönderilecek öğrencilerden bir kısmının bu şubeye tahsisi uygun olacağı fikrindeyim.”⁸¹

Bu yıllarda, yurdumuzun değişik yörelerinde yerel müzelerin açılmasına devam edilerek; 1934'te Efes ve Diyarbakır; 1935'te Manisa, Silifke ve Isparta; 1936'da Niğde, Kütahya ve Kırşehir yeni müzelerine kavuşmuştur. Ayrıca Türkiye'nin bu alanda en önde gelen kurumlarından birisi olan İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, 1937 yılında kurulmuştur.⁸²

Cumhuriyetin başlarında Türkiye'deki müzelerin ve müzeciliğin gelişmesine, yeniden yapılanmasına ve zenginleşmesine, 19 Şubat 1932 yılında kurulan halkevlerinin büyük katkısı olmuştur. Halkevleri, topluma tarih, sanat ve müze zevki aşılabilir için önemli çalışmalar yapmışlardır.

Halkevlerinin kültürel alandaki etkinlikleri, dokuz şube üzerinden yürütülmüştür. Bu şubelerden bir tanesi de “tarih ve müze” şubesidir. Nitekim 1944 yılında çalışmalarını sürdüren 405 halkevinden 90'ında tarih ve müze şubeleri kurulmuştu. Tarih ve müze şubesi, bulunduğu yerdeki tarihi eserlerin korunması için gerekli resmi kurumları bilgilendirir, tarihi anıtların fotoğraflarını aldırır ve mümkünse modellerini yaptırırdı. Tarihi değeri olan her türlü Türk etnografya belgelerini toplamaya çalışarak yersel müzelerin gelişmesine ve kurulmasına hizmet ederdi.⁸³

⁸¹SÜMER, Osman (1968). “Atatürk'ün Tarih, Arkeoloji, Eski Eserler ve Sanat Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri”, **ICOM Türkiye Milli Komitesi Haber Bülteni**, Sayı VIII-IX, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 120.

⁸²ATASOY, Sümer (1983). “Türkiye'de Müzecilik”, 1466.

⁸³YEŞİLKAYA GURALLAR, Neşe (1999). **Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık**, İstanbul: İletişim Yayınları, 61-108.

Halkevleri Talimatnamesinin 113. maddesinde; “Halkevleri bölgesindeki tarihi eser ve anıtların iyi korunması için ilgilileri aydınlatır. Bu eserlerin korunması amacıyla kurulmuş özel cemiyetlere yardım edeceği gibi, konuşmalarla temaslarla halkı da eserleri korumaya davet eder” denmektedir. 114. maddesinde: “Halkevlerinin bulunduğu yerde resmi müze varsa, arkeolojik eserlerle onları zenginleştirmeye, eksikliklerini tamamlamaya çalışır; tedarik edecekleri eserleri en yakın resmi müzeye gönderir veya alınması için haber verirler.”; 116. maddesinde ise: “ folklor ve etnoloji malzemesi toplamaya çalışırlar.” denilmektedir.⁸⁴

Türkiye 1947 yılında müzecilik alanında çalışmalar yapmak, yeni yöntemler saptamak ve uluslararası işbirliğini sağlamak amacıyla, Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)’a⁸⁵ katılmış, 1950 yılında ise Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Türkiye Milli Komitesi kurulmuştur. Komitenin amacı, Türkiye müzeleri ve müze elemanlarını uluslararası seviyede temsil etmek için teşkilat kurmak, müzeler ve müzecilik mesleğine mensup üyeler arası işbirliğini geliştirmek, uluslararası kurumlarla işbirliği yaparak bilgi alışverişi, halk eğitimi ve karşılıklı dayanışma sağlamaktır.⁸⁶

Türkiye, ICOM dışında bazı uluslararası kuruluşlara da üye olmuştur. UNESCO’nun bir kolu olan ve merkezi Paris’te bulunan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi’ne de (ICOMOS) üye olmuş ve 1967 yılında ICOMOS Türkiye Milli Komitesini oluşturmuştur. Bunu, 1969 yılında, merkezi Roma’da olan “Kültür Varlıklarının Konservasyonu ve Restorasyonu Konusundaki Uluslararası Araştırma Merkezi” (ICCROM) üyeliği izlemiştir.⁸⁷ Bütün bu uluslararası girişimler, Türk müzeciliğinin evrensel boyutları yakalamasına oldukça önemli katkılarda bulunmuştur.

Türk müzeciliğinde yasal düzenlemeler yapmak ve müzeciliği hukuki bir zemine oturtabilmek için 1884 yılında çıkarılan Aşar-ı Atika Nizamnamesi, 6 Mayıs 1973’te 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu’nun kabul edilmesine dek yürürlükte kalmıştır. Bu kanun da 10 yıl

⁸⁴GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 157-158.

⁸⁵Uluslararası Müzeler Konseyi (International Council of Museums-ICOM) adlı bu örgüt, UNESCO’nun yardım ve teşviğiyle, ABD Buffalo Bilim Müzesi Başkanı Chauncey J. Hamlin ve Fransa Müzeler Müdürü Georges Salles’in önderliği ile Meksika’da toplanan uzmanlar tarafından 1947 yılında kurulmuştur. Örgütün amacı, müzeleri ve müzecilik mesleğini korumak ve geliştirmek; müzelerin toplum hizmetinde bilginin yayılması, ulusların karşılıklı anlaşması bakımından oynayacağı rolün önemini belirtmek; müzeleri ve müzecilik mesleğini uluslararası seviyede temsil eden bir kuruluş meydana getirmektir. (GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 182.)

⁸⁶ATASOY, Sümer (1983). “Türkiye’de Müzecilik”, 1467.

⁸⁷GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 186-187.

kadar yürürlükte kalmış ve yerini 1983'te çıkarılan 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"na bırakmıştı. Yeni kanun 4 yıl kadar uygulandıktan sonra, 1987'de çıkarılan 3386 sayılı "2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun"la bazı değişmelere uğramıştır. Böylece bu kanunlarla müzecilik alanında gelişmiş hukuki metinlere ulaşılmıştır. Yeni kanunlarla korunacak nesnelere, kültür ve tabiat varlıkları tanımlamasına kavuşturularak sınırları genişletilmiştir.⁸⁸ 3386 sayılı kanun, bugün halen daha yürürlükte dir.

Türkiye'de tarih, kültür varlıkları ile taşınır bütün belge, eşya, anıt ve kalıntıları tespit ve tescil etmek, korunmalarını sağlamak, taşınır müze eserleri ve tarihi belgeleri derlemek, bunları müzelerde korumak değerlendirmek ve sergilemek görevi, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Bu genel müdürlük 1971 yılına kadar, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adı ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir birim olarak hizmet görmüş, bu tarihte Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlanmıştır.

Cumhuriyetin ilanının beşinci yılında, Türkiye'deki toplam müze sayısı, ikisi askeri olmak üzere 14 iken, bu rakam cumhuriyetin 50. yılında 83'e ulaşmıştır.⁸⁹ Bugün Türkiye'de, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün yönetiminde bulunan 131 il müzesi dışında, Cumhurbaşkanlığı'na, Genelkurmay Başkanlığı'na, çeşitli bakanlıklara, genel müdürlüklere, üniversitelere ve özel kişi ve kuruluşlara bağlı 23 müze daha bulunmaktadır.⁹⁰

1988 yılından itibaren özel müzelerin de açılması yoluna gidilmiş, bu tarihte, Türkiye'nin ilk özel müzesi olan Sadberk Hanım Müzesi açılmıştır. Bu özel müzeyi, Aydınlanma Araçları Müzesi, Yalova Karaca Arboretum'u, Yapı Kredi Kültür Merkezi Nedim Tör Müzesi, Konya Koyunoğlu Müzesi izlemiştir. 1994 yılında ise, bu özel müzelere Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi de katılmıştır.⁹¹

⁸⁸CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I**, 328.

⁸⁹GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 151,202,231.

⁹⁰<<http://www.discoverturkey.com/yeni/muzeler.html>> (Son ulaşım: 16 Nisan 2004)

⁹¹YILMAZ, Arzu (1996). **Müzelerde Çocuk Eğitiminin Müze Koleksiyonları Bağlamında Değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Müzesi Örneğinde İrdelenmesi**, 15.

Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün idaresinde bulunan müzelerde, envanter edilmiş arkeolojik ve etnografik eserler, sikkeler, tabletler belgeler ve kitapların sayısı üç milyona yakındır. Bu eserler; İstanbul Topkapı Sarayı, Konya Mevlana Dergahı gibi doğrudan eşyası ile müzeye dönüştürülen tarihi yapılardan, vakıf yapılardan, arkeolojik kazılardan, bağışlardan, satın alma ve derlemelerden sağlanmıştır. Ayrıca, müzeler eserlerini kaçak eski eserlere ve definelere el koyma yolu ile de zenginleştirmektedirler.⁹²

1.1.5. ÖĞRETME VE ÖĞRENME ORTAMI OLARAK MÜZELER

Günümüzde müzeler, sadece araştırmacıların, bilim adamlarının ve sanat adamlarının yapıtları inceledikleri bir yer; ya da ziyaretçilerin çok nadir geldikleri ve bilinçsizce dolaştıkları bir merkez olmanın ötesine geçmelidirler. Müzeleri gezen sınırlı kitleyi genişletmek ve ziyaretçileri bilinçlendirmek müzelerin saptayacağı planlarla ve uygulayacağı eğitimsel etkinliklerle mümkün olacaktır. Bu yüzden müzeler, daha çok gezilen cazip bir yer olabilmenin yollarını aramalıdır.

Bu bölümde, öncelikle müzelerin eğitim işlevi üzerinde durulacak; müzelerde eğitimin kimler tarafından verileceği ve eğitim etkinliklerinde hangi araç ve gereçlerin kullanılabileceği sorularına yanıt aranacaktır. Daha sonra da müze eğitiminde, öğretim ve öğrenme ortamı olarak müzelerin ortaya koyduğu olanaklar tartışılacaktır. Son olarak, müze ziyaretlerinde dikkat edilmesi gereken bazı hususlara ve müzelerin bir ders enstrümanı olarak kullanılmasında karşılaşılabilecek sorunlar irdelenecektir.

1.1.5.1. Müzenin Eğitim İşlevi:

Eğitim, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze dek teknik, sosyal, bilimsel ve kültürel alanlarda sürekli gelişim izleyerek var olagelmıştır. Günümüzde eğitim artık her yerde yapılmakta ve kuru bilgi aktarımından ve ezbercilik anlayışından uzaklaşmaktadır. Çünkü çağdaş eğitim, pasif dinleyici, izleyici ile yürütülen yapısını geride bırakmıştır. Çağdaş eğitim; düşünen, araştıran yaratıcı bireyler geliştirmeyi hedeflemektedir. Öğrenciler ancak öğrenme, düşünme, araştırma, gözlem ve uygulama süreçlerinin birlikte gerçekleştiği eğitim ortamlarında aktif olabilmektedirler. Sadece okullarda değil, sanat ve kültür

⁹²DEMİR, Canan (2001). **Müzelerde Çağdaş Pazarlama**, 14.

merkezlerinde yapılan etkinliklerle aktif hale gelebilmektedirler. Müzeler sundukları olanaklar açısından değerlendirildiklerinde bu tür merkezler arasında ilk sırada yer alırlar.

Müzelerin, ilk oluştuğu yıllardan 20. yüzyılın ortalarına kadar olan süreçte en önemli görevleri; değerli eserleri toplamak, depolamak ve korumaktır. 1950’li yıllara kadar pek çok müze, nesnelerin ziyaretçilerce yeterince kavranabilmeleri için nasıl sunulmaları gerektiğini önemsemeksizin onları depolara dolduruyorlardı. Ancak ilgi ve dikkatin, nesnelerin biriktirilmemesinden çok onların nasıl kurgulanmaları gerektiğine, topluma sunulma biçimlerine ve müzeye gelen ziyaretçi sayısının artırılmasına kayması ile birlikte, müzelerin eğitim rolü daha fazla vurgulanmaya başlandı. Douglas’a göre müzeler, zamanla insanlığın ilerlemesinden ötürü ortadan kalkma tehlikesi bulunan şeylerin korunma altına alındığı bir barınak olmaktan çıkarak, insanlık tarihinin uzun süreçlerini bir film şeridi gibi onların zihinlerinde canlandıran dinamik birer kurum haline dönüşmüşlerdir.⁹³

Oysa ki, müzelerin eğitim ve öğretimdeki rolü yeni değildi. Bu rol daha 1857 yılında, John Ruskin’in İngiltere Parlamentosu’na müzelerin çalışan sınıfların eğitiminde kullanılmasını önermesiyle başlamıştı.⁹⁴ 1870 yılında A.B.D.’de, New York’ta bulunan Metropolitan Museum of Art’ın tüzüğünde; müzenin halkın eğitimini sağlamak amacıyla kurulduğu ve müzeye öğretici amaçlı bir kurum gözüyle bakılması gerektiği vurgulanıyordu.⁹⁵ A.B.D.’de 20. yüzyılın başından beri, müzelerden halk eğitimi için yararlanılma girişimleri vardı.⁹⁶

1950’li yıllara gelindiğinde; müzelerde eğitim daha sistemli bir hal almıştır. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri’nde, bilgi aktarmayı temel alan “yeni müzecilik anlayışı” adı verilen bir akım ortaya çıkmıştır. Yeni müzecilik anlayışında temel düşünce; bir eğitim ve kültür kurumu olarak müzelerin ziyaretçilerin ihtiyacına göre program ve sergiler hazırlaması amaçlanıyordu. Böylece müzeler, toplumu yönlendirerek yeni ufuklara yönelmesini sağlayan kurumlara doğru dönüşmeye başlamışlardır.⁹⁷ Amerika Birleşik Devletleri’ndeki bu gelişmelere karşın müze eğitimi geliştirme çabaları, İngiltere’de

⁹³DOUGLES, A. Allan (1963). “Müzelerin Rolü”, 17.

⁹⁴SHABBAR, Nihad (2001). “Çocuklar İçin Müze Eğitimi”, 68.

⁹⁵DAIFUKU, H (1963). “Müze ve Ziyaretçi”, **Müzelerin Teşkilatlanması-Pratik Öğütler** içinde, Sayı 2, Ankara: ICOM Türk Milli Komitesi Yayınları, 99.

⁹⁶SHABBAR, Nihad (2001) “Çocuklar İçin Müze Eğitimi”, 68.

⁹⁷ATASOY, Sümer (1997). “Eğiten Bilgi Veren Müze”, **Kuruluşunun 150. Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III Bildiriler (24-26 Eylül 1996)** içinde, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 97.

1960'lı yıllarda hız kazanmış ve 1973 yılında "Müze Eğitim Gurubu" kurulmuştur. Bu girişimle, müzelerin daha iyi bir eğitim hizmeti sunması amaçlanmıştır.⁹⁸

Türkiye'ye gelince, müzelerin eğitim işlevi konusunda yapılan çalışmalara dikkat edildiğinde, ilk okul müzesinin 1868'de Galatasaray Lisesi'nde, Tarih-i Tabiiye adıyla kurulması, Türkiye'de müzenin eğitimdeki yerinin çoktan bilindiğini göstermektedir.⁹⁹ Yine, Maarif Nezareti Meclis-i Kebir-i Maarif Dairesi'nden çıkan müze ile ilgili kararlar incelendiğinde, eski eserlerin toplanmasına dayalı basit bir koleksiyonculuk amacının güdülmeyeceğini, eğitim öğretim hizmeti sunan bir kurumun meydana getirilmesine çalışıldığını 1872 tarihli bir müzekkereden ortaya çıkarmak mümkündür. Burada müzelerin seyirlik alanlar olmadıkları ve bir çeşit kütüphane anlamına da geldiği, bu yüzden de eserlerin üzerine gerekli bilgi bulunan panoların asılması gerektiği şeklindeki fikirler o dönem için eğitim adına değerli sayılır.¹⁰⁰ Bunun yanında Bursa'da bir ilkokulda (1930), İstanbul'da bir lisede (1931) okul müzesinin açılması, öte yandan "Öğretmenler İçin Müze El Kitabı"nın çıkarılması müzenin eğitimdeki rolünün değerlendirilmesi bakımından önemlidir.¹⁰¹ 1961 yılında VII. Milli Eğitim Şurası'na sunulan Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporu'nda müzelerin en önemli vasıflarından biri olarak, eğitim ve öğretim kurumu oldukları vurgulanmıştır. Bu raporda, "eğitici ve öğretici vasfı olmayan bir müze, fonksiyonunu kaybetmiş bir eski eser deposundan farksızdır" denir.¹⁰² 1962'de "Müzelerin Eğitimdeki Rolü hakkında Unesco Bölge Semineri"nin, Türkçe olarak yayınlanması müzenin eğitim işlevinin bilindiğini göstermektedir.¹⁰³

Ancak Türkiye'de, bilgi aktarma ve eğitime amaçlı "yeni müzecilik anlayışı" alanında yapılan çalışmalar, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'ya göre çok daha yenidir. Türkiye'de müzelerin eğitim işlevlerinin yetersiz kaldığı ve bu işlevleri yerine getirebilecek kadroların bulunmadığı tespit edildiğinden, öncelikle bu kadroları geliştirme zorunluluğu duyulmuştur. Bu sebeple, üniversitelerde müze eğitimi ve müzecilik bölümleri açılmıştır. İlk

⁹⁸Müzeciler Derneği (2000). **Müzeciliğimiz, Müze Eğitim İlişkileri**, Ankara: Müzeciler Derneği Yayınları, 5.

⁹⁹HOOPER-GREENHILL, Eilean (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, Çev. Meltem Örgü Evren, Emine Gül Kapçı, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 9.

¹⁰⁰SU, Kamil (1965). **Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi**, 10-11.

¹⁰¹HOOPER-GREENHILL, Eilean (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 9.

¹⁰²Eski Eserler ve Müzeler Komisyonu Raporu (1961). **T.C. Milli Eğitim Bakanlığı VII. Milli Eğitim Dokümanları Eski Eserler ve Müzeler Komisyonu Raporu, 29 Ocak-10 Mart 1961**, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 19.

¹⁰³ATAGÖK, Tomur (1999). "Müze-Toplum İlişkisinde Eğitim", **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 143.

olarak 1989-1990 eğitim öğretim yılında, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı Müzecilik Anabilim Dalı kurulmuştur. 1997 yılında ise, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı Müze Eğitimi Ana Bilim Dalı kurulmuştur.¹⁰⁴ Günümüzde ise, bazı eğitim fakültelerinin özellikle sınıf öğretmenliği ve resim-iş öğretmenliği bölümlerinde “müzecilik eğitimi”, “müze eğitimi ve uygulamaları” dersleri konularak, müzelerde eğitim işlevini gerçekleştirecek kadroların yetiştirilmesi yoluna gidilmiştir.¹⁰⁵

Son yıllarda müze konusunda çalışan araştırmacılar, müzelerin eğitim işlevi üzerinde odaklanmışlardır. Müzenin görevlerinin sadece toplama, sergileme, koruma olmadığını belirten Tomur Atagök'e göre;

“...Müze sadece bir bina ve koleksiyon değildir; müze toplar, fakat bir depo değildir; müze korur fakat bir deep-freeze değildir. Müze, belgeleri toplayıp, sınıflar fakat bir kütüphane ya da arşiv değildir; müze eğitir, fakat bir okul değildir. Günümüz müzeleri üstlendikleri görevleri nedeniyle, birer araştırma merkezi, birer açık üniversite, herhangi bir ailenin tüm fertlerinin eğlenerek öğrenebileceği eğitim ve kültür kurumlarıdır.”¹⁰⁶

Müze-eğitim ilişkisine değinen Oya Abacı, müzelerin eğitimdeki rolü konusunda şunları söyler:

“Eğitim bilgi aktarımı ise, müze koleksiyonlarındaki yapıt ve nesnelere bilgiyi kendi öz varlıkları ile iletirler. Eğitim bilgi geliştirme yollarını oluşturmak ve karşılaştırma yetisini kazandırmak ise müzeler, kitapların ve derslerin açıkça ortaya koyamadığı nesnelere arasındaki bağları göstererek, kesin gözlem, izleme ve mantıksal sürekliliği ve karşılaştırma yollarını öğretebilir. Eğitim, yaratıcı gücü ve düşüncüyü geliştirmek ise yine müzeler, koleksiyonlarındaki yapıtlarla en iyi örnekleri göstererek beğeni duygusunu uyandırdığı gibi yaratıcılık için bir coşku kaynağı da oluştururlar.”¹⁰⁷

Çocuk ve ergenler hatta yetişkinler için öğrenme ortamlarının artık sadece okullar olmadığını ifade eden Adıgüzel'e göre; müzeler, okulun sahip olduğu işlevlerin, hedef, içerik ve yöntemlerin oluşturulmasıyla eğitsel etkinlikleri gerçekleştirebilecektir. Çünkü okul

¹⁰⁴SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, Çev.Bahri Ata, Ankara:Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, 5.; ATAGÖK, Tomur (1999). **Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 1.

¹⁰⁵Müzeciler Derneği (2001). **Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk**, 5.

¹⁰⁶ATAGÖK, Tomur (1999). “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, 131.

¹⁰⁷ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, 18.

çocuk ve ergene yaparak, yaşayarak öğrenme ortamları sunmayı başaramamakta, onların hayal güçlerini oyun, deney gibi “birlikte yapma” odaklı etkinlikler ile zenginleştirememektedir. Okuldaki öğrenme daha çok kuramsal bilgilerin aktarımına yöneliktir.¹⁰⁸

Müzelerde geçmişten günümüze miras kalan eserlerle ve yaşam biçimleri ile ilişki kurma, yorumlama, araştırma, dramalarla ya da canlandırmalarla, empati kurarak geçmiş yaşama, sınıfa göre daha aktif bir eğitim ortamı oluşturmaktadır. Müzeler, geçmişe ait eserleri toplayıp, koruma, sergileme, belgeleme işlevini yerine getirirken; yayınları hazırladıkları eğitim programları, sanatsal ve kültürel etkinlikleri ile toplumun eğitimine katkıda bulunmaktadır.

Eskiden müzecilerin görevi, yeni eserler elde etmek ve korunmasını sağlamak olduğu halde modern çağımızın müzecilerinin görevi çok daha geniştir. Müzeler, büyük kitlelere sergiledikleri eserlerin anlam ve değerini öğretmelidirler. Müzelerin eğitim işlevine değinen Harrison’un bu konudaki fikirleri şöyledir:

“Sergiler eşya göstermekle yetinmezler; kitapların ve derslerin açıkça ortaya koyamadığı, eşya arasındaki mevcut bağları gösterebilirler. Düşüncüyü kamçılarlar. Müzeler, hayal gücünü ve duygu dünyasını genişletme üzerinde muazzam bir tesir meydana getirirler; onlar zaten tarifleri itibariye seçkin zevkin konservatuarlarıdır. Faydalı bir rol oynamaya devam edebilmek için, müzeler eğitime yardımcı olmalı ve eğitim de etkili olabilmek için müzelerden faydalanmalıdır.”¹⁰⁹

Atagök, müzelerin bir eğitim kurumu olarak üzerlerine düşen görevleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Müzeler, geçmiş değerleri toplum için korur ve onlara sunar.
- Müzeler, insanlığın doğal gelişimini belgeler, bilgi verir.
- İnsana geçmiş sunar, onun yaratıcılığına katkıda bulunur; yaratıcı gücü ve düşüncüyü kamçılar.
- Geleceği yönlendiren-yönlendirecek değerlerin yerleşmesini sağlar.
- Bugünün teknolojik toplumunda insana insani değerleri sunarak yalnızlığını giderir; eğlendirir.
- Toplumun bilimsel ve sanatsal gelişimine katkıda bulunur.
- İnsanın kendi toplumunu tanımaya neden olur.

¹⁰⁸ADIGÜZEL, H. Ömer (2000). “Müze Pedagojisinin Türkiye’deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları”, 130-131.

¹⁰⁹HARRISON, Molly (1963). “Eğitim ve Müzeler”, **Müzelerin Teşkilatlanması-Pratik Öğütler** içinde, Sayı 2, Ankara: ICOM Türk Milli Komitesi Yayınları, 109.

•Toplumların birbirlerini tanımalarına dolayısıyla kültürlerin birbirine yakınlaşmasına neden olur.”¹¹⁰

Bu arada John Hale, müzede eğitimi ön plana çıkaranlara, müzenin öncelikli görevinin eğitim olduğunu düşünenlere karşı sarf ettiği şu sözlerle onlara karşı çıkar. “Müzelerin öncelikli olarak öğretim amacıyla kullanılması fikrinden nefret ettiğimi söylememe izin verin. Onların ilk görevi, değerli objelere güvenli bir ev sahipliği yapmak ve çekici bir şekilde sergilemektir.”¹¹¹

Görüldüğü gibi müzecilik alanında çalışan pek çok araştırmacı; müzelerin toplama, koruma, sergileme, belgeleme işlevlerinin yanında eğitim işlevini de yerine getirdiklerini ve çağımızda özellikle gelişmiş ülkelerdeki modern müzelerin, birer eğitim kurumu gibi işlediklerini belirtirler. Özetle müzelerin eğitimsel rolünü Hooper-Greenhill’in şu sözleri net bir biçimde ortaya koymaktadır: Eğitim, bir müzenin fonksiyonları arasında yer alan; gelecek için koruma, kültür ve eğlence gibi çıktılarında birisi ve en önemlisidir. Eğitim, müzenin kalbindedir.¹¹²

1.1.5.2. Müzelerde Eğitim İşlevi Kimler Tarafından Verilir?

Müzelerin eğitimdeki rolünü konu alan UNESCO Bölge Semineri 1962’de Türkçe’ye çevrildiğinde, eğitim hizmetleri ile ilgili bir eğitim uzmanının, müze uzmanı, konservatörü, kütüphanecisi, müdürü ile birlikte gerekli olduğu görüşü ilk defa Türk müzeciliğine girmiş olur.¹¹³ Böylece kadroya topluma sorumluluğu olacak, koleksiyonu yorumlayacak bir profesyonel daha ilave edilir: “Müze eğitimcisi.”

Türkiye’de müzelerde görev alacak eğitimciler, iki kaynaktan derlenmektedir. Bunlardan birincisi; doğrudan müzelerde görev yapan ve arkeoloji, sanat tarihi, antropoloji, etnoloji vb. dallarda lisans eğitimi gören müzecilerdir. Bu kişilerden bazıları, müzecilik ya

¹¹⁰ATAGÖK, Tomur (1999). “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, 137-138.

¹¹¹HALE, John (1968). “Museums and The Teaching of History”, **MUSEUM**, Volume XXI, No:1 Switzerland: 67.

¹¹²HOOPER-GREENHILL, Eilean (1996). “Education: At The Heart Of Museums”, in **The Educational Role of Museum**, Edited by: Eilean Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd. 330-331.

¹¹³RIVIERE, Georges Henri (1962). **Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri**, 50.

da müze eğitimciliği alanında yüksek lisans derecesi de yapmışlardır. İkincisi: doğrudan eğitim alanından gelenlerdir. Bunlar eğitim alanında görev yapmakta olan öğretmenlerdir.¹¹⁴

Müze eğitimcileri; müzedeki koleksiyonlar hakkında tam bilgili olmak yanında, müzede çeşitli eğitim programları hazırlamaya ve müze dışında etkinlikler düzenlemeye kadar çok geniş bir yelpazede çalışırlar.

Burada göz ardı edilmemesi gereken bir nokta da müzelerde görev yapacak olan her uzman personelin, belirli bir pedagoji eğitimi görmüş olmasının artık kaçınılmaz olduğudur. Çünkü müzeye gelen her yaş ve eğitim düzeyinde ziyaretçilerin ihtiyaçlarını, zevklerini, kabiliyetlerini anlamak ve ona göre yol göstermek bir pedagojik eğitimin sonucunda gerçekleşir. Her gelen ziyaretçinin kültür seviyesi ve bilgi düzeyi aynı olmadığı gibi yaşı ve ilgi alanı da farklıdır. Öyleyse uzman kişinin bu verileri değerlendirmesi ve ona göre davranması gerekmektedir. İşte bu sebeple uzman personelin pedagoji eğitiminden geçirilmesi gerekmektedir.

1.1.5.3. Müzede, Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Araç ve Gereçler¹¹⁵

Maketler: Müzede, özellikle dokunma oturumlarında, gezici sergilerde ve ödünç verme hizmetlerinde kullanılmak üzere, koleksiyonun aslının ölçülerinde veya küçültülerek üretilen kopyalar veya “reprodüksiyon”lardır. Bundan amaç, nesnenin orijinaline zarar gelmesini engellemek ve bireyin nesnenin aslına ulaşamasa bile kopyasına ulaşarak öğrenmesini sağlamaktır.

Bilgi Panoları ve Etiketler: Sergilemenin daha kolay anlaşılabilmesi için bilgi panoları ve etiketler yardımcı öğeler olarak kullanılır. Vitrinlerde yer alan nesnelerin ne olduğu, ne işe yaradığı, kime ait olduğu, hangi tarihte yapıldığı, nasıl yapıldığı, yapımında hangi malzemelerin kullanıldığına ilişkin bilgiler yer alır. Böylelikle bir ziyaretçi, müze

¹¹⁴Müzeciler Derneği (2000). **Müzeciliğimiz, Müze Eğitim İlişkileri**, 7.

¹¹⁵ATİK, Şeniz (1999). “Müzelerin Yeniden Yapılanması Kapsamında Müze-Toplum İlişkisi, Müze-Toplum İlişkisi Bağlamında Müze Tanıtımı ve İletişim”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 155-172.; ATİK, Şeniz (1996). **Müzelerin Tanıtımında Görsel İşitsel Yöntemlerin Kullanımı ve İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde Gerçekleşme**, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.; YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan (1997). “Müzelerimizdeki Eğitime Yönelik Çalışmaların İrdelenmesi”, **Kuruluşunun 150. Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III Bildiriler (24-26 Eylül 1996)** içinde, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 104-108.

uzmanından yardım almamış olsa bile, bir şeyler öğrenme imkanını yakalayabilir. John Hale, müzelerin sergilediği nesnelere, yazılı materyal ile birlikte kullanmasının önemine değinirken, bu destekleyici materyallerle müzelerin insanların geçmişe katılımlarını derinleştirdiğini ifade eder.¹¹⁶

Yönlendirme Panoları ve Yönlendirme Levhaları (Kat Panoları): Müzenin genel girişinde bulunan bu panolar, ziyaretçinin müzeyi kolay tanınmasını ve kolay gezmesini sağlayacaktır. Bu materyallere daha çok ziyaretçinin zamanı ve ilgi alanı sınırlı olduğu hallerde ihtiyaç duyulur.

Broşürler: Pek çok müzede içinde sergileme planlarının ve nesnelere hakkında küçük bilgilerin yer aldığı bir broşür müze girişinde ziyaretçiye sunulmaktadır. Bu broşürler sayesinde müze ziyaretçisi, müzede sergilenen nesnelere hakkında özet bir bilgi edinir.

Yayınlar: Müzelerin eğitim etkinlikleri arasında sayabileceğimiz çalışmalarından birisi de içerdikleri eserlerle ilgili bilimsel eserler, kataloglar, dokümanlar yayınlamalarıdır. Müzeler, yayınladıkları bu eserlerle eğitimdeki etkinliklerini artırır.

CD-Rom ve Video Bantlar: İçinde müze hakkında bilgilerin bulunduğu ve müze tarafından hazırlanmış bu gösterim araçları, müze ziyaretçilerinin eğitimine katkı sağlarken müzedeki eğitime de farklı bir renk getirir.

Walkman: Bu etkinlikte her ziyaretçiye bir kulaklık ve CD çalar verilir. Ziyaretçi galeride ilerledikçe, CD'deki öykünün o bölümü radyo sinyali vasıtasıyla açılır. Böylelikle ziyaretçiler, nesneye bakarken walkman vasıtasıyla eser hakkında daha fazla bilgiye ulaşma olanağına sahip olur. Özellikle okuma güçlüğü çeken kişiler için bu sistem oldukça caziptir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan, California Oakland Müzesi'nde ve New York'taki Smith Sonian Müzesi'nde bu tür uygulamalara yer verilir.¹¹⁷

¹¹⁶MARCOUSE, Rene (1968). "Education in museums", **MUSEUM**, Volume XXI, No 1, Switzerland: Published by Unesco, 4.

¹¹⁷KAHN, M. David (2000). "Aileler İçin Tarih: Connecticut Tarih Derneği'nde Yeni Sergiler", **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 128-129.; SCRANTON, Philip (2001). "Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinde Yorumlama Sorunları: Ziyaretçi Bakış Açısı", **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 7.

Dia showlar: Müzelerde programlı ve konulu dia gösterileri yapılabilir.

Multivizyon (Müzik ve Anlatımlı Dia Show): Gerek müze içinde gerekse herhangi bir toplantı salonunda sunulabilir.

Multimedya: Bilgisayar teknolojisinin kullanılarak geliştirildiği bu sistemde, konular insan hayalinin yaratabileceği tüm düşlerin gerçekleşmesini sağlayan animasyonlarla geliştirilir ve görselliğin tüm güzellikleri yakalanabilir.

1.1.5.4. Müzelerde Öğretme ve Öğrenme Etkinlikleri

Sergileme ile eğitimin iç içe olduğu müzeler; Nuran Tezgel'in ifadesiyle birer "açık üniversite"¹¹⁸ sıfatıyla herhangi bir ailenin tüm fertlerinin öğrenmesini görev edinmişlerdir. Müzelerde, nesnelere anlamını açmak için yazılan yazılar, sergileme biçimi, sergi ve müze gezme alışkanlığı edinmiş kişiler için yeterli bir eğitim biçimidir. Ancak bu alışkanlıkları edinmemiş kişilerin daha sistemli bir eğitime ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kişiler için yapıtların ya da nesnelere anlamını açmak için "eğitim" adı altında bir takım etkinlikler düzenlemek gerekir. Müze eğitimcileri, müze eğitiminin öğrencileri sadece müzede gezdirmekten ibaret olmadığını ve nesnelere bakmanın ve onu akıl yoluyla tanımanın öğrenciye yetmeyeceğini bildiklerinden bir takım eğitimsel etkinlikler geliştirmişlerdir.

Müzeler eğitim programlarını yaparken toplumun her kesimini düşünmek zorundadır. Çünkü müzeler toplumun her kesimine hitap etmektedir. Müzenin eğitim programlarında halka yönelik programlar yapıldığı gibi öğrencilere yönelik eğitim programları da yapılmaktadır. Dünyada, köklü ve büyük müzelerde, eğitim hizmeti daha küçük gurupları içine alacak biçimde sınıflandırılmıştır. Örneğin, A.B.D.'de en büyük müzelerden biri olan Metropolitan Museum of Art, toplumu oluşturan tüm guruplara ulaşmayı amaçladığından çok yoğun bir eğitim programı gerçekleştirmektedir. Eğitim hizmetlerini yaygın halk eğitimi, çocuk müzesi, orta dereceli eğitim, toplumsal eğitim ya da müze dışı eğitim ve meslek eğitimi olarak beş gurupta toplamaktadır.¹¹⁹

¹¹⁸TEZGEL, Nuran (1994). "Müzecilikte Eğitim Faaliyetleri", **I. Müzecilik Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)** içinde, İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, 53.

¹¹⁹ATAGÖK, Tomur (1999). "Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri", 136-140.

Bu bölümde, müzelerin öğrencilere yönelik olarak uyguladıkları öğretme ve öğrenme etkinlikleri evrensel bir biçimde incelenecektir. Bu etkinlikler; müze içinde öğretme ve öğrenme etkinlikleri ve müze dışında öğretme ve öğrenme etkinlikleri olmak üzere başlıca iki bölümde değerlendirilebilirler.

1.1.5.4.1. Müze İçinde Öğretme ve Öğrenme Etkinlikleri

1.1.5.4.1.1. Rehberli Turlar: Rehberli turlar geleneksel müze hizmetlerinin başında yer alırlar. Rehberli tur, öğrencilerin sergileri gezerken bir amacının olması için bir rehber tarafından yapılan bir tür yorumlama ve bilgilendirme etkinliğidir. Onların ne ile ilgilenmeleri gerektiği belirtilmek suretiyle, izleyicilerin sergilenenlerle daha aktif bir ilişkiye girmeleri sağlanır.¹²⁰ Buna rağmen nesne ve yapıtları akıl yoluyla tanımaya çalışmak ziyaretçiye yetmeyecektir. Ek olarak, onu daha büyük bir gayret göstermeye teşvik etmek, eşyanın özelliğini görmeyi ve yaşanmış tecrübe kazanmayı ona öğretmek de gerekecektir. Bu sebeple müzeler; vitrinlerde sergilenen nesnelere daha yakın temasın sağlanması, tüm duyu organlarının kullanılması, kısacası yaşayarak öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için aşağıda belirtilen daha farklı öğretme ve öğrenme etkinlikleri geliştirmişlerdir.

1.1.5.4.1.2. Dokunma Oturumu: Bu yöntem, son yılların eğitime getirdiği farklı yaklaşımlar doğrultusunda geliştirilen çağdaş bir yöntemdir. Dokunma oturumunda öğrencilere tanıtılmak istenen nesne verilir. Nesnenin kullanılan malzemesi, tekniği, dönemi, tarihteki yeri vb. bilgiler bu şekilde, eğlenceli olarak öğretilir; öğrencinin öğrenme güdüsü artar. Amaç, çocukların müze koleksiyonu ile en yakın temasta bulunmalarının sağlanmasıdır.

Müze eğitimcileri, eğitimin hedeflerine öğrencilerin yaşantıları yoluyla ulaşabileceklerini ve bunun içinde öğrenim yaşantıları için elverişli ortamlar hazırlanması gerektiğini bilirler. Eğer öğrencilerin nesnelere dikkatle ellerine almalarına, yoklamalarına izin verilirse, ellerinde tuttukları bu nesneyi daha çabuk kavrayıp öğrendikleri görülecektir. Hooper-Greenhill, dokunarak öğrenmenin eğitimdeki yerini şu sözleriyle açıklar:

“Nesnelere kaldırmak ve tekrar yerine koymak, parmak uçlarıyla dokunmak ya da avuç içine almak nesnelere öğrenmedeki en gerekli süreçlerdir. Gerçek şeylerle çalışmak; karşılaştırma yapmak, anımsamak, ilişki kurmak,

¹²⁰ ATAGÖK, Tomur (1999). “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, 138.

sınıflandırmak, sorgulamak, somut gözlemlerden soyut kavramlara geçmek, bilinenden bilinmeyene uzanmak, belirgin gözlemlerden genellemelere ulaşmak da dahil olmak üzere her türlü düşünmenin gerçekleşmesini sağlar.”¹²¹

Pek çok kişinin, nesnelere elle dokunmaya, eline almaya, alt tarafına ve içine bakmaya, yıpranma izlerini ya da yapıldığı maddeyi incelemeye, öğrenmeye gereksinimi vardır. Dokunma oturumuyla birlikte müzelerde öğrenci, başka bir yerde elde edilemeyecek çok eski, hiç bilinmedik bir şeyi elle yoklamanın heyecanını duyar. Biri tarafından üretilmiş bir buluntuya ya da günlük yaşamdan uzak bir şeye dokunmak olağandışı bir deneyim olabilir. Örneğin uzun zaman önce ölmüş bir sanatçının eserine, geçmişte yaşamış bir padişahın kılıcına, kıyafetine, bir dinazorun ayak izine dokunmak çok özel bir deneyimdir.

Dokunma oturumu ile ilgili bir çalışmada, York Castle Müzesi, müzeye Şubat 1986-Mart 1986 arasında müzeyi ziyaret eden 732 kişilik ilkokul ve lise öğrencisinden gelişigüzel bir guruba, 5 haftalık bir sürede dokunma oturumu uygulamış, yapılan ankette öğrencilerin eşyalara dokunmaktan hoşlandıkları görülmüştür. Dokunma oturumuyla ilgili olarak bir öğrencinin yorumu şöyledir: “Giysilere ellemeyi, yapısını görmeyi, onları ölçmeyi tercih ettim. Böylece onları giyenlerin vücut yapısını, nasıl giyindiklerini anlamam için daha fazla bir gerçeklik yarattım. Bu aktivite çok açık biçimde çizimlerden anladığımdan daha fazlasını anlamamı sağladı.” Ayrıca bu öğrencilere kostüm giydirildi. Kostümlerin çoğu aslına uygun olarak yeniden yapılmış kopyalardı. Öğrenciler en sevdikleri objeler hakkında daha fazla öğrenme isteği duydular.¹²²

İngiltere’de ortaçağ silahlarının sergilendiği Warwick Kalesi Müzesi’ni ziyaret eden Sina Akşin’in müzeyle ilgili gözlemlerini içeren aşağıdaki sözleri, dokunma oturumuna güzel bir örnek teşkil etmektedir.

“Warwick Kalesi Müzesi’nde vitrinlerden birinde Ortaçağ ve sonrasında kullanılan iki kılıç sergileniyordu. Vitrinin dışına da aynı kılıçlardan birer tane koymuşlar. Bunlar modeldi her halde. Elinize aldığımızda savaşçının kaç kilo kaldırdığını, kaç kiloyu savurduğunu adeta tasavvur edebiliyorsunuz. Böyle bir çok şey vardı. Dokunmak, açmak, izlemek olanağı veriyordu izleyicilere.”¹²³

¹²¹HOOPER-GREENHILL, Eileen (1999). *Müze ve Galeri Eğitimi*, 185,137.

¹²²INGLE, Marilyn (1996). “Pupils’ Perceptions of Museum Education Sessions”, in *The Educational Role of the Museum*, Edited by: Eileen Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd., 317-321.

¹²³Müzeciler Derneği (2001). *Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk*, 15-16.

Müzeleri ziyaret eden hemen herkesin sergilenen nesnelere dokunmak istemeleri oldukça doğaldır. Konuyla ilgili olarak İngiltere’de yapılan son çalışmalarda nesnelere dokunma yasağı kaldırılmıştır. Tabii ki bu uygulama, müzelerde nispeten dayanıklı nesnelere sergilenmesi sağlanarak yapılmıştır. Yine Wallsall Müzesi ve Sanat Galerisi’nde, bazı heykeller profesyonel korumacılar tarafından çıkartılabilen saydam bir koruyucu madde ile kaplanmış ve çocukların gözetim altında dokunmalarına izin verilmiştir.¹²⁴

Bu öğretim yönteminin özellikle görme engelli bireyler için ne kadar önemli olduğu tartışmasız çok açıktır. Görme engelliler için müzelerde yapılacak dokunma etkinliği, engellilerin toplum hizmetlerinden yararlanmalarını sağlayan bir çalışma olacaktır. Böylelikle, görme engellilerin de müzelere kolay erişimi sağlanmış olur. Örneğin, British Museum’daki Parthenon heykellerinde görme özürlüler için hazırlanan dokunulabilir modeller, görme özürlüler için sağlanan olanaklara güzel bir örnektir.¹²⁵

Bu arada müzelerin sadece insanın dokunma duyusuna hitap etmediğini de belirtmek gerekir. Müzelerde insanlar duyma, koklama, tatma duyularına hitap eden nesnelere de karşılaşacaktır. En basitinden geçmişe ait bir müzik aleti dinlenebilir, deriden veya ağaçtan yapılmış bir nesne koklanabilir. Veya geçmişe ait lezzetler çok fazla olmasa da tadılabilir. Hooper-Greenhill, bazı müzelerde geçmiş yüzyıllara ait yemekleri pişirmenin ve tatmanın olanaklı olduğunu belirtmektedir.¹²⁶

1.1.5.4.1.3.Drama ve Rol Yapma: Eğitimde drama bir sözcüğü, bir kavramı, bir davranışı, bir tümceyi, bir fikri ya da yaşantıyı veya bir olayı tiyatro etkinliklerinden yararlanarak, oyun veya oyunlar geliştirerek canlandırmadır. Mahiye Morgül’ün ifadesiyle drama; “bir düşünceyi beden diliyle, hareket ederek, devinimle anlatımdır. İçsel bir durumun, bir tasarımın, bir düşüncenin eyleme dönüştürülmesidir.”¹²⁷ Drama eğitimiyle birlikte öğrencinin elde ettiği kazanımlara da değinen Morgül, bu konuda şunları söyler:

¹²⁴MERRIMAN, Nick (2000). “Müzeler Koleksiyonlar İçin mi, İnsanlar İçin mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler,” **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 71-72.

¹²⁵MERRIMAN, Nick (2000). “Müzeler Koleksiyonlar İçin mi, İnsanlar İçin mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler,” 71.

¹²⁶HOOPER-GREENHILL, Eileen (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 133.

¹²⁷MORGÜL, Mahiye (1999). **Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba**, Ankara: Kök Yayıncılık, 12-16.

“Drama ve rol yapma eğitimiyle birlikte, öğrencinin karar verme yetisi gelişir, kendine olan güveni artar. Bireyde empati kültürü oluşturur ve bireyin içinde saklı enerjisini ortaya çıkararak kendisini tanımaya vesile olur. İnsanın edilgenlik yerine katılımcı olmasını sağlayarak sosyalleşmesine neden olur.”¹²⁸

Burada amaç, müzedeki nesnelere özdeşleşen dönemi ve olayları, drama tekniğiyle canlandırarak geçmişini yorumlamak ve yaşanan zamana taşıyarak, konuyu anlamada kolaylık sağlamaktır.¹²⁹ Son yıllarda, müze eğitimcileri de öğrenme sürecinde çok etkin bir yöntem olan dramanın önemini kavrayarak, programlarına almışlardır.

Dramanın müzede uygulanmaya başlaması, 1890’larda İsveç’te ilk açık hava müzesinin Artur Hazelius tarafından açılması ile gerçekleşmiştir. Bu müzede yorumcular tarihsel kostümler giyip, geçmişte insanların nasıl yaşadığını anlatıp, bir müze rehberi gibi hareket etmişlerdir. 1970’lerde ise, Minnesota Bilim Müzesi’nde aktörler ilk olarak kısa tarihsel monologlar oynamışlardır. Aynı müze 1984’te kendi tiyatro bölümünü açmıştır.¹³⁰

1.1.5.4.1.4.Nesneleri Sorularla Çözümleme: Delaware’deki Winterthur Müzesi’nden E. McClung Fleming, müze ziyaretçilerinin nesnelere daha kolay kavramalarını sağlamak amacıyla klasik ve kapsamlı bir sistemle, nesnelere hakkında sorular hazırladı. Fleming modeli, 5 temel özelliğin çözümlenmesi etrafında temellenmiştir. Beş temel özellik, bir nesneyle ilgili önemli gerçeklerin tümünü içermek ve ilişkilendirmek için bir formül sunar. Bir nesnenin özellikleri onun tarihi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işlevidir.¹³¹ Böylelikle bir nesne hakkında sorulan “bu nedir?” sorusuna, nesnenin tarihi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işleviyle ilgili özellikleri açıklanarak yanıt bulunmaya çalışılır. Müzedeki bu etkinliği Oya Abacı, içeriği aynı olmakla birlikte “bir eser hakkında tartışma” olarak tanımlamaktadır.¹³²

Nesnenin tarihi: Nesnenin ne zaman, nerede, kimin tarafından, kimin için yapıldığı, bu nesneye sahip olanların nesneyi hangi amaçlarla kullandıklarıdır.

Nesnenin malzemesi: Nesnenin ne kullanılarak yapıldığıdır. (tahta, metal, cam vs.)

¹²⁸MORGÜL, Mahiye (1999). **Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba**, 12-16.

¹²⁹YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan (1999). “Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 151.

¹³⁰MACCARIO KURUOĞLU, Nihal (2002). “Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt XV, Sayı 1, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, <<http://www.kutuphane.uludag.edu.tr/PDF/egitim/htmlpdf/2002>> (Son ulaşım: 23 Ocak 2004)

¹³¹KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**, 93-94.

¹³²ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, 58-59.

Nesnenin yapımı: Nesneyi yaparken kullanılan teknikleri içerir.

Nesnenin tasarımı: Nesnenin yapı, biçim, üslup, süslemesidir.

Nesnenin işlevi: Nesnenin kullanıldığı kültürlerde oynadığı rol, fayda ve ne işe yaradığıdır.

Bu beş özellikle ilgili olarak sorulacak sorular karşılığında alınacak cevaplar, nesnenin daha kolay öğrenilmesini sağlar.

1.1.5.4.1.5.Dedektif Çalışması: Burada öğrencilere, bir nesneyi veya nesnenin bir parçasını içeren fotoğraflar verilir ve sergi salonlarına gönderilir. Öğrencilerin fotoğraftaki nesne ile müzedeki nesnelere eşleştirmeleri istenir. Böylelikle öğrenciler fotoğraftaki bu nesneyi bulmak için müzenin galerilerine dağılırlar. Bu çalışma, onların rekabet ve oyunculuk yönlerini geliştirir.¹³³ Bu etkinlik bazı çalışmalarda “koleksiyon avı” veya “müze avı” adını alır. Müzeden seçilmiş eserler arabul yöntemiyle çocuklar tarafından keşfedilip, tanınır. Bu çalışmalar müze gezilerini eğlenceli kılar. Müze eğitimcisi tarafından hazırlanan çalışma kağıtları yardımıyla yönlendirilen öğrenci eserleri bulup, tanıyarak belli bir donanımına ulaşır.¹³⁴ Öğrenciler, bir gözlem noktasından bir gözlem noktasına ipuçları arayarak, sonuca ulaşmaya çalışırlar.¹³⁵ Böylece müzedeki nesnelere bir amaç doğrultusunda gezip araştırırlar.

1.1.5.4.1.6.Öykü Anlatma: Müzede bulunan bir eserle ilgili olarak ilk ve son cümleleri verilen bir öykünün öğrencilerin yaratıcılıklarını kullanarak tamamlamaları istenir ya da belli bir yerde bırakılan öykü çocuklara yazma yoluyla tamamlattırılır.¹³⁶

1.1.5.4.1.7.Fark nedir?: Bu etkinlik müzedeki bir nesnenin, mekanın, dükkanın, odanın vs. çağdaşıyla karşılaştırma etkinliğidir. Örneğin tarihi bir evdeki odayla bugünkü odaların benzerliği var mıdır? Bu odayı çağdaş bir odayla değiştirdiğimizde, yani düşsel bir oda oluşturduğumuzda fark nedir? Ne değişmelidir? Bu odada, bugün kullanılmayan hangi nesnelere vardır? Ne kadar değişmiştir? Bu oda sizin olsaydı, başka hangi nesnelere koyma

¹³³JENSEN, Nina (1996). “Children, Teenagers And Adults in Museums: A Developmental Perspective”, in **The Educational Role of the Museum**, Edited by: Eilean Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd., 273-274.

¹³⁴YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan (1999). “Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi”, 149.; ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, 57.

¹³⁵FARMER, Alan; KNIGHT, Peter (1995). **Active History in Key Stages 3 and 4**, London: David Fulton, 44.

¹³⁶ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, 58.

ihtiyacı duyardınız? Bu sergiden bir nesne kaldıracak olsaydınız hangisini kaldırırdınız? Şeklindeki sorularla geçmişle bugün arasındaki fark ortaya konulmaya çalışılır. “Fark nedir?” etkinliği günümüzle geçmişin karşılaştırılmasına dayanan bir etkinliktir. Böylelikle bireyde yaratıcı gücün gelişmesine katkıda bulunulur.¹³⁷

1.1.5.4.1.8.Atölye Çalışmaları: Atölye çalışmaları müze gezisi sonrasında; müze eğitim programları çerçevesinde uygulanmakta olan bir etkinliktir. Harrison’a göre atölyeler, öğrencilerin motive olmasına ve daha güçlü ve yoğun motive edilmelerine olanak sağlar. Atölyelerde zevkle seyrettikleri nesne ya da sanat yapıtını yorumlayan resimler yaptırılabilir. Çünkü bu faaliyetler ziyaretçiyi sergilenen eşyaya yaklaştırır. Elleri bez parçaları, düğmeler, renkli kartonlar vb. gibi türlü artık materyaller verilerek farklı yorumlar yaratmaları istenebilir. Böylelikle bu çalışmalar öğrencilerin gördükleri ve ilgilendikleri şeylerin çabuk silinmeyen birer anısı olarak kalır.¹³⁸

Örneğin, Danimarka’da yeniden yapılandırılmış bir “demir çağı köyü”nde çocuklar; yemek pişirme, alet yapma, demir ile çalışma gibi aktiviteler düzenlemişlerdir. Bu köyde bir haftalık kampa katılan öğrenciler, kendilerinden 1500 yıl önce yaşamış atalarının modern araç ve gereçler olmaksızın yaşamlarını nasıl sürdürdükleri konusunda tecrübe kazanmışlardır.¹³⁹

Ürdün Mirası Müzesi, öğrencilere seramik ve dokuma konularında bir dizi eğitim atölyesi düzenlemiştir. Bu atölyelere katılan öğrenciler, önce ürünlerin nasıl yapıldığını izlemişler, sonra sergilenen modellere benzeyen, ya da kendi düş gücülerinin ürünü olan ürünlerini yapma fırsatı bulmuşlardır.¹⁴⁰

Rahmi M. Koç Müzesi’nde “hafta sonu etkinlikleri” adıyla yapılan eğitim etkinliklerinde öğrenciler, madeni para basma makinesinde “müze anı parası” basabilmekte, denizcilik bölümünde “gemici düğümü” yapmayı öğrenmekte veya semafor alfabesiyle yazı yazabilmektedirler.¹⁴¹

¹³⁷GARTENHAUS, Alan R (2000). **Yaratıcı Düşünme ve Müzeler**, Çev. Ruhiser Mergenci; Bekir Onur, Ankara:Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları, 43-54.

¹³⁸HARRISON, Molly (1963). “Eğitim ve Müzeler”, 115.

¹³⁹HANSEN, T.H. (1984). “The museum as educator”, **MUSEUM**, Volume XXXVI, No: 4, Paris: 176.

¹⁴⁰SHABBAR, Nihad (2001) “Çocuklar İçin Müze Eğitimi”, 73.

¹⁴¹<<http://www.rmk-museum.org.tr/turkce/education/muzebus.html>> (Son ulaşım: 12 Mart 2004)

1.1.5.4.1.9.Kurslar: Müzede uygulanacak atölye çalışmalarının yanı sıra, kurslar yardımıyla eğitim veren müzeler de vardır. Bu kurslarda müzede yer alan koleksiyonların yapım biçimleri, bezeme özellikleri ile sanatsal değerleri öğretilir. Böylece yaratıcılık desteklenir.¹⁴²

Örneğin Hindistan'daki bir müze, Hindistan kadınının çocuğunu arkasında taşıyabilmek için kullandığı geleneksel bir çeşit dokumayı, yeni neslin kullanmadığını saptamış ve Hindistan kadınlarına bu dokuma tekniklerini öğretecek ve geliştirecek bir kurs açmıştır.¹⁴³ Bu örnek bize, müzenin görevinin sadece var olan örnekleri kapalı bir yerde saklamak ve sergilemek olmadığını, aynı zamanda yeni nesle de süregelen geleneksel üretimi öğretme gibi bir eğitim rolü üstlendiğini göstermektedir. Ancak bu kurslar Türkiye'de çok yaygın değildir.

1.1.5.4.2. Müze Dışında Öğretme ve Öğrenme Etkinlikleri

Müzeler, eğitim programlarını yalnızca müze içindekiyle sınırlı tutmazlar. Müzeler, müzeyi ziyaret etmeyi alışkanlık edinmemiş kesime, onun ayağına giderek müze dışında da bazı etkinliklerde bulunurlar.

1.1.5.4.2.1.Gezici Sergiler: Müzeler, merkezden uzak bölgelere gönderdikleri sergilerle pek çok kişiye ulaşabilirler. Bunu da gezici sergiler aracılığıyla yaparlar. Bu etkinliklerde amaç, müzeye uzaklık, ekonomik problemler vs. sebeplerle müzeye ulaşamayan kişilerin ayağına müzeyi götürmek ve müzenin eğitim hizmetinden yararlandırmaktır.

Müzelerin eğitim programları içinde okulların ayrı bir yeri vardır. Yine, müzeye uzak çevredeki okulların imkansızlıklar nedeniyle müzeyi gezemedikleri durumlarda, müzenin eğitim personellerinden bazı üyeler, okullara gidip öğrencilere bazı örnekler gösterebilirler. Elbette bu örnekler koleksiyonların en değerli parçaları değildir. Müzeler bu işlevi özel donanımlı arabalarla gerçekleştirirler.

Philadelphia Lütferin Dokun Müzesi aracılığıyla, A.B.D.'nin varoşlarındaki alt gelir düzeyindeki insanlara müze nesnelерinin kopyaları ile hazırlanmış, seyyar sandıklarla taşınan

¹⁴²YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan (1999). "Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi", 151.

¹⁴³HANSEN, T.H. (1984). "The museum as educator", 176.

“sandıklı müze”ler götürülmüş, lütfen dokun sloganı ile sokaktaki çocuklar ve aileleri müze nesnelere davet edilmişlerdir.¹⁴⁴ Hatta, İngiltere’deki Sussex Müzesi, bu işi biraz daha ileriye götürerek hazırladığı portatif sergiyi, vitrinler içinde sadece okullarda, kütüphanelerde ve bazı önemli binalarda değil, zaman zaman alışveriş merkezlerinde dahi sergilemişlerdir.¹⁴⁵ Bu türden bir örneğe Türkiye’de de rastlanılmaktadır. 2004 yılında İzmir’in Balçova ilçesindeki Kipa Alışveriş Merkezi’nde açılan ve aralarında Türk büyüklerinin de bulunduğu St. Petersburg Balmumu Heykel Müzesi, müşterilerine iyi bir eğitim hizmeti sunarken gezici sergilerin de en güzel örneğini vermektedir. Yine Türkiye’de -bir eğitim etkinliği olarak- gezici sergi hizmetinin verildiği müzeler de vardır. Örneğin Rahmi M. Koç Müzesi’nde, kısıtlı imkanları olan çocuklara müzenin sunduğu imkanları tattırmak ve farklı ve yaratıcı araç ve metotlarla eğitim alma şansı vermek amacıyla, içinde bir öğretmenin de bulunduğu “müzebus” adında bir vasıtayla, gezici müze hizmeti verilmektedir.¹⁴⁶ Bu eğitim hizmetlerindeki temel düşünce, müzeye gelemeyenlerin ayağına müzeyi götürmektir.

1.1.5.4.2.2.Ödünç Verme: Bu program dünyada bir çok müzenin dikkate değer bir başarıyla uyguladığı eğitici bir etkinliktir. Bu eğitim etkinliğinin amacı, ulaşımdaki güçlükler, müzeye olan uzaklık, maddi yetersizlikler nedeniyle müzeleri ziyaret edemeyen okulların nesnelere etkileşimini ve nesnelere yararlanmasını sağlamaktır.

Müzeler tarafından ilk ödünç verme hizmeti, eski bir okul müfettişi olan Henry Higgins tarafından Liverpool’da gerçekleştirildi. Ödünç verme hizmetlerine uygun numune türleri hakkında Higgins şunları yazmıştır. “Nesne dersleri için önerilen numuneler pahalı, ender bulunan malzemeler değildir. Ancak her biri iyi durumda ve türünün en iyisi olmalıdır ve malzemeler aşırı kırılmalı olmamalıdır.”¹⁴⁷ Harrison’a göre ise, bir müze, çok değerli eşyayı ve güzel bir koleksiyonun ayrılmaz bir parçası olan eserleri ödünç vermez. Buna karşılık, alelade bir eliş örneği, nadir olmayan bir çömlek ya da dokuma büyük bir eğitici değere sahip olabilir. Ödünç verilen eserler, çocukların müzeye gitme arzularını pekiştirebilir.¹⁴⁸ Tabi ki müzelerin ödünç verme servislerindeki numuneler her zaman orijinal değildirler. Bu servislerde orijinal eserlerin modelleri ve kopyaları da vardır.

¹⁴⁴YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan (1999). “Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi”, 147-153.

¹⁴⁵MERRIMAN, Nick (2000). “Müzeler Koleksiyonlar İçin mi, İnsanlar İçin mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler,” 73.

¹⁴⁶<<http://www.rmk-museum.org.tr/turkce/education/muzebus.html>> (Son ulaşım: 12 Mart 2004)

¹⁴⁷HOOPER-GREENHILL, Eileen (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 49.

¹⁴⁸HARRISON, Molly (1963). “Eğitim ve Müzeler”, 114-115.

Yine, İngiltere’de, Leicestershire’de çalışan müze eğitim ekibinin, müze eğitimi için oluşturduğu ayrı bir bölüm, okullara ödünç verme servisi olarak hizmet etmektedir.¹⁴⁹

Burada sayılan ve gerek müze içi ve gerekse müze dışında yapılan eğitimsel aktiviteler müzelerin eğitimci rolünü göstermekle beraber, eğitim aktivitelerinin de nasıl çeşitlendirilebileceği hakkında bilgi vermektedir. Bu tür etkinliklerin Türkiye’deki müzelerde uygulanması ve yaygınlaştırılmasının sağlanması önemli bir konudur.

1.1.5.5. Müze Ziyaretlerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Müzelere sağlıklı bir ziyaret yapabilmek için müze ziyareti öncesinde, müze ziyareti sırasında ve sonrasında dikkat edilmesi gereken önemli noktalar vardır. Müzeye yapılacak en iyi ziyaretlerin çoğu üç üniteden oluşur. Bunlar, “ön hazırlık, müze ziyareti ve izleme çalışması”¹⁵⁰ dır.

Müzedede sergilenen eserler son derece öğretici olmakla birlikte yine de bir müzeyi baştan aşağı dolaşarak her esere göz atıp geçmekle o eseri tanımak, öğrenmeyi kalıcı kılmak ya da zevk almak olanaksızdır. Görüleni tam olarak algılayabilmek için önceden bu işe biraz olsun hazırlanmış olmak gerekir.¹⁵¹ Bu ön hazırlık okul içinde gerçekleştirilebilir. Bu aşamada öğrencilere müze gezisi açıklanmalı ve seçilen müzede ne tür şeyler görebilecekleri hakkında bilgi verilmelidir. Ziyaret edilecek müzenin türü ve görebilecekleri şeylerin türü tartışılmalıdır.¹⁵² Çünkü, öğrencinin kendi bilgisi ile müzenin sunduğu bilgi arasında çok büyük bir uçurum olursa, öğrencilerin ilgisi dağılmakta ve dinlemeyi kesmektedirler. Müzeye geldiklerinde döneme ilişkin bilgileri varsa, yeni bilgileri sindirmek onlar için daha kolay olmaktadır.¹⁵³

Eğer öğretmen müzeye ilk defa gidecekse, önceden müzeyi incelemesi gereklidir. Marilyn Ingle, öğretmenlerin, öğrencilerinin müze ziyaretlerini planlayabilmeleri için bunun

¹⁴⁹HOOPER-GREENHILL, Eileen (1996). “Education: At The Heart Of Museums”, 324.

¹⁵⁰HOOPER-GREENHILL, Eileen (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 147.

¹⁵¹ARSEVEN, C. Esat (1966). “Sanat Müzesi Nasıl Gezilir?”, **Sanat Ansiklopedisi**, Cilt 3, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1494.

¹⁵²GARTENHAUS, Alan R (2000). **Yaratıcı Düşünme ve Müzeler**, 39-40.

¹⁵³SEIDEL, Stefan ve HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 36-37.

gerekli olduğunu savunur.¹⁵⁴ Ayrıca bu ön ziyarette, müzeye hangi yoldan gidileceği, park yerinin olup-olmadığı, tuvaletlerin nerede olduğu, vs. pratik ayrıntılar belirlenebilir.

Öncelikle, müze ziyaretlerinde şunu göz önünde bulundurmak gerekir. Öğrenciler, bu ziyaretlere tamamen hazır değildirler. Müzedeki her şeyi çocukların basitçe anlayacakları sanılmamalıdır. Çünkü onların bu aşamada yaptıkları sadece bakmaktır. Bu yüzden çalışmaların dikkatlice planlanmış bir program içinde sürdürülmesi gereklidir.¹⁵⁵ Ancak bir nesnenin hangi döneme ve uygarlığa ait olduğunu anlayabilmek için sadece eserlere bakmak ve bilgi panolarını okumak ona yetmeyecektir. Eserlerin korunması, yapılış şekli üzerine teknik bir açıklama gerekecektir. Bu sebeple sergiler ne kadar iyi düzenlenirse düzenlensin biri tarafından bir çeşit yorumlama yapılmalıdır.¹⁵⁶ Bu kişi; müze eğitimcisi veya müze uzmanı olabileceği gibi bu personellerin olmadığı durumlarda konuya ilgili, konuya hakim, iyi hazırlanmış bir öğretmen de olabilir.

Müze, obje temelli bir eğitim sağlar ve her şeyden önce göze hitap eder.¹⁵⁷ Bunun için en uygun açıklama ve yorumlama yöntemleri de göze hitap edenlerdir. Eğitim etkinlikleri ne kadar az sözle gerçekleştirilir, nesnelere ön planda tutulursa, eğitim o denli başarılı olur. Etkinliklerin kendi başına bir amacı olmayıp, bunların çoğu müzenin zenginliklerinin daha iyi anlaşılmasını ve takdir edilmesini sağlayan bir yol olarak görülür.¹⁵⁸

Öğrencilere ziyaret sırasında genel bir açıklama zamanı ayrılmalı, sonra serbest bir zaman verilmelidir. Bu serbest zamanda öğrencilere, galeride serbestçe dolaşabilme imkanı tanınmalıdır. Böylece öğrenciler, ziyaret ettikleri eserler arasında istediklerini ayrı olarak veya gurup halinde yeniden görme fırsatını yakalarlar. Nesnelere resimlerini çizip, fotoğraflarını çekebilirler. Eserler üzerinde tartışabilirler.

Alan R. Gartenhaus, müzeden en iyi verimi alabilmek için yapılması gerekenleri şöylece sıralar:

“Dikkat ve ilgi çeken nesnelere üzerinde odaklanın: Nesnelere çok önemli sayıldıkları için seçmeyin. Doğal olarak merakı kışkırtacak nesnelere seçin. Yaratıcı düşünmeyi uyarma için bu en iyi yoldur. Öğrencilere müzedeki her şeyi

¹⁵⁴INGLE, Marilyn (1996). “Pupils’ Perceptions of Museum Education Sessions”, 316.

¹⁵⁵FARMER, Alan; KNIGHT, Peter (1995). **Active History in Key Stages 3 and 4**, 43.

¹⁵⁶HARRISON, Molly (1963). “Eğitim ve Müzeler”, 116-117.

¹⁵⁷INGLE, Marilyn (1996). “Pupils’ Perceptions of Museum Education Sessions”, 316.

¹⁵⁸ATAGÖK, Tomur (1999). “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, 138.

göstermek gerektiği duygusuna kapılmayın: Eğer her şeyi görmeye kalkışırsanız bu çok yorucu olabilir. Zaman ayırın acele etmeyin. Sanatçı Georgia O'Keefe şöyle demektedir: 'Görmek zaman alır; tıpkı arkadaş sahibi olmanın zaman aldığı gibi' dur ve bir nesneyi tam olarak keşfet. Önce etiket okumaktan kaçının: Bir şeyi etiketlemek onu tanımlamaya başlamaktır. Öğrenciler yaratıcı biçimde uğraştıktan sonra, bilgiyi okumakta serbesttirler."¹⁵⁹

Roldan da, Gartenhaus gibi, müze ziyaretlerinde öğrencilerin mutlaka bütün müzeyi dolaşıp görmesine gerek olmadığını ve dikkat ve ilgi çeken nesnelere üzerinde odaklanılmasını belirtmektedir.¹⁶⁰

Müzedeki eğitim, her yerde ve her an yapılabilir. En uygun an, ilgi çekici bir nesnenin hassas bir ziyaretçi tarafından dikkat edildiği an olduğu gibi, en uygun yer de eşyanın hemen yanı başıdır. Yani müze salonunun kendisidir. Konuşmalar, tartışmalar ve dersler mümkün olduğu kadar uzun zaman halkın girdiği salonlarda yapılmalıdır. Halkın kalabalık olduğu ve gürültünün arttığı zamanlarda ise, başka salonların kullanılması gerekecektir. Fakat sergi salonlarından mümkün olduğu kadar faydalanılmalıdır. Bu salonlar eşyayı gördükten sonra, okumak, yazmak ya da ilgili yayınları karıştırmak için kullanılır. Ancak burada mümkün olduğunca az zaman geçirmelidir. Öğrenciler, sergilenen nesneden gereğinden fazla ayrı tutularsa, bu eşya hakkında verilen sözlü bilgilerin daha önemli olduğu fikri öğrencinin aklına gelebilir.¹⁶¹

Birçok eğitim uzmanıyla, müze uzmanına göre; müzeye yapılan bu ziyaret 45 dakikayı aşmamalıdır. En son limit olarak, bir buçuk saatlik bir müddet kabul edilebilir.¹⁶²

Sınıfa dönüldüğünde ise, müze ziyaretinden en iyi sonucun alınabilmesi için bu deneyim anımsanmalı, tartışılmalı ve değerlendirilmelidir. Varsa eksiklikler ve yanlışlıklar ortaya konmalı, düzeltilmeye çalışılmalıdır.

¹⁵⁹GARTENHAUS, Alan R (2000). **Yaratıcı Düşünme ve Müzeler**, 37.

¹⁶⁰ROLDAN, Gregorio Gonzales (2003). "İspanya: Tarih Kaynakları ve İspanyol Okullarındaki Kullanım Alanları, **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşımına Doğru** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 98.

¹⁶¹HARRISON, Molly (1963). "Eğitim ve Müzeler", 113-114.

¹⁶²RIVIERE, Georges Henri (1962). **Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri**, 61-62.; AYDIN, Nurullah (1990). "Müzeler ve Eğitim", **I. Müzecilik Semineri 27-28 Aralık 1989**, Eskişehir: T.C. Eskişehir Valiliği Yayınları, 23.

1.1.5.6. Müzelerin Öğrenme Ortamı Olarak Kullanılmasında Karşılaşılabilecek Sorunlar

Türkiye’de müzeciliğin yaklaşık 150 yıllık bir geçmişi vardır. Batıya göre kısa sayılabilecek bir süre içinde epeyce mesafe alınmış, yeni müzeler açılmış, müzecilikte yeni anlayışlara ulaşılmıştır. Eileen Hooper-Greenhill, müzecilik alanında meydana gelen gelişmelere rağmen, uygulamada nesneye yönelik müzecilikten insana yönelik, eğitim ve iletişim ağırlıklı müzeciliğe yeterince geçilemediğini belirtir.¹⁶³

Türkiye’de, müzeleri kullananların karşılaştıkları temel problemlerden biri, bu mekanların çoğunda yalnızca pasif kullanıma izin verilmesidir. İlhan Tekeli’nin de ifade ettiği gibi, Türkiye’de müzeler; gezilen müzeden, etkileşimli, katılımcı müzeciliğe geçerek birer kültür merkezine dönüşmek yolundaki atılımı gerçekleştirmekten uzaktırlar.¹⁶⁴ Camın altında, camlı vitrinlerde kilitli duran veya ipler ve parmaklıklarla korunan nesneye sadece bakılabilir. Bu şekildeki korunaklı müzelerde ziyaretçiler; akıl gözüyle balta, mızrak, çömlek, süs eşyaları gibi cansız ürünlerden oluşan uzun sıraları içeren sonu gelmez sergi masalarının oluşturduğu manzarayı görürler. Ayrıca, “bu nesnelere, onları anlamlandırmaya çalışacak ortamlardan kopararak ve çoğu kez de tamamen ilgisiz nesnelere yanında sergilenmektedirler.”¹⁶⁵ Gerçekte Türkiye’de, özellikle de bu konunun araştırıldığı İzmir’de, geçmişi hala böyle modası geçmiş şekilde gösteren pek çok müze vardır. Örneğin bu araştırmanın evrenini oluşturan ve İzmir’in merkezinde önemli bir müze olan İzmir Etnografya Müzesi’nde; ayrıca İzmir Arkeoloji Müzesi ve İzmir Atatürk Müzesi’nde nesnelere sadece bakılabilmektedir. Bu müzeler; Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki pek çok müzenin düzenlediği eğitsel etkinlikleri düzenlemekten uzaktırlar. Bu üç müzeye yapılan okul gezilerinde, daha önceden randevu alınmasına rağmen, eğitsel etkinlikler düzenlemek bir yana, öğrencilere bir rehber bile eşlik etmemiş tüm bu görevler öğretmen tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’deki müzeler için olması gereken, dünyadaki çağdaş örnekleri gibi, müzedeki nesnelere için uygun ve yaşayan ortamlar tasarlamak, yaşayan müzeleri oluşturmak ve çeşitli eğitsel etkinlikler düzenlemek suretiyle ziyaretçilerin sergilerde etkin bir rol almasını

¹⁶³HOOPER-GREENHILL, Eileen (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 9.

¹⁶⁴TEKELİ, İlhan (2000). “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, 30.; TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin**,

¹⁶⁵KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**, 98.

sağlamaktır. Dünyada, yaşayan müzeleri oluşturmak adına, pek çok örnek bulunmaktadır. Aşağıda bu örneklerle değinilecektir.

Kyvig ve Marty, yaşayan müzelerle ilgili olarak verdiği bir örnekte şunları söylemektedirler:

“Indianapolis’in kuzeyindeki Conner Prairie Pioneer Settlement, 1836’da kurulmuş bir örnek köydür. Ziyaretçiler, rehberlerin önceden hazırlanan konuşmalarını dinlemek yerine dükkan sahibiyle sohbet etmekte, okula gitmekte, demirci ve çömlek ustasını seyretmekte, fırında pişen ekmeğin kokusunu içine çekmekte, fırıncıyla birlikte terlemekte ahırlarda ve etrafta rahatça dolaşmaktadır. Bu bir eğlence biçimidir elbette ama aynı zamanda öğreticidir de.”¹⁶⁶

A.B.D.’nde bir eyalet olan Connecticut’taki bir sergide, dünyadaki ve Türkiye’deki müzelere örnek olabilecek eğitimsel etkinlikler yapılmaktadır. Connecticut manzarasını yansıtan manyetik bir panoya öğrenciler, o döneme ait çeşitli yapıların resimlerini yapıştırarak kendi istedikleri köy manzarasını yaratabilmektedir. Sergide müzecilerin “etkinlik durakları” adını verdikleri pek çok yer vardır. Aileler burada Kızılderili kıyafetleri yapmayı veya işlemeyi denemekte, eski Connecticut’a has bazı özel kokuları koklamakta ve dönemin kıyafetlerini deneyebilmektedirler.¹⁶⁷

California Oakland Müzesi’nde ise, her ziyaretçiye bir kulaklık ve CD çalar verilmektedir. Ziyaretçi galeride ilerledikçe CD’deki öykünün o bölümü radyo sinyali vasıtasıyla açılmakta ve ziyaretçiler, bu sırada CD çalardaki kodlara girerek belirli konularda daha fazla bilgiye ulaşma olanağına da erişebilmektedirler.¹⁶⁸

Türkiye’deki müzelerin genelinde, periyodik sergileme yapılmaz. Müzeler, yıllar boyunca aynı koleksiyonları aynı biçimiyle sergilemeye devam ederler.¹⁶⁹ Dolayısıyla müzeyi bir veya birkaç yıl önce ziyaret etmiş birisi, “nasıl olsa değişen bir şey yoktur” diye müzeye ikinci veya üçüncü bir kez gitmek ihtiyacı hissetmemektedir. Halbuki arada yeni bir sergi açılrsa, müze ziyaretçileri o sergiyi görmek için müzeyi tekrar ziyaret edeceklerdir.

¹⁶⁶KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**, 99.

¹⁶⁷KAHN, M. David (2000). “Aileler İçin Tarih: Connecticut Tarih Derneği’nde Yeni Sergiler”, 126.

¹⁶⁸KAHN, M. David (2000). “Aileler İçin Tarih: Connecticut Tarih Derneği’nde Yeni Sergiler”, 128-129.

¹⁶⁹Müzeciler Derneği (2001). **Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk**, 43.

Gombrich, müze ziyaretçilerinin müzeleri tekrar ziyaret etmelerini engelleyen faktörün “donmuş koleksiyonlar” olduğunu belirtir. “Donmuş koleksiyonlar” a sahip bir müzenin, sergilerinde hiçbir yeni düzenleme , yapmadığını, sergileme biçimini değiştirmedğini, nesnelerin yerini dahi değiştirmedğini ve daha renkli projeler için çalışmadığını yazar.¹⁷⁰ Oysa ki, zamanın baskıları değişmeden ve gelişmeden yanadır. Öyleyse bir sergi değiştirilmeli, geliştirilmeli ve koleksiyonlar daha çekici hale getirilmelidir.

Müzelerde yaşanan bir diğer sorun, buralarda bulunan nesnelerin seçilmiş eserler olmalarıdır. Müze ziyaretçisi, müzede sergilenenlerin belirli bir zaman, mekan ve kültürün temsilcisi, bir olayın gerçek izi olduğuna, ya da tek örnek oluşunun müze koleksiyonunda yer almasını haklı kıldığına güvenmek zorundadır.¹⁷¹ Ayrıca, müzelerde olayların tarihsel akışı hakkında açık seçik bir resim elde etmek mümkün değildir. Tarihsel mozağin parçalarını bütünü oluşturmak için toplamak mümkün değildir.¹⁷²

Türkiye’de pek çok müze, -ellerindeki eserler çok değerli ve eşsiz olduğundan- halkı müzelere getirmede fazla çabaya gerek olmadığını düşünürken,¹⁷³ aksine Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Avrupa’daki pek çok müze, ziyaretçi çekebilmek için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Örneğin A.B.D.’de, eski ve çok itibarlı bir müze, müzeye ziyaretçi çekebilmek için bir buz pateni pisti açmıştır.¹⁷⁴ Yine, yaşlı nüfusun galeriye oldukça düşük katılım oranından etkilenen Londra’daki Serpentine Galerisi, Sarah Cole adlı ressamı himayesine alarak, bölgenin yaşlılarına atölye çalışmaları yaptırmış ve yaşlı kesimin müzeye gelmelerini sağlamıştır.¹⁷⁵ Bosna’da, maddi imkansızlıklar yüzünden müzeyi ziyaret etme şansı olmayan insanlar, müze eğitim servisleri aracılığıyla müzelere götürülmüştür.¹⁷⁶

¹⁷⁰GOMBRICH, E.H. (1968). “Should a museum be active?”, **MUSEUM**, Volume XXI, No:I, Switzerland: 68.

¹⁷¹KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**, 98.

¹⁷²SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 45.

¹⁷³ERBAY, Fethiye, (2001).“Müzelerde Alternatif Yapılanmalar, Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Yönetimi,” **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 56.

¹⁷⁴BRYAN, F. Charles (2000). “Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Müzelere Yeni İzleyiciler Çekmek”, **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 52.

¹⁷⁵MERRIMAN, Nick (2000). “Müzeler Koleksiyonlar İçin mi, İnsanlar İçin mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler,” 77.

¹⁷⁶HANSEN, T.H. (1984). “The museum as educator”, 176.

Türkiye'deki müzeler, eğitim işlevini yerine getirecek uzman kadrolardan yoksun durumdadır. Halen daha müzelerin çalışanları arkeoloji, sanat tarihi, prehistorya, etnografya, sosyal antropoloji gibi bölümlerde eğitim alanlar arasında seçilerek Türk müzeciliği sürdürülmektedir.¹⁷⁷ Bunların büyük bir bölümü de arkeoloji kökenlidir.¹⁷⁸ Tüm bu bölümlerden mezun olanlar, müzecilik konusunda hiçbir bilgileri olmadan çalışmaya başlarlar. Bu bölüm mezunları, müzelerdeki kültür tarihçisi, yorumcusu ve teknik elemanlar sınıfı ihtiyacını karşılarlar. Buna bağlı olarak, müzelerde eğitim alanında çalışan elemanların yetiştirilmesi ve buna paralel olarak da toplumun eğitilmesi, henüz daha istenilen düzede değildir.¹⁷⁹ Müze eğitimcisi kadrolarındaki sınırlılığa, müzecilik ve müze eğitimciliği konusundaki yayınların azlığı, hatta hemen hemen hiç olmaması konusu da eklenince, müzelerin eğitim işlevini yeterince yerine getiremedikleri sonucu ortaya çıkar.¹⁸⁰

Buraya kadar açıklanan sıkıntılar, müzenin kendi işleyişinden kaynaklan sıkıntılardır. Ayrıca, müzelerin bir ders enstrümanı olarak kullanılması sırasında okul ortamından kaynaklanan sorunlar da vardır.

Farmer ve Knight, bu sıkıntıların başında müze ziyaretlerinin masraflı olduğunu ve fazlaca zaman harcanmasına sebep olduğunu dile getirmişlerdir.¹⁸¹ Gerçekten de müzeye yapılacak bir okul gezisinde en başta gidiş dönüş ücreti kimi öğrencilere ağır gelmektedir. Ayrıca bazı müzelerde öğrencilerden giriş ücreti alınması da müze ziyaretlerini olumsuz etkilemektedir. Zamanlama zorlukları da diğer olumsuz etkenler arasındadır. Ziyaret edilecek müze, okula yakın bile olsa, bir müze gezisi en az yarım günü almaktadır. Gidilecek müzenin okula yakın olmaması durumunda bu süre bir güne kadar çıkabilmektedir. Bu durum, müzeye bir sınıf gezisi yapılması düşünüldüğünde, okulun ders programı ve ders işleyişi aksayacağı için, okul yönetimi ve öğretmenler açısından büyük bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü yapılacak bir müze gezisi, diğer öğretmenlerin derslerine müdahaleyi; yani müze gezisi saatine denk gelen derslerin hiç yapılmamasını veya başka bir saate veya güne kaydırılmasını gerektirecektir.

¹⁷⁷ ATAGÖK, Tomur (1999), **Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, 1.

¹⁷⁸ Müzeciler Derneği (2001). **Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk**, 11.

¹⁷⁹ ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", 1471.

¹⁸⁰ SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 7.

¹⁸¹ FARMER, Alan; KNIGHT, Peter (1995). **Active History in Key Stages 3 and 4**, 43.

Bundan başka müze gezilerinin düzenlenmesi tamamen öğretmenin isteğine kalmıştır. Müzelere gezi düzenlenmesi hususunda müfredatta bir zorunluluk bulunmadığından, bir öğretmen isterse gezi düzenler, isterse düzenlemez. Veya bir okul yöneticisi gezi izin verirse düzenlenir, izin vermezse düzenlenemez. Böylelikle duyarlı okul yöneticileri ve öğretmenler öğrencilerini müzeye götürürlerken diğerleri götürmemektedirler. Sonuçta ortaya keyfi bir durum çıkmaktadır. T.H.Hansen'in belirttiğine göre, öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar, onların müzeye ancak kendi okulları organize ettiğinde gittiklerini göstermiştir.¹⁸² Öyleyse, okul hayatı öğrencilerin müze ziyaretlerinde ve müze eğitiminde önemli ve hassas bir yere sahiptir.

Bir diğer sorun da öğretmenlerin müze ve müze eğitimi konusunda yetersiz oluşudur. Daha önce belirtildiği gibi, İzmir Etnografa Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi ve İzmir Atatürk Müzesi'ne yapılan gezilerde daha net bir şekilde ortaya çıkmıştır ki, öğrencilere müzelerde eğitim hizmetinin verilebilmesi için tüm görev ve sorumluluk öğretmene düşmüştür. Müze eğitimciliğinin ayrı bir çalışma ve uzmanlık gerektirdiği bilindiğinde, öğretmenlerin -eğer müzelere yönelik özel ilgileri yoksa ve bu alanda özel bir çalışma ve araştırma yapmamışlarsa- müze ve müze eğitimi konusunda bilgili oldukları düşünülemez. Bu şekilde müzecilik konusunda yetersiz olan öğretmenlerin rehberliğinde yapılan müze gezilerindeki etkinlikler, sergi salonlarındaki nesnelere bakmaktan öteye geçemez. O halde müzeye yapılacak bir okul gezisinde, öğretmenin bu konuya ilgili olmasının yanı sıra bilgili de olması gerekir. Her ne kadar müzecilik ayrı bir uzmanlık alanı olsa da, öğretmenler kendilerini; müze ve müze eğitimi konusunda düzenlenecek hizmet içi eğitim seminerlerine katılarak, konuyla ilgili yayınları takip ederek geliştirebilir.

Müzelerin bir ders enstrümanı olarak kullanılmasında karşılaşılabilecek diğer bir engel resmi prosedürdür. Müzelere okul gezisi düzenleyebilmek için mutlak surette üst makamlarla (okul müdürlüğü, ilçe milli eğitim müdürlüğü, kaymakamlık; hatta il dışı geziler için il milli eğitim müdürlüğü ve valilik) ve velilerle yazışma yapmak gerekir. Bu gezinin düzenlenebilmesi için gerekli olan veli izin belgelerinin toplanması, gezi izin onayının yazılması ve üst makamlardan olur yazısının çıkması oldukça zahmetli ve zaman gerektiren bir iştir. Özellikle de bu gezinin il dışındaki bir yere yapılıyor olması durumu, bu zahmet ve zaman israfını kat kat artırmaktadır. Bu konuda Veysel Sönmez'in, "bu tür etkinlikler için

¹⁸²HANSEN, T.H. (1984). "The museum as educator", 182.

resmi işlemler kısaltılmalı ve hızlandırılmalıdır”¹⁸³ temennisi bu engelin aşılması için bir çözüm yolu olacaktır.

1.1.6. MÜZEDE TARİH ÖĞRETİMİ

Bu bölümde, öncelikle tarihin ne olduğu ve neden tarih okunması gerektiğiyle ilgili olarak yapılan açıklamalardan sonra, Türkiye’de tarih derslerinde yaşanan sorunlar değerlendirilecektir. Daha sonra, müzeyle tarih arasındaki ilişki üzerinde durulacak ve eğitim ortamı olarak müzelerin tarih öğretiminde kullanılmasının sağlayacağı yararlar tartışılacaktır.

1.1.6.1. Tarih Nedir?

Tarih hakkında yapılan tanımlamalara ve yorumlamalara bakıldığında, insan kendine şu soruları sormadan yapamıyor. Neden tarihin algılanmasında bir çelişki yaşanıyor? Neden tarih bir kalıba konulamıyor? Neden tarih kolay kolay tanımlanamıyor? Özbaran, tarihi algılamada meydana gelen bu çelişkiyi şöyle ifade ediyor:

“Tarih, kimilerine göre dönmek istenen sığınak, bazılarına göre uzaklaştırılması gereken eskimiş süreç, kimi yaşlılara göre her zaman ders alınacak kaynak, bazı gençlere göre gereksiz bilgi yığını, ilerlemeyi durduran köstek; öğrencilerin bir bölümüne sıkıcı, dayanılmaz saatler yaşatan çekilmez ders, bir bölümüne de ideoloji aşıl原因an tılsım....”¹⁸⁴

Timuçin ise, 19 Nisan 1979 tarihinde bir grup Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencisine yaptığı konuşmada, tarihin anlamındaki bu çelişkiyi şu sözlerle açıklıyor: “... Kimileri tarihi hafife alıyorlar, onlara göre insanın paçalarını toza bulayacak bir bit pazarından başka bir şey değil, kimileri tarihi öyle bir yüceltiyor ki, insanın bilet alıp geçmişe gidesi geliyor....”¹⁸⁵ Ortega Y. Gasset, “insanın doğası yoktur; onun sahip olduğu tek şey... tarihtir”; yine bir özdeyiş, “balıklar suyun içinde nasıl yüzüyorlarsa, insanlar da tarihin içinde yüzerler”¹⁸⁶ derken insanın aklına, ‘dünyada tarihten daha önemli bir şey olamaz’ düşüncesi geliyor. Bunun aksine Catherine Morland’ın, tarih için sarf ettiği

¹⁸³SÖNMEZ, Veysel (1994). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara: Pegem Yayınları, 140.

¹⁸⁴ÖZBARAN, Salih (1992). **Tarih ve Öğretimi**, İstanbul: Cem Yayınevi, 9-13.

¹⁸⁵TİMUÇİN, Afşar (1979). “Tarih Bilinci”, **Felsefe Dergisi**, Sayı 8, İstanbul: 36.

¹⁸⁶DANACIOĞLU, Esra (2001). **Geçmişin İzleri-Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 5.

“böylesine can sıkıcı olması hep tuhafıma gidiyor, çoğu uydurulmuş olmalı”¹⁸⁷ sözünde bir hayal kırıklığı, David Thomson’un “geçmiş ölüdür, hiçbir yönde değiştirilemez”¹⁸⁸ ve Richard J. Evans’ın “gerçek tarihsel dünya bir daha geri getirilemeyecek şekilde geçmişte kaybolup gitmiştir”¹⁸⁹ sözlerinde ise, tarihin ölü bir geçmişle uğraştığı düşüncesine kapılıveriyorsunuz.

Kim ne derse desin şurası çok açıktır ki, en küçük bilginin bile bir tarihi vardır. Sadece toplumların değil bireylerin de bir tarihi vardır. Her yeni doğan fert kendisini bir tarih ortamının içinde bulur ve birey doğduğu anda kendisinden önceki yaşama bağlanarak tarihin içinde yer alır. Afşar Timuçin’in ifadesiyle birey artık “tarihe bağlanır, koskoca bir tarihin kalıtçısıdır, mirasçısıdır artık. Onun özel tarihi her zaman genel tarihin bir parçası olacaktır.”¹⁹⁰ Her yeni doğan fert nasıl kendisini bir tarih ortamı içinde buluyor ise, toplum da toprağından başka bir de tarih ülkesi içinde mevcudiyetini kurar. “Coğrafya nasıl ulusların, toplumların ve bireylerin var olmaları için gerekli fiziki mekan ise, tarih de düşsel söylemsel bir mekandır aslında.”¹⁹¹ İçinde yaşadığımız, hareket ettiğimiz ve düşündüğümüz toplumlar ‘tarihî’ şeklinde ilan edilmişlerdir. Böylelikle tarih insana bir oluş şuru içinde kök salmış olduğunu hissettirmektedir.¹⁹²

Tarih, en basit ifadeyle geçmişin bilimi olarak tarif edilmiştir. Elbette ki bu çok eksik tarif zaman içinde olgunlaşarak daha içerikli bir yapıya kavuşturulmuştur. Fransız Annales Okulu kurucularından Marc Bloch, bu tarifi “zaman içinde insanların ilmi” şekline sokmuştur. Amerikalı tarihçi Turner ise, tarihi “geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar” şeklinde tarif eder.¹⁹³

¹⁸⁷CARR, Edward Hallet (1996). **Tarih Nedir?**, Çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları, 7.

¹⁸⁸THOMSON, David (1983). **Tarihin Amacı**, Çev. Salih Özbaran, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 8.

¹⁸⁹EVANS, Richard J. (1999). **Tarihin Savunusu**, Çev. Uğur Kocabaşoğlu, Ankara: İmge Kitabevi, 118.

¹⁹⁰TİMUÇİN, Afşar (1998). “Doğru Bilinç Oluşturmada Tarih Eğitiminin Önemi”, **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 60.

¹⁹¹DANACIOĞLU, Esra (2001). **Geçmişin İzleri-Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz**, 5.

¹⁹²RUBY, Christian (1991). **Tarih Nedir?**, Çev. Bahaeddin Yediylidiz, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 579.

¹⁹³KÜTÜKOĞLU, S. Mübahat (1991). **Tarih Araştırmalarında Usul**, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1.

Tarihin tanımına iki farklı anlam yükleyen Tosh, bu tanımlarda tarihin hem geçmişte meydana gelmiş olayları incelediğini, hem de geçmişin tarihçilerin çalışmalarında yeniden kurulup aktarılmasını ifade ettiğini belirtir.¹⁹⁴ Gerçekten de tarih bize, atalarımızın hafızasından olduğu gibi geçmez. Yani bize gelen tarih saf veya arı bir tarih değildir. Carr'ın belirttiği gibi "her zaman kayıt tutanın zihninden kırılarak yansır." ¹⁹⁵ Bir başka ifadeyle; "tarih, insanların din adamları, öğretmenler, tarih kitaplarının yazarları, dergi makalelerinin editörleri ve TV programlarının hazırlayıcılarından öğrendikleri şeydir."¹⁹⁶ Jenkins ise,

"Tarihin tanımıyla ilgili olarak, ileri süreceğim sadece şudur: esas olarak tarih, tarihçilerin yaptıkları şeydir; geçmiş, olup bitmiştir ve edimsel olarak değil, ancak örneğin kitap, makale, belge vs. gibi son derece farklı yayınlar aracılığıyla tarihçiler tarafından geri getirilebilir; tarih, tarihçilerin uğraşlarında ondan çıkardıkları şeydir; tarih, tarihçilerin eseridir." demektir.¹⁹⁷

O halde, tarih kavramında geçmişteki olgular, kadar -belki de daha fazla- onu yazan tarihçi önem kazanmaktadır.

Tarihin özel bir düşünme biçimi ve bir çeşit araştırma ve soruşturma olduğunu belirten Collingwood, tarihi bilmediğimiz şeyleri öğrenmek için sayelerinde sorular sorduğumuz ve bu soruları yanıtlamaya çalıştığımız düşünce biçimleri olarak tanımlar.¹⁹⁸ Christian Ruby, tarihi eylemleştirecek yaptığı tanımında; "tarih, gözle savunulan fiildir; sonsuz, hak iddia edebildiğimiz dönüştürme kabiliyetinin tanıklığına davet eden söz ve fiil" demektir.¹⁹⁹ Tarihin güç ilişkilerinden çeşitli biçimlerde etkilenmiş kimselerce yeniden işlenmesi ve yeniden düzenlenmesi, tarihin çatışmalar içinde biçimlenmesinden dolayı Jenkins, "bu noktada tarih nedir? sorusuna, gerçekçi biçimde yanıt aramanın yolunun 'ne' yerine 'kim' sözcüğünü geçirmek ve sonuna da 'için' sözcüğünü eklemekten geçer" demektir. Dolayısıyla soru, tarih nedir? değil, "kim için tarih?" olmaktadır.²⁰⁰ Carr ise, "tarih nedir?

¹⁹⁴TOSH, John (1997). **Tarihin Peşinde**, Çev. Özden Arıkan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 5.

¹⁹⁵CARR, Edward Hallet (1996). **Tarih Nedir?**, 29.

¹⁹⁶HOBSBAWM, Eric (1999). **Tarih Üzerine**, Çev. Osman Akınhay, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 13.

¹⁹⁷JENKINS, Keith (1997). **Tarihi Yeniden Düşünmek**, Çev. Bahadır Sina Şener, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 19,38.

¹⁹⁸COLLINGWOOD, R.G. (1990). **Tarih Tasarımı**, Çev. Kurtuluş Dinçer, İstanbul: Ara Yayıncılık, 28.

¹⁹⁹RUBY, Christian (1991). **Tarih Nedir?**, 586.

²⁰⁰JENKINS, Keith (1997). **Tarihi Yeniden Düşünmek**, 30.

sorusuna, ilk cevabım şu olacaktır. Tarihçi ile olaylar arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur.”²⁰¹ şeklinde açıklar.

1.1.6.2. Tarih Neden Gereklidir?

Günümüzde hemen herkesin tarihle ilgilendiği, geçmişe ilgi duyduğu gözlemlenmektedir. Hepimiz, hayatımızı başarıyla sürdürebilmek için, kim olduğumuzu, nasıl kendimiz olduğumuzu ve çeşitli durumlarla nasıl başa çıkacağımızı bilme ihtiyacı duyarız. Teknolojik yeniliklerin çok hızlı bir şekilde gelişmesi, geleneksel değerlere bağlılıkların yıpranması insanın aklına bugün, düne göre çok farklı bir dünyada yaşıyor olduğunu getirir. Farkında olsak da olmasak da yaşayışımız değişmektedir. Her insan zaman zaman “biz eskiden ...” şeklinde başlayan konuşmaların içinde bulunmuştur. Küçük çocuklar bile kendilerinden yaşlı insanlarla bir arada bulunuyor olmalarından dolayı tarihten, geçmişten haberdardır; geçmişin bilincindedir.²⁰² İnsanlar için tarih vazgeçilmezdir. İnsanlar, tarihi öğrenmek istemeselerdi, bugün tarih denilen bir bilim dalı olmazdı. Aslında, geçmişin önemli ve gerekli sayılması inancı o derece evrenseldir ki, bunun tartışılmasına bile gerek görülmemiştir. Geçmişin bilinmesi toplumlar için önemlidir. Toplumların gelenekleri, verasetle getirilen davranış biçimleri, kanun ve müesseseleri ve bütün değerleri ancak daha önceki tarihleri yani geçmişte yaşadıklarıyla açıklanabilir.

İnsanlar gerek geçmişten ders almak, gerekse geçmişle uğraşarak, hatıraların içinde dolaşarak hoş vakit geçirmek, zevk almak düşüncesiyle tarihle ilgilenebilirler. Tarih kimileri için öğrenilmesi gerekli olan bir başvuru kaynağı, kimileri için bir meslek, kimileri içinse bir hobi olabilir; hatta bazıları için hiçbir anlam ifade etmeyebilir. Tarihe hangi açılardan bakarsak bakalım şunu inkar etmemek gerekir. Her bireyin, her toplumun, her devletin bir tarihi vardır. En basitinden bir insanı daha iyi tanıyabilmek için sorulan “sen kimlersin?” sorusu geçmişe uzanmayı gerektirir. Bu sorunun cevabı da öncelikle soy ağacında ve aile tarihinde aranır.

Tarih öncelikle insanın kendine ilişkin bilgisi içindir. Tabi buradaki “kendini bilme”den kendisinin kişisel özelliklerini bilmesi kast edilmez. Bunun yerine, insan olmanın ne demek olduğunu bilme, olduğunuz insan olmanın ne demek olduğunu bilme ve olduğunuz insan olmanın ve başka biri olmanın ne demek olduğunu bilmektir. Kendini bilme, insanın

²⁰¹CARR, Edward Hallet (1996). **Tarih Nedir?**, 37.

²⁰²HOBSBAWM, Eric (1999). **Tarih Üzerine**, 17.

ne yapabileceğini bilme anlamına gelir ki tarihin değeri, insanın ne yaptığını, kim olduğunu, çeşitli durumlarla nasıl başa çıktığını bize öğretmesidir.²⁰³ Tarih, insanın kendi kapasitesini, geçmişte ne yaptığını ve gelecekte ne yapabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Tarihin ne için gerekli olduğunu Montesquieu şu sözleriyle çok güzel ifade etmiştir;

“Tarih daima, zamanların ışığı, olayların hazinesi, gerçeklerin tanığı, iyi nasihatlerin ve tedbirin kaynağı, davranışın ve adetlerin kaidesi olarak değerlendirilmiş olması boşuna değildir. Tarih olmaksızın, yaşadığımız asrın ve ülkenin sınırları içine hapsedilmiş, özel bilgilerimizin ve kendi düşüncelerimizin dar çemberi içine sıkıştırılmış bir şekilde daima, dünyanın geri kalan kısmına karşı bizi yabancısı bırakan bir tür çocukluk çağında ve bizden önce gelen ve bizi çevreleyen her şeye karşı derin bir cehalet içinde kalmaktayız.”²⁰⁴

Tarihi “bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog”²⁰⁵ şeklinde tanımlayan Carr; “Geçmiş, şimdiki zamanın ve gelecek zamanın modeliydi. Geçmiş, her kuşağın kendi soyunu yeniden üretmesini ve ilişkilerini düzenlemesini sağlayan genetik kodun anahtarını temsil ediyordu”²⁰⁶ diyen Hobsbawm; tarihi “geçmiş ve bugünün incelenmesi, bir bakıma bugünün açıklanmasıdır”²⁰⁷ İfadesiyle açıklayan Lucien Febvre ve “tarihin bilinmesi, geleceği düşünmek için zaruridir”²⁰⁸ diyen Leon-E.Halkin geçmişin bizim için bugünün ışığında anlaşılabilirliğini ve bugünü tümüyle ancak geçmişin ışığında anlayabileceğimizi ortaya koymuşlardır. Tarih, bugünü anlamının anahtarıdır. Bugünü anlayabilmek için geçmiş üzerinde çalışmak gerekecektir. Kendi tarihini ve başka milletlerin tarihini bilmeyen bir fert kendisine kalan mirasın mahiyetini ve kendisine nasıl ulaştığını bilemez. Kendi şahsi fikirlerini, ön yargılarını, hissi tepkilerini bile anlayamaz. 2003 yılında cereyan eden Irak Savaşı’na; bir Iraklı’nın gösterdiği tepkiyle, bir Amerikalı’nın, bir İngiliz’in, bir İspanyol’un ya da Polonyalı’nın gösterdiği tepki arasında büyük farklar vardır. Bu tepkisel farklılıkların altında yatan temel etmen, onların tarih duyularının çeşitliliğinden kaynaklanır.

Tarihin; geçmişi, günceli ve geleceği buluşturduğunu ileri süren Tekeli, tarihin geçmişi anlamlandırarak ve günü algılatarak, geçmişten geleceğe uzanan değişme içinde

²⁰³ COLLINGWOOD, R.G. (1990). **Tarih Tasarımı**, 29.; KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**, Çev. Nalan Özsoy, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3.

²⁰⁴ HALKIN, Leon-E. (1989). **Tarih Tenkidinin Unsurları**, Çev. Bahaeddin Yediyıldız, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 78.

²⁰⁵ CARR, Edward Hallet (1996). **Tarih Nedir?**, 37.

²⁰⁶ HOBBSAWM, Eric (1999). **Tarih Üzerine**, 41.

²⁰⁷ KÜTÜKOĞLU, S. Mübahat (1991). **Tarih Araştırmalarında Usul**, 2.

²⁰⁸ HALKIN, Leon-E. (1989). **Tarih Tenkidinin Unsurları**, 9.

insanın yaşamına yön vermekte olduğunu belirtir. Geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki bu ilişkinin Bodo Von Borries, dört farklı biçimde kurulabileceğinden söz eder.

“Bunlardan birincisi, bir toplumsal gurubun bir geleneğe birlikte sadakati biçiminde ortaya çıkar. İkincisi ise, bir örnek olarak bir genel kural ve düzenlemenin geçmişte başarılı ya da başarısız olduğu gösterilerek o gün ya da gelecekte uygulanmasının sonuçları hakkında çıkarsama yapmak biçiminde olur. Üçüncüsü, geçmişteki geleneklerin sonuçlarının eleştirisine dayanarak gelecekte bunun değiştirilmesini talep etmek biçiminde kullanılan bir ilişkidir. Dördüncüsü ise, bir gelişme süreci içinde geçmişi, günümüzü ve geleceği, geçilmesi gereken adımlar olarak görmektir.”²⁰⁹

Geçmiş her zaman insanların ilgisini çekmiştir. Geleceği tahmin için insanoğlu geçmişi daima bir kaynak olarak kullanmak istemiştir. Tarih, geçmişte olup bitenleri kaydetmeye, bunların neler olduğunu keşfetmeye, olaylar arasındaki ilişkileri öğrenmeye ve bugünü anlamlandırmaya çalışan bir disiplindir. Böylece tarih ve tarihi araştırma, insana geçmişi öğrenme, bugünü anlama ve geleceği tahmin edebilmede yardımcı olmaktadır.²¹⁰

Burke ise bundan iki asır kadar önce, tarihin bizi geçmiştekilerle ve gelecektekilerle buluşturduğunu izah eden düşüncesinde şunları söyler:

“Toplum, tek amacı, geçici ve yıkılıp gitmeye mahkum değerlerin maddi olarak ayakta kalmasını sağlamak olan bir topluluk değildir. Bu, bütün sanatları, bütün faziletleri, her türlü mükemmelliği içine alan bir topluluktur. Böyle bir topluluk, amaçlarına ancak pek çok nesil geçtikten sonra ulaşabileceğinden, sadece çağdaş kişilerden meydana gelmez, aynı zamanda yaşayanları ölümlere ve henüz doğmamış olanlara bağlar.”²¹¹

Böylece tarihini öğrenen fert, tarih öğrencisi, içinde yaşadığı topluma göre kendi durumunu tayin edecek ve toplumun sadece bugünkü toplumdaki ibaret olmadığını, geçmişe de uzandığını ve gelecekte de var olacağını anlayacaktır.

Tarih sadece geçmişi, günceli ve geleceği ilişkilendirmekle kalmaz. Aynı zamanda büyük bir toplumsal gurubu birleştiren en güçlü bağlardan biri ortak tarih bilincidir. Tekeli'nin Jeismann ve Rügen'den aktardığına göre; tarih bilincine sahip olmak demek,

²⁰⁹ TEKELİ, İlhan (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 23-30.

²¹⁰ ÖZÇELİK, İsmail (2001). **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler**, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 22.

²¹¹ DANCE, E.H. (1969). “Tarih Öğretiminde Peşin Hükümler”, **Tarih Öğretimi ve Tarih Ders Kitaplarının Geliştirilmesi** içinde, Hazırlayanlar: Otto-Ernst Schueddekopf; Edouard Bruley; E.H.Dance; Haakon Vigander, İstanbul: Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları, 65.

geçmişin yorumları, günün algılanması ve geleceğe ilişkin beklentiler arasında bağlantı kurmayı gerçekleştirebilmek demektir.²¹² Bu bilinç olmadan insanlar, -örneğin ulus bilinci gibi- geniş soyutlamalara bağlılık göstermeleri yolundaki talepleri kolay kolay kabul edemezler.²¹³ Böylece tarih insanlarda bir şuur uyandırarak, manevi değerlerin gelişmesinde önemli rol oynar. Tarih bilgisi aileden başlayarak, millete doğru gelişen bir sevgi ve bağlılığın doğmasına imkan hazırlar; bir ferden ait olduğu milletin, üstünde yaşadığı vatan topraklarının geçmişini öğrenme ve araştırma duygusunu ortaya çıkarır.

Amerikan eğitimcisi Dewey'den aktaran Türkyılmaz, tarihin gerekliliğini savunan düşüncesinde özetle şunları söyler: Birey, tarih eğitimi sonucunda insanların geçirdiği devirleri öğrenmekle insanlar arasındaki iş bölümü ve yardımlaşma ile bugünkü teknik ve medeniyete, refaha ulaşmış olmalarını öğrenecek ve benimsemiş olacaktır. Birey, sosyal hayatın değerini kavrayacaktır. Çünkü medeniyetin temeli, insanların müşterek çalışma ve toplum olarak bir arada yaşamaya başlamalarından sonra oluşmuştur.²¹⁴

Thomson, tarihin; insana geçmişini öğrenme, bugününü anlama ve geleceğini tahmin edebilmede yardımcı olmasının yanı sıra, insana belli bir tecrübe de kazandırdığını; ayrıca insanın zihinsel olarak olgunlaşmasına ve anlayış dinamizminin gelişmesine de katkı sağladığını söyler.²¹⁵ Tarih üzerinde düşünme ayrıca, insan üzerinde tenkit zihniyetinin oluşmasına katkıda bulunur.²¹⁶ Tarih öğretimi, bireyi pek az dersin sağlayabildiği ve tahlilci, tündengelimci değil de tümevarımcı ve özellikle objektif olan bir düşünce şekline alıştırır.²¹⁷

Yaşam, sebep sonuç ilişkileriyle birbirine bağımlı bir süreçten ibarettir. Yaşamdaki hiçbir durumu, kesintisiz bir süreç içinde nereye oturduğunu veya daha önce yaşanıp yaşanmadığını öğrenmeden kavrayamayız. Gelecekte nelerin olacağına geçmişte nelerin olduğuna ya da olmadığına bakarak karar veririz. İnsanoğlu ancak tecrübeler yoluyla öğrenir. İnsanlar sadece kendi tecrübelerinden değil, kendilerinden öncekilerin tecrübelerinden de yararlanırlar. Bu ise, onların yazıp bıraktıkları şeyler, yani tarihi kaynaklar sayesinde olur.

²¹²TEKELİ, İlhan (2000). "Türkiye'de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve", **Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 12.; TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları,

²¹³TOSH, John (1997). **Tarihin Peşinde**, 5.

²¹⁴TÜRKYILMAZ, Şevket (1962). **Özel Öğretim Metotları**, Ankara: Yeni Matbaa, 38.

²¹⁵THOMSON, David (1983). **Tarihin Amacı**, 1-4.

²¹⁶HALKIN, Leon-E. (1989). **Tarih Tenkidinin Unsurları**, 9.

²¹⁷DANCE, E.H. (1969). "Tarih Öğretiminde Peşin Hükümler", 65.

Tecrübeler güncel ve geleceğe ışık tutar; yeni gelişmelere yön verir. Kyvig ve Marty'nin ifadesine göre:

“Tecrübeler, hem bireylerin hem de gurupların, nasıl davranacakları, sorunlarla nasıl baş edecekleri ve geleceği nasıl planlayacakları hakkında karar verebilmeleri için bir öz imge ve bir temel yaratır. Bizler neler olduğunu, belirli yanıtların ya da değişikliklerin nedenlerini ve farklı şartlara verdiğimiz tepkilerimizi hatırlarız. Bu olumlu ya da olumsuz anılar, eylemlerimizi belirlemede bize yardımcı olurlar.”²¹⁸

Bu yüzden de insanlara tecrübe kazandıran tarih, insanlar için vazgeçilmezdir ve gereklidir; tarihi önemsemediğini iddia eden insanlar için bile. Çünkü kalıntıları ve sonuçları günlük yaşantımızda bizi çevrelemektedir.

1.1.6.3. Tarih Derslerinde Yaşanan Sorunlar

Tarih eğitimi, dünyada eski modelden yeni modele doğru hızlı bir geçiş yapmaktadır. Türkiye’de tarih eğitiminin yeniden yapılanması gerektiği konusunda açık bir ihmal varsa da 1980’lerden bu yana konu, kamuoyunda yaygın bir rahatsızlık ve tartışma konusu yaratmıştır.²¹⁹ Hem dünyada hem de Türkiye’de son yıllarda tarih eğitiminin yeniden düzenlenmesi ve tarih dersi kitaplarının yeniden yazılması gündeme gelmektedir. Bunun temel nedeni ise, tarihin bir ders olarak gösterilmesinin verimli olmadığı konusundaki şikayetlerin artmasıdır. Yaygın bir görüş olarak, tarih derslerinin sıkıcı geçtiği söylenir. Çünkü çoğunlukla tarih dersi ezber dayalı olup öğrenciden olguları, gün, ay ve yılları hatırlamaları istenir. Tekeli’nin ve Yakarçelik’in ifadeleriyle; modern demokrasilerdeki ‘yeni tarih’ diye ortaya koyulan gelişmelerin aksine, Türkiye’deki tarih öğretiminde öğrenci; tarihi düşünen, tarih tahayyülüne sahip, tartışmalarla, eleştirel değerlendirmelerle, değişik kaynaklar kullanarak, tarih yazarak aktif öğrenmeyi gerçekleştiren bir kişi olarak değil, ezberci, soru sormayan, itiraz etmeyen, aktarılan bilgilerin mutlak ve değişmez olduğuna inanan, düşünme yöntemini bilmeyen, pasif bir alıcı gibi görülmektedir. Tarih, öğrencinin düşünerek katkı yapabileceği bir alan değildir. Öğrenci, anlatılanları ve yazılanları öğrenecek, ezberleyecek ve hatırlayacaktır.²²⁰ Acaba öğrencinin aklında, okuldan ayrıldıktan

²¹⁸KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**, 3.

²¹⁹TEKELİ, İlhan (2000). “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, 8.; TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin**,

²²⁰TEKELİ, İlhan (2000). “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, 9.; TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş**

5 ya da 10 yıl sonra ne kalmıştır? Ne kalmalıdır? Kişilerin hatırlayabildikleri şeyler mi? Olgular mı? Beceriler mi? Yoksa bir tarih kavrayışı duygusu mu? Stradling'e göre; öğrenci, "genel bir tarih kavrayışına sahip olmalıdır; olguların tek tek bilinmesine gerek yoktur."²²¹

Tarih derslerinden beklenen verimin alınmamasının çeşitli nedenleri vardır. Berktaş, tarih öğretimindeki esas sorunun akademik, üniversiter tarihçiliğimizde yattığını ve bu yapının genel kıvamı, kalitesi, havası, ufukları, sentez kabiliyeti değişmeden ilk ve ortaöğretimdeki tarih eğitiminde yaşanan sıkıntıların kolay kolay değişmeyeceğini belirtmektedir.²²² Akademik yapının beklenen seviyeye gelmesi ümit edilerek, ilköğretim ve ortaöğretimdeki tarih derslerinde yaşanan sorunlar üç başlık altında toplanacaktır. Aşağıda, bu sorunlar ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır.

1.1.6.3.1. Tarih Ders Kitabından ve Müfredattan Kaynaklanan Sorunlar

Günümüzün yeterince okuma alışkanlığı edinememiş toplumunda, en çok okunan kitaplar arasında ders kitaplarının geldiği söylenebilir. Hatta insanların büyük çoğunluğunun ömür boyunca "tarih" diye öğreneceklerinin tümü, ilk ve ortaöğretimdeki tarih dersi kitaplarında anlatılanlardan ibarettir. Bu yüzden Copeaux, ders kitaplarını birinci sınıf bir kaynak olarak gösterir.²²³ Pingel ise, özellikle tarih kitaplarının bilgi aktarma yanında, bir toplumun siyasal ve toplumsal normlarını da belleklere kazımaya çalıştığını belirtir.²²⁴ Ders kitapları bu fonksiyonlarının yanında, bir dersin sunumunda öğretmenden sonra en önemli kaynaktır. Bunun en somut göstergesi, 1991-1997 yılları arasında "Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi" kapsamında sürdürülen, Türkiye de dahil olmak üzere, 27 Avrupa ülkesinin katıldığı ve yaklaşık otuz iki bin öğrenciye uygulanan kapsamlı anket sonucunda tarih dersinin işlenişinde ders kitaplarının birinci sırada yer almasıdır.²²⁵ Yine Yücel Kabapınar, İzmir'de 54 ders saatini içeren bir çalışmasında tarih derslerinde,

Bir Tarih Eğitimi İçin; YAKARÇELİK, Tuğrul (2001). **Lise Tarih Dersleri İçin Ezbersiz Sınav Modeli**, İstanbul: Beyaz Yayınları, 6.

²²¹STRADLING, Robert (2003). "20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli?", **Tarih Eğitimi Eleştirel Yaklaşımlar** içinde, Hazırlayan: Oya Köymen, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 103.

²²²BERKTAY, Halil (1998). "Dünyada ve Türkiye'de Tarihçiliğin Durumu ve Dilinin Evrenselleşmesi Üzerine Düşünceler", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 79.

²²³COPEAUX, Etienne (2000). **Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine**, Çev. Ali Berktaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3.

²²⁴PINGEL, Falk (2003). **Ders Kitaplarını Araştırma ve Düzeltme Rehberi-Unesco**, Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1.

²²⁵TEKELİ, İlhan (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik**, 1, 2, 71.

ders kitabının hemen hemen tek yazılı kaynak durumunda olduğunu belirlemiştir.²²⁶ Bu çalışmalar, ders kitaplarının tarih eğitiminde önemli bir rolü olduğunu ortaya koymaktadır.

Mete Tuncay, Tarih ders kitaplarının içeriğinin dar kalıplara sıkıştırıldığını ve kapsamının kavramsal açıdan, coğrafya açısından ve zaman boyutu açısından genişletilmesi gerektiğini vurgular.²²⁷

Türkiye'deki tarih kitaplarında ağırlıklı olarak, devletlerin, devlet adamlarının tarihi okutulmaktadır. 19. yüzyılın başlarında geçerli bir özdeyiş olan "Tarih, büyük adamların biyografisidir"²²⁸ sözü Türkiye'deki tarih kitapları için halen daha geçerliliğini korumaktadır. Ders kitaplarında tarihin akışı tamamıyla tarihsel kişiliklere, sultanlara ve onların idari ve askeri yeteneklerine dayandırılmıştır. Öğrenciler savaş, barış, yenilgi, zafer, antlaşma kavramlarından bunalırlar. Özbaran'ın belirttiği gibi, "Narrative" tarihçiliğin -devlet yöneticilerinin, mutlak hakimlerin beklentileri doğrultusunda oluşan, devlet ile tarihi bütünleştiren anlayış içinde yarar sağlayacağına inanılan tarihçiliğin- ihtişam, hanedan, kanun gibi konuları aşmayan tarihlerden toplumlara meydana getiren öğelerin tarihine, toplum dinamizmine doğru şekillenmesi özellikle Türkiye'de zorlukları karşısında bulunmaktadır.²²⁹ Bir takvim yaprağı okur gibi, bundan şu kadar yıl önce bugün olan ve kendi başına bağımsız olarak yansıtılan bir seferin, bir savaşın, bir antlaşmanın günümüz toplumuna her hangi bir mesajından söz edilebilir mi? Ders kitaplarında yer alan tarih ve olay sıralamasıyla dolu bu tip konular öğrenciye sadece, nasıl olsa daha sonra unutulacak olan bir şeyler hatırlatacaktır.

Türkiye'de devletin ve devlet adamlarının dışındaki olaylar, nesnel tarihsel bir bakışla görülememektedir. Kitaplarda daha az oranda yer bulan sosyal tarihin, politik tarihle bir araya getirilmesinde zorluklar yaşanır; sosyal tarihle politik tarih ders kitaplarında ayrı bölümler halinde işlenir. Tarih ders kitaplarında, ağırlıklı olarak askeri ve siyasi konular işlenmektedir. Hemen her şey devletler nazarında değerlendirilir. Öğrenciler kültür ve medeniyet tarihlerini gerektiği şekilde öğrenemezler. Halil Berktaş, bu konudan muazzam metodolojik yanlış şeklinde söz ederken, önce politik sonra sosyal tarihin anlatılmasına

²²⁶KABAPINAR, Yücel (1999). "Geleneksel ve Çağdaş Tarih Öğretmeni: Türkiye ve İngiltere Örneği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, Özel Sayı 11, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 250.

²²⁷TUNCAY, Mete (1998). "Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 57.

²²⁸CARR, Edward Hallet (1996). **Tarih Nedir?**, 55.

²²⁹ÖZBARAN, Salih (1992). **Tarih ve Öğretimi**, 18.

neden olarak, ders kitabı yazarlarının bu iki konuyu nasıl iç içe vereceklerini bulamadıklarını söyler.²³⁰ Sakaoglu, salt askeri-siyasi konuları içeren kitapların okullara yerleşmesinin Tanzimat döneminde olduğunu ve tarih eğitiminin yerini, tarih belletmeciliğinin, ezberletmeciliğinin aldığını belirtmektedir.²³¹

Tarih ders kitaplarımızda tarihsel bilgiler bir çarpım tablosu kesinliğinde, başka bakış açıları yokmuş gibi bir mutlaklık içinde sunulmaktadır. Bu tutum tarih metodolojisine zıt bir tutumdur. Dilek'e göre; bu durumda öğrenci, tarih kitaplarında geçen her türlü bilgi kırıntısını, değiştiremez, tarihsel gerçeklermiş gibi görmektedir.²³² Ayrıca, Türk tarihi, sorunlardan, yanlışlardan uzak bir bir mükemmellik bütünü olarak görülmektedir. Tarih ders kitaplarımızdaki bu özellik Carr'ın şu sözünü doğrular niteliktedir. "Tarih genel olarak insanların yaptıklarının kayıdır. İnsanların yapamadıklarıyla ilgilenmez. Yani bir başarı öyküsüdür. Tarih, bir şeyler başarmış olanla ilgilenir."²³³ Öte yandan Türkiye'nin rakiplerinin başarıları, onlar tarihin akışı üzerinde çok küçük bir etkiye sahipmişler gibi yazılmış, bir meselenin her iki boyutunun sunulmasına pek dikkat edilmemiştir. Tarihsel olayların gerekçelerinin bazıları hakkında sessiz kalınır. Ders kitapları içinde, tarihi olayların bazı detayları önemsenmeyerek kitaplara alınmamıştır. Profesör Selim Deringil'in bir gazete röportajında ifade ettiği gibi, "tarih öğretimi okul düzeyinde yarım doğrular üzerine kurulmuş, doğruların diğer yarısı daha baştan sayılmamıştır."²³⁴

Olaya coğrafya açısından bakacak olursak, okutulan tarih genellikle Türk ve Türk-İslam tarihi konuları etrafında dönmektedir. İlköğretim ve ortaöğretimde takip edilen programlar ve okutulan ders kitapları incelendiğinde; bir yandan yerel tarihin diğer yandan başka ülkelerin, ulusların ve toplulukların tarihlerinin pek yer almadıkları görülür. Öğrenci; Avrupa, Amerika, Asya, Afrika'nın geçmişleri yanında, yerel tarihle de nadiren tanışır veya hiç tanımadan geçer.

Zaman boyutu açısından ise, olayın II. Dünya Savaşı döneminde kaldığı, -kimilerince aradan elli yıl, yüz yıl geçmediği gerekçesiyle öğrencilerin önüne

²³⁰ ÖZTÜRK, Mutlu (2002). "Halil Berktaş İle Söyleşi: Tarih Eğitimi ve Ders Kitapları," **Toplumsal Tarih**, Sayı 100, 41.

²³¹ SAKAOĞLU, Necdet (2002). "Yanlışları Öğretiyoruz," **Toplumsal Tarih**, Sayı 100, 38.

²³² DİLEK, Dursun (2002). **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 93.

²³³ CARR, Edward Hallet (1996). **Tarih Nedir?**, 148-149.

²³⁴ KABAPINAR, Yücel (1999). **A Comparison Between Turkish and English History Textbooks: Design, Construction and Usability Issues** (Basılmamış Doktora Tezi), University of Leeds, 81-82.

serilemeyeceği biçimindeki yorumlarından dolayı²³⁵ konuların günümüze kadar getirilmediği dikkat çekicidir. Çağdaş dünyanın politik görüntüleri, sosyo-ekonomik değişimleri, kültür farklılaşmaları Türk Tarih kitaplarında yer almaz. Salih Özbaran'ın ifadesiyle, “yaşayan tarih denilebilecek yakın geçmişin tarihine değinmeyen, çağdaş kavramların bilincine varmayan bir öğrencinin daha eskilerde kalan konuları öğrenmesi beklenir. Tarih öğretimindeki çağdaş köprü sanki yıkılmıştır.”²³⁶ Bu şu anlama gelir ki öğrenci, içinde bulunduğu toplumun sorunlarından, uluslararası ilişkilerden, ortaya çıkan yeni gelişmelerden haberdar olmayacak ve yirminci ve yirmi birinci yüzyılın yapısını, olaylarını algılayamayacaktır. Tarih ders kitapları bilimsel alanda üretilen çağdaş bilgiyi ve yenilikleri öğrenciye sunamayacaktır. Daha önce bahsedilen, “Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi”nde yer alan ankette, 1229 Türk öğrencisine sorulan Cumhuriyet tarihinin anlatımının hangi tarihte bitmesi gerektiği sorusuna, ‘günümüze kadar getirilmeli’ görüşü desteklenmiştir.²³⁷ Demek ki, bu konudaki eksiklik öğrenciler tarafından da bariz biçimde hissedilmektedir.

Devlet merkezince hazırlanmış ders kitapları, farklı yazar ve yayınevlerine rağmen farklı görüş açılarını engellemektedir. Bilindiği üzere Türkiye’de müfredat programı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tek merkezden oluşturuluyor. Talim Terbiye Kurulu ise, bu müfredatın uygulanmasından sorumlu organdır. Bu yüzden piyasadaki pek çok farklı tarih ders kitabı, müfredat programına bağlı kalınmak nedeniyle birbiriyle benzerdir. Özbaran, Türkiye’de ders programı ve onun yaratıcısı Talim Terbiye Kurulu’nun, kitaplardaki açılımı ve gelişmeyi çelmediğini savunur.²³⁸ Türkiye’de ilköğretimden liseye kadar tarih müfredatı iki kez tekrar edilmektedir. Yani pek çok kez çift dikiş gitmemize rağmen istenilen amaçlara ulaşamadığımız bilinen bir gerçektir. Yıldız Çetintaş, bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki sözlerle çok açık biçimde ifade etmiştir:

“Öğrencilerim, ilkokul dörtten lise sona kadar tarih derslerinde aynı konuları tekrar tekrar görmelerine rağmen, mezun olduklarında bunları yine unutmuş olacaklar. Çünkü aralarına bağlantı kuramadıkları konular, tarihler ve isimler yığınyla karşı karşıyalar ve bunları akılda tutmalarının en kısa yolu ezberlemek olacaktır.”²³⁹

²³⁵ ÖZBARAN, Salih (2003). *Güdümlü Tarih*, İstanbul: Cem Yayınevi, 72.

²³⁶ ÖZBARAN, Salih (1998). ‘Türkiye’de Tarih Eğitimi ve Ders Kitapları Üstüne Düşünceler’, *Tarih Eğitimi ve Tarihte Öteki Sorunu* içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 67.

²³⁷ TEKELİ, İlhan (1998). *Tarih Bilinci ve Gençlik*, 203.

²³⁸ ÖZBARAN, Salih (2003). *Güdümlü Tarih*, 85.

²³⁹ ÇETİNTAŞ, Yıldız (2002). “Farklı Bir Tarih Dersi” *Toplumsal Tarih*, Sayı 100, 50.

Tarih ders kitaplarında yer alan bir diğer sıkıntı, geçmişte -özellikle Osmanlı döneminde- altın çağ aramaktır. Bu durum toplumsal ruhbilim açısından sakıncalı durumlar yaratabilir. Geçmiş yüceltmek, bugünün sorunları karşısında insanlarda ve toplumda hayal kırıklığı, kötümserlik yaratır. İyi olanın, doğru olanın geçmişte ve durağanda aranması sonucunu ortaya çıkarır. “Hey gidi günler hey, geçmişte nasıldık, şimdi ne hallere düştük” tavrı çok kez pek sağlıklı olmayan bir tavidir. Böyle bir tavırla öğrencinin kendisini dünyadaki gelişme içine yerleştirmesi ve geleceğin olanaklarını algılayarak yönlendirmesi zorlaşmaktadır.²⁴⁰

Dikkat edilirse, tarih derslerinde yaşanan sorunlar, sanki tarih öğretiminin -başta yardımcı kaynaklar olmak üzere- başka ders araç ve gereci yokmuş gibi sadece, tarih ders kitaplarına bağlandı. Hatta bu konu, bir başlık altında verildi. Ama gerçekten de tarih ders kitapları tarih dersinin işlenişinde en önemli role sahiptir. Bu durum, zaten İlhan Tekeli'den yapılan alıntıda ortaya çıkmıştı. İlhan Tekeli, “Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi” kapsamında sürdürülen, Türkiye de dahil olmak üzere, 27 Avrupa ülkesinin katıldığı ve yaklaşık otuz iki bin öğrenciye uygulanan kapsamlı anket sonucunda tarih dersinin işlenişinde ders kitaplarının birinci sırada yer aldığını belirtmişti.²⁴¹

Tabi ki, tarih öğretiminin tek araç gereci ders kitabı değildir. Fakat, Türkiye'deki uygulamada ders kitapları, araç ve gereçler içinde neredeyse yalnız kalmaktadır. Yoksa, tarih dersinin ders araç ve gereçleri oldukça çeşitlidir. Özçelik, tarih öğretiminin ders araç ve gereçlerini, okuma malzemeleri ve gösteri araçları şeklinde sınıflayarak açıklamıştır. Okuma malzemeleri; tarih ders kitapları başta olmak üzere, kaynak kitaplar arasında sayabileceğimiz ansiklopediler, yıllıklar, sözlükler, atlaslar, kılavuz kitaplar, biyografiler, bunun yanında gazete ve tarih dergilerini kapsamaktadır. Gösteri araçları ise, başta yazı tahtası olmak üzere, resim ve fotoğrafları, karikatürleri, harita ve atlasları, modelleri ki çeşitli kültürlerle ilgili nesne ve modeller -giysi, süsleme, takı, oyuncak, para, belge, el yazması, antika, sanatsal ürünler bu guruba girer- ve tepegöz, televizyon, video, projeksiyon, bilgisayar gibi araçları içerir.²⁴²

²⁴⁰ AKŞİN, Sina (1998). “Tarih Öğretimimizde Temel Paradigma Sorunu”, **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 71.; TEKELİ, İlhan (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik**, 194.; TEKELİ, İlhan (2000). “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, 35.; TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin**,

²⁴¹ TEKELİ, İlhan (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik**, 1,2,71.

²⁴² ÖZÇELİK, İsmail (1996). **Tarih Öğretiminde Yöntem ve Teknikler**, 126-132.

Tarih ders kitaplarından ve müfredattan kaynaklanan sorunlar, bir soru ve bir temenniyle bitirilecektir. Acaba tarih ders kitapları üzerlerine düşen bu büyük yükten ve büyük eleştirilerden ne zaman kurtulacak? Ümit edilir ki en yakın zamanda...

1.1.6.3.2. Derslerde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili Sorunlar

Tarih eğitiminde yaşanan sorunların başka bir boyutu, derslerin yapılma biçimlerine dayanmaktadır. 1970'lere kadar eğitim uygulamalarında egemen olan ve öğreneni pasif bir alıcı durumunda bırakan davranışçı akım²⁴³ halen daha tarih derslerindeki hakimiyetini korumaktadır. Tarih eğitimcilerinin hemen hepsi, tarih derslerinde öğrencilerin sıkıldıkları görüşünde birleşmişlerdir. Öyleyse, tarih derslerini bu kadar sıkıcı kılan sebepleri, derslerin işlenişinde aramak gerekir.

Tarih dersleri büyük ölçüde sınıf içinde öğretmenin anlatımına dayanmaktadır. En eski öğretim yöntemi olan anlatım, öğretmenin bilgilerini, pasif bir şekilde oturarak dinleyen öğrencilere otokratik biçimde ilettiği, geleneksel bir yöntemdir.²⁴⁴ Barth ve Demirtaş, anlatma yöntemini, dinleyen kişinin konuşulanı beyinde şekillendirmek zorunda kalacak olmasından dolayı, öğretme yöntemlerinden en soyut olanı ve en az akılda kalacak olanı olarak kabul etmektedirler.²⁴⁵ Açık göz ise, bu yöntemin mümkün olduğu kadar az kullanılması gerektiğini ve yöntemin anlatarak öğrettiğimize inanmamızı sağlamakla bize zaman kaybettirdiğini söylemektedir.²⁴⁶ Özellikle tarih, sosyal bilgiler derslerinde yaygın olarak kullanılan anlatım yöntemi; öğrenciler, pasif bir alıcı durumunda olduklarından ve aktif olarak öğrenmeye katılmadıklarından dolayı, etkin bir yöntem sayılmaz. Öğretmen öğrenciye doğru tek yönlü bir iletişim söz konusudur ve etkin bir öğretim için öğretmenin sınıf atmosferinde tüm iletişime açık olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra anlatımın diğer yöntemlerden daha etkili olduğu durumlar araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Açık göz, Bilen'den yaptığı alıntıda; öğrencilerin bulamayacağı bilgilerin verilmesinde, etkinliklerin sunulduğunda, öğrencilerin güdülenmesinde, konunun özetlenmesinde, derinlemesine çalışılan

²⁴³WOOLFOLK, Anita (2001). **Educational Psychology**, USA:Allyn and Bacon A Pearson Education Co.

²⁴⁴KÜÇÜKAHMET, Leyla (1998). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, İstanbul: Alkım Yayınları, 54.

²⁴⁵BARTH, L. James; DEMİRTAŞ, Abdullah (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara: Öğretmen Eğitimi Dizisi,3.2.

²⁴⁶AÇIKGÖZ, Kamile Ün (2003). **Aktif Öğrenme**, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları, 6.

konular arasındaki boşlukların doldurulmasında bu yöntemin kullanılabileceğini belirtmektedir.²⁴⁷

Anlatım yönteminin, daha önce söz edilen “Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi”nde uygulanan anketlerde, tarih dersinin sunum biçimlerinde, öğrencilerin en az keyif aldıkları yöntemlerden biri olduğu ortaya çıkmıştır.²⁴⁸

Açıkgöz, National Science Foundation (1977)’dan yaptığı alıntıda; bazı öğretim yöntemlerinin hatırd tutma üzerindeki etkilerini ortaya koyarken; anlatım yönteminin öğrencilerin hatırd tutma oranını yüzde 5, okumayı yüzde 10, görsel işitsel yöntemleri yüzde 20, göstermeyi yüzde 30, tartışmayı yüzde 50, yaparak öğrenmeyi yüzde 75 ve diğerlerine öğretmeyi yüzde 90 olarak açıklamıştır.²⁴⁹ Bu da gösterir ki tarih derslerinde sıklıkla kullanılan anlatım yöntemi, öğrencilerin öğrenmeleri ve hatırd tutmaları üzerinde en az etkili yöntemdir.

Tarih öğretiminde kullanılacak çok az öğretim yöntemi vardır.²⁵⁰ Tarih öğretimi, genelde öğretmenin anlatımına dayandırılırken aslında yapılması gereken bu yöntemin başka yöntemlerle desteklenmesidir. Bunlar; soru-cevap, tartışma, bireysel çalışma, grup çalışması, rol oynama ve örnek olay çalışması yöntemleridir.²⁵¹ Burada, tarih öğretiminde kullanılacak diğer öğretim yöntem ve teknikleri üzerinde durulacaktır.

Anlatım yönteminde açıkça ortaya çıkan öğretmen ile öğrenci arasındaki tek yönlü iletişim, soru-cevap yöntemiyle biraz olsun bozulabilir. Öğrencinin derse katılımının sağlanması için soru-cevap yönteminin uygulanması şarttır. Bu yöntem, öğretmenin hazırladığı soruları öğrencilerin sözel olarak cevaplamalarına yönelik bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemle öğrencinin dersi anlayıp anlamadığı kontrol edilir; ders tekrarlanır, özeti yapılır; öğrencilerin ilgilerinin dağıldığı anda, öğrencilere sorulacak sorularla derse dikkatleri çekilip, katımları sağlanır. Binbaşıoğlu’na göre, soru-cevap yöntemi üç yönden çok değerlidir. Öğretimde büyük rolü olan soruya değer vermek, soru-cevap yönteminin üstünlüğünün bir belirtisidir. Bu yöntemin başka bir üstün yönü de öğretimde öğrencileri düşünmeye yönlmesi ve bunun sonucunda yeni bir şeyi buldurmasıdır. Diğer üstün yönü

²⁴⁷AÇIKGÖZ, Kamile Ün (1998). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 293.

²⁴⁸TEKELİ, İlhan (1998). *Tarih Bilinci ve Gençlik*, 75-79.

²⁴⁹AÇIKGÖZ, Kamile Ün (2003). *Aktif Öğrenme*, 7.

²⁵⁰AÇIKGÖZ, Kamile Ün (1998). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, 291.

²⁵¹ÖZÇELİK, İsmail (1996). *Tarih Öğretiminde Yöntem ve Teknikler*, 74.

de, öğrencilerin bildiklerinden ve yaşantılarından hareket ederek, karşılaştırma yolu ile yeni düşüncelere ulaşmayı sağlamasıdır.²⁵²

Tarih derslerinde uygulanabilecek diğer bir öğretim yöntemi “tartışma”dır. Bu yöntemde tüm sınıf etkinliğe katılır. Öğrenciler, bir konu ya da problem üzerinde konuşarak çözüm yolları ararlar. Öğrenciler fikirlerini, bilgilerini açıkça ortaya koyarak derse katkı sağlarlar. Başkalarının haklarına saygı göstermeyi öğrenirler. Öz güvenlerini ölçerler. Öğrenciler, fikirlerinin öğretmenler ve sınıf arkadaşları tarafından değerlendirildiğini hissettiklerinden daha dikkatli çalışırlar, ön hazırlık yaparlar. Yöntem öğrenciye, yorum yapma yeteneği yanında analiz, sentez ve değerlendirme gücü de kazandırır.

Tarih dersinin işlenişine katkı sağlayacak olan “bireysel çalışma yöntemi”, öğrenci merkezlidir. Öğrenci burada bir konuyu kendi başına hazırlar. Yaparak yaşayarak öğrenir. Öğrenme, öğrencinin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına uygun olarak yapılır.²⁵³

Grup Çalışması yöntemi de öğrenci merkezli bir yöntemdir. Bu yöntemde öğretmen belli bir konuyu seçer; sınıfı birkaç guruba ayırır. Seçilen konuya ilişkin sorular hazırlanır. Guruplar verilen soruları kendi aralarında tartışırlar. Bu yöntemde her öğrencinin içinde bulunduğu guruba katkısı sağlanır. Soruların gurup içinde çözülmesinden sonra yanıtlar, diğer gurupların yanıtlarıyla karşılaştırılır. Eksiği olan guruplar eksiklerini tamamlarlar ve ortak sonuca varılır. Gurup çalışması yöntemi, öğrencileri özellikle insan ilişkilerine alıştırmaları bakımından değerlidir. Öğrencileri ortak çalışma yapmaya alıştıtır. Çünkü yaşamda herkes her gün başka insanlarla işbirliği yapmak zorunda kalacaktır. Bu yöntemle öğrenci bu işbirliğini daha okulda iken öğrenmek fırsatına sahip olacaktır.

Tarih derslerinde uygulanması büyük faydalara yol açacak “rol oynama yöntemi”nde ise öğrenci; bir fikri, bir durumu, bir olayı başka bir kişiliğe girerek bir gurup önünde dramatize eder. Gurubun üyeleri yalnızca dinlemek ya da tartışmak yerine, olayın nasıl oluştuğunu izlerler. Öğrenciler başka bir kimliğe bürünerek, başkalarının nasıl hissettiğini, nasıl düşündüğünü anlama imkanına sahip olurlar. Rol oynama yönteminin en yaygın kullanım biçimlerinden biri “yaratıcı drama”dır.

²⁵²BİNBAŞIOĞLU, Cevat (1986). **Genel Öğretim Bilgisi**, Ankara: Binbaşıglu Yayınevi, 109.

²⁵³DEMİREL, Özcan (2000). **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı**, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 89.

Yaratıcı drama, önceden yazılmış bir metin olmaksızın, katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, öznel anıları ve bilgilerine dayanarak oluşturdukları eylem ve durumları doğaçlama canlandırmalarıdır. Bu etkinlikte öğrencilerin, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri geliştirilir. Onlara, birlikte çalışma alışkanlığı kazandırılır; kendine güven duyma ve karar verme becerilerini geliştirilir. Dil ve iletişim becerileri kazandırılır.²⁵⁴ Tarih derslerinin pek çok ünitesi, yaratıcı drama uygulamaları için uygundur. Çünkü bu etkinlik içerik olarak tüm insan davranışlarını konu alabilir.

Tarih derslerinde uygulayabileceğimiz bir diğer yöntem, örnek olay incelemesidir. Öğrenci merkezli bu yöntem, öğrencilerin sorunlu bir olaya aktif olarak katılmalarını gerektirir. Sorunlu olay günlük hayatta karşılaşılan bir olay olabileceği gibi hayali de olabilir. Olayı anlatan ve gerekli verileri kapsayan bir rapor üzerinde çalışan öğrenciler; olayı öğrenir, verileri analiz eder ve sonucu değerlendirirler. Tartışmalar yaparak olayın nedenlerine ya da çözümüne ilişkin öneriler getirirler. Bu yöntemde öğrencilerin belli bir sorunla ilgilendiklerinden dolayı ilgi ve motivasyonları yükselir.²⁵⁵

Buraya kadar saydığımız sınıfta ve okulda yapılabilecek etkinlikler yanında, sınıfın ve okulun dışında yapılacak öğretim yöntem ve teknikleri de bulunmaktadır. Bunların başında da gözlem gezileri gelmektedir. Gezi, okul ve sınıf içinde yapılan eğitsel çalışmaları tamamlamak ve yaşamla bağlantısını kurmak amacıyla yapılan planlı ziyaretlerdir. Böylelikle eğitim, kapalı kapılar arkasından ve dört duvar arasından kurtularak gerçek dünyaya açılır.

Tarih derslerinde uygulanabilecek bunca öğretim yöntem ve tekniğine rağmen, derslerin işlenişi genellikle öğretmenin anlatımına, ders notlarına ve ders kitaplarına dayanmaktadır. Tarih dersleri; öğretmenlerin belli bir ders işleme alışkanlığının dışına çıkmak istememelerinden, belki de konuya duyarsız oluşlarından, farklı aktiviteler için gerekli olan zaman, mekan ve para yetersizliğinden, öğrenci gurubunun büyüklüğünden, konunun özelliğinden ve resmi prosedürün uygulanmasındaki zorluklardan dolayı anlatım, soru-cevap dışındaki pek çok öğretim yöntem ve tekniklerinden yoksun geçmektedir.

²⁵⁴ÜSTÜNDAĞ, Tülay (2000). "Yaratıcı Drama", **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı** içinde, Hazırlayan: Özcan Demirel, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 100.

²⁵⁵DEMİREL, Özcan (2000). **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı**, 85-86.; KÜÇÜKAHMET, Leyla (1998). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, 70.

Tarih dersleri; geziler, sınıf dışı çalışmalar, grup çalışmaları, örnek olay çalışması, yaratıcı drama, eleştirel okumalar, tartışmalar, video ve CD'lerle zenginleştirilmeye çalışılmamaktadır. Öğretmenle yüz yüze gelinen derslikler tarih öğretimi için halen daha kaçınılmaz yerler olarak algılanmaktadır. Geleneksel metotla işlenen tarih derslerinde öğrenci, derste öğretmenin anlattıklarını ve yazdıklarını öğrenecek, ezberleyecek ve hatırlayacaktır. Öğrenci; tarihi düşünen, tarih tahayyülüne sahip, tartışmalarla, eleştirel değerlendirmelerle, değişik kaynaklar kullanarak, tarih yazarak aktif öğrenmeyi gerçekleştiren bir kişi olarak değil, pasif bir alıcı gibi görülmektedir. Tarih, öğrencinin düşünerek katkı yapabileceği bir alan değildir. Öğretmen tarafından aktarılan veya kitaptan okunan konular, öğrenciler tarafından olayların ve olguların tek bakış açısıymış gibi kabul edilmektedir.

Leeuw, sınıftaki öğretmen egemenliğini çok güzel biçimde bir karikatürle izah etmiştir. Bu örnekte: "Anne oğluna soruyor. Bugün ne öğrendin diye? Çocuk diyor ki, hiçbir şey öğrenmedim, sürekli hocayı dinlemek zorunda kaldık."²⁵⁶ Bu durum öğrencilerin öğrenme faaliyetine katılmamasının bir sonucudur. Çoğu ders kitabında bunu kim yaptı? Ne oldu? Ne zaman oldu? gibi sorular sorulur. En iyisinden neden diye sorulur; ama orada da tam olarak ders kitabı ne diyorsa onu yazmak zorunda kalırsınız. Noyanalpan'ın ifadesiyle, öğretmen merkezli bu sistem, ver ve verdiğini geri al temeline dayanır. Oysa öğretmen artık öğreten kişi değil, öğrenme ortamını düzenleyen, öğrenmeye kılavuzluk eden kişi olmalıdır. Sistem, hedefi göster, düşündür, buldur, analiz yaptır, sentez yaptır ve sonucu geri al olmalıdır. Bir kez ezbere ve ezberin kalıplarına alışan çocuk, artık düşünmeyi ya da çeşitli bilgi arasında ilişki kurmayı gereksiz bulmakta ve istese de becerememektedir.²⁵⁷

Bugün tüm eğitimciler, "öğrenci merkezli" eğitim yönteminin önemi üzerinde birleşmektedirler. Tarih eğitiminin amacının; eleştirel düşünebilen, değişik kaynakları inceleyebilme becerisi kazanmış olan, soru sormaktan korkmayan, sorumlu, bilinçli öğrencilerin yetiştirilmesi olduğu konusunda görüş ayrılığı yoktur. Bu amaçların gerçekleşmesi, öğrenci odaklı; öğrencinin yaparak ve yaşayarak öğreneceği öğretim ilke ve yöntemlerinin kullanılmasıyla mümkün olacaktır.

²⁵⁶VAN DER LEEUW, Joke (2003). "Tarih Öğretimi Üzerine Bazı Düşünceler", **Tarih Eğitimi Eleştirel Yaklaşımlar** içinde, Hazırlayan: Oya Köymen, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 68.

²⁵⁷NOYANALPAN, Ningür (1993). "Eğitimde Yaratıcılığa Genel Bakış", **Yaratıcılık ve Eğitim** içinde, Hazırlayan: Ayşegül Ataman, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 42.

1.1.6.3.3. Siyasal ve Toplumsal Sorunlar

Bugüne kadar tarih dersleri çoğu kez siyasi kavga aracı oldu. Tarih derslerinde neyin anlatılması gerektiği, farklı siyasal kesimlerin kendi programları çerçevesinde önerildi. Tarih eğitimi, kamuoyunda bir bilim alanı olmaktan çok, ideolojik koşullandırma aracı olarak görüldü. İktidardaki siyasal-ideolojik güç tarafından kendi düşüncesini, değer yargılarını yaymak ve topluma şekil vermek amacı için tarih öğretimi kullanıldı ve tarih dersinin ele alınışında tarihe, gerçeğin araştırılacağı bir bilim alanı olmaktan çok, kabul edilmiş toplumsal ve siyasal ideolojilerin öğretiliceği bir araç olarak yaklaşıldı.²⁵⁸ Bunun adına da “resmi tarih” denildi. Resmi tarih ve resmi ideolojinin amacı, ulusal bağlılıkların ve ulusal kimliklerin yaratılmasıdır; aslında buna kimse itiraz etmemektedir. Resmi tarih her ülkede vardır; fakat, resmi tarihte ne anlatıldığı çok önemlidir. Eğer resmi tarih ya da ulusal tarih önyargılardan, şovenizmden, düşmanlıklardan, nefretlerden, kinlerden arındırılıbiliyorsa o zaman hiçbir problem yoktur. Copeaux, Türkiye’de tarih eğitimden hedeflenenin, geçmişi tanıtmak ve geçmişle duygusal bir bağ kurulmasını sağlamak için sürekli olarak Türk halkının üstünlüğünü, ahlaki ve siyasi niteliklerini öne çıkaran ifadelerin ortaya koyduğu şoven bir yurt severliğin eklendiğini belirtmektedir.²⁵⁹

Resmi tarih yapmak adına hiçbir zaman realiteden uzaklaşılmalıdır. Aksi halde tarihin yöntemleri inkar edilmiş olur. Bunun adına da resmi tarih denilemez. Ortaylı; Türkiye’de, resmi tarihin yavan bir ilmi temele dayandığını şu örneklerle izah eder. Orta Asya’dan Türklerin göç yolları meselesi, Kubilay Han’ın Türk ilan edilmesi, I. Dünya Savaşı’nı müttefiklerimiz kaybettiği için kaybetmiş sayıldığımız, Akdeniz için Osmanlı Gölü’ydü denmesi ve Tohar’ların ve Eftalit’lerin Türk olduğunun söylenmesi O’na göre tarih yöntemlerine itibar etmeyen bir laubaliliktir.²⁶⁰ Hobsbawm ise; “Nasıl haşhaş eroin müptelalığının hammaddesiye, tarih de milliyetçi, etnik ideolojilerin hammaddesidir. Geçmiş, bu ideolojilerin asli öğelerinden birisi belki de asli ögesidir. Eğer amaca uygun bir geçmiş yoksa her zaman için yeniden icat edilebilir”²⁶¹ sözleriyle milliyetçi fikirlerin tarih

²⁵⁸TEKELİ, İlhan (2000). “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, 8.; TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin**,

²⁵⁹COPEAUX, Etienne (2000). **Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine**, 306.

²⁶⁰ORTAYLI, İlber (1998). “Tarih Öğretimi İçin Yazılacak Kitaba İlişkin Sorunlar”, **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 49.

²⁶¹HOBSBAWM, Eric (1999). **Tarih Üzerine**, 9.

konularına yansımalarıyla birlikte gerçeklerden uzaklaştığını ve geçmişin yeniden inşa edildiğini savunur.

Modern tarih anlayışında, artık çocuklara ve gençlere savaşlar değil, sanat ve bilim öğretilmelidir. Bazı davranışlardan vazgeçmenin zamanı çoktan gelmiştir. Artık “beş yüz yıl önce İstanbul’u aldığımızı sevinmekten ve 300 yıl önce Viyana’yı alamadığımızı üzülmemekten vazgeçmeliyiz” diyen, Mete Tuncay’ın fikirlerine önem verilmelidir. Barışçı tarih anlayışına karşı çıkanların sık sık başkalarının ne kadar milliyetçi olduklarını öne sürerek, bizim de onlara karşı katı davranmamızı söyleyenlere, Tuncay’ın cevabı şu olmuştur:

“Gerçekten özellikle eski memalikimizde kurulan devletlerin, Türklere karşı olumsuz tutumları vardır. Balkanlar’daki ülkelerin geri kalmışlıklarının sorumlusu olarak Türk egemenliği gösterilir. Arap ülkeleri Türkleştirmeden yakınırlar. Biz de, bunlara karşı küçümseme onları “nankör” sayma duyguları geliştirilmiştir. Arapları ise, ayrıca “hain”likle bize arkadan vurmakla suçlarız. Bu anakronik tutumları bırakmalıyız. Önce biz şovenliği bırakmalı, bunda ısrar eden komşularımızı da dünya kamuoyu önünde eleştirmeli, hatta sergilemeliyiz.”²⁶²

Öğrencilere belli fikirleri benimsetmek için başvuru olan “resmi tarih anlayışı”nın tarih öğretiminde yarattığı bir başka soruna değinilerek, bu kısım tamamlanacaktır. Öğrencilere belli fikirleri benimsetilmesi için başvuru olan resmi tarih anlayışı, akademisyenlerin ortaya koyduğu tarih ile okullarda öğretilen tarih arasında tutarsızlığa yol açmaktadır. Wirth’e göre; mesleğe yeni başlayan öğretmenler, ister istemez daha yeni edindikleri akademik bilgi ile öğrencilerine aktarmayı umabilecekleri bilgi arasındaki farkla karşı karşıya kalmaktadırlar.²⁶³ Bu durumun, akademik tarih ile ilköğretim ve ortaöğretimde öğretilen tarih arasında bir kopukluğa neden olduğu söylenebilir.

İşte tarihin böyle bir ideolojik çevrenin aracı olarak kullanılması, küreselleşen dünyada bazı sıkıntılara sebep olmaktadır. Öncelikle ulus devletlerinden oluşan bir dünyada tarih konularını büyük ölçüde ulusçu ideolojiler belirlemektedir. Oysa ulus devletlerin aşılması küreselleşmenin gerçekleşmeye başladığı ve barışçı bir dünya düzeni arayışlarının yaygınlaştığı bir dünya da böyle bir tarih yazımı Tekeli’ye göre çağdışı hale gelmiştir.

²⁶²TUNCAY, Mete (1998). “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler”, 56-57.

²⁶³WIRTH, Laurent (2003). “Tarihi Kötüye Kullanma Biçimleriyle Yüzleşmek”, **Tarihin Kötüye Kullanımı** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 24.

Tekeli, tarih konularında milliyetçi öğelerin yer aldığı tarih yazımının çağdışı hale gelmesinin nedenlerini şu sözleriyle açıklar:

“Küreselleşen dünya çok kimlikler dünyası olacaktır. Bir kişi çok sayıda kimlik taşıyacaktır. Fakat, tarih üzerindeki ideolojik baskı, tarihin özgürlük, değişme, barışçılık gibi çağdaş değerlere kapalı kalmasına neden olacaktır. Bu şekil bir tarih anlayışı uluslar arasında ayrılıklar oluşturarak “ötekiler” yaratacaktır. Artık zaman uluslar arasında ötekiler oluşturma zamanı değildir.”²⁶⁴

Böyle bir tarih anlayışı sona ermiştir. Yerine, uluslar arasında dostluklar kurmaya kaynaklık edecek bir zaman gelmiştir. Çağdaş dünya değerleri açısından barışçı bir tarih anlayışını hedeflemek doğru olacaktır.

1.1.6.4. Müze-Tarih Buluşması

İnsanlar tarih boyunca, unutmaya ve unutulmaya karşı sürekli bir direniş ve savaş içindedirler. Buluşlar ve her türlü gelişme insanlar içindir; bu gelişim akıl almaz bir hızla devam etmektedir. Uygarlıkları meydana getiren insanoğlu, sadece konuştuklarıyla kalsaydı ve sadece konuştuklarını hatırlasaydı, geçmişin bilinmesi ve hatırlanması olanaksız hale gelirdi. İnsanlar her türlü belge, bilgi ve objeyi kendinden sonra gelen kuşaklara iletebilme yeteneğine ve özelliğine sahiptirler. İşte unutulmaya karşı verilen bu mücadelenin başarıya ulaşmasındaki en önemli faktörlerden biri müzeler olmuş ve Aydın’ın da ifade ettiği gibi, “geçmiş geleceğe bağlayan köprü” durumuna gelmişlerdir.²⁶⁵

Müzecilikle tarihçiliğin oluşumlarına bakıldığında, her ikisinin de özünde geçmişe ait bir korumacılığın var olduğu görülür. Bu bağlamda müzelerin geçmişe ait eserleri; tarihin ise, geçmişe ait bilgiyi koruduğu söylenebilir. Koruyuculuk, hem müzenin hem de tarihin ilke edindikleri ve saygı duydukları temel özelliklerden biridir. Eğer insanlar geriye varlıklarının izlerini bırakmamış olsalardı, onların kültürlerini tanımak, onların tarihlerini yazmak ve onları müzelerde sergilemek mümkün olamazdı.

Müze ve tarih, insanların bıraktıkları izlerle ilgilenir. Geçmişe ait bilgiler genellikle yazılı vesikalar olmakla birlikte, başka kaynaklarla yazılan tarihler de vardır. Halkın, “insandan çıkan, insana bağlı bulunan, insana hizmet eden, insanı anlatan, insanın

²⁶⁴TEKELİ, İlhan (2000). “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, 18.; TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin**,

²⁶⁵AYDIN, Nurullah (1990). “Müzeler ve Eğitim”, 22.

mevcudiyetini, faaliyetlerini ve zevklerini ifade eden her şeyle yazılan bir tarih vardır” demektedir.²⁶⁶ Müzeler de burada belirtilen geçmişe ait “her şey”i kendi çatısı altında barındıran bir ev rolünü üstlenmektedir. Müzeler, Collingwood’un söylemlerinde sıkça geçen tarihin aradığı şeyleri, yani tarihin nesnelere²⁶⁷ barındırır. Bu bakımdan müzeler, tarihin deposu, hatta hazinesidirler²⁶⁸ ve tarihi durdurarak onun görülmesini sağlarlar.²⁶⁹ Tarihi canlandırarak daha dokunulabilir hale getirirler.²⁷⁰ Bir başka ifadeyle; müzelerde tarihin ayak izleri görülür.²⁷¹

Tarih biliminin dayandığı kaynaklar arasında, yazılı belgeler ve sözlü anlatımların yanı sıra nesne yorumlarının da önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. İnsan ve çevresine ait her türlü nesne, tarihin tanığıdır. Tarihin eski dönemlerine ait yazılı kaynaklara -gerek koşullar, gerekse yaşam tarzları itibarıyla- her zaman ulaşamayabilir. Hele ki tarih öncesi devirler veya yazının bulunmasından önceki zamanlara ait yazılı kaynaklara ulaşmak mümkün değildir. Söz ise, zaman içinde yok olup gitmiştir. Geriye kalan zamanın zor koşullarıyla başa çıkıp, tarih içinde yolculuk edebilmiş nesnelere dir. Yazılı ve sözlü anlatımları geçmişin derinliklerinde kalmış olmasından dolayı tarihi bilgilere ulaşamaz olan toplumlara ait maddi veriler, o dönemin tarihini ortaya çıkarmanın tek yoludur. O halde tarih biliminin kitlesel paylaşımına açık vitrinleri müzelerdir.²⁷²

Müzedeki bulunan eserler, tarihi bir hatırayı yaşatmak üzere yapılanlarla, böyle bir amaç gütmeksizin yapılanlar olarak iki kısımda incelenebilir. Müzedeki tarihi bir hatırayı korumak ve nakletmek üzere yapılan kitabe, abide, heykel, zafer takları, lahit ve mezar taşları, madalyalar vb. bulunduğu gibi, bir hatırayı koruma ve nakletme düşüncesinde olmayan insan vücudu kalıntıları, örf ve adetlere ait maddi kalıntılar, armalar, mühürler de bulunabilir. Her iki kısım da tarihi kaynaklar arasına girer.²⁷³

²⁶⁶HALKIN, Leon-E. (1989). **Tarih Tenkidinin Unsurları**, 17.

²⁶⁷COLLINGWOOD, R.G. (1990). **Tarih Tasarımı**, 28.

²⁶⁸ICOM Öğretim Komitesi (1958). **Müzeler ve Öğretmen**, Ankara: Maarif Basımevi, 8.

²⁶⁹HALE, John (1968). “Museums and The Teaching of History”, 68.

²⁷⁰SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 26.; ICOM Öğretim Komitesi (1958). **Müzeler ve Öğretmen**, 10.

²⁷¹GENİM, M. Sinan (1994). “Bir Toplum İçin Gelecek Yaratmada Müzelerin Yeri”, **II. Müzecilik Semineri-Bildiriler (19-23 Eylül 1994)** içinde, İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, 16.

²⁷²MADRAN, Burçak (2001). “Nesnelerden Temsile”, **Geçmişin İzleri-Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz** içinde, Hazırlayan: Esra Danacıoğlu, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 168.

²⁷³KÜTÜKOĞLU, S. Mübahat (1991). **Tarih Araştırmalarında Usul**, 26-27.

Tabi ki buraya kadar yazdığımız konular tarih müzeleri için geçerlidir. Ancak, müzelerin büyük bir çoğunluğunun tarih müzeleri sınıfına girdiği de bilinen bir gerçektir. Bu konuda Krzysztof, şunları söyler:

“Müzeler, üzerinde yapılan son istatistiklere bakıldığında, müzelerin büyük bir çoğunluğunun tarih müzeleri olduğu görülür. Bunlar, kentlerin ya da ülkelerin etnik, dinsel, profesyonel ya da toplumsal grupların bilim, teknoloji, tarım, endüstri, savaş, eğlence ve bunlarla ilgili günlük yaşamın bazı nesnelere, bazı olayların ya da önemli kişilerin ve benzer konuların tarihlerine ait müzelerdir. Doğrusunu söylemek gerekirse, bugün sanat müzeleri bile tarih müzeleridir.”²⁷⁴

Çünkü yapıtlar yaratıldıkları andan itibaren bir tarih niteliği kazanırlar.²⁷⁵ O halde bir genelleme yapılarak, müzelerin temel ilgisi, geçmişin nesnelere ve bilgileri üzerine yoğunlaşmıştır denilebilir.

Sonuç olarak, tarihle müze arasında sıkı bir ilişki vardır. Tarih ve müze geçmiş denilen ortak paydada buluşurlar. Bir yandan geçmişi aydınlatırken diğer yandan da geçmişin korumacılığını yaparlar.

1.1.6.5. Müzelerin Tarih Öğretimine Katkıları

Müzeler, obje temelli bir eğitim sağlamak yoluyla, tarih öğretimi için önemli bir kaynak oluştururlar.²⁷⁶ Bu sayede müzelerde öğrenciler, alternatif öğrenme yolları ile karşılaşma ve maddi kanıt ile aktif biçimde çalışma fırsatı bulurlar. Müzeler, soyut tarihi somut ifadelerle dönüştürürler.²⁷⁷ Bazı öğrenciler için bu durum, daha formal olan sınıf ortamında pek görülmeyen yetenek ve becerileri gösterme şansını sağlayabilir. Bütün öğrenciler için yeni bir yere gitmek, yeni insanlarla tanışmak, bilgi toplamada yeni yaklaşımları denemek ve gerçek şeylerle karşılaşmak çok güdüleyici ve uyarıcı olabilir.²⁷⁸

²⁷⁴KRZYSZTOF, Pomian (2000). “Çağdaş Tarih Bilimi ve Çağdaş Müzeler”, **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları,

²⁷⁵GREENE, J. Patrick (2003). “Tarih Öğretimine Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşımda Müzelerin Rolü”, **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım Doğru** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 49.

²⁷⁶INGLE, Marilyn (1996). “Pupils’ Perceptions of Museum Education Sessions”, 316.

²⁷⁷LEVY, Francis (2001). “Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru,” **Kent, Toplum, Müze Deneyimleri-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, Çev. Gül Çağla Güven, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 47.

²⁷⁸HOOPER-GREENHILL, Eilean (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 150.

Gerçekten de öğrencilerin güdüsüzlüğü sınıflarda yaşanan en önemli sorunlardan birisidir.²⁷⁹ Eğer derste öğrenci güdüsüzse, öğrenmeyi gerçekleştirmeye çalışmak oldukça zor olacaktır.

Müzeler, öğretmenin hizmetinde olan hazır meslek aletleridir. Bunlar öğretmenin görevini daha kolay ve manalı bir şekilde yapmasına yarayacak ders yardımcısıdır²⁸⁰ ve bilginin anlamlı bir şekilde öğrenilmesini sağlarlar. Senemoğlu, anlamlı bir şekilde öğrenilen bilginin anlamsız olarak öğrenilen bilgiden daha kolay geri getirilebilir ve daha kalıcı olduğunu belirtir.²⁸¹ Bu yüzden, öğretmenin tarih dersini sınıfta işlemek yerine, -müfredatla, müzede sergilenen eserlerin işlediği konuların örtüştüğü noktalarda- müzede işlemeyi tercih etmesi öğrencilerin güdüsünü artıracaktır.

Öğrenci müzeye girdiğinde, somut şeylerle tanışmanın, yeni bir mekana gelmenin, yeni bir şeyler görmenin, nadir olana bakmanın verdiği heyecanı yaşayacaktır. Açık göz'e göre; insanlar soyuttan çok somuta, genel kurmaca öykülerden çok gerçek olaylara ilgi duyarlar. Her zaman aynı ortamda aynı şeyleri yapmaktan sıkılırlar.²⁸² Oysa müzelerin bir ders materyali olarak kullanılmasının verdiği itici güçle öğrenci, ilgi duyma ve dikkat etmede süreklilik, davranışın yapılması için coşku ve isteklilik, konu üzerinde odaklaşma ve kendini verme davranışlarını gösterecektir.²⁸³ Bir başka deyişle, öğrenciler dersleri ya da öğrenmeyi diğer etkinliklere yeğleme (seçme), öğrenme etkinliklerine hiç düşünmeden katılma (beklememe), öğrenme sürecine yoğun olarak katılma (yoğunluk), öğrenme çabalarında süreklilik gösterme (kararlılık) ve öğrenmekten zevk alma (hoşlanma) özelliklerini taşırlar.²⁸⁴

Müzeler, tarih öğretimi için önemli bir kaynak oluşturur. Öğrenci müzelerde tarih kitabındaki soyut olgulardan daha fazla şeylerin olduğunu müzelerde görür. Çünkü, sınıftakinin aksine müzedeki öğrenme büyük ölçüde görseldir. Bir olgu bilgisi vermekten çok ziyaretçinin ilgisini ve merakını uyandırmayı hedefler. Müze eğitiminin başlıca amaçlarından biri, ziyaretçinin düş gücünü uyarmak ve onun duyuşsal uyanıklığını geliştirmektir.²⁸⁵ Bu yüzden sınıfta başarmanın zor olduğu nitelikleri müzelerin vereceği açıktır. Sergiledikleri nesnelere merak duygusunu, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi harekete

²⁷⁹ AÇIKGÖZ, Kamile Ün (1998). "Tarih Derslerinde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 324.

²⁸⁰ ICOM Öğretim Komitesi (1958). **Müzeler ve Öğretmen**, 10.

²⁸¹ SENEMOĞLU, Nuray (2001). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, Ankara: Gazi Kitabevi, 386. (364)

²⁸² AÇIKGÖZ, Kamile Ün (1998). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**, 247-248.

²⁸³ FİDAN, Nurettin (Tarihsiz). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**, İstanbul: Alkım Yayınevi, 130.

²⁸⁴ AÇIKGÖZ, Kamile Ün (1998). "Tarih Derslerinde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri", 324.

²⁸⁵ HOOPER-GREENHILL, Eilean (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 7.

geçirir.²⁸⁶ Geçmişin kültürlerine ve insanlarına daha duygusal bağlar yaratarak,²⁸⁷ gerçeğe yakın olma şansını tarihle tanışma olanağını öğrencilere sunarak okul çocuklarının tarihe ilgisini çeker.²⁸⁸

Stockholm'de düzenlenen müze konulu bir seminer sonunda düzenlenen raporda, müze-okul buluşmasının tarih öğretimi açısından yararları ve müze eğitiminin okuldaki öğretimi zenginleştirici bir potansiyele sahip olduğu vurgulanırken, öğrencilere zihinsel kavrayış yanında, empatik bağlar kurmayı, merak etmeyi, eleştirel bakmayı, pratik beceriler kazanmayı sağladığı da dile getirilir.²⁸⁹ Bireyin kendini bilinçli olarak veya bilinçaltından başka bir bireyin yerine koyma davranışı veya -tanımı tarihle ilişkilendirdiğimizde- geçmişte yaşayan insanların duygu ve düşüncelerini anlamaya, bireyin yaptıklarını ona neyin yaptırdığını anlamak ve onun bakış açısını yakalamak için kişinin zihnine girme davranışı olarak bilinen empatinin,²⁹⁰ tarih çalışmalarında uygulanması kolay değildir. Çünkü, empatinin klinik alanda kullanımlarının tersine, üzerinde çalışılan kişi ve durumlar şu anda yoktur. Kaldı ki, kişinin hayatta olması durumunda bile, şu anda var olmayan bir duruma dönmek, onu yorumlamak zordur. Bu zorlukların en asgari seviyeye düşürülmesi için, Cairns'in ifadesiyle; tarihsel empati için, tarihi karakterin yaşadığı belli zaman dilimine ait bilginin ve kanıtın değerlendirilmesi gerekir.²⁹¹ Bu kanıtların en güzel örneklerini sergileyen müzeler, koleksiyonları vasıtasıyla öğrencilerin geçmişle empatik bağlar kurmasını da sağlarlar. Empati kurmak için hayal gücü yeteneğinin kullanılması gereklidir. Empati gerçek tarihi anlayış için gerekliyken hayal gücü de destekleyici olarak geçmişteki olaylarda rol alma yolu olarak empati ile bağlantılıdır. Müze ziyaretlerinin yararının düş gücünü kullanmada olduğunu belirten Hooper-Greenhill, müzelerin öğrencilere geçmişle duygusal ve düşsel bağlar kurma olanağını verdiğini savunur.²⁹² Müze koleksiyonlarının düş gücünü ateşlediği konusuna değinen Gartenhaus, bu konuda şunları söyler:

²⁸⁶PAPAJANI, Adrian (2003). "Arnavutluk: Tarih Öğretiminde Müzelerin Önemi", **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım Doğru** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 59.

²⁸⁷SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 26.

²⁸⁸ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, 46.

²⁸⁹SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 9.

²⁹⁰CAIRNS, John (1989). "Some Reflections on Empathy in History", **Teaching History**, 13-14.; DİLEK, Dursun (2002). **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**, 97.

²⁹¹CAIRNS, John (1989). "Some Reflections on Empathy in History", 14.

²⁹²HOOPER-GREENHILL, Eilean (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 142.

“Şöyle bir düşünün: bir tarih müzesine gidiyorsunuz. Bir köşeyi dönüyorsunuz ve orada eski bir sırt çantası var. Bunun Bull Run çarpışmasında ölmüş 15 yaşında bir iç savaş askeri tarafından taşındığını okuyorsunuz. Bu çantada o ne taşıyor olabilirdi? Geriye bıraktığı evden ve aileden bazı küçük anılar var mıydı? Onunla birlikte Virginia’da kuzenlerine karşı savaşmak için yürürken sırtınızda bu çantanın ağırlığını hissedin. Aklınızdan ne tür düşünceler geçecektir?”²⁹³

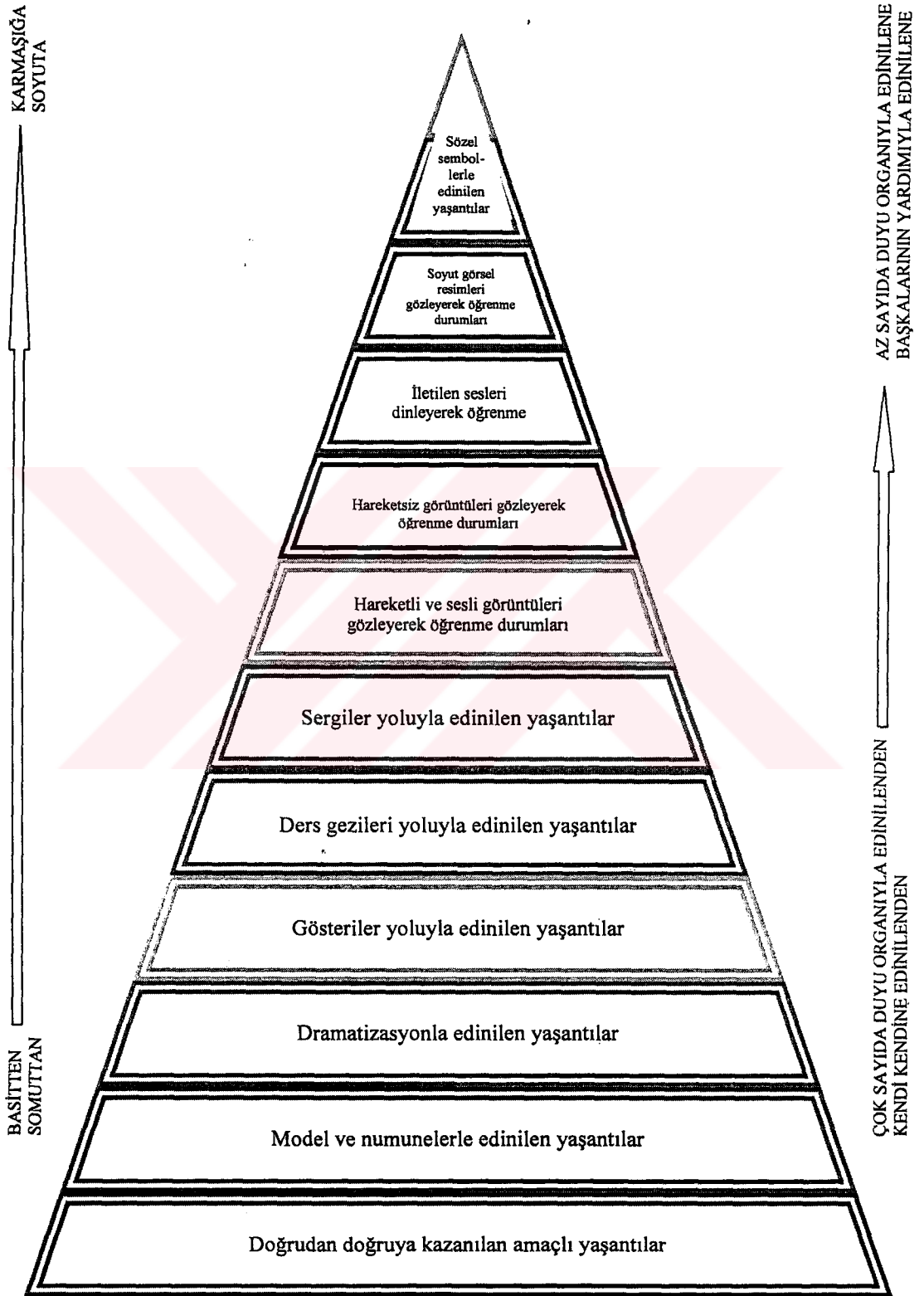
Bireyleri, eğitimin hedeflerine ulaştırmada yararlanılabilecek yaşantılar ile bu yaşantıların hangi araç-gereç ve yöntemlerin kullanılmasıyla sağlanabileceği konusunda Amerikalı eğitimci E. Dale tarafından geliştirilmiş “yaşantı konisi” modeli, müze eğitimcilerine yararlı olabilecek niteliktedir.

Öğrenmeye esas olan yaşantıların somuttan soyuta, doğrudan doğruya öğrenmeden dolayı etki ve katkı derecelerine göre sıralanışını gösteren şekle “yaşantı (öğrenme) konisi” denir.²⁹⁴ Koninin tabanından tepe noktasına kadar yer alan yaşantılar yardımıyla düzenlenecek öğrenme durumları; Çilenti tarafından aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır.²⁹⁵

²⁹³GARTENHAUS, Alan R (2000). **Yaratıcı Düşünme ve Müzeler**, 12.

²⁹⁴PEKGÖZ, Müslim; HANCILAR, Rifat (1970). **Eğitimde Görme ve İşitme Araçları**, Ankara: Güvendi Matbaası, 21.

²⁹⁵ÇİLENTİ, Kamuran (1988). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**, Ankara: 40-41, 56.

Şekil:1.1-Yaşantı Konisi.

Yaparak Yaşayarak Öğrenme Durumları: Bireyin bütün duyu organlarını kullanması sonucunda elde edildiği yaşantılardır. Dale'in yaşantı konisinin ilk üç basamağını oluşturan "doğrudan doğruya kazanılan amaçlı yaşantılar", "model ve numunelerle edinilen yaşantılar" ve "dramatizasyonla edinilen yaşantılar", yaparak yaşayarak öğrenme durumları içine girer.

Doğrudan doğruya kazanılan amaçlı maksatlı yaşantılar: Yaşantı konisinin tabanında yer alan ve gerçeğin kendisi olan yaşantılardır. Birey; eşya, olgu ve olaylarla dolaysız olarak ve beş duyu organını kullanarak etkileşimde bulunur.

Model ve numunelerle edinilen yaşantılar: Bu yaşantılar gerçek eşyanın aynısı ya da başka bir maddeden yapılmış örnekleri ile doğal ortamdan alınıp, öğrenme çevresine getirilmesiyle elde edilir.

Dramatizasyonla edinilen yaşantılar: Bunlar, istenildiği anda yaşanamayacak olayları, bireyin kendisi tarafından yaşanarak temsil edilmesiyle kazanılan yaşantılardır.

Yaparak yaşayarak öğrenme durumlarında kullanılan gerçek nesne, olgu ve olaylarla, onların modellerinden oluşan araç ve yöntemler ile drama, müze eğitiminde de yararlanılan temel unsurlardandır. Bu sayede öğrenci; bütün duyu organlarını kullandığından, kendi kendine öğrendiğinden, karmaşık olayları basit ve anlaşılır hale getirdiğinden dolayı somut ve kalıcı olarak öğrenir.

Gerçekleri Veya Modellerini Gözleyerek Öğrenme Durumları: Burada duyu organlarının bir kısmı veya bütünü kullanılabilir. Bu tür öğrenme durumlarında "gösteriler, geziler veya sergiler yoluyla edinilen yaşantılar" söz konusudur.

Gösteriler yoluyla edinilen yaşantılar: Bunlar bir fikrin, bir olgu ya da olayın bir kaynak tarafından çeşitli duyu organlarını etkileyecek biçimde, gösterilerek anlatılması yoluyla elde edilen yaşantılardır. Gösteri, gerçek koşullar altında ve gerçek araçlar kullanılarak yapılabileceği gibi, modeller kullanılarak da yapılabilir.

Ders gezileri yoluyla edinilen yaşantılar: Öğrenme ortamına getirilmesi mümkün olmayan nesne, olgu ve olayların incelenmesi için düzenlenen geziler yoluyla edinilen yaşantılardır.

Sergiler yoluyla edinilen yaşantılar: Bir konunun tanıtılması ya da bir etkinliğinin başkalarına duyurulması amacıyla düzenlenen ve çeşitli duyu organlarını etkileyen araçlarla edinilen yaşantılardır.

Gerçekleri veya modellerini gözleyerek öğrenme durumlarında öğrenciler, gözlemci veya seyirci durumundadır. Müze ortamında öğrencilere yönelik verilen konferanslar, uzmanlar tarafından gerçek model ya da örnekler kullanılarak düzenlenen rehberli turlar ve müzelerde hazırlanan geçici sergiler bu tür yaşantılara örnek olarak gösterilebilir.

Hareketli ve Sesli Görüntüleri Gözleyerek Öğrenme Durumları: Bu tür yaşantılar, göze ve kulağa hitap eden, televizyon programları ve hareketli filmlerle kazanılmaktadır. Bazı müzelerde bulunan kapalı devre televizyonlar, dia showlar, multivizyon, multimedya gösterileri bu tür öğrenme durumlarına örnek oluştururlar. Burada konular özlü bir anlatım ve etkili görüntülerle desteklendiği için uzun süre kalıcı yaşamlar sağlarlar.

Hareketsiz Görüntüleri Gözleyerek Öğrenme Durumları: Başkalarının yardımı ile sadece görme duyu organı kullanılarak edinilen yaşantılardır. Müzelerde sergilenen fotoğraflar, gerçeğe uygun olarak yapılmış resimler, slaytlar, film şeritleri vb. bu tür yaşantılara örnek olarak verilebilir. Bunlar, müzelerde koleksiyonların tanıtımında zenginleştirici eğitim araçları olarak kullanılırlar.

İletilen Sesleri Dinleyerek Öğrenme Durumları: Başkalarının yardımı ile yalnız işitme duyu organı kullanılarak edinilen soyut yaşantılardır. Bu tür yaşantılar; radyo, plak, manyetik şerit türü enstrümanların kullanımı sonucunda elde edilen genelde soyut anlamlı yaşantılardır. Müze eğitiminde, bazı müzelerde ziyaretçiye verilen ve ziyaretçi galeride ilerledikçe, nesnelere hakkında radyo sinyali vasıtasıyla bilgi veren “walkman” ler bu tür öğrenme durumlarına örnek olarak verilebilir.

Soyut Görsel Sembolleri Gözleyerek Öğrenme Durumları: Bu tür yaşantılar, başkalarının yardımı ile ve görme duyusu kullanılarak elde edilen soyut yaşantılardır. Müzenin genel girişinde bulunan ve ziyaretçinin müzeyi daha kolay tanınmasını ve daha kolay gezmesini sağlayan yönlendirme panoları ve yönlendirme levhaları (kat panoları) ile içinde sergileme planlarının da yer aldığı broşürler, soyut görsel semboller olarak öğrenmeyi kısa sürede gerçekleştirirler.

Sözel Sembolleri İzleyerek Öğrenme Durumları: Başkalarının yardımıyla ve yalnız bir duyu organı kullanılarak edinilen en soyut yaşantılardır. Burada fikir ve kavramların açık bir şekilde öğrenilmesi sağlanır; öğrenim işlerinde zamanın kazanılır. Ayrıca, yaşantı konisinin her basamağında açıklayıcı olarak kullanılır. Müzecilikle ilgili olarak hazırlanan konferans, panel, açık oturumlar bu tür öğrenme durumlarına girer.

Indiana Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenmiş bir seminerden yaptıkları alıntıda Barth ve Demirtaş, öğrencilerin öğrenme ve hatırlama durumlarını, en somuttan en soyuta yüzdelilerle ifade eden diğer bir yaşam konisinde, aşağıdaki bulguları ortaya koymuşlardır.²⁹⁶ Buna göre;

Şekil:1.2-Öğrencilerin Öğrenme ve Hatırlama Durumlarını Gösteren Yaşam Konisi.

²⁹⁶BARTH, L. James; DEMİRTAŞ, Abdullah (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara: Öğretmen Eğitimi Dizisi, 6.2.

Amerika Birleşik Devletleri, Texas Üniversitesi'nde Philips tarafından yapılan araştırmalarda ise, zaman faktörü sabit tutulduğunda, duyu organlarına göre öğrenme ve hatırlama yüzdeleriyle ilgili olarak aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.²⁹⁷ Buna göre insanlar;

Okuduklarının % 10'unu,
 Duyduklarının % 20'sini,
 Gördüklerinin % 30'unu,
 Hem görüp, hem duyduklarının % 50'sini
 Görüp işittikleri ve söylediklerinin % 80'ini
 Görüp, işitip, dokunup, söylediklerinin % 90'ını hatırlamaktadırlar.

Bireyde kalıcı öğrenmenin olabilmesi için etkin katılımın gerekliliğini savunan Paykoç ve Baykal da, aynı değerlere ulaşmaktadırlar.²⁹⁸

Yapılan araştırmalar, bireysel farklılıklara rağmen, öğretim ne kadar çok somut örneklerle dayalı olursa, öğrencinin de yeni bilgileri öğrenmesinin ve bunu depolamasının o kadar kolay olduğunu ortaya koymuştur. Senemoğlu'nun ifadesiyle; "somut bilgi, öğrencinin daha kolay resmetmesini ve imajlar oluşturmasını sağlamaktadır."²⁹⁹ Eğitimde görsel ve işitsel araçlar, öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlaması bakımından çok önemli görülmektedir. "Öğrenme sırasında, öğrenci ne kadar çok duyu organını kullanırsa, bilgiyi çok yönlü olarak kodlayabilmekte ve geri getirme düzeyi de o denli yükselmektedir."³⁰⁰ En iyi öğrenme, başkalarının yardımıyla edinilen öğrenmeden ziyade, kendi kendine edinilen öğrenmedir. En iyi eğitim modeli, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru gerçekleşen eğitim modelidir. Öğrenmede görme duyusunun önemi tartışılmazdır ve öğrendiklerimizin çoğunun görme duyusunun yardımı ile gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Müzeler, gerek Dale'in yaşantı konisinin, gerekse öğrenme ve hatırlama ile bağlantılı yaşam konisinin her basamağında yer alan öğrenme durumlarına yardımcı olacak obje ve koleksiyonları içermektedir.

²⁹⁷DEMİREL, Özcan (2000). **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı**, 47-48.

²⁹⁸PAYKOÇ, Fersun; BAYKAL, Serçin (2000). "Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Ekinliğine İlişkin Bir Açıklama," **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 103.

²⁹⁹SENEMOĞLU, Nuray (2001). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, 386.

³⁰⁰SENEMOĞLU, Nuray (2001). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, 388.

Bu sebeple, tarih derslerinde işlenecek konunun, müzede yer alan nesnelere anlattığı konuyla örtüştüğü durumlarda müzede işlenecek bir dersin öğrencilere büyük faydaları vardır. Müzede sergilenen nesnelere bir ders araç gereci olarak düşünülürse, Rıza'nın ifadesine göre; bunlar dersi açıklar ve öğrenme sürecini kolaylaştırır. Dersi soyut öğrenmeden kurtararak, somutlaştırır. Çünkü bunların bir çoğu birden fazla duyu organına hitap etmektedir ve eğitim ve öğretimde hitap edilen duyu organlarının sayısı arttıkça öğrencilerin ilgileri daha fazla çekilmekte ve motivasyonları daha fazla uyarılmaktadır.³⁰¹ Bu durum doğal olarak, öğrencilerin başarılarını olumlu yönde etkilemektedir.

Ayrıca, müzede yapılacak müze avı, dokunma oturumu, drama ve rol yapma, nesnelere sorularla çözümleme, öykü anlatma, fark nedir?, atölye çalışmaları gibi eğitimsel etkinlikler ile öğrencilerin katılımının sağlanması, öğrenci motivasyonunu en üst seviyeye çıkarır. Bundan dolayı da elde edilen bilgiler daha kalıcı olur. Böylece müzeler, koleksiyonları ve verdikleri eğitim hizmetleri ile pek az yerde gerçekleştirilebilecek olan aktif öğrenme için gerekli ortamı oluştururlar.

Öğrenmenin, öğrencinin öğrenme çevresiyle aktif bir çaba ile etkileşimi veya öğrenciye ne sunulduğundan çok öğrencinin ne yaptığı ile oluştuğu görüşü, yöntemlerin kullanış biçimini değiştirmiştir. Öğretimde kullanılacak yöntem ve araçların öğrencinin, dikkatini sürekli tutma, hatırlamasını uyarma, öğrenme işine katılmasını sağlama gibi işlevleri olmalıdır.³⁰² Artık, eğitimde sözel ve sembolik ağırlıklı öğretimin yerini görsel ve yaşantılara dayalı öğretim almalıdır. Çünkü edilgen öğrenci, öğrenme ve hatırlamadan en az pay alandır. Buna karşın etkin öğrenci, bu paydan en fazla yararlananıdır. Katılarak öğrenme, öğrenmeyi uzun ve etkili kılmaktadır. Sözel ağırlıklı öğretimde yüzde 10 olan hatırlama ve kalıcılık; görme, işitme ve dokunma yoluyla katılımı yüzde 80-90'lara çıkmaktadır. Bu gerçeği, çok eski bir Çin atasözü de desteklemektedir. "Duyarsam unuturum, görürsem hatırlarım, yaparsam anlar ve öğrenirim."

Hale'in deyimiyile tarihin bir parçası olan müzeler³⁰³, maddi kültür adı verilen nesnelere toplar ve barındırırken geçmişin de üç boyutlu olarak yansıtılmasını sağlarlar. Geçmişten gelen nesnelere görmek, onlara dokunmak o dönemde yaşıyor olmanın ve orada

³⁰¹RIZA, Enver Tahir (2001). **Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri**, İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 116-117.

³⁰²FİDAN, Nurettin (Tarihsiz). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**, 169.

³⁰³MARCOUSE, Rene (1968). "Education in museums", 4.

bulunmanın nasıl bir duygu olduğunu insana hissettirebilir. İnceleme konusunu kelimelerden ve resimlerden nesnelere çevirmek, kavramsal dünyadan algısal dünyaya geçişi içerir. Kelimeler ve resimler soyutlamadır. Ama tersine nesnelere somuttur. Onlar görülebilir, duyulabilir, dokunulabilir, koklanabilir, tadılabilir, tartılabilir, ölçülebilir ve sayılabilir gerçek şeylerdir.³⁰⁴ Böylece, öğrenci görsel olarak öğrenmenin yanında dokunma, duyma, koklama ve tatma duyularını da kullanarak öğrenmeyi gerçekleştirir. Okullarda kitaplar aracılığıyla verilen kuru bilgiye farklı bir renk, bir nefes getirilir ve öğrencilerin öğrenme potansiyellerini geliştirmek açısından büyük bir imkan sağlanır.³⁰⁵

Müzeler tarihi anlama sürecinde öğrenciler için en elverişli ortamdır. Müze geçmişini sunar ve öğrenciler onları algılayıp zaman boyutunda bir yere oturtur ve tarih anlaşılır olur. Objeler, geçmişin bulanıklığını yok eder.³⁰⁶ Tarihsel bir belgeyi, eseri veya kalıntıyı incelemek ve yorumlamak, bunların ne amaçla ve nasıl yapıldığını, geçmişteki insanlar için ne manaya geldiğini ve insanlar üzerinde nasıl etkiler bıraktığını anlamak açısından önemlidir. Dilek'in ifadesiyle;

“Tarihi bir eser, resim veya araç gerecin niye nasıl ve ne zaman yapıldığına ve bunların geçmişte yaşayan insanların hayatlarını ne ölçüde kolaylaştırdığına veya onlar için ne anlam ifade ettiğine dair “sorgulama” yoluyla yapılan bir tarihsel araştırmada öğrenciler, tarihin şemsiyesi altında düşünce ufuklarının sınırlarını zorlayacaklardır.”³⁰⁷

Bu sürecin bilgiyle desteklenmesiyle birlikte, tarihsel anlamının gerçekleşmesi bakımından önemli bir adım atılmış olur. Bu bakımdan tarihsel bir belge, eser, kanıt tarihsel anlamada laboratuvar malzemesi olarak kullanılır. Yani tarihsel anlamının gerçekleşmesi için bilgi ve belge boyutunun eşit bir şekilde dikkate alınması gerekir.

Müzelerin tarihi anlamayı kolaylaştırdığını savunan Farmer ve Knight; müzelerin, tarihi bina ve mahallerin, öğrenciler üzerinde tarihi yaşama getirme ve onlar üzerinde bir etki yaratmak için müthiş bir potansiyele sahip olduklarını belirtirler. Buralar, geçmişte insanların etkinliklerinden bazı görüntülerinden kanıtlar içerir. Buralarda öğrencilerin etrafi

³⁰⁴KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**, 91.

³⁰⁵SUİNA, H. Joseph (1996). “Museum Multicultural Education For Young Learners”, in **The Educational Role of Museum**, Edited by: Eilean Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd. 264, 267.

³⁰⁶HALE, John (1968). “Museums and The Teaching of History”, 70.; ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, 61.

³⁰⁷DİLEK, Dursun (2002). **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**, 89.

tümüyle tarihi bir çevredir. Müzeler tarihi gösterir ve sunar. Öğrencileri tarihsel bir doğanın parçalarını ve yerleri görmek için bir alana çekmek, onlara geçmişin atmosferinin duygularını verebilir. Onlara empati kurmaları için yardım edebilir. Onların inceleme yeteneklerini geliştirir ve tarih dersi için onların heveslerini artırır. Gerçekte müzeler somutu kanıtlar ve üç boyutlu kanıt öğrencilere tarihi daha iyi anlayabilmeleri için yardım edebilir.³⁰⁸ Bu konuyla ilgili olarak, York Castle Müzesi'nde yapılan bir çalışmada, beş haftalık süreçte müzeyi ziyaret eden 732 ilkökul ve lise öğrencisine uygulanan bir ankette, öğrencilerin yaklaşık 4/5'i müzede tarihle bağlantı kurabildiklerini ve müze ziyaretinin geçmişini anlamalarına yardım ettiğini dile getirmişlerdir. Hatta bir öğrenci ifadesinde, bu ziyaretin kendi zihninde yüz yıl öncesinin resmini oluşturduğunu belirtmiştir.³⁰⁹

Dahası tarih içinde üretilen nesnelerin değişimini göstererek bir yerde toplumun hangi gelişim aşamalarından geçtiğini algılatır. Böylece, topluma zaman boyutunu ve giderek tarih bilincini kazandırır. Tarih bilinci kazanan toplum bireyleri de ülkenin evrensel dünyadaki yerini doğru ve yerinde değerlendirirler.³¹⁰

Ayrıca, müze ziyaretlerinin eğlenceli tarafı da vardır. Hooper-Greenhill'e göre; öğrenci, keyifli bir ortamda öğrenirken, öğrenme de daha az beceri gerektirmektedir.³¹¹ Belen ise, müze eğitiminde not korkusu olmayan öğrencinin iyi vakit geçirerek öğrendiğini yazmaktadır.³¹² Öğrenciler, öğrenmeyi eğlenceli ve hoş bulduklarında öğrenmenin daha etkili olacağı bilinen bir gerçektir. "Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi" kapsamında sürdürülen, Türkiye de dahil olmak üzere, 27 Avrupa ülkesinin katıldığı ve yaklaşık otuz iki bin öğrenciye uygulanan kapsamlı anket sonucunda, tarih dersinin sunum biçimlerinde, müzelerin tarihsel filmlerden sonra, öğrencilerin en fazla keyif aldıkları ortamlar olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye ortalamalarında ise, öğrencilerin keyif aldıkları yerler olmaları bakımından müzeler, en yüksek ortalamayla en üst sırada bulunmaktadır. Bu ankette yer alan diğer sunum biçimleri; "ders kitapları, tarihsel belge ve kaynaklar, tarihsel romanlar, tarihsel filmler, belgeseller, öğretmenin anlatması, diğer yetişkinlerin anlatması"dır.³¹³

³⁰⁸FARMER, Alan; KNIGHT, Peter (1995). **Active History in Key Stages 3 and 4**, 43.

³⁰⁹INGLE, Marilyn (1996). "Pupils' Perceptions of Museum Education Sessions", 321.

³¹⁰ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, 5.

³¹¹HOOPER-GREENHILL, Eileen (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, 133.

³¹²BELEN, Fahriye (1992). **İlk ve Orta Öğretimde Arkeoloji Müzelerinde Eğitim Sorumluluklarının Belirlenmesi, Çözüm Üzerine Bir Deneme**, 13.

³¹³TEKELİ, İlhan (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik**, 75-79.

Sonuç olarak, tarih dersindeki bir konunun müzedeki koleksiyonların işlediği konularla buluştuğu zamanlarda müzede işlenecek bir ders, öğrencilerin öğrenmelerini ve anlamalarını kolaylaştıracak, tarih dersi başarılarını artıracak ve de öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, onlara geçmişin atmosferinin duygularını verecek, empati kurmaları için yardım edecek, onların inceleme yeteneklerini geliştirecek ve tarih dersi için heveslerini artıracaktır.

1.1.7. Müzelerde Tarih Öğretimi Bağlamında, İzmir Etnografya Müzesi Örneği

İzmir Etnografya Müzesi, bu çalışmanın deneysel bölümünün gerçekleştirildiği, “Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesinin müzelere özgü öğretme ve öğrenme etkinlikleriyle işlendiği ortamdır. Bu sebeple burada müzenin tarihçesi, binanın fiziksel özellikleri ve içerdiği koleksiyonlar hakkında açıklama yapma gereği duyulmuştur.

1.1.7.1. Tarihçesi:

İzmir Etnografya Müzesi binası, 19. yüzyılda Neoklasik tarzda, meyilli bir teras üzerine inşa edilmiştir. Bu binanın 1831 yılında ilkin hastane olarak (St. Roch Hastanesi) kullanıldığı; 1845’de Fransızlar tarafından onarılarak fakir Hıristiyan aileleri için bir bakım evine dönüştürüldüğü bilinmektedir. Bina daha sonra Hıfzıssıhha Müessesesi ve Sağlık Müdürlüğü hizmet binası olarak kullanılmıştır. 2 Aralık 1984 tarihinde, etnografya müzesi olarak düzenlenmek üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na devredilmiştir. İzmir’de etnografik eserler, 29 Ekim 1978 tarihinden itibaren İzmir Atatürk ve Etnografya Müzesi’nin alt katında sergilenmekte idi. Daha sonra 1985-1987 yıllarında restore edilen eski sağlık müdürlüğü binası, etnografya müzesi olarak hizmete sunulmuştur.³¹⁴

1.1.7.2. Koleksiyonları:

Müze binası, zemin kat üzerine üç katlı olarak inşa edilmiştir. 1. ve 2. kat teşhir salonları, 3. kat depo, laboratuvar, fotoğraf stüdyosu ve büro olarak hizmete sunulmuştur. Teşhirde, İzmir ve yöresinin 19. yüzyıldaki sosyal yaşamından kesitler verilmesi

³¹⁴<http://izmirturizm.gov.tr/t-muzeler.html>.> (Son ulaşım: 07 Ağustos 2003); GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, 390.; <<http://www.discoverturkey.com/yeni/muzeler.html>> (Son ulaşım: 16 Nisan 2004); ÖNDER, Mehmet (1999). **The Museums Of Turkey**, Ankara: Tisamat Basımevi, 244.; T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2002). **Türkiye Müzeleri**, Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları, 113.

amaçlanmıştır. Bu nedenle endüstrileşme ile bugün artık yok olmaya yüz tutmuş, nalıncılık, çömlekçilik, tahta baskıcılık, halı dokumacılığı, urgancılık, keçecilik, saraciye, hattatlık, işlemecilik, nazar boncukçuluğu gibi el sanatlarımız sergilenerek tanıtılmaktadır.

I.Kat Sergisi: 19. yüzyıl konuk odası, el işlemleri, hamam takımları, göz boncuğu fırını ve örnekleri, tahta baskıcılığı ve örnekleri, İzmir'in ilk Türk eczanesi (İttihad Eczanesi), keçecilik, nalıncılık, urgancılık ve tenekecilik sergilenmiştir. İzmir'in meşhur şerbetçisi (Demirhindi) bu bölümde teşhir edilmektedir. Ayrıca, Menemen çömlek çarkı ve mamulleri, saraciye, deve ve deve güreşleri, halk oyunları, efe ve efe giysileri tanıtılmıştır. Salonların iç kısımlarında yer alan koridordaki gömme vitrinlerde ise, para keseleri, sedef kakmalı eşyalar, cam ve el işlemleri teşhir edilmektedir.

II.Kat Sergisi: 19. yüzyıl Halı, Kilim, heybe vs. dokuma örnekleri, 17-19. yüzyıllara ait çeşitli silahlar, çeşitli kadın süs eşyaları, Osmanlı devri sikkeleri, madalyon ve nişanlar, el yazması kitaplar ve yazı takımları, mutfak malzemeleri, sünnet odası, oturma odası, 19. yüzyıl gelin odası, gelinliklerin vitrini, Ege bölgesi gelin başları, kadın süs eşyaları, oyun masası teşhir edilmektedir.

Müzenin Adresi : Halil Rifat Paşa Caddesi, 3. Konak, İZMİR
 Telefon Numarası : (0232) 489 07 96
 Çalışma saatleri : Pazartesi dışında her gün;
 Kışın 08.30-12.30/13.30-17.30
 Yazın 08.30-17.30 saatlerinde ziyarete açıktır.

1.2. İlgili Araştırmalar

Müzecilik ve müze eğitimi konusunda dünyada çok sayıda çalışma olmasına rağmen, Seidel ve Hudson'un ifadesiyle; Türkiye'de müzecilik ve müze eğitimciliği konusunda hemen hemen hiç yayın bulunmamaktadır.³¹⁵ Buna rağmen Türkiye'de, ilk olarak 1989-1990 eğitim öğretim yılında, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı Müzecilik Anabilim Dalı'nın ve 1997 yılında ise, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler

³¹⁵SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 7.

Enstitüsü'ne bağlı Müze Eğitimi Ana Bilim Dalı'nın kurulması³¹⁶ bu alanda çalışmaların başlamasına neden olmuştur. Türkiye'de tarih öğretimi konusu ise, giderek daha yoğun çalışılan bir konudur ve bu konuyla ilgili yayınlarda, son yıllarda büyük bir artış yaşanmaktadır. Aşağıda müzecilik, müze eğitimi ve tarih öğretimiyle ilgili bazı örnek çalışmalara yer verilmektedir:

1.2.1. Müzecilikle İlgili Çalışmalar

Şapolyo (1936)'nun "Müzeler Tarihi" adlı çalışmasında, müze kelimesinin nereden türediği ve ne anlama geldiği konusuna değinildikten sonra, müzeciliğin tarihçesine inilmektedir. Bu bölümde, müzeciliğin tarihçesi dünya devletleri ve Türkiye perspektifinde açıklanmaktadır. Dünyada müzeciliğin tarihçesi bölümünde; Mısır'ın İskenderiye şehrinde, M.Ö. 3. ve 4. yüzyıllarda kurulan ilk müzeden, 18. yüzyıl Avrupa'sında kurulan ilk genel müzelere kadar bilgi verilmektedir. Çalışmanın Türk müzeciliğini içeren bölümünde ise, Türk müzeciliğindeki gelişmeler; Yavuz Sultan Selim döneminden, 20. yüzyıla gelinceye kadar ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Bu bölümde; Türklerde ilk müzenin kuruluşu, yabancı müdürler dönemi, Osman Hamdi Bey dönemi ve müzecilik alanında meydana gelen gelişmelere yer verilmektedir.

Su (1965)'nin "Osman Hamdi Bey'e Kadar Türk Müzesi" isimli çalışmasında, 1846 yılında Aya İrini Kilisesi'nde kurulan ve sonrasında Müze-i Hümayun olarak adlandırılan ilk Türk müzesinin kuruluşu ve bu müzede görev yapan Avrupalı müdürlerden Goold, Trenzio ve Dethier'in faaliyetleri anlatılır.

Batur (1983) "Dünyada Müzeciliğin Gelişmesi" adlı araştırmasında, müzeciliğin nasıl ortaya çıktığını Avrupa ölçeğinde anlatır. Çalışmada, 17. ve 18. yüzyıllarda Orta Avrupa ülkelerinde başlayan az bulunur, değerli eşyalarla koleksiyon yapma merakının diğer ülkelere de yayıldığı ve böylece müzeciliğin ilk örneklerinin verilmeye başlandığı, İtalya ve İngiltere'den verilen örneklerle anlatılır.

Atasoy (1983)'un "Türkiye'de Müzecilik" isimli çalışmasında, Türkiye'de ilk müzenin kuruluşundan günümüze kadar olan süreçte, müzecilik alanında meydana gelen

³¹⁶SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, 5.; ATAGÖK, Tomur (1999). **Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, 1.

gelişmeler dört bölümde incelenir. Bunlar; “Osman Hamdi Bey Öncesi, Osman Hamdi Bey’den Cumhuriyete, Cumhuriyetten 1960’lı Yıllara ve 1960’lı Yıllardan Bugüne”dir. Bu bölümlerde, Osmanlı döneminde ilk müze olan Müze-i Hümayun’un kuruluşu; bu müzede görev yapan Avrupalı müze müdürleri dönemi ve bu müdürler zamanında yapılan çalışmalar; ilk Türk Müze Müdürü Osman Hamdi Bey’in göreve getirilmesi ve bu dönemde müzecilik alanında meydana gelen gelişmeler; yapılan kazılar anlatılır. Çalışmada daha sonra cumhuriyet döneminde, özellikle Atatürk’ün kişisel uğraşı ve teşvikiyle açılan yeni müzeler anlatılır. Son olarak, günümüzdeki müze türlerine ve Türkiye’de müzeciliğin içinde bulunduğu sorunlara değinilir.

Eyice (1985) “Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu” isimli çalışmasında, Türklerde müzeciliğe ait ilk örneklerin Selçuklularla birlikte verilmeye başlandığını belirterek, Türk müzeciliğinin en uzak geçmişini ve öncülüğünü 13. yüzyıla kadar indirir. Araştırmann sonraki bölümlerinde Osmanlılarda ilk müzenin kurulması, Avrupalı müdürler dönemi, Osman Hamdi Bey’in müze müdürlüğüne getirilmesi ve İstanbul Arkeoloji Müzesi’nin kurulması dönemleri anlatılır.

Yücel (1999)’in “Türkiye’de Müzecilik” isimli araştırmasında, Türkiye’de müzeciliğin tarihsel gelişimi anlatılmaktadır. İlk olarak dünyada özellikle de Avrupa’da, müzecilik alanında meydana gelen gelişmeler ilkçağlardan başlatılarak 19. yüzyıla kadar getirilmektedir. Türkiye’de müzeciliğin gelişimi bölümünde; Selçukluların ve Osmanlıların müzeliğe eserlere verdikleri önem, örnek olaylarla açıklanır. Osmanlılar döneminde; ilk müzenin kuruluşu, müze müdürlerinden Goold, Trentzio, Dethier ve Osman Hamdi Bey dönemleri ve bu dönemlerde Türkiye’de müzeciliğin geliştirilmesi adına yapılan faaliyetler tarihsel bir bakış açısıyla ifade edilir. Sonrasında ise, cumhuriyet döneminde özellikle Atatürk’ün girişim ve çabalarıyla müzecilik alanındaki ilerlemeler ayrıntılı olarak anlatılır.

Gerçek (1999)’in “Türk Müzeciliği” başlığını taşıyan çalışmasında, Türkiye’de müzeciliğin tarihçesi hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Çalışmada öncelikle müzeciliğin tanımı yapılmakta sonrasında ise, Türkiye’de müzeciliğin ortaya çıkışı, ilk müzenin kurulması ve müzeciliğin gelişmesi konuları işlenmektedir. Osmanlı döneminden günümüze kadar olan süreçte, müzecilikteki gelişmeler belli tarihsel dönemler çerçevesinde incelenmektedir. Bunlar; Osman Hamdi Bey’den önceki dönem, Osman Hamdi Bey dönemi ve Cumhuriyet dönemidir. Bu dönemlerde; görev yapan müze müdürleri, faaliyetleri, yapılan

kazılar, müzecilik alanında meydana gelen yasal düzenlemeler açıklanmaktadır. Çalışmanın son bölümünde, Türkiye’de yer alan müzeler, özet bilgiler verilerek tanıtılmaktadır.

Atagök (1999b) “Türkiye’de Müzecilik” adlı çalışmasında, Türkiye’de müzeciliğin tarihçesini ele alırken, olayları Yavuz Sultan Selim döneminden, ilk Türk Müze Müdürü Osman Hamdi Bey’e; cumhuriyet döneminden, 1998’lere kadar getirir. Bu bölümlerde, Türkiye’de müzeciliğin ne zaman başladığı, nasıl geliştiği ve bugün için ne durumda olduğu açıklanır. Çalışmada ayrıca, müzelerin görevleri üzerinde durulurken, müzenin en önemli görevinin eğitim olduğu belirtilir. Müzelerin eğitim işlevi ayrıntılı olarak açıklanır. Burada müzelerin birer eğitim kurumu olduğu; okul ile müze arasında sıkı bir işbirliğinin kurulmasının gerekliliği anlatılır. Son olarak, Türkiye’de Antalya Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde çocuk müzesi bölümlerinin açıldığı ve bu durumun okul-müze diyalogunu geliştirdiği belirtilir.

1.2.2.Müze Eğitimiyle İlgili Çalışmalar

ICOM Öğretim Komitesi (1958) tarafından yapılan “Müzeler ve Öğretmen” konulu çalışmada; müzenin önemine ve fonksiyonlarına değinilirken, müzelerin ziyaretçisine önce kendisini, sonra çevresindeki dünyayı, ecdadını veya komşu milletleri tanımak imkanını sunduğu anlatılır. Ayrıca, müzelerin konferanslar ve sergileme yoluyla okul eğitimine özellikle de tarih eğitimine yardımcı oldukları ifade edilir. Öğrencilerle yapılan müze ziyaretlerinde öğretmenlere büyük sorumluluğun düştüğü, bunun için de öğretmenlerin müzelerden faydalanma ve müzecilik tekniği hakkında bilgilendirilmelerinin gerekli olduğu vurgulanır.

Riviere (1962)’nin “Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri” isimli araştırması, 7-30 Eylül 1958 tarihleri arasında Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde yapılan bir seminerin sonuçlarını içermektedir. Bu çalışmada ilk olarak müzenin genel bir tanımı yapılmaktadır. Müzenin işlevlerinden söz edilirken bir müzenin en önemli işlevinin eğitim olduğu belirtilmektedir. Ayrıca müze türleri ve müzelerde yapılan eğitim faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir. Öğrencilerin müzelere yapacakları gezilerde nasıl hareket edecekleri, müzeyi nasıl dolaşacakları ve müze ziyaretlerinden en iyi verimin alınabilmesi için öğrencilerin müzede ne kadar kalmaları gerektiği vurgulanır. Ayrıca, bir müzenin eğitici

faaliyetlerini geliştirebilmesi için kullanacağı malzemeler ve yardımcı metotlar hakkında bilgi verilir.

Harrison (1963) tarafından yapılan “Eğitim ve Müzeler” adlı çalışmada, müzelerin geçmişte ziyaretçilerine, sergiledikleri ürünlerin anlam ve değerini öğretmek gibi bir kaygıları taşımadıklarını, ama modern çağla birlikte müzelerin artık “eğitim”i öncelikli hedefleri arasına aldıkları ifade edilmektedir. Müzede, eğitimin pedagojik eğitim görmüş bir personel tarafından verilmesinin gerekliliği ve müze eğitiminin bireye kazandırdıkları üzerinde durulur. Ayrıca, müzelerde eğitimin nerede verilebileceği ve uygulanacak eğitim etkinliklerinden ödünç verme, elle yoklama ve nesnelere fiilen kullanma programlarının nasıl uygulanacağı ve bu programların faydaları hakkında açıklamalar yapılır.

Marcouse (1968)’un “Education in Museums” adını taşıyan çalışmasında müzelerin eğitici rolleri mercek altına alınmıştır. Daha 1955 yılında Unesco’nun birkaç müzeyi eğitim için tahsis ettiği ve bir yıl sonrasında da uluslararası bir seminer düzenleyerek müze-eğitim buluşmasını gerçekleştirdiği belirtilir. Müzelerin, sergiler vasıtasıyla hayal gücünü harekete geçirdiği, sanat eserlerine bakma suretiyle insanların öğrenmesini kolaylaştırdığı ve ilk elden öğrenme sağladıkları açıklanır. Ayrıca, Tarihçi John Hale ve Sanat Tarihçisi Gombrich’in müzeler hakkındaki görüşlerine de yer verilir. Bu bölümde, müzelerin tarihin ve sanat tarihinin bir parçası olduğu ve insanların geçmişe katılımlarını derinleştirdiği vurgulanır.

Hale (1968) tarafından yapılan “Museums and The Teaching of History” adlı çalışmada, müzelerle tarih arasındaki ilişkiye değinilir. Müzenin ve tarihin geçmiş denilen ortak paydada buluştuğu, müzelerin tarihçinin işindeki görsel yeniden yapılandırma ögesine zenginlik kattığı ve tarihsel anlamının gerçekleştiği yerler olduğu vurgulanır. Tüm bunların gerçekleşebilmesi için de, müzelerin nasıl bir sergileme metodu ortaya koymaları gerektiği anlatılır.

Pekgöz ve Hancılar (1970) tarafından kaleme alınan “Eğitimde Görme ve İşitme Araçları” adını taşıyan çalışmada, görme ve işitme araçlarının eğitimde çok önemli bir yeri olduğu belirtilir ve eğitimin görselleştirilmesinin faydaları üzerinde durulur. Görme ve işitme araçlarının eğitimde kullanılmasıyla birlikte, öğrenmede duyu organlarının sayısı artacağından hem daha iyi öğrenileceği, hem de daha geç unutulacağı belirtilir. Ayrıca,

öğrenmede izlenecek en iyi yolun somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru giden yol olduğu ve öğrenilenlerin en iyisinin kendi kendimize öğrendiklerimiz olduğu vurgulanır.

Hansen (1984), “The Museum as Educator” adlı çalışmasında, müzelerin sadece varolan örnekleri korumakla yetinmediğini, aynı zamanda o örneklerin süregelen geleneksel üretimini de öğrettiğini vurgular. Bu düşünce, dünyanın çeşitli yerlerinden özellikle Hindistan’dan verilen örneklerle desteklenir. Müzelerde yapılan aktivitelerle, vatandaşların eğitim sürecinin desteklendiği ve eğitimlerinin derinleştirildiği belirtilir. Müzelerin temel amacının geçmişe ait objelerin gelecekte eğitim ve iletişim amacıyla korunması ve saklanması olduğu ve gençlerin eğitiminde müzelerin önemli bir rolünün olduğu açıklanır.

Jensen (1996)’ın “Children, Teenagers And Adults in Museums: A Developmental Perspective” başlıklı çalışmasında, müze eğitim programları ile üç farklı yaş gurubu -çocuklar, ergenler ve yetişkinler- arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Çalışmada, müzelerin özellikle ergenler ve yetişkinler tarafından az gezildiği ortaya konulmuş ve bunun sebepleri araştırılmıştır. Müzelerin rağbet gören mekanlardan olabilmesi için müze eğitim programları hazırlanırken, bu üç yaş gurubunun kişisel özelliklerinin, ilgilerinin ve ihtiyaçlarının göz önüne alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Hooper-Greenhill (1996) tarafından yapılan “Education: At The Heart Of Museums” adlı çalışmada, günümüzde müze ve galerilerin eğitimi ön plana aldıkları ve eğitim alanında her geçen gün daha da profesyonelleştikleri konusu işlenmektedir. Bu düşünce, İngiltere’den verilen örneklerle desteklenmektedir. Bu örneklerde; müzelerde çalışan eğitimci sayısının arttığına, eğitim aktivitelerinin yoğunlaştığına değinilir. Müzelerde eğitimci sayısının ve eğitim aktivitelerinin yoğunlaşmasına paralel olarak, müzelere yapılan okul gezilerinin de yaklaşık olarak dört kat arttığı vurgulanır. Eğitimin bir müzenin en önemli çıktısı olduğu, daha net bir ifadeyle müzenin kalbinde hareket ettiği, müzeye değer veren insanların sayısının artmasıyla birlikte, müzelerin de geleceğe yönelik duruşlarını yeniden gözden geçirdikleri belirtilir. Bunun da eğitim olmaksızın geliştirilemeyeceği sonucuna varılır.

Suina (1996)’nın “Museum Multicultural Education For Young Learners” isimli çalışmasında, müzelerin en önemli eğitim ortamlarından biri olduğu vurgulanır. Bu bağlamda müzelerin eğitime simgesellik ve görsellik kattığı; öğrencilerin dokunma, duyma, koklama, tatma duyularına hitap etmesinden dolayı öğrenmeyi kolaylaştırdığı, eğitime bir

nefes getirdiği anlatılır. Ayrıca müzenin, toplum kültürünün öğretilmesinde ayrı bir yerinin olduğu ve bu kültürün varlığını müzede sürdürdüğü açıklanır. Son olarak, müzelerde eğitimi gerçekleştiren müze eğitimcilerinin, öğrencilerin öğrenmesi, davranışlarını ve fikirlerini geliştirmesindeki önemli rolleri üzerinde durulur.

Ingle (1996) tarafından hazırlanan “Pupils’ Perceptions of Museum Education Sessions” başlıklı bu çalışma, beş haftalık bir süreçte, York Castle Müzesi’ne ziyaret amaçlı gelen toplam 732 öğrenciye yapılan anketin sonuçlarından oluşur. Bu anket sonuçlarına göre; öğrencilerin büyük bir çoğunluğu; müzede katılımcı deneyimlerden zevk aldıklarını, eşyalara dokunmaktan ve kostümleri giymekten hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca nesnelere sayesinde, öğrenme ve araştırma isteklerinin arttığını ve geçmişi daha iyi anladıklarını söylemişlerdir.

Abacı (1996) tarafından Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim İş Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda sanatta yeterlilik tezi olarak hazırlanan “Müze Eğitimi” başlığını taşıyan bu çalışma, son yıllarda eğitim anlayışının değişmesi, geleneksel eğitim kalıplarının yıkılmasıyla birlikte, ideal bir eğitim kurumu olarak keşfedilen müzelerin eğitimdeki rolleri üzerinde durur. Bu amaçla, müzelerin toplama, koruma, belgeleme, sergileme amaçlarının yanında eğitim amacının da olduğu ve müzelerin gerek müze içinde gerekse müze dışında bir takım eğitim etkinlikleriyle bu amacı gerçekleştirdiği belirtilir. Öğrencilere ve öğretmenlere yönelik olarak hazırlanan bu eğitim etkinlikleri, ayrıntılı olarak açıklanır. Ayrıca bu etkinliklerin tarihsel anlamayı gerçekleştirdiği de savunulur. Çalışmanın son bölümünde, çeşitli ülkelerdeki müzelerde uygulanan eğitim etkinlikleri örneklerle açıklanır.

Yılmaz (1996) tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan “Müzelerde Çocuk Eğitiminin Müze Koleksiyonları Bağlamında Değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Müzesi Örneğinde İrdelenmesi” isimli bu çalışmada, öncelikle müze kavramı, müzelerin işlevi ve Anadolu’da müzeciliğin gelişimi konularına temas edilmektedir. Sonrasında, müzelerde yapılacak eğitim etkinliklerinin gerçek öğrenmeyi ne kadar gerçekleştirdiğinin ortaya konulabilmesi için 9-11 yaş gurubu öğrencileriyle, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi’nde yer alan koleksiyonlar kullanılarak bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda, hedeflerin belirlendiği, öğretme ve öğrenme etkinliklerinin açıklandığı ve değerlendirme sorularının yer aldığı bir müze öğretim programı hazırlanmıştır.

Hooper-Greenhill (1999) “Müze ve Galeri Eğitimi” isimli çalışmasında, son yıllarda müzelerin faaliyet konuları arasına giren eğitimin müzelerle nasıl buluşturulduğuna açıklık getirmektedir. Çalışmanın temel tezi, müzelerin artık öğrenme açısından kaçınılmaz yerler olduğudur. Bu yüzden özellikle müze ziyaretçilerine öğrenme fırsatlarının düzenli ve planlı şekilde sunulması gerektiği savunulur. Tarihsel bir bakış açısıyla; 19. yüzyılın başlarına kadar müzelerin eğitici rolünün desteklenmediği, sonrasında ise müzelerin temel amaçları arasına eğitimin girdiği ve okul-müze ilişki ağının kurulduğu, 19. yüzyıldan örnekler verilerek açıklanır. Günümüzde müzeler yönetsel olarak yapılandırılırken yapılan organizasyonların ve planlamaların hedefinde, “toplumun yetişkin-çocuk her ferdinin müzede nasıl eğitileceği ve onlara nasıl daha iyi hizmet verileceği” olduğu belirtilir. Bu hizmetin müze eğitimciliği adı verilen yeni bir meslek doğurduğunu ve bu mesleğin özel bir profesyonel etkinlik olduğu savunulur. Öğrencilerin eğitiminde; müze ziyaretlerinin, ödünç verme hizmetlerinin ve gezici müzelerin önemi üzerinde durulur.

Atagök (1999a) tarafından derlenen “Yeniden Müzeciliği Düşünmek” adlı çalışma; Fethiye Erbay, Hale Özkasım, Tomur Atagök, Emre Mardan, Feza Can, Hülya Sirel, Zeynep Rona, Nazan Yavuzoğlu Atasoy, Şeniz Atik, Sümer Atasoy ve Zehra Erkün Oruçoğlu’nun makalelerinden oluşmaktadır. Bu çalışmanın temeli, Türk müzeciliğinin dünyadaki çağdaş uygulamalara nasıl uyum sağlayabileceğinin yöntemlerini araştırmak ve tartışmaktır. Bu bağlamda çalışmada; müze türleri, müzenin yönetimi ve müzenin koruma, belgeleme, sergileme ve eğitim işlevleri hakkında bilgi verilmektedir.

Atagök (1999c)’ün “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri” isimli çalışmasında, müzelerin faaliyetlerini giderek eğitime kaydırdıkları ifade edilmektedir. Bu amaçla, günümüzde müzelerin birer yaygın eğitim kurumu olarak halkı eğitmeyi, kültür ve bilimi topluma aktarmayı hedeflediği belirtilmektedir. Bundan başka, müze içinde ve müze dışında uygulanan eğitici etkinlikler hakkında bilgi verilmekte ve müzelerin eğitime sağladığı katkılara değinilmektedir.

Yavuzoğlu-Atasoy (1999)’un “Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi” başlıklı çalışmasında, müzelerde sergilemenin eğitsel açıdan nasıl olması gerektiği üzerinde durulur. Müzeler, çağdaş öğretme ve öğrenme mekanları olarak varsayılarak, müzede sergilenen nesnelere koşut olarak müze eğitim programları hazırlanması gerektiği vurgulanır. Müze eğitim programları çerçevesinde yürütülecek atölye çalışmalarından; resim, desen çizimi,

model-maket yapımı gibi etkinliklerin yaratıcı öğrenme sağladığı ve bu etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için müzelerde açılacak kurslar yardımıyla müze nesnelere yapım biçimleri, bezeme özellikleri ile sanatsal değerlerinin öğretilbileceği vurgulanır.

Gartenhaus (2000) “Yaratıcı Düşünme ve Müzeler” isimli çalışmasında, müzelerin insanlara yakınsak düşünmeye karşı, yaratıcılığın kaynağı olan ıraksak düşünme yeteneği kazandırdığını savunur. Bu yeteneğin bireye kazandırılabilmesi için müzeleri kullanmanın önemli olduğu üzerinde durur. Müze ziyaretleri öncesinde yapılması gereken ısınma egzersizlerini belirtir. Yaratıcı düşünmeyi geliştirebilmek için bir tarih müzesinde uygulanabilecek “fark nedir?”, “başka bir adla bir nesne”, “öykü anlatma”, “duyularınızı yaşayın”, “zaman yolcusu” gibi eğitsel etkinlikleri açıklar. Sonrasında, aynı etkinlikleri bilim ve sanat müzesine uyarlar.

Seidel ve Hudson (2000) tarafından yapılan ve “Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu” adını alan araştırmada, müzelerin eğitime katkı sağlayabilmeleri için öncelikle müze eğitimcilerinin yetiştirilmesinin gerekliliği vurgulanır. Ayrıca, müze eğitiminin tarih öğretimine olan katkıları üzerinde durulur. Bu bağlamda, müzelerin okuldaki eğitimi zenginleştirdiği, öğrencide özellikle zihinsel kavrayış yanında empatinin ve yaratıcılığın da gelişmesine katkıda bulunduğu belirtilir. Son bölümde; müzelere bir eleştiri getirilir; müzelerin nasıl olması gerektiği ve nasıl olmaması gerektiği üzerinde durulur.

Adıgüzel (2000)’in “Müze Pedagojisinin Türkiye’deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları” adlı çalışmasında, okul eğitimine bir destek, bir yardımcı olarak düşünülen müze eğitimiyle, okul eğitimini karşılaştırılmaktadır. Bu amaçla, öğrenmenin ve bilginin tek kaynağının okullar olmadığı; sözgelimi müzeler, galeriler, sanat ve kültür merkezleri gibi farklı ortamların okulun sahip olduğu işlevlerin oluşturulmasıyla, eğitsel etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri öne sürülür. Ayrıca, müzelerin; toplama, depolama, bakım onarım gibi işlevlerinin yanında, sahip olduğu objelerin yardımıyla eğitime doğrudan katkıda bulunacak yapıya da sahip olduğu açıklanır.

Paykoç ve Baykal (2000) tarafından yapılan “Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Açıklama” isimli bu çalışmada, müze pedagojisi üzerinde durulmaktadır. Çalışmada, eğitimde artık sözel ve

sembolik ağırlıklı öğrenmenin yerini görsel ve yaşantılara dayalı öğretimin aldığı ve müzelerin de etkin katılımın sağlandığı yerler olması nedeniyle, sözel ağırlıklı öğretimde yüzde 10 olan hatırlama ve kalıcılığı daha da artırdığı anlatılmaktadır. Eğer müzeler, sadece görselliğe hitap ediyorsa, bu oran yüzde 30'lara; uyguladıkları eğitim etkinlikleriyle yaşantılara hitap ediyorsa oran yüzde 90'lara ulaşmaktadır. Böylece müzelerde kalıcı öğrenmenin sağlandığı vurgulanmaktadır.

Müzeciler Derneği (2000)'nce hazırlanan "Müzeciliğimiz, Müze-Eğitim İlişkileri" adlı bu çalışma, Müzeciler Derneği tarafından 21 Mayıs 1998 tarihinde düzenlenen ve Gürbüz Erginer'in başkan, Bekir Onur, Tomur Atagök, Özgen Acar ve Kazım Akbıyıkoglu'nun katılımcı oldukları bir panelin raporlarından oluşmaktadır. Çalışmada müzecilik ve eğitim ilişkileri konusu işlenmektedir. Kısacası müzecilik ve eğitim denildiğinde akla gelen iki temel konu çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bunlarda bir tanesi, müzenin eğitim alanındaki görev ve fonksiyonları, ikincisi ise müzecilik eğitiminin aktarılması ya da öğretilmesi; insanlara müzecilik eğitiminin nasıl verileceğiyle ilgilidir. Çalışmada bu konular çözümlenmeye çalışılırken, Türkiye'de ve yurt dışında müzecilikle ilgili meydana gelen gelişmelere; yürütülen programlara, yapılan etkinliklere yer verilir. Ayrıca, Türkiye'deki müzelere etkili bir sergilemenin nasıl yapılabileceği konusunda öneriler sunulur.

Madran (2001b) editörlüğünde yayınlanan "Kent, Toplum, Müze Deneyimler Katkıları" başlıklı bu çalışma bir derlemedir. Tarih Vakfı'nın kuruluşundan beri yürüttüğü İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi oluşturabilmek amacıyla, 27/29 Mayıs 1993 tarihleri arasında düzenlenen "Toplumsal Tarih Müzesi Kuruluş Sorunları Sempozyumu" ve 28/30 Haziran 1995 tarihleri arasında düzenlenen "İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi Uluslararası Çalışma Grubu'nun Kent ve Toplumsal Tarih Müzeleri Atölyesi" çalışmalarında yayınlanan bildiriler bu çalışmanın içeriğini oluşturur. Yerli ve yabancı 15 uzmanın bildiriler sunduğu Mayıs 1993'teki sempozyum, eski sanayi yapılarının müze olarak kullanılması; bu durumda ortaya çıkabilecek sorunlar, toplumsal tarihin müzeciliğe yansıtılması ve bu konudaki deneyimler ana başlıkları çerçevesinde toplanmıştır. Haziran 1995 tarihinde düzenlenen ve 23 yabancı uzmanın katıldığı "İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi Uluslararası Çalışma Grubu'nun Kent ve Toplumsal Tarih Müzeleri Atölyesi" toplantısı ise, konularında özelleşmiş müzelerin; toplum içindeki rolleri, finansal olanakları, mekansal verileri, koleksiyon düzenleri, amaç ve hedefleri ile ilgili yaklaşımları esas alır.

Müzeciler Derneği (2001)'nin hazırladığı “Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk” başlığını taşıyan bu çalışma, Sina Akşin'in başkanlığını yaptığı ve Yaman Örs, İnci San, İlhan Tekeli ve Hıfı Topuz'un katılımcı oldukları bir panelin kitap haline getirilmesinden oluşmuştur. Bu çalışmada öncelikle müzenin tanımı yapılır. Türk üniversitelerinde müzecilikle ilgili olarak okutulan dersler belirtildikten sonra, müze pedagojisine giriş yapılır. Bu bağlamda; müze pedagojisinin hangi aşamalardan geçtiği tarihsel bir bakış açısıyla vurgulanır. Özellikle müzelerin yaşantısal mekanlar olduğu; daha canlı, eğlendirici ortamlara dönüştürülmesi gerektiği; bunun gerçekleştirilmesi için eğitim programları düzenlemeleri gerektiği anlatılır. Müzelerin tarih öğretiminde çok önemli bir yeri olduğu ve tarihsel mirasın korunması ve ona sahip çıkılması duygularını geliştireceği ifade edilir. Çalışmada ayrıca, Türkiye’de ve Avrupa’da müzelerin durumuna -çalışan personel ve ziyaretçi sayısı bakımından- bir eleştiri getirilirken, müzelerde ziyaretçi-nesne etkileşiminin nasıl sağlanacağı konusundaki görüşlere de yer verilir.

Kuruoğlu Maccario (2002)'nin hazırladığı “Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı” başlıklı çalışmada; müzelerin çeşitleri, genelde ve özelde eğitim işlevini gerçekleştirmeye yönelik politikaları ele alınmış, çağdaş müzelerin çocuk, genç, yetişkin eğitimine yönelik olarak uyguladıkları eğitimsel etkinlikler araştırılmıştır.

1.2.3. Tarih Öğretimiyle İlgili Çalışmalar

Özbaran (1992) tarafından kaleme alınan ve “Tarih ve Öğretimi” başlığını taşıyan çalışmada; tarih, tarihçilik ve tarih öğretimiyle ilgili bazı belirlemelerde bulunulmuştur. O, özellikle tarihçilik ve tarih öğretimi alanında dünya boyutlarında gösterilen gelişmelere Türkiye’de beklenen ölçülerde rastlanılmadığını, 1980’li yıllarda tarih öğretiminin devlet rejiminin boyunduruğu altında bulunduğunu ve öğretimin bundan dolayı ezberci, kabullenen ve üst zümrenin geçmişlerini düşüncesizce öven bir sistem haline gelmiş olduğunu yazar. Özbaran ayrıca, Türkiye’de tarihçiliğin ve tarih öğretiminin kişisel girişimlerle çağı yakalamaya çalıştığını, ancak bu tür nadir çalışmaların resmi kuruluşlar ve üniversitelerce yeterince desteklenmediğini ve kabul görmediğini belirtir.

Barth ve Demirtaş (1997)'in “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi” isimli çalışmalarında, öğrencilerin hatırlama ve öğrenmelerine ilişkin bulgular ortaya konulmuştur. Bu çalışmaya göre öğrenci, dikkatini ne kadar çok yoğunlaştırır ve derse ne kadar fazla etkin

olarak katılırsa, öğrenme ve hatırlamanın yüzdesi de o kadar fazla olmaktadır. Ayrıca, öğretim ne kadar somut örnekli olursa, öğrencinin yeni bilgileri öğrenip, bunları depolaması o kadar kolay olur ve yüzde 80-90 oranında öğrenme gerçekleşir.

Tuncay (1998) tarafından yapılan “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler” adlı çalışmada, çağdaş dünya değerleri açısından barışçı bir tarih anlayışını hedeflemenin doğru olacağı, gençleri artık askeri zaferler kazanmaya değil, bilimlere katkıda bulunmaya ve sanatsal yaratıcılığa özendirilmesinin gerekliliğine değinilir. Bundan başka ulusları küçümsemenin zamanının çoktan geçtiği vurgulanır. Ayrıca, tarih ders kitaplarının dar kalıplar içine sıkıştırıldığını, tarih ders kitaplarının kapsamını üç açıdan yani coğrafya açısından, zaman boyutu açısından ve kavramsal açılardan genişletmenin gerekliliği savunulur.

Özbaran (1998) “Türkiye’de Tarih Eğitimi ve Ders Kitapları Üstüne Düşünceler” adlı çalışmada, Türkiye’de profesyonel tarihçilerin büyük çoğunluğunun arşiv belgelerini ya da yazma eserleri olduğu gibi yansıtmayı, tarihçiliğin vazgeçilmez işi olarak benimsemiş olduklarını ve tarih araştırmacılığını tarih öğretimi ile buluşturamadıklarını savunur. Ayrıca, tarih ders kitaplarına çağdaş tarihin yansıtılmadığını ve Türkiye’deki öğrencilerin yakın dönemlere ilişkin olaylardan mahrum bırakıldıklarını belirtir.

Tekeli (1998) tarafından hazırlanan “Tarih Bilinci ve Gençlik” başlığını taşıyan bu çalışma, Körber Vakfı’nca, Gençlik ve Tarih adıyla yayınlanan “Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi” kapsamında, İsrail ve Filistin ile Avrupa’nın Türkiye’de dahil olmak üzere 27 ülkesini kapsayan ve 32 bin öğrencinin katıldığı büyük bir saha araştırmasının sonuçlarını içermektedir. Bu araştırma, 14/15 yaşlarındaki lise 1 öğrencilerine çeşitli anketler verilerek yapılmıştır. Bu anketlerde; “Tarih öğretimi neyi gerçekleştirmeye çalışıyor?, Tarih dersleri nasıl verilmektedir?, Tarihin ders içi ve ders dışı sunum araçlarının güvenilirliği ve keyif vericiliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Tarih dersleri hangi tarihte bitmelidir?” gibi anket soruları yer almaktadır. Bu çalışma, uygulanan bu anketlerin çözümlenmesinden ve çözümlenmeler sonucunda elde edilen sonuçlardan oluşmaktadır.

Özçelik (2001)’in “Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler” adlı çalışmada, tarih derslerinin okullarda okutulmaya başlandığı döneme ve o dönemde okutulan tarih

kitapları konusuna değinildikten sonra, Türkiye’de tarih derslerinin neden verimsiz geçtiği sorusuna yanıt bulunmaya çalışılır. Ayrıca, tarih öğretiminin amaçları ve tarih öğretiminde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri hakkında bilgi verilir. Bu kısımda belirtilen yöntem ve teknikler; anlatım, soru-cevap, okuma, tartışma, rol oynama ve grup çalışmasıdır. Bu yöntemlerin faydaları ve sakıncaları sayıldıktan sonra, tarih öğretiminin ders araç ve gereçlerinden tarih ders kitapları, kaynak kitaplar, gazete ve dergiler gibi okuma malzemeleri; yazı tahtası, bülten tahtası, resimler, fotoğraflar, karikatürler, tarih harita ve atlasları, modeller gibi gösteri araçları hakkında açıklamalar yapılır.

Tekeli (2002)’nin “Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin” isimli çalışmasında, Türkiye’de son yirmi yıldır tarih eğitimi ve tarih ders kitapları konusunda yaygın bir rahatsızlık olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu sorunların temel nedeni, tarihin ideolojik koşullandırma aracı olarak görülmesinde, tarih dersinin işleyiş metodunda ve merkezi otorite tarafından hazırlanan müfredatta aranmaktadır. Tarih dersinin temel amacı, öğrencide tarih bilinci ve çağcıl bir kimlik duygusu oluşturmak, öğrencilerin kapasitelerini geliştirmek olarak açıklanmaktadır.

Dilek (2002)’in “Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi” adını taşıyan çalışmasında, öncelikle tarihin tanımına ve tarih öğretiminin amaçlarına vurgu yapılır. Daha sonra ise, öğrencilerde tarih düşüncesinin geliştirilebilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durulur. Bilginin ve sorgulamaya dayılı öğretim tekniklerinin öğrencinin tarih düşüncesinin gelişiminde pozitif bir role sahip olduğu tespiti yapılır. Öğrencide tarihsel anlamının gerçekleşmesi için geleneksel metotların dışına çıkmak gerektiği ve deneyim, keşfetme ve problem çözme gibi teknikler yoluyla tarihsel anlamının gerçekleştirilebileceği belirtilir. Son olarak, öğrencilerin kendilerini, geçmişte yaşayan insanların duygu ve düşüncelerini anlayabilmek için onların yerine koyma davranışının tarihsel öğrenmeyi gerçekleştirebileceği ifade edilmektedir.

1.3. Problem

Müzelerin, lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkisi nedir?

1.4. Alt Problemler

1.Müze ziyaretlerinin ve müzede uygulanan eğitsel etkinliklerin, lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları üzerindeki etkileri önemli farklılıklar göstermekte midir?

2.Müze ziyaretlerinin ve müzede uygulanan eğitsel etkinliklerin, lise öğrencilerinin tarih dersi hatırd tutma becerileri üzerindeki etkileri önemli farklılıklar göstermekte midir?

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada, müze gezilerinin ve müzelerde uygulanan öğretim yöntem ve tekniklerinin, dar kalıplar ve sorunlar yumağı içine sıkışıp kalan tarih derslerinde kullanımının, öğrenci başarısı ve öğrencilerin hatırd tutma becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Müzelerin, -dersin konusuyla müzenin işlediği konunun bulunduğu noktalarda-tarih derslerinde kullanılmasıyla birlikte, öğrenciler; anlatılanları veya ders kitabında yazılanları, hayal güçlerini zorlayarak kavramak yerine gördükleriyle, dokunduklarıyla kısacası tüm duyu organlarını kullanarak, somut bir biçimde, hissederek ve yaşayarak öğreneceklerdir. Bu eğitim süreci hem farklı, hem eğlenceli, bir o kadar da yararlı olacaktır. Böylece, tarih dersinin amaçlarının gerçekleşmesinde özel bir önemi olan, öğrencilerin bilişsel düzeylerinin üst seviyelere çıkarılması ilkesi de gerçekleştirilmiş olacaktır. Ayrıca, öğrenilenlerin kalıcılığı da sağlanmış olacaktır.

Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlarla, tarih öğretiminde yaşanan sorunların çözümüne ışık tutulacağı; tarih ile ilgili program geliştirme çalışmalarına ve bu alanlarda yapılan bilimsel çalışmalara katkı sağlanacağı umulmaktadır. Öte yandan bu çalışma, Türkiye’de çok az çalışılan müzecilik, müze eğitimi ve müze eğitimi ile tarih öğretimi arasındaki ilişkiyi konu edinen çalışmaların azlığından doğan bir boşluğu doldurması açısından da önem kazanmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

1.Bu araştırmanın deneysel bölümü, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi bir endüstri meslek lisesinin 9. sınıfında öğrenim gören öğrenciler ile sınırlandırılmıştır.

2.Araştırma, toplam sekiz haftalık (13 ders saati) bir sürede ve tarih derslerinde yapılmıştır.

3.Deneysel çalışmalar; kontrol gurubu öğrencileriyle doğal sınıf koşullarında, deney gurubu öğrencileriyle ise, İzmir Etnografya Müzesi ölçeğinde gerçekleştirilmiştir.

4.Bu çalışmanın deneysel bölümünde; kontrol gurubundaki öğrenciler için, geleneksel öğretim yöntemlerinden düz anlatım ve soru cevap yöntemi kullanılmıştır. Deney gurubundaki öğrencilere ise, müzelere özgü öğretim ve öğrenme etkinliklerinden “rehberli tur”, “dokunma oturumu”, “nesneleri sorularla çözümleme”, “fark nedir?” ve “koleksiyon avı” (dedektif çalışması) etkinlikleri kullanılmıştır.

1.7. Sayıtlar

1.Araştırma sırasında öğrenciler, başarı testindeki soruları içtenlikle yanıtlamışlardır.

2.Araştırma sırasında deney ve kontrol grubundaki denekler sınıf dışında ek bir çalışma yapmamışlardır.

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın birinci bölümünde, müze kavramı üzerinde durularak, dünyada ve Türkiye’de müzeciliğin tarihsel gelişimine değinilmiş ve müzelerin eğitici rolleri irdelenmiştir. Bu bakımdan araştırmanın birinci bölümü, bir literatür taraması gibi düşünülebilir ve tarihsel araştırmalar sınıfına dahil edilebilir. Öte yandan araştırmada temel amaç, müzelerin lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkilerini ortaya koymak olduğundan bu yönüyle de deneysel araştırmalar³¹⁷ sınıfına dahil edilebilir.

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, denekleri, veri toplama aracı, işlem yolu, denel işlemler, deney planı ve verilerin çözümü üzerinde durulacaktır.

2.1. Araştırma Modeli (Deney Deseni)

Araştırmada deneysel modellerden “denk kontrol gruplu ön-test son-test modeli” kullanılmıştır. Araştırma, bir kontrol ve bir deney gurubu üzerinde yürütülmüştür. Deney deseni, Tablo: 2.1’de verilmiştir:

Tablo:2.1-Deney Deseni.

GRUBUN ADI	DENEY ÖNCESİ	DENEL İŞLEMLER	DENEY SONRASI	DENEYDEN BİR AY SONRA
Kontrol Grubu (Geleneksel Öğretim Yöntemleri 9/A Sınıfı)	Başarı Testi	Geleneksel Öğretim Yöntemleri	Başarı Testi	Başarı Testi
Deney Grubu (Müze Grubu 9/C Sınıfı)	Başarı Testi	“Rehberli Tur”, “Dokunma Oturumu”, “Nesneleri Sorularla Çözümleme”, “Fark Nedir”, “Dedektif Çalışması”	Başarı Testi	Başarı Testi

³¹⁷Bu tasnif için bkz. KARASAR, Niyazi (1994). **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti., 23.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir endüstri meslek lisesinin öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme, 2003-2004 eğitim öğretim yılında Güzelbahçe İMKB Endüstri Meslek Lisesi'nin, 9. sınıfında öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma, deney gurubu öğrencileri için İzmir Etnografya Müzesi'nde, kontrol gurubu öğrencileri için ise, doğal sınıf koşullarında gerçekleştirilmiştir.

2.2.1. Denekler

Bu araştırmaya, 2003-2004 öğretim yılı II. yarıyılında Güzelbahçe İMKB Endüstri Meslek Lisesi, Elektrik ve Elektronik Bölümü, 9. sınıfında okuyan 48 öğrenci katılmıştır. Deney ve kontrol guruplarının belirlenmesi aşamasında öncelikle 9. sınıflardan dört şubeye (9/A, 9/B, 9/C ve 9/D) öntest uygulanmış ve öntest sonucunda aralarında önemli fark olmayan 9/A ve 9/C sınıfları çalışma gurupları olarak kararlaştırılmıştır. Daha sonra, bu iki şube arasında kura çekilmiş, kura sonucunda 9/C (Elektronik) sınıfı deney gurubu, 9/A (Elektrik) sınıfı ise, kontrol gurubu olarak atanmıştır. Denel işlemler sırasında, kontrol gurubundan bir erkek öğrenci okuldan ayrıldığı için denel işlemlerden çıkarılmıştır. Deney ve kontrol gurubundaki öğrencilerin sayıları ve cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo: 2.2'de verilmiştir:

Tablo:2.2-Deneye Katılan Öğrencilerin Guruplara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı.

Cinsiyet	Deney Grubu (Müze Grubu-9/C Sınıfı)	(Kontrol Grubu (Geleneksel Öğretim Grubu-9/A Sınıfı)
Kız	3	-
Erkek	21	23
Toplam	24	23

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler, "Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları" ünitesini kapsayan başarı testi ile toplanmıştır.

2.3.1. Başarı Testi:

Araştırmanın deneysel uygulaması, ortaöğretim 9. sınıf düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Deneysel uygulama için tarih dersi müfredatı dışından bir ünite seçilmiş ve bu ünite için bir başarı testi geliştirilmiştir. Başarı testinin geliştirilmesi sırasında izlenen yol aşağıda verilmiştir:

Testin hazırlanacağı ünitenin belirlenmesinden sonra, bu üniteyle ilgili hedef ve davranışlar ortaya konulmuştur. Hedef ve davranışları gösteren günlük planlar ve belirtke tablosu Ek- 1-10 ve Ek- 11’de gösterilmiştir. Daha sonra ünitedeki tüm konuları kapsayan ve bu üniteye belirlenen hedef ve davranışları esas alan çoktan seçmeli 80 soru hazırlanmıştır. Bu sorular için on öğretim üyesi, üç araştırma görevlisi ve üç öğretmenden oluşan toplam 16 uzmanın görüşü alınmıştır. Bu görüşlere dayanarak, sorularda gerekli düzeltmeler ve düzenlemeler yapılmış ve hatalı görülen bazı sorular testten çıkarılmıştır. Böylece madde sayısı 50’ye düşürülmüştür. Görüşünden yararlanan uzmanların listesi Ek-12’de verilmiştir.

Madde sayısı 50’ye düşürülen testin, bu konuların daha önceden işlendiği 9. sınıf öğrencilerine ödenemesi yapılmıştır. Ödeneme, Cengiz Topel Çok Programlı Lisesi’nden 131, İzmir Anadolu Kız Lisesi’nden 55, Mithatpaşa Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nden 25 ve Güzelbahçe İMKB Endüstri Meslek Lisesi’nden 22 öğrenci olmak üzere toplam 233 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Ödeneme sonrasında madde istatistiklerinden madde güçlük indeksleri (p_j) ve madde ayıricılık gücü indeksleri (r_{jx}) hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda, madde ayıricılık gücü indeksleri 0,25’ten küçük olan 5 madde daha başarı testinden çıkarılmıştır. Geriye kalan 45 maddenin “madde güçlük indeksleri” ve “madde ayıricılık gücü indeksleri” son haliyle Tablo:2.3’te verilmiştir:

Tablo: 2.3-Başarı Testi Madde Güçlük İndeksleri
ve Madde Ayırcılık Gücü İndeksleri.

Madde No	(P _i) Madde Güçlük İndeksleri	(r _{ij}) Madde Ayırcılık Gücü İndeksleri	Madde No	(P _i) Madde Güçlük İndeksleri	(r _{ij}) Madde Ayırcılık Gücü İndeksleri
1	0,70	0,26	24	0,40	0,41
2	0,61	0,48	25	0,47	0,56
3	0,61	0,42	26	0,79	0,43
4	0,52	0,34	27	0,79	0,31
5	0,65	0,36	28	0,68	0,41
6	0,38	0,41	29	0,62	0,42
7	0,57	0,30	30	0,49	0,49
8	0,56	0,40	31	0,45	0,55
9	0,61	0,26	32	0,45	0,28
10	0,50	0,31	33	0,58	0,32
11	0,67	0,45	34	0,54	0,52
12	0,42	0,52	35	0,50	0,54
13	0,64	0,46	36	0,59	0,37
14	0,61	0,44	37	0,43	0,36
15	0,64	0,40	38	0,58	0,44
16	0,57	0,30	39	0,71	0,41
17	0,64	0,33	40	0,71	0,50
18	0,79	0,26	41	0,44	0,28
19	0,45	0,46	42	0,85	0,27
20	0,71	0,46	43	0,59	0,33
21	0,61	0,47	44	0,43	0,48
22	0,46	0,39	45	0,52	0,42
23	0,45	0,54			

Bu testin KR-21 güvenilirlik katsayısı, 0,91 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre, “Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları”na yönelik olarak hazırlanan testin güvenilir olduğu söylenebilir. Geliştirilen 45 maddelik başarı testi, Ek-13’te verilmiştir.

2.4. İşlem Yolu

Araştırma sırasında izlenen işlem yolu aşağıda sıralanmıştır.

- 1.İşlenecek ünitenin ve içeriğinin belirlenmesi.
- 2.Hedef ve davranışların belirlenmesi, ders planlarının ve belirtge tablosunun hazırlanması.
- 3.Veri toplama aracının hazırlanması. (Başarı testi)
- 4.Başarı testi için uzman görüşlerinin alınması.
- 5.İlgili makamlardan gerekli izinlerin alınması.
- 6.Başarı testinin farklı okullara ön deneme olarak uygulanması.

7.Başarı testinin öntest olarak 9. sınıflara uygulanması.

8.Deney ve kontrol guruplarının oluşturulması.

9.Denel işlemlerin uygulanması.

10.Denel işlemlerin bitmesinden hemen sonra başarı testinin, sontest olarak her iki guruba da uygulanması.

11.Sontestin uygulanmasından bir ay sonra aynı başarı testinin, konunun öğrencilerin hatırdı tutma becerileri üzerindeki etkisini belirlemek için iki guruba da yeniden uygulanması.

2.5. Denel İşlemler

Deney ve kontrol guruplarında uygulanan tüm yöntem ve teknikler araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Konular, her iki gurupta da aynı anda başlamış ve aynı anda bitirilmiştir. Müze gezileri, deney gurubunun ders programında herhangi bir değişiklik yapılmadan ve tarih derslerinin blok olarak işlendiği günde yapılmıştır.

Denel İşlemler, sırasıyla aşağıda verilmiştir:

1.Deney gurubu öğrencileriyle, İzmir Etnografya Müzesi'ne yapılacak gezide ve uygulanacak eğitim etkinliklerinde, onların ne yapacakları ve nasıl hareket edecekleri konusunda bir fikir edinmek; öğrencilerin bir müze gezisinde ortaya koyacakları ilk tepkileri en aza indirmek ve heyecanlarını bastırmak amacıyla, İzmir Atatürk Müzesi'ne gezi yapılmıştır.

2.“Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesinin kontrol gurubu öğrencileriyle sınıfta, deney gurubu öğrencileriyle İzmir Etnografya Müzesi'nde işlendiği bu çalışma toplam sekiz hafta sürmüştür. El sanatları kavramı, el sanatları türleri ve el sanatlarının sergilendiği mekanlardan etnografya müzesi ve müzeler konulu ilk ders, her iki gurupta da düz anlatım ve soru cevap metoduyla sınıfta işlenmiştir.

3.Ünitenin doğal sınıf koşullarında işlendiği kontrol gurubu öğrencilerine, araştırmacı tarafından hazırlanan ders notları verilmiştir. Bu notlar, müzede sergilenen eserler göz önünde tutularak ve konuyla ilgili kaynaklardan derleme yapılarak hazırlanmıştır.

4.Deney gurubu öğrencilerine müzede uygulanacak etkinlikler için, üzerinde çalışabilecekleri ve not alabilecekleri bir dosya tutmaları istenmiştir.

5.Sonraki dört hafta boyunca dersler; deney gurubuyla İzmir Etnografya Müzesi'nde, kontrol gurubuyla doğal sınıf koşullarında işlenmiştir.

6.Deney gurubu öğrencileri; çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilik konusunun işlendiği birinci oturum, keçecilik, nalıncılık, saraçlık konusunun işlendiği ikinci oturum ve hattatlık, göz boncukçuluğu, urgancılık konusunun işlendiği üçüncü oturum boyunca, sekizer kişilik üç guruba ayrılmışlardır. Böylelikle her bir gurubun bir sergide dönüşümlü olarak eğitim etkinliklerini uygulaması sağlanmıştır. Guruplar oluşturulurken öğrenci numarasına göre ilk sekiz kişi birinci gurup, sonraki sekiz kişi ikinci gurup, son sekiz kişi ise üçüncü gurup olarak belirlenmiştir. Aynı konular, kontrol gurubu öğrencileriyle geleneksel öğretim metotlarından düz anlatım ve soru cevap yöntemiyle sınıfta işlenmiştir. Deney ve kontrol guruplarına ait günlük plan örnekleri Ek 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10'da verilmiştir.

7.Deney gurubuna, her oturumdan önce, yaklaşık beş dakika müzede uygulayacakları eğitim etkinlikleri hakkında açıklama yapılmıştır. Çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilik konusunun işlendiği birinci oturum için, rehberli tur, dokunma oturumu, nesnelere sorularla çözümleme etkinliği; keçecilik, nalıncılık, saraçlık konusunun işlendiği ikinci oturum için, dedektif çalışması, dokunma oturumu, nesnelere sorularla çözümleme çalışması; hattatlık, göz boncukçuluğu, urgancılık konusunun işlendiği üçüncü oturum için ise, fark nedir? çalışması ve nesnelere sorularla çözümleme çalışması yapılmıştır.

8.Müzedeki son oturumda; halıcılık konusu ile geleneksel Türk el sanatlarında yaşanan sorunlar ve günümüzde geleneksel Türk el sanatlarının yeri konusunda öğrenciler, guruplara ayrılmadan topluca çalışmışlardır. Halıcılık konusu, fark nedir? çalışması ve dokunma oturumuyla; geleneksel Türk el sanatlarında yaşanan sorunlar ve günümüzde Türk el sanatlarının yeri konusu ise, düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle işlenmiştir. Aynı konu, kontrol gurubu öğrencileriyle yine geleneksel öğretim metotlarından düz anlatım ve soru cevap yöntemiyle sınıfta işlenmiştir.

9.Müzedede süren denel işlemler sırasında öğretmen, nesnelere hakkında açıklama yapmak, sorulara sorulara cevap vermek için, gruplar arasında dolaşmış ve onlara rehberlik yapmıştır.

10.Deney ve kontrol gurubuna, toplam beş hafta, diğer bir ifadeyle 10 ders saati süren bu çalışmadan sonraki ilk derste, aynı anda ve aynı koşullar altında, geliştirilen 45 maddelik başarı testi son test olarak uygulanmıştır.

11.Son testin uygulanmasından bir ay sonra, “Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesinde işlenen konuların, öğrencilerin hatırd tutma becerileri üzerindeki etkisini ölçmek için aynı başarı testi, hem deney hem de kontrol gurubu öğrencilerine aynı anda ve aynı koşullar altında yeniden uygulanmıştır.

2.6. Deney Planı

Deney ve kontrol guruplarında, denel işlemler boyunca işlenen konular, ders sürelerine dağılımı ve uygulanan teknikler Tablo: 2.4’te verilmiştir:

Tablo:2.4-Deney ve Kontrol Gurubu Deney Planı.

Tarih	Konu Adı	Süre ders saati/dk.	Uygulanan Yöntem	
			Deney Gurubu	Kontrol Gurubu
13.02.2004	-	1/40 dk.	Öntest	Öntest
20.02.2004	El sanatları kavramı, türleri ve el sanatlarının sergilendiği yerler: Müzeler.	2/80 dk.	Düz anlatım, soru-cevap.	Düz anlatım, soru-cevap.
27.02.2004	Geleneksel Türk el sanatlarından çömlekçilik, tahta baskıcılık, işlemecilik.	2/80 dk.	Rehberli tur, dokunma oturumu, nesnelere sorularla çözümlene.	Düz anlatım, soru-cevap.
05.03.2004	Geleneksel Türk el sanatlarından keçecilik, nalıncılık, saraçlık.	2/80 dk.	Dedektif çalışması, dokunma oturumu, nesnelere sorularla çözümlene.	Düz anlatım, soru-cevap.
12.03.2004	Geleneksel Türk el sanatlarından hattatlık, göz boncukçuluğu, urgancılık.	2/80 dk.	Fark nedir?, nesnelere sorularla çözümlene.	Düz anlatım, soru-cevap.
19.03.2004	Geleneksel Türk el sanatlarından halıcılık; geleneksel Türk el sanatlarında yaşanan sorunlar ve günümüzde geleneksel Türk el sanatlarının yeri.	2/80 dk.	Fark nedir?, dokunma oturumu, düz anlatım, soru-cevap.	Düz anlatım, soru-cevap.
22.03.2004	-	1/40 dk.	Son test.	Son test.
26.04.2004	-	1/40 dk.	Hatırd tutma testi.	Hatırd tutma testi.

2.7. Verilerin Çözümü

Araştırma sürecinde uygulanan 45 maddelik başarı testi sonucunda elde edilen verilerin bir bölümü SPSS for Windows 11.0; bir bölümü ise, Windows Office 2000 Excel programları kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırma sürecinde kullanılan “Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” konulu başarı testi, 3 amaç için uygulanmıştır.

1.Deneklerin üniteye giriş davranışları bakımından denk olup olmadıklarını test etmek amacıyla, öntest olarak verilmiştir.

2.Deneysel yöntemle geleneksel yöntem arasındaki farkı test etmek için, sontest olarak uygulanmıştır.

3.“Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesiyle ilgili davranışların kalıcılığını saptamak açısından, hatırd tutma testi olarak verilmiştir.

Uygulamalar sonucunda araştırmanın alt problemlerine yanıt aramak için öntest, sontest ve hatırd tutma testlerinden alınan puan ortalamalarının deney ve kontrol gurubunda yer alan denekler için karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu nedenle 1. ve 2. alt problemlerle ilgili olarak aşağıdaki istatistiksel teknikler kullanılmıştır:

1.Alt Problemin çözümü için deney ve kontrol gruplarının ortalaması, standart sapması ve ortalamalar arasındaki farkın test edilmesi konusunda ise, bağımlı ve bağımsız guruplar için t istatistiğinden³¹⁸ yararlanılmıştır.

2.Alt Problemin çözümü, deney ve kontrol gruplarının öntest, sontest ve hatırd tutma testlerinden alınan puanların karşılaştırılmasını gerektirdiğinden her bir grup için ortalama, standart sapma ve karşılaştırmalar için tekrarlanmış ölçümler için varyans analizi ve varyans analizinin sonuçlarına göre, farklılığın hangi guruplar arasında olduğunu belirlemek için ise tukey HSD testi³¹⁹ yapılmıştır.

³¹⁸<http://faculty.vassar.edu/lowry/t_ind_stats.html> (Son ulaşım:23 Mart 2004)

³¹⁹<<http://faculty.vassar.edu/lowry/hsd.html>> (Son ulaşım: 29 Nisan 2004)

III. BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, önceki bölümde açıklanan bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar, bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen yorumlar yer almaktadır.

3.1. Müze Ziyaretlerinin ve Müzede Uygulanan Eğitsel Etkinliklerin Lise Öğrencilerinin Tarih Dersi Başarıları Üzerindeki Etkileri (1. Alt Problem)

Müze gezilerinin ve müzede eğitsel etkinliklerin uygulandığı deney grubunda ve geleneksel yöntemlerin uygulandığı kontrol gurubundaki öğrencilerin, “Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesine başlamadan önceki başarı düzeylerine ve bu guruplar arasındaki farklılıkların önemli olup olmadığına bakılmıştır. Bu amaçla, hem deney gurubunun hem de kontrol gurubunun öntest puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, gurupların ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığını ortaya koymak amacıyla t-testi yapılmıştır.

Gurupların ön ölçümlerinde aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları Tablo: 3.1’de verilmiştir:

Tablo: 3.1-Deney ve Kontrol Guruplarının Öntest Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Gruplar	(n)	(X)	(SS)	(sd)	(t)	Önem Düzeyi
Deney Gurubu (9/C)	24	12,71	3,86	46	0,12	P>0,05 Fark önemsiz
Kontrol Gurubu (9/A)	24	12,83	3,63			

Deney gurubunun öntest puanlarının ortalaması 12,71, standart sapması 3,86; kontrol gurubunun öntest puanlarının ortalaması 12,83, standart sapması ise 3,63 olarak bulunmuştur. Deney ve kontrol guruplarının öntest ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığını saptamak amacıyla t-testi yapılmış ve sonuçta her iki gurubun öntest ortalamaları arasındaki fark önemsiz çıkmıştır. Bu sonuca göre, deney ve kontrol grubunda yer alan

deneklerin “Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesinde yer alan davranışlar bakımından bir birine denk olduğu söylenebilir.

“Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları” ünitesinin deney ve kontrol guruplarında işlenmesinin ardından, daha önce öntest olarak uygulanan başarı testi, aynı guruplara sontest olarak yeniden uygulanmıştır. Müze gezilerinin ve müzede eğitsel etkinliklerin bir yöntem olarak kullanıldığı deney gurubuyla, geleneksel yöntemlerin kullanıldığı kontrol gurubunun öntest ve sontest ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığını saptamak amacıyla, t-testi yapılmıştır. Gurupların öntest ve sontestleri arasındaki farkın önemli olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan t-testi sonuçları, Tablo: 3.2’de verilmiştir:

Tablo:3.2-Deney ve Kontrol Guruplarının
Öntest ve Sontest Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Gruplar	Test Türü	(n)	(X)	(SS)	(sd)	(t)	Önem Düzeyi
Deney Gurubu	Öntest	24	12,71	3,86	23	39,79	P<0,05 Fark önemli
	Sontest	24	34,83	5,88			
Kontrol Grubu	Öntest	23	13,09	3,49	22	6,78	P<0,05 Fark önemli
	Sontest	23	19,43	7,14			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, deney ve kontrol guruplarının öntest ve sontestten aldıkları puanları betimleyen istatistikler şöyledir: Deney gurubunun öntest puanları ortalaması 12,71; standart sapması 3,86’dır. Sontest puanlarının ortalaması 34,83; standart sapması 5,88 bulunmuştur. Kontrol gurubunun öntest puanları ortalaması 13,09; standart sapması 3,49’dur. Sontest puanlarının ortalaması 19,43; standart sapması 7,14 bulunmuştur.

Deney ve kontrol guruplarının öntest ve sontest ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, aradaki fark önemli çıkmıştır. Buna göre, deney ve kontrol guruplarına uygulanan deneysel yöntem ve geleneksel yöntem, sontest puanları üzerinde etkili olmuştur. Ancak, deneysel işlemin etkililiğini saptamak için deney ve kontrol guruplarının sontestlerinin karşılaştırılması gereklidir. Bu amaçla gurupların sontestlerinin karşılaştırıldığı t-testi sonuçları Tablo: 3.3’te verilmiştir:

Tablo: 3.3-Deney ve Kontrol Guruplarının Sontest Ortalaması Sonuçları.

Gruplar	(n)	(X)	(SS)	(sd)	(t)	Önem Düzeyi
Deney Gurubu (9/C)	24	34,83	5,88	45	17,5	P<0,05 Fark önemli
Kontrol Gurubu (9/A)	23	19,43	7,14			

Buna göre, deney ve kontrol guruplarının sontest ortalamaları arasındaki farkı ortaya çıkarmak amacıyla yapılan t-testi sonucunda iki gurubun sontest puanları arasındaki fark deney grubu lehine önemli çıkmıştır. Bu sonuçlara bakıldığında, tarih derslerinin müzede işlendiği ve burada bir takım öğretme ve öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deneysel yöntemin, geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğu söylenebilir.

3.2. Müze Ziyaretlerinin ve Müzede Uygulanan Eğitsel Etkinliklerin Lise Öğrencilerinin Tarih Dersi Hatırda Tutma Becerileri Üzerindeki Etkileri (2. Alt Problem)

Bu kısımda, düz anlatım ve soru-cevap metotlarının uygulandığı geleneksel öğretim yöntemleriyle, müze ziyaretlerinin ve müzede öğretme ve öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deneysel yöntemin, öğrencilerin hatırda tutma becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu amaçla, geleneksel yöntemle deneysel yöntemin, öğrencilerin hatırda tutma becerileri üzerinde önemli bir etkisinin olup olmadığına bakılmak üzere, ünitenin bitiminden bir ay sonra, daha önce öntest ve sontest olarak verilen başarı testleri hem kontrol hem de deney gurubu öğrencilerine yeniden uygulanmıştır. Bu amaçla, öncelikle kontrol gurubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testi sonuçları ele alınmış ve bu sonuçlar Tablo: 3.4' te verilmiştir:

Tablo:3.4-Kontrol Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi Sonuçları.

Değerler	X_d (9/A sınıfı öntest ortalaması)	X_s (9/A sınıfı sontest ortalaması)	X_h (9/A sınıfı hatırda tutma testi ortalaması)
(n)	23	23	23
(X)	13,08	19,43	14,52
(SS)	3,48	7,14	4,39

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, kontrol gurubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testlerinden aldıkları puanları betimleyen istatistikler şöyledir: Kontrol gurubunun öntest puanları ortalaması 13,08; standart sapması 3,48'dir. Sontest puanlarının ortalaması 19,43; standart sapması 7,14'tür. Son olarak, aynı gurubun hatırda tutma testi puanları ortalaması 14,52; standart sapması 4,39 bulunmuştur.

Kontrol grubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testlerinden aldıkları puanların ortalamalarını karşılaştırmak için, "tekrarlanmış ölçümler için tek yönlü varyans analizi" yapılmış ve sonuçlar Tablo: 3.5'te verilmiştir:

Tablo: 3.5-Tekrarlanmış Ölçümler İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	(sd)	Kareler Ortalaması	(F)	P değeri	Önem Düzeyi
İşlem	509,7681	2	254,884	36,46	0,001	P<0,01 Fark Önemli
Guruplar	1507,6522	22				
Hata	307,5652	44	6,99			
Toplam	2324,9855	68				

Tablo:3.5'te görüldüğü üzere, kontrol gurubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testi ortalamaları arasındaki fark önemli çıkmıştır. Bu farkın hangi testler arasında olduğunu belirlemek için tukey HSD testi yapılmış ve sonuçlar Tablo: 3.6'da verilmiştir:

Tablo:3.6-Kontrol Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması. (Tukey HSD Testi)

	X_s (9/A sınıfı sontest ortalaması)	X_h (9/A sınıfı hatırda tutma testi ortalaması)
X_5 (9/A sınıfı öntest ortalaması)	P<0,01 Fark önemli	P>0,05 Fark önemsiz
X_5 (9/A sınıfı sontest ortalaması)	-	P<0,01 Fark önemli

Kontrol gurubuna ait verilerin yer aldığı tablolar (Tablo:3.4, Tablo:3.5, Tablo:3.6) incelendiğinde ortaya şu sonuçların çıktığı görülür: Kontrol gurubu olan 9/A sınıfının öntest ortalamasıyla, sontest ortalaması arasında yaklaşık 6,5 puanlık bir fark varken; bu farkın,

öntest ortalamasıyla hatırda tutma testi ortalaması karşılaştırıldığında 1,5 puanın altına kadar düştüğü görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, kontrol grubunun öntest ve sontest ortalamaları arasındaki fark, sontest ortalaması lehine önemlidir. Ancak kontrol grubunun sontest ortalaması ile hatırda tutma testi ortalaması karşılaştırıldığında aradaki farkın sontest ortalaması lehine önemli olduğu görülür. Kontrol grubunun öntesti ile hatırda tutma testi arasındaki fark ise, önemsiz bulunmuştur.

Bu sonuç, kontrol gurubu öğrencileri üzerinde uygulanan geleneksel yöntemin, öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanması konusunda sorun yaşandığını göstermektedir.

Yukarıda, geleneksel yöntemin öğrencilerin hatırda tutma becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu kısımda, müze ziyaretlerinin ve müzede öğretme ve öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deneysel yöntemin, öğrencilerin hatırda tutma becerileri üzerindeki etkileri incelenecektir. Bu amaçla ilk olarak, deney grubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testi sonuçları ele alınmış ve bu sonuçlar Tablo: 3.7’de verilmiştir:

Tablo: 3.7-Deney Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi Sonuçları.

Değerler	X_0 (9/C sınıfı öntest ortalaması)	X_s (9/C sınıfı sontest ortalaması)	X_h (9/C sınıfı hatırda tutma testi ortalaması)
(n)	24	24	24
(X)	12,71	34,83	33,54
(SS)	3,86	5,88	6,24

Tablo: 3.7’de görüldüğü gibi, deney gurubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testlerinden aldıkları puanları betimleyen istatistikler şöyledir: Deney gurubunun öntest puanları ortalaması 12,71; standart sapması 3,86’dır. Sontest puanlarının ortalaması 34,83; standart sapması 5,88’dir. Son olarak, aynı gurubun hatırda tutma testi puanları ortalaması 33,54; standart sapması 6,24 bulunmuştur.

Deney grubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testlerinden aldıkları puanların ortalamalarını karşılaştırmak için tekrarlanmış ölçümler için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo: 3.8’de verilmiştir:

Tablo: 3.8-Tekrarlanmış Ölçümler İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	(sd)	Kareler Ortalaması	(F)	(P)	Önem Düzeyi
İşlem	7370,5833	2	3685,292	966,4	0,001	P<0,01 Fark Önemli
Guruplar	1932	23				
Hata	175,4167	46	3,813			
Toplam	9478	71				

Tablo:3.8’de görüldüğü gibi, deney gurubunun öntest, sontest ve hatırda tutma testi ortalamaları arasındaki fark önemli çıkmıştır. Bu farkın hangi testler arasında olduğunu belirlemek için tukey HSD testi yapılmış ve sonuçlar Tablo: 3.9’da verilmiştir:

Tablo:3.9-Deney Gurubunun Öntest, Sontest ve Hatırda Tutma Testi

Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması. (Tukey HSD Testi)

	X_s (9/C sınıfı sontest ortalaması)	X_h (9/C sınıfı hatırda tutma testi ortalaması)
X_5 (9/C sınıfı öntest ortalaması)	P<0,01 Fark önemli	P<0,01 Fark önemli
X_s (9/C sınıfı sontest ortalaması)	-	P>0,05 Fark önemsiz.

Deney gurubuna ait verilerin yer aldığı tablolar (Tablo:3.7, Tablo:3.8, Tablo:3.9) incelendiğinde, ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır: Deney gurubu olan 9/C sınıfının öntest ortalamasıyla, sontest ortalaması arasında yaklaşık 22 puanlık bir fark oluşmuşken; bu farkın, öntest ortalamasıyla hatırda tutma testi ortalaması karşılaştırıldığında sadece 1 puan kadar düştüğü görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, deney grubunun öntest ve sontest ortalamaları arasındaki fark, sontest lehine önemlidir. Yine deney gurubunun öntest ortalamasıyla hatırda tutma testi ortalaması arasındaki fark, hatırda tutma testi lehine önemlidir. Deney gurubunun sontest ortalaması ile hatırda tutma testi ortalaması arasındaki fark ise, önemsiz çıkmıştır. Bu sonuç; deney gurubu öğrencileri üzerinde uygulanan deneysel yöntemin, (Tarih dersinin, -derste anlatılan konunun müzedeki koleksiyonların anlattığı konuyla örtüştüğü durumlarda- çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemleriyle müzede işlenmesi) öğrencilerin hatırda tutma becerileri üzerinde olumlu etkiler yaptığını ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağladığını göstermektedir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ, YARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde; müzelerin, çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemlerinin de yardımıyla tarih derslerinde kullanılmasının öğrencilerin başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkisine dayalı sonuçlara, bu sonuçlarla ilgili ulaşılan yargılara ve araştırma bulguları çerçevesinde geliştirilen önerilere yer verilmektedir.

4.1. Sonuç

Bu çalışma, müzelerin lise öğrencilerinin tarih dersi başarıları ve hatırd tutma becerileri üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, elde edilen veriler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür:

1.Eğitim bilimlerindeki ve müzecilik anlayışındaki değişmeler, müzelere temel işlevlerinin yanında farklı görevler de yüklemiştir. Müzelerin -ilk oluştuğu yıllardan (M.Ö. 305) 20. yüzyılın ortalarına kadar olan süreçte- en önemli görevleri; kültürel değerleri toplama, depolama, koruma, belgeleme ve sergileme iken sonraları bu görevler arasına, topluma estetik duygusunun kazandırılması, dünün, bugünün ve geleceğin açıklanması, yorumlanması ve halkın eğitilmesi de girmiştir.

2.Tarih dersindeki bir konuyu, -derste anlatılan konunun müzedeki koleksiyonların anlattığı konuyla örtüştüğü durumlarda- çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemleriyle müzede işleyen sınıfın başarısının, aynı konunun geleneksel yöntemlerle okul ortamında işlendiği sınıfın başarısından daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan müzelerin bir ders enstrümanı olarak tarih derslerinde kullanılmasının öğrencilerin başarısını artırdığı, bilişsel becerilerini geliştirdiği sonucuna varılır.

3.Bu çalışmadan çıkarılabilecek diğer bir sonuç; müzelerde uygulanan öğretme ve öğrenme yöntemleriyle, sınıfta uygulanan geleneksel öğretim yöntemlerinin tarih dersindeki öğrencilerin hatırd tutma becerilerinde önemli farklılıklar ortaya çıkardığıdır. Yapılan çözümlenmeler sonucunda, çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemlerinin de yardımıyla, derslerin

müzedede işlendiği deney gurubunda kalıcılık düzeyinin, kontrol gurubuna göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

4.2. Yargı

Araştırma sonuçları incelendiğinde; müze koleksiyonları yardımıyla ve çeşitli eğitsel etkinlikler uygulanarak müzedede işlenen tarih derslerindeki öğrenci başarısının, geleneksel yöntemlerin uygulandığı ve sınıfta işlenen tarih derslerindeki öğrenci başarısına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar; müze eğitimi ve tarih eğitimiyle ilgili olarak daha önceden yapılmış Hooper-Greenhill (1999), Seidel ve Hudson (1999), Harrison (1963), Atagök (1999c), Shabbar (2001), Yılmaz (1996), Ingle (1996), Suina (1996), Pekköz ve Hancılar (1970), Barth ve Demirtaş (1997), Dilek (2002), Küçükahmet (1998) ve Rıza (2001)'nin araştırma bulgularıyla desteklenmektedir.

Bu araştırma sonucunda, geleneksel yöntemlerden anlatım ve soru-cevap yönteminin kullanıldığı kontrol gurubundaki öğrenci başarısı, müze gezilerinin ve müzedede eğitsel etkinliklerin uygulandığı deney gurubundaki öğrenci başarısına göre daha düşük bulunmuştur. Bu duruma neden olarak şunlar gösterilebilir: Geleneksel yöntemlerde öğrenci, tarihi düşünen, tarih bilincine sahip, tartışmalarla, eleştirel değerlendirmelerle, değişik kaynaklar kullanarak, tarih yazarak aktif öğrenmeyi gerçekleştiren bir kişi olarak değil, ezberci, soru sormayan, itiraz etmeyen, aktarılan bilgilerin mutlak ve değişmez olduğuna inanan, düşünme yöntemini bilmeyen, pasif bir alıcı gibi görülmekte ve yetiştirilmektedir. Tarih, öğrencinin düşünerek katkı yapabileceği bir alan değildir. Öğrenci, anlatılanları ve yazılanları öğrenecek, ezberleyecek ve hatırlayacaktır. Geleneksel yöntemlerde öğretmen, bilgilerini pasif bir şekilde, çoğunlukla da oturarak kendisini dinleyen öğrencilere otokratik biçimde iletmektedir. Bu bilgiler, somut değil soyuttur. Öğrenciler de pasif bir alıcı durumundadırlar ve aktif olarak öğrenmeye katılmazlar. Öğretmenden öğrenciye doğru tek yönlü bir iletişim söz konusudur. Bunun yanında geleneksel öğretimde konular çekici bir biçimde sunulmadığı için, öğrencinin dikkati bir süre sonra dağılmaktadır. Tüm bu nedenler birleştiğinde, geleneksel öğretimde öğrenci başarısının düşük kaldığı ve öğrenmenin etkili olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Tarih derslerinin müzedede işlendiği ve burada bir takım eğitsel etkinliklerin uygulandığı gurubun başarısı, geleneksel yöntemlerin uygulandığı gurubun başarısından

daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun temel nedeni; müzelerin obje temelli, görsel, somut bir eğitim olanağı sağlaması ve soyut tarihi somut ifadelerle dönüştürmesidir. Müzelerde öğrenciler, alternatif öğrenme yolları ile karşılaşma ve, maddi kanıt ile aktif biçimde çalışma fırsatı bulurlar. Bir de müzede; “rehberli tur”, “koleksiyon avı”, “dokunma oturumu”, “fark nedir?” ve “nesneleri sorularla çözümlenme” gibi eğitsel etkinlikler uygulandığında, öğrenciler için sınıf ortamında pek de görülmeyen yetenek ve becerileri gösterme şansı yaratılır. Müze gezilerinde uygulanan eğitsel etkinlikler, öğrencinin görme duyusunun yanı sıra dokunma, koklama, tatma duyularını da harekete geçirerek, yaparak ve yaşayarak öğrenme fırsatı verir. Müze ziyaretleri, öğrenciler için yeni bir yere gitmek, yeni insanlarla tanışmak, bilgi toplamada yeni yaklaşımları denemek, gerçek ve nadir olan şeylerle karşılaşmak olanaklarını sunduğu için güdüleyici ve uyarıcıdır.

Ayrıca müzeler, tarihi anlama sürecinde öğrenciler için en elverişli ortamlardır. Müze, geçmişi onu ziyaret eden öğrencilerin ayaklarına getirmektedir. Öğrenciler onları algılayıp zaman boyutunda bir yere oturtmakta ve tarih daha anlaşılır olmaktadır. Başka bir ifadeyle; objeler, geçmişin bulanıklığını yok etmektedir. Dahası müzeler, tarih içinde üretilen nesnelerin değişimini göstererek bir yerde toplumun hangi gelişim aşamalarından geçtiğini anlatmakta, öğrencilere zaman boyutunu ve giderek tarih bilincini kazandırmaktadır.

Müze ziyaretlerinin eğlenceli tarafı da göz ardı edilmemelidir. Müzelerde öğrenci, keyifli bir ortamda öğrenirken, öğrenme daha az beceri gerektirmektedir. Not korkusu yaşamayan öğrenci, müzede iyi vakit geçirerek öğrenmektedir.

Bu nedenlerden dolayı, tarih dersindeki konunun, müzenin işlediği konuyla buluştuğu noktalarda, müzede işlenecek tarih dersinin öğrenci başarısını artırdığı ve öğrenmeyi kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarından biri de, müze gezilerinin ve müzede uygulanan eğitsel etkinliklerin geleneksel öğretim yöntemlerine göre öğrencilerin hatırd tutma becerileri üzerinde daha fazla etkili olduğudur. Bu da Paykoç ve Baykal (2000), Müzeciler Derneği (2001), Pekgöz ve Hancılar (1970), Barth ve Demirtaş (1997), Açıkgöz (2003), Senemoğlu (2001) ve Demirel (2000)'in çalışmalarından elde ettikleri bulgularla desteklenmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, müzelerin tarih dersindeki öğrencilerin başarısına ve öğrenmesine etki eden nedenler, araştırmanın bu sonucu için de geçerlidir. Özetle müzelerin, tarih dersini

görselleştirmesi ve somutlaştırması, öğrencilerin görme, dokunma, koklama, duyma, tatma duyularını harekete geçirmesi, yaşayarak, hoş ve eğlenceli vakit geçirerek öğrenmelerini sağlaması bakımından önemli rolleri vardır. Bundan dolayı, müzelerin öğrencilerin tarih dersi başarılarını artırması ve öğrenmelerini kolaylaştırması yanında, öğrenilenlerin kalıcılığını da sağladığı bir başka ifadeyle, hatırd tutulabilmesini kolaylaştırdığı sonucu ortaya çıkmıştır.

4.3. Öneriler

Buraya kadar açıklanan bilgiler ve ortaya çıkan sonuçlar göz önünde tutulduğunda, program geliştirmeciler, tarih öğretmeni yetiştiren kurumlar, tarih öğretmenleri, müze yöneticileri ve bu alanla ilgili çalışanlar için şu öneriler getirilebilir:

1.Müze ziyaretlerinin ve müzede uygulanan eğitsel etkinliklerin; öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırdığı, kalıcılığını sağladığı ve ilgilerini artırdığı göz önünde tutularak, okullarda tarih dersindeki konuların içeriğiyle müzede bulunan nesnelere ilişkin buldukları noktalar, müzeler tarih derslerinde bir ders araç gereci olarak kullanılabilir. Örneğin tarih dersinde öğrencilere Anadolu Uygarlıklarıyla ilgili hedef ve davranışlar kazandırılırken, Ankara'da bulunan bir öğretmen öğrencilerini bu konuya geldiğinde, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne; konunun Romalılarla ilgili bölümünde İzmir'de bulunan bir öğretmen öğrencilerini İzmir Arkeoloji Müzesi'ne hatta maddi koşullar izin veriyorsa, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne götürebilir. Başka bir örnekte; Osmanlı Devleti'nde kültür ve medeniyet konusunu işleyen İzmir'deki bir öğretmen, -İzmir ve yöresinin 19. yüzyıl Osmanlı sosyal yaşamından kesitler vermesi bakımından- öğrencilerini İzmir Etnografya Müzesi'ne; Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde İzmir'in işgaliyle ilgili bir konuda İzmir Atatürk Müzesi'ne götürebilir.

2.Tarih öğretmenlerinin müze ziyaretlerinde etkin olabilmeleri için müzelerdeki koleksiyonlar ve müzelerdeki eğitimsel etkinlikler bakımından bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Bunun için tarih ve sosyal bilgiler öğretmeni yetiştiren üniversitelerin programlarına müzecilik ve müze eğitimi dersleri konulmalıdır. Meslekte olanlar için ise, müzecilik ve müze eğitimi alanında hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir.

3.Tarih öğretmenleri tarafından gerçekleştirilecek müze ziyaretlerinde, amaç sadece nesnelere bakarak müzeyi gezmek olmamalı, bu araştırmada yer alan öğretim ve öğrenme metotları da uygulanmalıdır. Böylece, öğrencilerin öğrenmelerine, tarih dersi başarılarına ve hatırd tutma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunulmalıdır.

4.Müze gezisinin düzenlenebilmesi için gerekli olan veli izin belgelerinin toplanması, gezi izin onayının yazılması ve üst makamlardan olur yazısının çıkması oldukça zahmetli ve zaman gerektiren bir iş olup, bu etkinliklerin sıkça düzenlenmesinin önündeki en büyük engel gibi görünmektedir. Bu yüzden, müzelerin bir ders enstrümanı olarak kullanılabilmesi için yapılması gereken resmi işlemler, kısaltılmalı ve hızlandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABACI, Oya (1996). **Müze Eğitimi**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Sanatta Yeterlilik Tezi.
- AÇIKGÖZ, Kamile Ün (1998a). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**, İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- AÇIKGÖZ, Kamile Ün (1998b). "Tarih Derslerinde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, [323-339].
- AÇIKGÖZ, Kamile Ün (2003). **Aktif Öğrenme**, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- ADIGÜZEL, H. Ömer (2000). "Müze Pedagojisinin Türkiye'deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları", **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [130-143].
- AKIN, Nuri (1993). "Osman Hamdi Bey, Asar-ı Atika Nizamnamesi ve Dönemin Koruma Anlayışı Üzerine," **Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992** içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, [233-239].
- AKŞİN, Sina (1998). "Tarih Öğretimimizde Temel Paradigma Sorunu", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, [67-73].
- ARIK, Remzi Oğuz (1953). **Türk Müzeciliğine Bir Bakış**, İstanbul: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- ARSEVEN, C. Esat (1966). "Sanat Müzesi Nasıl Gezilir?", **Sanat Ansiklopedisi**, Cilt 3, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- ATAGÖK, Tomur (1999a). **Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi.
- ATAGÖK, Tomur (1999b). "Türkiye'de Müzecilik", **Cumhuriyet'in Renkleri, Biçimleri** içinde, Editör: Ayla Ödekan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, [212-221].
- ATAGÖK, Tomur (1999c). "Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri", **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, [131-142].
- ATAGÖK, Tomur (1999d). "Müze-Toplum İlişkisinde Eğitim", **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, [143-146].
- ATASOY, Sümer (1983). "Türkiye'de Müzecilik", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, [1458-1468].
- ATASOY, Sümer (1997). "Eğiten Bilgi Veren Müze", **Kuruluşunun 150. Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III Bildiriler (24-26 Eylül 1996)** içinde, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, [97-99].
- ATASOY, Sümer; ÇAKMAKOĞLU BARUT, Nevin (1996). **Müzeler ve Müzecilik Bibliyografyası (1977-1995)**, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.

- ATASOY, Sümer; ERTÜRK, Nevra (2003). **Müzeler ve Müzecilik Bibliyografyası (1996-2001)**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ATİK, Şeniz (1996). **Müzelerin Tanıtımında Görsel İşitsel Yöntemlerin Kullanımı ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde Gerçekleşme**, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- ATİK, Şeniz (1999). "Müzelerin Yeniden Yapılanması Kapsamında Müze-Toplum İlişkisi, Müze-Toplum İlişkisi Bağlamında Müze Tanıtımı ve İletişim", **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, [155-172].
- AYDIN, Nurullah (1990). "Müzeler ve Eğitim", **I. Müzecilik Semineri 27-28 Aralık 1989**, Eskişehir: T.C. Eskişehir Valiliği Yayınları, [22-25].
- BALCI, Alı (2001). **Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- BARTH, L. James; DEMİRTAŞ, Abdullah (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara: Öğretmen Eğitimi Dizisi.
- BATUR, Sabahattin (1983). "Dünyada Müzeciliğin Gelişmesi," **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, [1472-1474].
- BELEN, Fahriye (1992). **İlk ve Orta Öğretimde Arkeoloji Müzelerinde Eğitim Sorumluluklarının Belirlenmesi, Çözüm Üzerine Bir Deneme**, İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- BERKTAY, Halil (1998). "Dünyada ve Türkiye'de Tarihçiliğin Durumu ve Dilinin Evrenselleşmesi Üzerine Düşünceler", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, [75-92].
- BİNBAŞIOĞLU, Cevat (1986). **Genel Öğretim Bilgisi**, Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.
- BRYAN, F. Charles (2000). "Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Müzelere Yeni İzleyiciler Çekmek", **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [44-45].
- CAIRNS, John (1989). "Some Reflections on Empathy in History", **Teaching History**, [13-18].
- CARR, Edward Hallet (1996). **Tarih Nedir?**, Çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları.
- CEZAR, Mustafa (1995). **Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi-I** içinde, İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını.
- COLLINGWOOD, R.G. (1990). **Tarih Tasarımı**, Çev. Kurtuluş Dinçer, İstanbul: Ara Yayıncılık.
- COPEAUX, Etienne (2000). **Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine**, Çev. Ali Berktaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- ÇETİNTAŞ, Yıldız (2002). "Farklı Bir Tarih Dersi" **Toplumsal Tarih**, Sayı 100, [50-53].
- ÇİLENTİ, Kamuran (1988). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**, Ankara:
- DAIFUKU, H (1963). "Müze ve Ziyaretçi", **Müzelerin Teşkilatlanması-Pratik Öğütler** içinde, Sayı 2, Ankara: ICOM Türk Milli Komitesi Yayınları, [99-107].

- DANACIOĞLU, Esra (2001). **Geçmişin İzleri-Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- DANCE, E.H. (1969). "Tarih Öğretiminde Peşin Hükümler", **Tarih Öğretimi ve Tarih Ders Kitaplarının Geliştirilmesi** içinde, Hazırlayanlar: Otto-Ernst Schueddekopf; Edouard Bruley; E.H.Dance; Haakon Vigander, İstanbul: Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları, [65-97].
- DEMİR, Canan (2001). **Müzelerde Çağdaş Pazarlama**, İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayını.
- DEMİREL, Özcan (2000). **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DİLEK, Dursun (2002). **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DOUGLES, A.Allan (1963). "Müzelerin Rolü", **Müzelerin Teşkilatlanması, Pratik Öğütler** içinde, Sayı 2, Ankara: ICOM Türk Milli Komitesi Yayınları, [5-20].
- ERHAT, Azra (1972). **Mitoloji Sözlüğü**, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- ESİN, Ufuk (1993). "19. Yüzyıl Sonlarında Heinrich Schliemann'ın Troya Kazıları ve Osmanlılar'la İlişkileri," **Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992** içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, [179-191].
- Eski Eserler ve Müzeler Komisyonu Raporu (1961). **T.C. Milli Eğitim Bakanlığı VII. Milli Eğitim Dokümanları Eski Eserler ve Müzeler Komisyonu Raporu, 29 Ocak-10 Mart 1961**, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- EPİKMAN, Refik (1967). **Osman Hamdi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- ERBAY, Fethiye, (2001). "Müzelerde Alternatif Yapılanmalar, Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Yönetimi," **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [52-57].
- EVANS, Richard J. (1999). **Tarihin Savunusu**, Çev. Uğur Kocabaşoğlu, Ankara: İmge Kitabevi.
- EYİCE, Semavi (1985). "Arkeoloji Müzesi ve Kuruluşu", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6. İstanbul: İletişim Yayınları, [1596-1603]
- FARMER, Alan; KNIGHT, Peter (1995). **Active History in Key Stages 3 and 4**, London: David Fulton.
- FİDAN, Nurettin (Tarihsiz). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- GARTENHAUS, Alan R (2000). **Yaratıcı Düşünme ve Müzeler**, Çev. Ruhiser Mergenci; Bekir Onur, Ankara:Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- GENİM, M. Sinan (1994). "Bir Toplum İçin Gelecek Yaratmada Müzelerin Yeri", **II. Müzecilik Semineri-Bildiriler (19-23 Eylül 1994)** içinde, İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, [16-18].
- GERÇEK, Ferruh (1999). **Türk Müzeciliği**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GOMBRICH, E.H. (1968). "Should a museum be active?", **MUSEUM**, Volume XXI, No:I, Switzerland, [79-82].

- GREENE, J. Patrick (2003). "Tarih Öğretimine Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşımında Müzelerin Rolü", **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşımına Doğru** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [49-51].
- HALE, John (1968). "Museums and The Teaching of History", **MUSEUM**, Volume XXI, No:1 Switzerland, [67-72].
- HALKIN, Leon-E. (1989). **Tarih Tenkidinin Unsurları**, Çev. Bahaeddin Yediyıldız, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- HANSEN, T.H. (1984). "The Museum as Educator", **MUSEUM**, Volume XXXVI, No: 4, Paris.
- HARRISON, Molly (1963). "Eğitim ve Müzeler", **Müzelerin Teşkilatlanması-Pratik Öğütler** içinde, Sayı 2, Ankara: ICOM Türk Milli Komitesi Yayınları, [109-120].
- HOBSBAWM, Eric (1999). **Tarih Üzerine**, Çev. Osman Akınhay, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- HOOPER-GREENHILL, Eilean (1996). "Education: At The Heart Of Museums", in **The Educational Role of Museum**, Edited by: Eilean Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd. [324-335]
- HOOPER-GREENHILL, Eilean (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi**, Çev. Meltem Öрге Evren, Emine Gül Kapçı, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- ICOM Öğretim Komitesi (1958). **Müzeler ve Öğretmen**, Ankara: Maarif Basımevi.
- INGLE, Marilyn (1996). "Pupils' Perceptions of Museum Education Sessions", in **The Educational Role of the Museum**, Edited by: Eilean Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd., [317-321].
- JENKINS, Keith (1997). **Tarihi Yeniden Düşünmek**, Çev. Bahadır Sina Şener, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- JENSEN, Nina (1996). "Children, Teenagers And Adults in Museums: A Developmental Perspective", in **The Educational Role of the Museum**, Edited by: Eilean Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd., [268-274].
- KABAPINAR, Yücel (1999a). "Geleneksel ve Çağdaş Tarih Öğretmeni: Türkiye ve İngiltere Örneği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, Özel Sayı 11, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, [246-254].
- KABAPINAR, Yücel (1999b). A Comparison Between Turkish and English History Textbooks: Design, Construction and Usability Issues (Basılmamış Doktora Tezi), University of Leeds.
- KAHN, M. David (2000). "Aileler İçin Tarih: Connecticut Tarih Derneği'nde Yeni Sergiler," **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [123-139].
- KARASAR, Niyazi (1994). **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.
- KOÇ, Havva (1993). "Bir Belge İşığında İbrahim Edhem Paşa ve Ailesi hakkında Hatırlamalar," **Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992** içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, [27-40].

- KRZYSZTOF, Pomian (2000) “Çağdaş Tarih Bilimi ve Çağdaş Müzeler”, **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları. [15-25].
- KURUOĞLU MACCARIO, Nihal (2002). “Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt XV, Sayı 1, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, [275-285].
- KÜÇÜKAHMET, Leyla (1998). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, İstanbul: Alkım Yayınları.
- KÜTÜKOĞLU, S. Mübahat (1991). **Tarih Araştırmalarında Usul**, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- KYVIG, E. David; MARTY, A. Myron (2000). **Yanbaşımızdaki Tarih**, Çev. Nalan Özsoy, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- LEVY, Francis (2001). “Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru,” **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, Çev. Gül Çağla Güven, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [47-21].
- MADRAN, Burçak (1999). “Müze Türleri”, **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, [3-19].
- MADRAN, Burçak (2001a). “Nesnelerden Temsile”, **Geçmişin İzleri-Yanbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz** içinde, Hazırlayan: Esra Danacıoğlu, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, [167-181].
- MADRAN, Burçak (2001b). **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar**, Editör:Burçak Madran, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- MADRAN, Burçak; ÖNAL, Şebnem (2000). “Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çok Paylaşımli Vitrinleri: Müzeler ve Sunumları,” **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [170-186].
- MARCOUSE, Rene (1968). “Education in Museums”, **MUSEUM**, Volume XXI, No I, Switzerland: Published by Unesco, [2-4].
- MERRIMAN, Nick (2000). “Müzeler Koleksiyonlar İçin mi, İnsanlar İçin mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler,” **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [69-80].
- MEVZUAT (2002). **Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Mevzuat**, Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni Koruma ve Yaşatma Derneği Yayınları.
- MORGÜL, Mahiye (1999). **Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba**, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Müzeciler Derneği (2000). **Müzeciliğimiz, Müze Eğitim İlişkileri**, Ankara: Müzeciler Derneği Yayınları.
- Müzeciler Derneği (2001). **Müze Kültürü, Sanat Kültürü ve Toplumsal Sorumluluk**, Ankara: Müzeciler Derneği Yayınları.
- NOYANALPAN, Ningür (1993). “Eğitimde Yaratıcılığa Genel Bakış”, **Yaratıcılık ve Eğitim** içinde, Hazırlayan: Ayşegül Ataman, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, [39-46].

- ORTAYLI, İlber (1998). "Tarih Öğretimi İçin Yazılacak Kitaba İlişkin Sorunlar", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, [48-52].
- ÖNDER, Mehmet (1999). **The Museums Of Turkey**, Ankara: Tisamat Basımevi.
- ÖZBARAN, Salih (1992). **Tarih ve Öğretimi**, İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÖZBARAN, Salih (1998). "Türkiye'de Tarih Eğitimi ve Ders Kitapları Üstüne Düşünceler", **Tarih Eğitimi ve Tarihte Öteki Sorunu** içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, [61- 69].
- ÖZBARAN, Salih (2003). **Güdümlü Tarih**, İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÖZÇELİK, İsmail (2001). **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler**, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- ÖZTÜRK, Mutlu (2002). "Halil Berktaş İle Söyleşi: Tarih Eğitimi ve Ders Kitapları," **Toplumsal Tarih**, Sayı 100, [40-43].
- ÖZTÜRK, Cemil; DİLEK, Dursun (2002). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- PAPAJANI, Adrian (2003). "Arnavutluk: Tarih Öğretiminde Müzelerin Önemi", **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşımın Doğru** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [59-60].
- PAKSOY, İsmail Günay (1993). "Bazı belgeler ışığında Osmanlı Devleti'nin Kültür Mirası Politikası Üzerine Düşünceler", **Osman Hamdi Bey ve Dönemi-Sempozyum, 17-18 Aralık 1992** içinde, Hazırlayan: Zeynep Rona, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, [201-221].
- PAYKOÇ, Fersun; BAYKAL, Serçin (2000). "Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Ekinliğine İlişkin Bir Açıklama," **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [102-113].
- PEKGÖZ, Müslim; HANCILAR, Rifat (1970). **Eğitimde Görme ve İşitme Araçları**, Ankara: Güvendi Matbaası.
- PINGEL, Falk (2003). **Ders Kitaplarını Araştırma ve Düzeltme Rehberi-Unesco**, Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- RIVIERE, Georges Henri (1962). **Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri, 7-30 Eylül 1938**, Çev. Selma İnal, İstanbul: ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları.
- RIZA, Enver Tahir (2001). **Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri**, İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- ROLDAN, Gregorio Gonzales (2003). "İspanya: Tarih Kaynakları ve İspanyol Okullarındaki Kullanım Alanları, **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşımın Doğru** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [89-99].
- RONA, Zeynep (1999). "Belgeleme-Arşivleme-Envanter Üzerine Denemeler", **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, [122-128].
- RUBY, Christian (1991). **Tarih Nedir?**, Çev. Bahaeddin Yediyıldız, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- SAKAOĞLU, Necdet (2002). “Yanlıları Öğretiyoruz”, **Toplumsal Tarih**, Sayı 100, 38, [34-36].
- SCRANTON, Philip (2001). “Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinde Yorumlama Sorunları: Ziyaretçi Bakış Açısı”, **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [3-13].
- SEIDEL, Stefan; HUDSON, Kenneth (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İki Çalışma Raporu**, Çev.Bahri Ata, Ankara:Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- SENEMOĞLU, Nuray (2001). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, Ankara: Gazi Kitabevi.
- SHABBAR, Nihad (2001). “Çocuklar İçin Müze Eğitimi,” **Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar** içinde, Editör:Burçak Madran, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [68-73].
- SÖNMEZ, Veysel (1994). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara: Pegem Yayınları.
- SÖNMEZ, Veysel (2001). **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- STRADLING, Robert “20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli?”, **Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar** içinde, Hazırlayan: Oya Köymen, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [90-106].
- SU, Kamil (1963). “İlk Müzemiz ve Giriş Ücreti”, **ICOM Türkiye Milli Komitesi Haber Bülteni**, Sayı V, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, [63-66].
- SU, Kamil (1965). **Osman Hamdi Bey’e Kadar Türk Müzesi**, İstanbul: ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları.
- SUINA, H. Joseph (1996). “Museum Multicultural Education For Young Learners”, in **The Educational Role of Museum**, Edited by: Eilean Hooper-Greenhill, Newyork: T.J. Press Ltd. [263-267].
- SÜMER, Osman (1968). “Atatürk’ün Tarih, Arkeoloji, Eski Eserler ve Sanat Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri”, **ICOM Türkiye Milli Komitesi Haber Bülteni**, Sayı VIII-IX, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, [119-124]
- ŞAPOLYO, Enver Behnan (1936). **Müzeler Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TEKELİ, İlhan (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TEKELİ, İlhan (2000). “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, **Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- TEKELİ, İlhan (2002). **Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- TEZGEL, Nuran (1994). “Müzecilikte Eğitim Faaliyetleri”, **I. Müzecilik Sempozyumu (14-15 Ekim 1993)** içinde, İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, [53-56].
- THOMSON, David (1983). **Tarihin Amacı**, Çev. Salih Özbaran, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- TİMUÇİN, Afşar (1979). “Tarih Bilinci”, **Felsefe Dergisi**, Sayı 8, İstanbul.

- TİMUÇİN, Afşar (1998). "Doğru Bilinç Oluşturmada Tarih Eğitiminin Önemi", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, [60-65].
- TOSH, John (1997). **Tarihin Peşinde**, Çev. Özden Arıkan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TUNCAY, Mete (1998). "Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler", **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları** içinde, Hazırlayan: Salih Özbaran, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, [55-57].
- TURGUT, M. Fuat (1992). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**, Ankara: Saydam Matbaacılık.
- T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2002). **Türkiye Müzeleri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TÜRKOĞLU, Sabahattin (Tarihsiz). "Türkiye'de Müzeler",
<<http://cumhuriyet.kulturizm.gov.tr./default-tr.asp>> (Son ulaşım: 16 Nisan 2004)
- TÜRKYILMAZ, Şevket (1962). **Özel Öğretim Metotları**, Ankara: Yeni Matbaa.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay (2000). "Yaratıcı Drama", **Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı** içinde, Hazırlayan: Özcan Demirel, Ankara: Pegem A Yayıncılık, [100-115].
- VAN DER LEEUW, Joke (2003). "Tarih Öğretimi Üzerine Bazı Düşünceler", **Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar** içinde, Hazırlayan: Oya Köymen, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [60-71].
- WIRTH, Laurent (2003). "Tarihi Kötüye Kullanma Biçimleriyle Yüzleşmek", **Tarihin Kötüye Kullanımı** içinde, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, [18-58].
- WOOLFOLK, Anita (2001). **Educational Psychology USA**: Allyn and Bacon A Pearson Education Co.
- YAKARÇELİK, Tuğrul (2001). **Lise Tarih Dersleri İçin Ezbersiz Sınav Modeli**, İstanbul: Beyaz Yayınları.
- YALDIZ, Mehmet (1992). "Atatürk ve Müzecilik", **Kültür Dergisi**, No 101, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan (1997). "Müzelerimizdeki Eğitime Yönelik Çalışmaların İrdelenmesi", **Kuruluşunun 150. Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III Bildiriler (24-26 Eylül 1996)** içinde, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, [104-109].
- YAVUZOĞLU ATASOY, Nazan (1999). "Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi", **Yeniden Müzeciliği Düşünmek** içinde, Derleyen: Tomur Atagök, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, [147-153].
- YEŞİLKAYA GURALLAR, Neşe (1999). **Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- YILMAZ, Arzu (1996). **Müzelerde Çocuk Eğitiminin Müze Koleksiyonları Bağlamında Değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Müzesi Örneğinde İrdelenmesi**, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- YÜCEL, Erdem (1999). **Türkiye'de Müzecilik**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

İNTERNET KAYNAKÇASI

<http://.izmirturizm.gov.tr/t-muzeler.html>. (Son ulaşım: 07 Ağustos 2003)

<http://www.kutuphane.uludağ.edu.tr/PDF/eğitim/htmpdf/2002> (Son ulaşım: 23 Ocak 2004)

http://faculty.vassar.edu/lowry/t_ind_stats.html. (Son ulaşım:23 Mart 2004)

<http://www.rmkmuseum.org.tr/turkce/education/muzebus.html>. (Son ulaşım: 12 Mart 2004)

<http://faculty.vassar.edu/lowry/hsd.html>. (Son ulaşım: 29 Nisan 2004)

<http://www.discoverturkey.com/yeni/muzeler.html>. (Son ulaşım: 16 Nisan 2004)

<http://www.geocities.com/gyaldiz/muze.htm> (Son ulaşım: 16 Nisan 2004)

<http://cumhuriyet.kulturturizm.gov.tr/default-tr.asp>. (Son ulaşım: 16 Nisan 2004)

E K L E R

EK-1

**DÜZ ANLATIM VE SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(DENEY GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/C
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:El Sanatları Kavramı ve El Sanatlarının Sergilendiği Yerler: Müzeler.
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:Düz anlatım, soru-cevap
Kaynak ve Malzemeler	:Öğretmen ders notları
Hedefler/Davranışlar	:

1.El sanatları ve müze kavramı anlam bilgisi:

a)El sanatları ve müze kavramlarının ne anlama geldiğini derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.El sanatları ve müzelerle ilgili belli başlı olgular bilgisi:

a)El sanatlarının nerelerde sergilenebileceğini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Bir müzenin işlevlerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.El sanatları ve müzelerle ilgili temel sınıflamalar bilgisi:

a)El sanatları içinde yer alan meslekleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)El sanatlarının sergilendiği müze türlerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

4.El Sanatlarına katkı sağlayan faktörleri yorumlayabilme:

a)El sanatlarına katkı sağlayan faktörleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)El sanatlarına katkı sağlayan faktörleri örnekleyerek açıklama.

5.“El sanatları, sanatçının portresidir” sözünü açıklayabilme:

a)Bu sözdeki ana düşünceyi bir tümceyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Bu sözü, kendi tümceleriyle özünü yitirmeden özetleyip yazma/söyleme/seçip işaretleme.

6.El sanatlarının sergilendiği etnografya müzesiyle, diğer müzeleri benzerlik ve farklılıkları bakımından karşılaştırma:

a)Etnografya müzeleriyle, diğer müzelerin birbirleriyle benzeşen ve ayrılan yönlerini gerekçe göstererek yazma/söyleme/seçip işaretleme.

7.El sanatları arasındaki benzerlikleri açıklayabilme:

a)Verilen bir dizi el sanatları arasındaki benzerlikleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

8.Bir etnografya müzesinde bulunması gereken ve gerekmeyen nesnelere örnekleyerek açıklayabilme:

a)Etnografya müzesinde bulunması gereken nesnelere yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Etnografya müzelerinin kuruluş amacı dikkate alındığında burada sergilenemeyecek koleksiyonları yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

El sanatları kavramı, el sanatlarının amacı, el sanatları türleri, el sanatlarının sergilendiği yerler: müzeler, müzenin tanımı, türleri ve işlevleri.

İşleyiş:

1.Daha önce hiç müzeye gittiniz mi?, İzmir'deki hangi müzeleri ziyaret ettiniz?, yeni başlayacağımız ünite, tarih derslerini müzede işlemek ister misiniz? sorularıyla öğrencilerin dikkati çekilir.

2.Dersin hedeflerinden öğrenci haberdar edilir. Bu derste, “unutulmaya yüz tutmuş geleneksel Türk el sanatlarına giriş yapılacaktır. Bu amaçla; el sanatları kavramı, amacı, türleri ve el sanatlarının sergilendiği yerlerden biri olan müzeler hakkında bilgi verilecektir. Sonraki haftalarda ise, geleneksel Türk el sanatlarını içeren bu ünitenin -konunun daha dokunulabilir ve daha canlı bir şekilde aktarılabilmesi için- İzmir Etnografya Müzesi'nde işleneceği söylenir.

3.Öğrencilerin, müzeye yapılacak ziyaretler öncesinde, -bir ön hazırlık için- kendi bilgisiyle müzenin sunacağı bilgi arasında bir ilişki kurulabilmesi açısından İzmir Etnografya Müzesi'yle ilgili bilgileri gözden geçirilir. İzmir Etnografya Müzesi'nde, unutulmaya yüz tutmuş geleneksel Türk el sanatlarına ait koleksiyonlardan örnekler göreceklere açıklanır ve burada uygulanacak eğitim öğretim yöntem ve teknikleri hakkında kısaca bilgi verilir. Ayrıca, müzede yapılacak etkinlikler için öğrenciler üç gruba ayrılır ve grup üyeleri belirlenir. Müzede yapılacak ders sayısı ve süresi belirtilir.

4.Konu, düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle öğretmen tarafından anlatılır; konuyla ilgili örnekler verilir. Ders esnasında öğretmen öğrencilere; konuyla ilgili anlamadıkları veya daha fazla açıklama istedikleri bir yer olup olmadığını sorar. Bununla ilgili sorular varsa, bu soruları yanıtlayabileceğini belirtir. Öğrencilerden gelecek sorular, öğretmen tarafından yanıtlanır.

5.Dersin işlenişi sırasında aşağıda belirlenmiş sorular sorularak, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmaya çalışılacaktır.

- ✓ El sanatları kavramından ne anlıyorsunuz?
- ✓ El sanatları denilince, aklınıza hangi tür çalışmalar geliyor?
- ✓ Osmanlı döneminde el sanatları hangi mekanlarda yapılmaktaydı?
- ✓ Osmanlı döneminde insanlar hangi amaçlarla el sanatlarıyla uğraşırlardı?
- ✓ El sanatlarına ilişkin örnekleri nerede bulabiliriz?
- ✓ El sanatlarıyla uğraşan bir kişinin hangi kişilik özelliklerine sahip olması gerekir?
- ✓ El sanatları, sanatçının portresidir, sözünden ne anlıyorsunuz?
- ✓ Müzeyi nasıl tanımlarsınız?
- ✓ İzmir’de hangi tür müzeler bulunmaktadır?
- ✓ Müzenin işlevleri nelerdir?

6.Öğrencilerin dikkati dağıldığında; “daha önce hiç etnografya müzesini ziyaret ettiniz mi?”, “sonraki haftada tarih dersinin İzmir Etnografya Müzesi’nde işlenecek olmasından hoşnut musunuz? sorularıyla öğrencilerin dikkati toplanmaya çalışılır.

7.Dersle ilgili olarak son özet yapılır. Açıklanması istenen veya anlaşılmayan konu olup olmadığı öğrenciye tekrar sorulur.

Değerlendirme:

1)El sanatları, sanatçının portresidir, sözleriyle el sanatlarının hangi özelliği vurgulanmak istenmektedir?

2)El sanatına katkı sağlaması beklenen faktörler hangileridir?

3)Osmanlıdan günümüze miras kalan el sanatları türleri hangileridir? Bu türlerden hangileri bugün halen daha faaliyetlerine devam etmektedir?

4)El sanatlarıyla uğraşan bir kişide bulunması gereken özellikler hangileridir?

5)Geleneksel Türk el sanatlarına ait örnekleri nerelerde bulabiliriz?

6)Müzenin faaliyetleri nelerdir?

7)Bir etnografya müzesinde ne tür eşyalar sergilenir?

8)Etnografya müzesiyle arkeoloji müzesini birbirinden ayıran temel özellik nedir?

EK-2

**DÜZ ANLATIM VE SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(KONTROL GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/A
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:El Sanatları Kavramı ve El Sanatlarının Sergilendiği Yerler: Müzeler
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:Düz anlatım, soru-cevap
Kaynak ve Malzemeler	:Öğretmen ders notları
Hedefler/Davranışlar	:

1.El sanatları ve müze kavramı anlam bilgisi:

a)El sanatları ve müze kavramlarının ne anlama geldiğini derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.El sanatları ve müzelerle ilgili belli başlı olgular bilgisi:

- a)El sanatlarının nerelerde sergilenebileceğini yazma/söyleme/seçip işaretleme.
b)Bir müzenin işlevlerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.El sanatları ve müzelerle ilgili temel sınıflamalar bilgisi:

- a)El sanatları içinde yer alan meslekleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.
b)El sanatlarının sergilendiği müze türlerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

4.El Sanatlarına katkı sağlayan faktörleri yorumlayabilme:

- a)El sanatlarına katkı sağlayan faktörleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.
b)El sanatlarına katkı sağlayan faktörleri örnekleyerek açıklama.

5.“El sanatları, sanatçının portresidir” sözünü açıklayabilme:

- a)Bu sözdeki ana düşüncüyü bir tümceyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.
b)Bu sözü, kendi tümceleriyle özünü yitirmeden özetleyip yazma/söyleme/seçip işaretleme.

6.El sanatlarının sergilendiği etnografya müzesiyle, diğer müzeleri benzerlik ve farklılıkları bakımından karşılaştırma:

a)Etnografya müzeleriyle, diğer müzelerin birbirleriyle benzeşen ve ayrılan yönlerini gerekçe göstererek yazma/söyleme/seçip işaretleme.

7.El sanatları arasındaki benzerlikleri açıklayabilme:

a)Verilen bir dize el sanatları arasındaki benzerlikleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

8.Bir etnografya müzesinde bulunması gereken ve gerekmeyen nesnelere örnekleyerek açıklayabilme:

a)Etnografya müzesinde bulunması gereken nesnelere yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Etnografya müzelerinin kuruluş amacı dikkate alındığında burada sergilenemeyecek koleksiyonları yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

El sanatları kavramı, el sanatlarının amacı, el sanatları türleri, el sanatlarının sergilendiği yerler: müzeler, müzenin tanımı, türleri ve işlevleri.

İşleyiş:

1.El sanatları denildiğinde aklınıza hangi tür meslek dalları gelmektedir? sorusuyla öğrencilerin dikkati çekilir. Alınan doğru ya da yanlış yanıtlardan sonra, her hangi bir açıklama yapılmadan “bu soruyu unutmayın; dersin sonunda bu soru tekrar sorulacaktır. Bu derste öğrendiklerinizle soruya yanıt vereceksiniz” açıklamasıyla derse devam edilir.

2.Dersin hedeflerinden öğrenci haberdar edilir. Bu derste, “unutulmaya yüz tutmuş geleneksel Türk el sanatlarına giriş yapılacaktır. Bu amaçla; el sanatlarının tanımı, amacı, türleri ve el sanatlarının sergilendiği yerlerden müzeler hakkında bilgi verilecektir.” denir.

3.Konu, düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle anlatılır. Konuları önce öğretmen anlatır; örnekler verilir. Ders esnasında öğretmen öğrencilere; konuyla ilgili anlamadıkları veya daha fazla açıklama istedikleri bir yer olup olmadığını sorar. Bununla ilgili sorular varsa, bu soruları yanıtlayabileceğini belirtir. Öğrencilerden gelecek sorular, öğretmen tarafından yanıtlanır.

4.Dersin işlenişi sırasında aşağıda belirlenmiş sorular sorularak, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmaya çalışılacaktır.

- ✓ El sanatları kavramından ne anlıyorsunuz?
- ✓ El sanatları denilince, aklınıza hangi tür çalışmalar geliyor?
- ✓ Osmanlı döneminde el sanatları hangi mekanlarda yapılmaktaydı?
- ✓ Osmanlı döneminde insanlar hangi amaçlarla el sanatlarıyla uğraşırlardı?
- ✓ El sanatlarına ilişkin örnekleri nerede bulabiliriz?
- ✓ El sanatlarıyla uğraşan bir kişinin hangi kişilik özelliklerine sahip olması gerekir?
- ✓ El sanatları, sanatçının portresidir, sözünden ne anlıyorsunuz?
- ✓ Müzeyi nasıl tanımlarsınız?
- ✓ İzmir’de hangi tür müzeler bulunmaktadır?

✓ Müzenin işlevleri nelerdir?

5.Öğrencilerin dikkati dağıldığında; “yakınlarınız veya tanıdıklarınız arasında el sanatlarıyla uğraşan biri var mı?” veya “daha önce hiç etnografya müzesini ziyaret ettiniz mi?” sorularıyla öğrencilerin dikkati toplanmaya çalışılacaktır.

6.Dersle ilgili olarak son özet yapılır. Dersin giriş bölümünde, dikkati çekme basamağında sorulan sorunun yanıtı öğrencilerden istenir. Açıklanması istenen veya anlaşılmayan konu olup olmadığı öğrenciye tekrar sorulur.

Değerlendirme:

1)El sanatları, sanatçının portresidir, sözüyle el sanatlarının hangi özelliği vurgulanmak istenmektedir?

2)El sanatına katkı sağlaması beklenen faktörler hangileridir?

3)Osmanlıdan günümüze miras kalan el sanatları türleri hangileridir? Bu türlerden hangileri bugün halen daha faaliyetlerine devam etmektedir?

4)El sanatlarıyla uğraşan bir kişide bulunması gereken özellikler hangileridir?

5)Geleneksel Türk el sanatlarına ait örnekleri nerelerde bulabiliriz?

6)Müzenin faaliyetleri nelerdir?

7)Bir etnografya müzesinde ne tür eşyalar sergilenir?

8)Etnografya müzesiyle arkeoloji müzesini birbirinden ayıran temel özellik nedir?

**AKTİF MÜZE GEZİSİ YÖNTEMLERİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(DENEY GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/C
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından çömlekçilik, tahta baskıcılık, işlemecilik
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:Rehberli tur, dokunma oturumu, “nesneleri sorularla çözümleme” çalışması
Kaynak ve Malzemeler	:Sergi salonundaki nesnelere, fotoğraflar ve bilgi panoları

Hedefler/Davranışlar :

1.Çömlekçilik ve işlemecilik konusunda geçen bazı kavramların anlam bilgisi:

a)“Sir, peşkir, çevre, yağlık” kavramlarının ne anlamda kullanıldığını derste geçen ifadesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Çömlekçilik, işlemecilik ve tahta baskıcılıkta kullanılan belli başlı araç-gereç bilgisi:

a)Çömlek yapımında kullanılan malzemeleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Çömlek çarkının ne işe yaradığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

c)Kasnak ve gergefin ne işe yaradığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

d)Ağaç baskıların nasıl kullanıldığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.Çömlekçilik, işlemecilik ve tahta baskıcılıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Çömlekçilerin çevirme çarklarında üretilen ve üretilmeyen ürünlere örnekler verme.

b)Sırlanmış bir çömlekle sırlanmamış bir çömlek arasındaki farkı yazma/söyleme/seçip işaretleme.

c)Menemen’in toprak yapısına bağlı olarak gelişen el sanatları konusunda sonuca varma.

d)Tahta baskı kalıplarının nasıl hazırlandığını sırasıyla yazma/söyleme/seçip işaretleme.

e)Tahta baskıcılarının ıhlamur ağacını tercih etme nedenini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

f)Osmanlı dönemindeki motiflerin incelenmesi sonucunda insan figürüne rastlanmadığı sonucuna varma.

g)Osmanlıların işleme sanatına verdiği önemi gerekçesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

e)İşlemelerde kullanılan kasnak ile gergef arasındaki ortak yönü yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilikle ilgili kavramlar, bu el sanatı türlerinde imal edilen ürünler, bu ürünlerin dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı, işlevi.

İşleyiş:

1.Öğrencilerden, rehberli tur, dokunma oturumu ve “nesneleri sorularla çözümlenme” çalışmalarının uygulanabilmesi için geçen hafta derste belirlenen gurupları oluşturmaları istenir.

2.Öğrencilere girişte, “müzedeyken başka hiç bir yerde elde edilemeyecek çok eski, hiç bilinmedik bir şeye bakmanın hatta elle yoklamanın heyecanını duyacaksınız. Biri tarafından üretilmiş bir buluntuya ya da günlük yaşamdan uzak bir şeye bakmak veya dokunmak sizler için olağandışı bir deneyim olacaktır” denir.

3.Müzedede kalınacak sürenin 80 dakika olduğu ve bugün yalnızca çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilik sergilerinin gezileceği söylenir. Bu derste bu üç meslek gurubuyla ilgili olarak günümüze gelen koleksiyonların tarihi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işleviyle ilgili örnekler görecekları açıklanır.

4.Uygulanacak etkinliklere başlanır. Çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilik sergileri topluca öğretmen önderliğinde gezilir. Gezilen bölümler hakkında kısa açıklamalar yapılır. Daha sonra öğrenciler 8'erli üç guruba ayrılarak müze yönetiminin izin verdiği ve açıkta olan nesnelere (çömlek çarkı, çömlek hamuru, çeşitli çömlekler, tahta baskı örnekleri gibi) dokunma oturumu gerçekleştirilir ve nesnenin kullanılan malzemesi, tekniği, dönemi, tarihteki yeri vb. bilgiler eğlenceli olarak öğretilir; Burada amaç, öğrencilerin müzedeki koleksiyonlar ile en yakın temasının sağlanmasıdır.

Nesneleri sorularla çözümlenme çalışmasında; her öğrenci gurubuna nesnelere ilişkin olarak belirlenen aşağıdaki soruların yazıldığı küçük kartlar dağıtılır. Öğrencilerden çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilik sergilerinde dolaşarak, verilen nesnelere ilişkin bu soruları aralarında tartışarak, bilgi panolarını okuyarak yanıtladılmaları istenir.

- ✓ Nesnenin adı nedir?
- ✓ Nesne hangi yüzyıla aittir?
- ✓ Nesne hangi malzemelerden yapılmıştır?
- ✓ Nesne yapılırken hangi araç gereçler kullanılmıştır?
- ✓ Nesne yapılırken hangi teknikler kullanılmıştır?
- ✓ Nesnenin tasarımı (üslup, biçim ve süslemesi) nasıldır?
- ✓ Nesne ne işe yaramaktadır veya hangi amaçla kullanılmaktadır?

Bu etkinliklerde, toplam üç olan öğrenci gurubunun her biri, bir sergi üzerinde yoğunlaşırlar ve sergiyi birbirlerine devrederek faaliyetlerini yürütürler.

Değerlendirme:

Verilen soru kartları gruplar arasında değiştirilir ve kartların altına yazılı eleştiri ile değerlendirmeleri istenir. Ayrıca aşağıdaki soruları yanıtladılmaları istenir.

- 1)Çömlek yapımında kullanılan toprak türü hangisidir?
- 2)Çömlekçilerin, çömlek çarklarında ürettikleri ürünler hangileridir?
- 3)Sırlanmış bir çömlekle sırlanmamış bir çömlek arasında görünüş olarak nasıl bir fark vardır?
- 4)Çömlekçinin, çömleği sırlamaktaki amacı ne olabilir?
- 5)Menemen'de çömlek üreticiliğini kolaylaştıran etkenler nelerdir?
- 6)Tahta baskı kalıplarının hazırlanılması sırasında nasıl bir yöntem kullanılır?
- 7)Tahta baskıcıları ıhlamur ağacını niçin tercih ederler?
- 8)Osmanlı döneminde çeşitli dokuma ve kumaşlar üzerindeki motifler incelendiğinde, bu motiflerde sıklıkla kullanılan figürler hangileridir?
- 9)Osmanlı dönemi motifleri günümüzdeki motiflerle karşılaştırıldığında hangi figürlerin yer almadığı görülür?
- 10)Kasnak ile gergef arasındaki benzerlikler nelerdir?

**DÜZ ANLATIM VE SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(KONTROL GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/A
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından çömlekçilik, tahta baskıcılık, işlemecilik
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:Düz anlatım, soru-cevap
Kaynak ve Malzemeler	:Öğretmen ders notları
Hedefler/Davranışlar	:

1.Çömlekçilik ve işlemecilik konusunda geçen bazı kavramların anlam bilgisi:

a)“Sir, peşkir, çevre, yağlık” kavramlarının ne anlamda kullanıldığını derste geçen ifadesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Çömlekçilik, işlemecilik ve tahta baskıcılıkta kullanılan belli başlı araç-gereç bilgisi:

a)Çömlek yapımında kullanılan malzemeleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Çömlek çarkının ne işe yaradığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

c)Kasnak ve gergefin ne işe yaradığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

d)Ağaç baskıların nasıl kullanıldığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.Çömlekçilik, işlemecilik ve tahta baskıcılıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Çömlekçilerin çevirme çarklarında üretilen ve üretilmeyen ürünlere örnekler verme.

b)Sırlanmış bir çömlekle sırlanmamış bir çömlek arasındaki farkı yazma/söyleme/seçip işaretleme.

c)Menemen’in toprak yapısına bağlı olarak gelişen el sanatları konusunda sonuca varma.

d)Tahta baskı kalıplarının nasıl hazırlandığını sırasıyla yazma/söyleme/seçip işaretleme.

e)Tahta baskıcılarının ıhlamur ağacını tercih etme nedenini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

f)Osmanlı dönemindeki motiflerin incelenmesi sonucunda, insan figürüne rastlanmadığı sonucuna varma.

g)Osmanlıların işleme sanatına verdiği önemi gerekçesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

e)İşlemelerde kullanılan kasnak ile gergef arasındaki ortak yönü yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilikle ilgili kavramlar, bu sanat türlerinde imal edilen ürünler, bu ürünlerin dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işlevi.

İşleyiş:

1.“Bugün işleyeceğimiz konuyla ilgili bilgileri başka bir yerde bulamazsınız” cümlesiyle öğrencinin dikkati çekilir.

2.Bu derste, geleneksel Türk el sanatlarından çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemecilik konusu işlenecektir. Bu amaçla, bu sanat dallarında imal edilen ürünler, bu ürünler yapılırken kullanılan malzemeler, uygulanan teknikler yanında, ürünün tasarımı ve hangi amaçlarla kullanıldığının vurgulanacağı belirtilir.

3.Konu, düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle anlatılır. Konuları önce öğretmen anlatır; örnekler verilir. Ders esnasında öğretmen öğrencilere; konuyla ilgili anlamadıkları veya daha fazla açıklama istedikleri bir yer olup olmadığını sorar. Bununla ilgili sorular varsa, bu soruları yanıtlayabileceğini belirtir. Öğrencilerden gelecek sorular, öğretmen tarafından yanıtlanır.

4.Dersin işlenişi sırasında aşağıda belirlenmiş sorular sorularak, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmaya çalışılacaktır.

- ✓ Günümüzde çömlekçiliğiyle tanınan İzmir'in ilçesi hangisidir?
- ✓ Çömlek yapımında kullanılan toprak türü hangisidir?
- ✓ Sır nedir? Sırlanmış bir çömlekle sırlanmamış bir çömlek arasında görünüş olarak nasıl bir fark vardır?
- ✓ Tahta baskılar hangi yüzeye uygulanır?
- ✓ Tahta baskıcıları ıhlamur ağacını niçin tercih ederler?
- ✓ Osmanlı döneminde çeşitli dokuma ve kumaşlar üzerindeki motifler incelendiğinde, bu motiflerde sıklıkla kullanılan figürler hangileridir?
- ✓ Osmanlı dönemi motifleri günümüzdeki motiflerle karşılaştırıldığında hangi figürlerin yer almadığı görülür?

5.Dersle ilgili olarak son özet yapılır. Konu öğrencilerden bazılarına tekrar ettirilir. Açıklanması istenen ve anlaşılmayan konu olup olmadığı öğrenciye tekrar sorulur.

Değerlendirme:

- 1)Çömlek yapımında kullanılan toprak türü hangisidir?
- 2)Çömlekçiliğiyle bilinen İzmir'in ilçesi hangisidir?
- 3)Çömlekçilerin, çömlek çarklarında ürettikleri ürünler hangileridir?
- 4)Sırlanmış bir çömlekle sırlanmamış bir çömlek arasında görünüş olarak nasıl bir fark vardır?
- 5)Çömlekçinin, çömleği sırlamaktaki amacı ne olabilir?
- 6)Tahta baskı kalıplarının hazırlanılması sırasında nasıl bir yöntem kullanılır?
- 7)Tahta baskıcıları ıhlamur ağacını niçin tercih ederler?
- 8)Tahta baskılar hangi zemine uygulanır?
- 9)Osmanlı döneminde çeşitli dokuma ve kumaşlar üzerindeki motifler incelendiğinde, bu motiflerde sıklıkla kullanılan figürler hangileridir?
- 10)İşleme yapılırken kullanılan kasnak ile gergefin kullanıcıya sağladığı fayda ne olabilir?
- 11)Osmanlı dönemi motifleri günümüzdeki motiflerle karşılaştırıldığında hangi figürlerin yer almadığı görülür?
- 12)"Kasnak", "gergef", "peşkir", "yağlık", "çevre", "sir" kelimeleri ne anlama gelir? Ne amaçla kullanılırlar?

**AKTİF MÜZE GEZİSİ YÖNTEMLERİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(DENEY GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/C
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından keçecilik, nalıncılık, saraçlık
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:“Dedektif” çalışması, dokunma oturumu, “nesneleri sorularla çözümleme” çalışması
Kaynak ve Malzemeler	:Sergi salonundaki nesnelere ve bilgi panoları

Hedefler/Davranışlar :

1.Keçecilik, nalıncılık ve saraçlık konusunda geçen bazı kavramların anlam bilgisi:

a)“Keçe, nalın, saraç, dizgin, yular, eğer, gem, havut, üzengi” kavramlarının ne anlamda kullanıldığını derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Keçecilik ve nalıncılıkla ilgili temel olgular bilgisi:

a)Keçenin özelliklerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Nalının özelliklerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.Keçecilik, nalıncılık ve saraçlıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Keçecilikte kullanılan tepme yönteminin gerekçesini ortaya koyma.

b)Keçenin hangi ürünlerin yapımında kullanılacağı konusunda sonuç çıkarma.

c)Keçe üretiminin nasıl yapıldığını sırasıyla yazma/söyleme/seçip işaretleme.

d)Sıradan nalınlar için kullanılan malzemeye bakarak zarafetten yoksun oldukları ve halk tarafından kullanıldıkları anlamını çıkarma.

e)Süslü nalınlar için kullanılan malzemeye bakarak saray ve konaklarda kullanıldığı anlamını çıkarma.

f)Nalıncılıkla, verilen bir dizi el sanatları arasında ortak olarak kullanılan hammadde bakımından ilişki kurma.

4.Ulaşımın binek hayvanlarıyla yapılması durumunda, hangi el sanatları türünün önemini koruyacağını kestirebilme:

a)Günümüzde ulaşım binek hayvanlarıyla yapılıyor olsaydı, hangi el sanatları türünün önemini koruyacağını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Keçecilik, nalıncılık ve saraçlıkla ilgili kavramlar, bu sanat türlerinde imal edilen ürünler, bu ürünlerin dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işlevi.

İşleyiş:

1.Bu haftaki çalışmada geçen haftakinden daha farklı bir etkinlik yapılacağı ve eğlenceli bir çalışma olacağı öğrencilere duyurulur. “Dedektif” çalışması, dokunma oturumu ve “nesnelere sorularla çözümlenme” çalışmalarının uygulanabilmesi için, öğrencilerden geçen haftaki gurupları oluşturmaları istenir.

2.Öğrencilere müze bahçesindeyken, günümüzden yaklaşık 150-200 yıl önce yaşamış insanların ürettikleri, kullandıkları nesnelere bakarak, dokunarak tarihi üç boyutlu olarak yaşayacakları söylenir.

3.Müzedeki kalınacak sürenin yine 80 dakika olduğu ve bugün yalnızca keçecilik, nalıncılık, ve saraçlık sergilerinin gezileceği söylenir.

4.Uygulanacak etkinliklere başlanır. “Dedektif çalışması” veya diğer adıyla “koleksiyon avı” olarak adlandırılan etkinlikte, her bir öğrenci gurubuna “nalının ağaç kısmı”nın, “keçe halı”nın ve “havut” un resimlerinden kesilmiş parçalar verilir ve bu koleksiyonları müze sergilerinde bulmaları istenir. Daha sonra, bu nesnelere ne amaçla kullanıldığını, hangi malzemeden yapıldığını, ne kadar eski olduğunu ve ne için kullanıldığını not etmeleri istenir.

Bu etkinlikten sonra öğrencilere müze yönetiminin izin verdiği ve açıkta olan nesnelere (havut ve nalın) dokunmaları istenir ve nesnenin kullanılan malzemesi, tekniği, dönemi, tarihteki yeri vb. bilgilerin hissederek, yaşayarak öğrenmeleri amaçlanır.

Nesnelere sorularla çözümlenme çalışmasında; her öğrenci gurubuna nesnelere ilişkin olarak belirlenen aşağıdaki soruların yazıldığı küçük kartlar dağıtılır. Öğrencilerden keçecilik, nalıncılık ve saraçlık sergilerinde dolaşarak, verilen nesnelere ilişkin bu soruları aralarında tartışarak, bilgi panolarını okuyarak yanıtladılmaları istenir.

- ✓ Nesnenin adı nedir?
- ✓ Nesne hangi yüzyıla aittir?
- ✓ Nesne hangi malzemelerden yapılmıştır?
- ✓ Nesne yapılırken hangi araç gereçler kullanılmıştır?
- ✓ Nesne yapılırken hangi teknikler kullanılmıştır?
- ✓ Nesnenin tasarımı (üslup, biçim ve süslemesi) nasıldır?

✓ Nesne ne işe yaramaktadır veya hangi amaçla kullanılmaktadır?

Bu etkinliklerde, toplamı üç olan öğrenci gurubunun her biri, bir sergi üzerinde yoğunlaşırlar ve sergiyi birbirlerine devrederek faaliyetlerini yürütürler.

Değerlendirme:

Verilen soru kartları guruplar arasında değiştirilir ve kartların altına yazılı eleştiri ile değerlendirmeleri istenir. Ayrıca, aşağıdaki sorulara yanıt vermeleri istenir.

- 1)Keçe nerelerde kullanılır?
- 2)Keçe üretiminde nasıl bir yöntem kullanılır?
- 3)Keçe üretiminde uygulanan tepme yönteminin amacı nedir?
- 4)Bugün ulaşım binek hayvanlarıyla yapılıyor olsaydı, hangi mesleğin önemini koruması beklenirdi?
- 5)Havut nedir? Nerede kullanılır?
- 6)Bir saraç dükkanında hangi tür nesnelere bulunur?
- 7)Sıradan nalın ve adi nalın ayrımı, nalının hangi özellikleri dikkate alınarak yapılır?
- 8)Nalın nedir? Kimler tarafından giyilir? Nerelerde kullanılır?
- 9)Nalın yapımında hangi malzemeler kullanılır ve nasıl imal edilir?

**DÜZ ANLATIM VE SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(KONTROL GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/A
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından keçecilik, nalıncılık, saraçlık
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:Düz anlatım, soru-cevap
Kaynak ve Malzemeler	:Öğretmen ders notları
Hedefler/Davranışlar	:

1.Keçecilik, nalıncılık ve saraçlık konusunda geçen bazı kavramların anlam bilgisi:

a)“Keçe, nalın, saraç, dizgin, yular, eğer, gem, havut, üzengi” kavramlarının ne anlamda kullanıldığını derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Keçecilik ve nalıncılıkla ilgili temel olgular bilgisi:

a)Keçenin özelliklerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Nalının özelliklerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.Keçecilik, nalıncılık ve saraçlıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Keçecilikte kullanılan tepme yönteminin gerekçesini ortaya koyma.

b)Keçenin hangi ürünlerin yapımında kullanılacağı konusunda sonuç çıkarma.

c)Keçe üretiminin nasıl yapıldığını sırasıyla yazma/söyleme/seçip işaretleme.

d)Sıradan nalınlar için kullanılan malzemeye bakarak zarafetten yoksun oldukları ve halk tarafından kullanıldıkları anlamını çıkarma.

e)Süslü nalınlar için kullanılan malzemeye bakarak saray ve konaklarda kullanıldığı anlamını çıkarma.

f)Nalıncılıkla, verilen bir dizi el sanatları arasında ortak olarak kullanılan hammadde bakımından ilişki kurma.

4.Ulaşımın binek hayvanlarıyla yapılması durumunda, hangi el sanatları türünün önemini koruyacağını kestirebilme:

a)Günümüzde ulaşım binek hayvanlarıyla yapılıyor olsaydı, hangi el sanatları türünün önemini koruyacağını yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Keçecilik, nalıncılık ve saraçlıkla ilgili kavramlar, bu sanat türlerinde imal edilen ürünler, bu ürünlerin dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işlevi.

İşleyiş:

1.Günümüzde ulaşım halen daha binek hayvanlarıyla yapılıyor olsaydı, hangi meslek türünün önemini koruması beklenirdi? sorusuyla derse giriş yapılır. Alınan doğru ya da yanlış yanıtlardan sonra, her hangi bir açıklama yapılmadan “bu soruyu unutmayın; dersin sonunda bu soru tekrar sorulacaktır. Bu derste öğrendiklerinizle soruya yanıt vereceksiniz” açıklamasıyla derse devam edilir.

2.Bu derste, geleneksel Türk el sanatlarından keçecilik, nalıncılık ve saraçlık konusu işlenecektir. Bu amaçla, bu sanat dallarında imal edilen ürünler, bu ürünler yapılırken kullanılan malzemeler, uygulanan teknikler yanında, ürünün tasarımı ve hangi amaçlarla kullanıldığının vurgulanacağı belirtilir.

3.Konu, düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle anlatılır. Konuları önce öğretmen anlatır; örnekler verilir. Ders esnasında öğretmen öğrencilere; konuyla ilgili anlamadıkları veya daha fazla açıklama istedikleri bir yer olup olmadığını sorar. Bununla ilgili sorular varsa, bu soruları yanıtlayabileceğini belirtir. Öğrencilerden gelecek sorular, öğretmen tarafından yanıtlanır.

4.Dersin işlenişi sırasında aşağıda belirlenmiş sorular sorularak, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmaya çalışılacaktır.

- ✓ Geçmişte pek çok yerde kullanılan nalınları bugün daha çok nerelerde görmekteyiz?
- ✓ Nalın yapımında kullanılan malzemeler nelerdir?
- ✓ Keçe üretiminde hangi hayvanların yününden yararlanılır?
- ✓ Keçeler günümüzde hangi amaçlarla kullanılmaktadır?
- ✓ Keçe üretiminde kullanılan tepme yönteminin amacı ne olabilir?
- ✓ At koşum takımları arasında hangi nesnelere sayabiliriz?
- ✓ Havut ile hangi hayvan arasında bir ilişki vardır?

6.Dersle ilgili olarak son özet yapılır. Dersin giriş bölümünde, dikkati çekme basamağında sorulan soru tekrar öğrencilere yöneltilir. Açıklanması istenen veya anlaşılmayan konu olup olmadığı öğrenciye tekrar sorulur. Konu öğrencilerden bazılarının tekrar ettirilir.

Değerlendirme:

- 1)Keçe nerelerde kullanılır?
- 2)Keçe üretiminde nasıl bir yöntem kullanılır?

3)Keçe üretiminde uygulanan tepme yönteminin amacı nedir?

4)Bugün ulaşım binek hayvanlarıyla yapılıyor olsaydı, hangi mesleğin önemini koruması beklenirdi?

5)Havut nedir? Nerede kullanılır?

6)Bir saraç dükkanında hangi tür nesnelere bulunur?

7)Sıradan nalın ve adi nalın ayrımı, nalının hangi niteliklerine bakılarak yapılır?

8)Nalın nedir? Kimler tarafından giyilir? Nerelerde kullanılır?

9)Nalın yapımında hangi malzemeler kullanılır ve nasıl imal edilir?

**AKTİF MÜZE GEZİSİ YÖNTEMLERİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(DENEY GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/C
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından hattatlık, göz boncukçuluğu, ırgancılık
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:“Fark nedir?” çalışması, “nesneleri sorularla çözümlenme” çalışması
Kaynak ve Malzemeler	:Sergi salonundaki nesnelere ve bilgi panoları

Hedefler/Davranışlar :

1.Hattatlık, göz boncukçuluğu ve ırgancılıkla ilgili temel kavramların anlam bilgisi:

a)“Hattat, hat, divit, hokka, rıh, rıhtan, rahle, rakup, urgan” kavramlarının ne anlama geldiğini derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Hattatlık, göz boncukçuluğu ve ırgancılıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Rıhtan ile tuzluk arasındaki benzerliği nedenini açıklayarak yazma/söyleme/ seçip işaretleme.

b)Hattatların rıh adı verilen maddeyi kullanmama nedenini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

c)Rıh ile rıhtan arasında kurulabilecek ilişkinin hokka ile mürekkep arasında kurulabileceğini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

d)Hattatların kullandığı yazı araç gereçlerini günümüzde kullanılanlarla karşılaştırıp, fonksiyonlarını kaybedenleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

e)Göz boncukçuluğuyla, verilen bir dizi el sanatları türü arasındaki benzer olan üretim tekniğini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

f)Kendinin ırgancılıkta kullanılmama nedenlerini açıklayarak yazma/söyleme/ seçip işaretleme

g)Urgancılıkla verilen bir dizi el sanatları türü arasındaki ilişkiyi yazma/söyleme/seçip işaretleme.

h)Urgancılık ile, bir dizi el sanatları türü arasındaki ortak yönü açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.Osmanlılarda kullanılan “divit”in günümüzdeki hangi eşyaya karşılık geleceğini kestirebilme:

a)Osmanlılarda kullanılan divitin günümüzdeki hangi araç-gerece karşılık geleceğini gerekçesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Geleneksel Türk el sanatlarından olan hattatlık, göz boncukçuluğu ve urgancılıkla ilgili kavramlar, bu sanatlarda imal edilen ürünler, bu ürünlerin dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı, işlevi.

İşleyiş:

1.Öğrencilere, “bugünkü dersimizde önceki haftalarda yaptığımız ‘nesneleri sorularla çözümlenme’ etkinlikleri yanında, daha farklı bir etkinliği daha uygulayacağız. Eminim ki bundan büyük zevk alacaksınız” şeklinde açıklama yapılır ve çalışmaların uygulanabilmesi için daha önce belirlenmiş gurupları oluşturmaları istenir.

2.Müzedede yapacağımız 80 dakikalık bu derste hattatlık, göz boncukçuluğu ve urgancılık sergilerinin gezileceği söylenir. Bu haftaki çalışmada, bu üç meslek gurubuyla ilgili olarak, geçmişten günümüze miras kalan koleksiyonların tarihi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işleviyle ilgili örnekler görecekları açıklanır.

3.Uygulanacak etkinliklere başlanır. “Fark nedir? çalışması” olarak adlandırılan etkinlik, hattatlık el sanatına ait sergide uygulanır ve öğrencilerden müzedeki yazı takımı araç-gereçlerini çağdaşlarıyla karşılaştırmaları istenir. Bu araç gereçlerin bugün kullanılanlarla benzerliği var mıdır? Bu bölümü, çağdaş yazı araç gereçleriyle değiştirin. Fark nedir? Ne değişmelidir? Burada, bugün kullanılmayan hangi nesnelere vardır? Ne kadar değişmiştir? gibi sorulara verilen yanıtlarla “fark nedir?” etkinliği gerçekleştirilir ve günümüzle geçmişin karşılaştırılması sağlanır.

Nesneleri sorularla çözümlenme çalışmasında; her öğrenci gurubuna nesnelere ilişkin olarak belirlenen aşağıdaki soruların yazıldığı küçük kartlar dağıtılır. Öğrencilerden hattatlık, göz boncukçuluğu, urgancılık sergilerinde dolaşarak, verilen nesnelere ilişkin bu soruları aralarında tartışarak, bilgi panolarını okuyarak yanıtladılmaları istenir.

- ✓ Nesnenin adı nedir?
- ✓ Nesne hangi yüzyıla aittir?
- ✓ Nesne hangi malzemelerden yapılmıştır?
- ✓ Nesne yapılırken hangi araç gereçler kullanılmıştır?

- ✓ Nesne yapılırken hangi teknikler kullanılmıştır?
- ✓ Nesnenin tasarımı (üslup, biçim ve süslemesi) nasıldır?
- ✓ Nesne ne işe yaramaktadır veya hangi amaçla kullanılmaktadır?

Bu etkinliklerde, toplam üç olan öğrenci grubunun her biri, bir sergi üzerinde yoğunlaşırlar ve sergiyi birbirlerine devrederek faaliyetlerini yaparlar.

Değerlendirme:

Verilen soru kartları gruplar arasında değiştirilir ve kartların altına yazılı eleştiri ile değerlendirmeleri istenir. Ayrıca aşağıdaki soruların yanıtlandırılması istenir.

- 1)Hattatın kullandığı araç gereçler hangileridir?
- 2)Eskiden yazı takımı içinde yer alan “divit”, bugün kullanılan araçlardan hangisine karşılık gelir?
- 3)Osmanlılar döneminde, yazı yazmada kullanıldığı halde, bugün fonksiyonunu tamamen kaybetmiş araç gereçler hangileridir?
- 4)Göz boncukçuluğunun hammaddesi nedir?
- 5)Osmanlı döneminde nazar boncukları hangi şekillerde üretilirdi?
- 6)Osmanlılarda nazar boncuğundan yapılan eşyalar hangileridir?
- 7)İzmir ilinde göz boncuğu üretimiyle tanınan yerler nereleridir?
- 8)Urgancılık mesleğinde hammadde olarak kullanılan bitki hangisidir? Bu bitkinin hangi özelliği urgancılık sanatında kullanılmasına sebep olur?
- 9)Bir urgancı hangi ürünleri üretir?

**DÜZ ANLATIM VE SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(KONTROL GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/A
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından hattatlık, göz boncukçuluğu, ırgancılık
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:Düz anlatım, soru-cevap
Kaynak ve Malzemeler	:Öğretmen ders notları
Hedefler/Davranışlar	:

1.Hattatlık, göz boncukçuluğu ve ırgancılıkla ilgili temel kavramların anlam bilgisi:

a)“Hattat, hat, divit, hokka, rıh, rıhtan, rahle, rakup, urgan” kavramlarının ne anlama geldiğini derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Hattatlık, göz boncukçuluğu ve ırgancılıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Rıhtan ile tuzluk arasındaki benzerliği nedenini açıklayarak yazma/söyleme/ seçip işaretleme.

b)Hattatların rıh adı verilen maddeyi kullanmama nedenini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

c)Rıh ile rıhtan arasında kurulabilecek ilişkinin hokka ile mürekkep arasında kurulabileceğini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

d)Hattatların kullandığı yazı araç gereçlerini günümüzde kullanılanlarla karşılaştırıp, fonksiyonlarını kaybedenleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

e)Göz boncukçuluğuyla, verilen bir dizi el sanatları türü arasındaki benzer olan üretim tekniğini yazma/söyleme/seçip işaretleme.

f)Kendirin ırgancılıkta kullanılma nedenlerini açıklayarak yazma/söyleme/ seçip işaretleme

g)ırgancılıkla verilen bir dizi el sanatları türü arasındaki ilişkiyi yazma/söyleme/seçip işaretleme.

h)Urgancılık ile, bir dizi el sanatları türü arasındaki ortak yönü açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.Osmanlılarda kullanılan “divit”in günümüzdeki hangi eşyaya karşılık geleceğini kestirebilme:

a)Osmanlılarda kullanılan divitin günümüzdeki hangi araç-gerece karşılık geleceğini gerekçesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Geleneksel Türk el sanatlarından olan hattatlık, göz boncukçuluğu ve urgancılıkla ilgili kavramlar, bu sanatlarda imal edilen ürünler, bu ürünlerin dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı, işlevi.

İşleyiş:

1.Küçük bir hikayeye derse giriş yapılarak, öğrencilerin dikkati çekilir. “Osmanlı döneminde yaşlı bir adam, sandalla İstanbul boğazını geçmek zorundadır. Fakat yanında hiç parası yoktur. Sandalcıya, “şu an yanımda hiç param yok. Eğer kabul edersen, bunun yerine sana başka bir şey vereyim” der ve cebinden çıkardığı küçük bir kağıda kamışla “vav” işareti yazarak sandalcıya uzatır. Sandalcı, uzatılan kağıdı alır ve şaşkınlık içinde, bir kağıda bir de yaşlı adama bakar. İçinden “bu kağıt ne işe yarayacak?” diye geçirir. Ama yine de adamı geri çevirmez ve “başımın gözümlün sadakası olsun” düşüncesiyle karşıya geçirir. Daha sonra, bu yazının ne işe yaradığını anlamak için gittiği bir dükkanda, yazıya çok iyi fiyatla bir alıcı bulur. Kazançlı bir iş yapmanın verdiği mutlulukla dükkandan ayrılır. Yine bir gün, yaşlı adam boğazdan karşıya geçmek için aynı sandalcıya rastlar. Sandalcı büyük bir sevinçle yaşlı adamı sandalına buyur eder. Yaşlı adam, sandalcıya bu kez kağıt yerine para verir. Sandalcı, yaşlı adama paranın hiç önemli olmadığını, bunun yerine yine üzerinde “vav” işareti bulunan kağıdı kabul edebileceğini belirtir. Ama yaşlı adam, bu teklifi ince bir tebessümle geri çevirir.” Öğrencilere; “bu derste hikayede adı geçen yaşlı adamın ne iş yaptığını öğreneceksiniz” açıklamasıyla derse devam edilir.

2.Konu, düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle anlatılır. Konuları önce öğretmen anlatır; örnekler verilir. Ders esnasında öğretmen öğrencilere; konuyla ilgili anlamadıkları veya daha fazla açıklama istedikleri bir yer olup olmadığını sorar. Bununla ilgili sorular varsa, bu soruları yanıtlayabileceğini belirtir. Öğrencilerden gelecek sorular, öğretmen tarafından yanıtlanır.

3.Dersin işlenişi sırasında aşağıda belirlenmiş sorular sorularak, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmaya çalışılacaktır.

- ✓ Hikayede adı geçen yaşlı adamın mesleği nedir?

- ✓ Hattatların kullandığı yazı araç gereçlerinden hangileri günümüzde halen daha kullanılmaktadır?
- ✓ Hattatların kullandıkları rıhtan, şekil olarak hangi nesneye benzetilebilir?
- ✓ Osmanlı döneminde, yazı takımları içinde yer alan divit, bugün kullanılan araçlardan hangisine karşılık gelir?
- ✓ Göz boncukçuluğunun hammaddesi nedir?
- ✓ Osmanlı döneminde nazar boncukları hangi şekillerde üretilirdi?
- ✓ Osmanlılarda nazar boncuğundan hangi eşyalar yapılırdı?
- ✓ Urgan yapımında kullanılan bitki türü hangisidir?
- ✓ Urgancıların ürettikleri ürünler nelerdir?

4.Dersle ilgili olarak son özet yapılır. Açıklanması istenen veya anlaşılmayan konu olup olmadığı öğrenciye tekrar sorulur. Konu öğrencilerden bazılarında tekrar ettirilir.

Değerlendirme:

- 1)Hattatın kullandığı araç gereçler hangileridir?
- 2)Eskiden yazı takımı içinde yer alan “divit”, bugün kullanılan araçlardan hangisine karşılık gelir?
- 3)Osmanlılar döneminde, yazı yazmada kullanıldığı halde, bugün fonksiyonunu tamamen kaybetmiş araç gereçler hangileridir?
- 4)Göz boncukçuluğunun hammaddesi nedir?
- 5)Osmanlı döneminde nazar boncukları hangi şekillerde üretilirdi?
- 6)Osmanlılarda nazar boncuğundan yapılan eşyalar hangileridir?
- 7)İzmir ilinde göz boncuğu üretimiyle tanınan yerler nereleridir?
- 8)Urgancılık mesleğinde hammadde olarak kullanılan bitki türü hangisidir? Bu bitkinin hangi özelliği urgancılık sanatında kullanılmasına sebep olur?
- 9)Bir urgancı hangi ürünleri üretir?

EK-9

**DÜZ ANLATIM VE SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(DENEY GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/C
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından halıcılık; geleneksel Türk el sanatlarında yaşanan sorunlar ve günümüzde geleneksel Türk el sanatlarının yeri
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:“Fark nedir?” çalışması, dokunma oturumu, Düz anlatım, soru-cevap
Kaynak ve Malzemeler	:Sergi salonundaki nesnelere ve bilgi panoları.

Hedefler/Davranışlar :

1.Halıcılıkla ilgili belli başlı olgular bilgisi:

a)Ege Bölgesi’nde halıcılığıyla meşhur yerleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Halıcılıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Osmanlı dönemi halılarıyla günümüz halıları arasındaki farklılıkları yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Osmanlı döneminde üretilen halıların, günümüze kadar gelebilmesinin altında yatan nedenleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.El sanatlarının yok olmaya yüz tutma nedenlerini yorumlayabilme:

a)El sanatlarının yok olmaya yüz tutmasının nedenlerini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarının içinde bulunduğu sıkıntıları açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

4.El sanatlarının günümüzde içinde bulunduğu durumu açıklayabilme:

a)El sanatlarının turizm sektörüne ve sanat severlere hizmet eder duruma geldiği sonucunu çıkarma.

b)Yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarının kurtarılması için alınan belli başlı önlemleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

5.Osmanlı dönemi el sanatlarına ait örneklerle, günümüz el sanatlarına ait örnekler arasındaki farklılıkları yorumlayabilme:

a)Osmanlı dönemi el sanatlarına ait örneklerle, günümüz el sanatlarına ait örneklerin arasındaki farklılıkları yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Geleneksel Türk el sanatlarından halıcılıkla ilgili kavramlar, halıların üretim yerleri, dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı; el sanatlarının yozlaşması ve bunun nedenleri, el sanatlarında yaşanan sıkıntılar ve günümüzdeki durumu, yok olmaya yüz tutan el sanatlarını korumak için alınan önlemler.

İşleyiş:

1.Öğrencilere, “bugün müzede yapılacak son etkinliklerden sonra, müzede dolaşmaları için onlara serbest bir zaman verileceği” söylenir.

2.Müzede kalınacak 80 dakikalık sürede, halıcılık sergisinin gezileceği, “dokunma oturumu” ve “fark nedir?” çalışmalarının yapılacağı belirtilir. Bu çalışmada amaç, dokuma halıların dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı ve işleviyle ilgili bilgi edinmektir. Bu çalışmadan sonra, öğretmen tarafından ‘günümüzde el sanatlarının sorunları’ konusu işlenecek ve böylelikle geleneksel Türk el sanatlarında, ne tür sorunlar yaşandığı, bu sanatların nasıl yozlaştığı, yozlaşmanın nedenleri ortaya koyulacaktır.

3.Uygulanacak etkinliklere başlanır. Bu haftaki etkinliklerde, daha önce belirlenen gurupların oluşturulmasına gerek olmadığı söylenir. “Fark nedir? çalışması” olarak adlandırılan etkinlikte, Osmanlılardan günümüze miras kalan halıların çağdaşlarıyla karşılaştırılması istenir. Bu araç gereçlerin bugün kullanılanlarla benzerliği var mıdır? Bu halıyı çağdaşıyla değiştirin. Renginde, deseninde, malzemesinde ve işçiliğindeki fark nedir? gibi sorulara verilen yanıtlarla “fark nedir?” etkinliği gerçekleştirilir.

4.Aynı zamanda öğrencilerin, halılara dokunmaları istenir ve öğrencilerin halının malzemesi, tekniği, dönemi, tasarımı hakkında hissederek, yaşayarak öğrenmeleri amaçlanır.

2.Bu etkinliklerden sonra, öğrencilerin halıcılık sergisindeki boş alana yönelmeleri istenir. Burada, bugüne kadar öğrendiğimiz geleneksel Türk el sanatlarında, ne tür sorunlar yaşandığı, el sanatlarının nasıl yozlaştığı, bu yozlaşmanın nedenleri, bir meslek türünden, vitrinlerimizi süsleyen hediyelik eşyalara nasıl dönüştüğü konusu düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle anlatılır.

4.Dersin işlenişi sırasında aşağıda belirlenmiş sorular sorularak, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmaya çalışılır.

- ✓ El sanatlarının gerilemesinin, değerini kaybetmesinin nedenleri nelerdir?
- ✓ Günümüzde, teknolojinin gelişmesi sonucu meydana gelen yozlaşmadan en az etkilenen el sanatları türü hangileridir?

- ✓ Yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarının kurtarılması için alınan önlemler nelerdir?
- ✓ Günümüzde el sanatlarının yaşatılmaya çalışıldığı yerler nereleridir?
- ✓ Günümüzde yapılan el sanatlarıyla, geçmişte yapılan el sanatları arasındaki farklılıklar nelerdir?

6.Açıklanması istenen veya anlaşılmayan konu olup olmadığı öğrenciye sorulur. Varsa öğretmen tarafından açıklanır.

7.Öğrencilere, müzede serbest bir zaman verilir.

Değerlendirme:

- 1)Ege bölgesinde, Osmanlıdan günümüze halıcılığıyla meşhur yerler nerelerdir?
- 2)Osmanlıdan miras kalan halıların, bugün bile canlılıklarını korumalarının sebepleri nelerdir?
- 3)Osmanlı dönemi halılarıyla, günümüz halılarını benzerlik ve farklılıkları yönünden karşılaştırınız.
- 4)Osmanlı dönemindeki urgancılık, hattatlık, nalıncılık, keçecilik vs. mesleklerin yok olmasının nedenleri nelerdir?
- 5)Osmanlılar zamanında önemli meslekler arasında sayılan nalıncılık, hattatlık, işlemecilik vs. günümüzde artık el sanatları arasında sayılmaktadır. Bunun temel nedeni nedir?
- 6)Günümüzde yapılan el sanatlarıyla, geçmişte yapılan el sanatları arasındaki farklılıklar nelerdir?
- 7)Günümüzde el sanatlarının yaşatılmaya çalışıldığı yerler nereleridir?
- 8)“El sanatlarının yozlaşması” cümlesinde, anlatılmak istenen nedir?
- 9)Geleneksel Türk el sanatlarının yaşatılmaya çalışılmasında, köylerin rolü nedir?

EK-10

**DÜZ ANLATIM VE SORU-CEVAP YÖNTEMİNİN UYGULANDIĞI
TARİH DERSİNE İLİŞKİN GÜNLÜK PLAN ÖRNEĞİ
(KONTROL GURUBU)**

Dersin Adı	:Tarih
Sınıf	:9/A
Ünitenin Adı	:Unutulmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatları
Konunun Adı	:Geleneksel Türk el sanatlarından halıcılık; geleneksel Türk el sanatlarında yaşanan sorunlar ve günümüzde geleneksel Türk el sanatlarının yeri
Süre	:80 dakika
Yöntem ve Teknikler	:Düz anlatım, soru-cevap
Kaynak ve Malzemeler	:Öğretmen ders notları
Hedefler/Davranışlar	:

1.Halıcılıkla ilgili belli başlı olgular bilgisi:

a)Ege Bölgesi'nde halıcılığıyla meşhur yerleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

2.Halıcılıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:

a)Osmanlı dönemi halılarıyla günümüz halıları arasındaki farklılıkları yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Osmanlı döneminde üretilen halıların, günümüze kadar gelebilmesinin altında yatan nedenleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

3.El sanatlarının yok olmaya yüz tutma nedenlerini yorumlayabilme:

a)El sanatlarının yok olmaya yüz tutmasının nedenlerini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

b)Yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarının içinde bulunduğu sıkıntıları açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.

4.El sanatlarının günümüzde içinde bulunduğu durumu açıklayabilme:

a)El sanatlarının turizm sektörüne ve sanat severlere hizmet eder duruma geldiği sonucunu çıkarma.

b)Yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarının kurtarılması için alınan belli başlı önlemleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.

5.Osmanlı dönemi el sanatlarına ait örneklerle, günümüz el sanatlarına ait örnekler arasındaki farklılıkları yorumlayabilme:

a)Osmanlı dönemi el sanatlarına ait örneklerle, günümüze el sanatlarına ait örnekler arasındaki farklılıkları yazma/söyleme/seçip işaretleme.

İçerik:

Geleneksel Türk el sanatlarından halıcılıkla ilgili kavramlar, halıların üretim yerleri, dönemi, malzemesi, yapımı, tasarımı; el sanatlarının yozlaşması ve bunun nedenleri, el sanatlarında yaşanan sıkıntılar ve günümüzdeki durumu, yok olmaya yüz tutan el sanatlarını korumak için alınan önlemler.

İşleyiş:

1.Öğrencilere, “evlerinde antika halı veya dokuma halı olup olmadığı soru sorusu sorularak” derse giriş yapılır.

2.Bu derste, öncelikle geleneksel Türk el sanatlarından halıcılık konusu işlenecek, bu amaçla, dokuma halılar yapılırken kullanılan malzemeler, uygulanan teknikler, ürünün tasarımı belirtilecektir. Daha sonra, bugüne kadar öğrenilen geleneksel Türk el sanatlarında, ne tür sorunlar yaşandığı, bu sanat türlerinin nasıl yozlaştığı, yozlaşmanın nedenleri ve bir meslek türünden, vitrinlerimizi süsleyen hediyeelik eşyaya nasıl dönüştükleri konusu işlenecektir.

3.Konu, düz anlatım ve soru-cevap yöntemiyle anlatılır. Konuları önce öğretmen anlatır; örnekler verilir. Ders esnasında öğretmen öğrencilere; konuyla ilgili anlamadıkları veya daha fazla açıklama istedikleri bir yer olup olmadığını sorar. Bununla ilgili sorular varsa, bu soruları yanıtlayabileceğini belirtir. Öğrencilerden gelecek sorular, öğretmen tarafından yanıtlanır.

4.Dersin işlenişi sırasında aşağıda belirlenmiş sorular sorularak, öğrencinin öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımı sağlanmaya çalışılır.

- ✓ Ege bölgesinde, Osmanlıdan günümüze halıcılığıyla meşhur yerler nereleridir?
- ✓ Osmanlılardan günümüze gelen halıların bugün bile canlılıklarını kaybetmemelerinin nedenleri neler olabilir?
- ✓ El sanatlarının gerilemesinin, değerini kaybetmesinin nedenleri nelerdir?
- ✓ Günümüzde, teknolojinin gelişmesi sonucu meydana gelen yozlaşmadan en az etkilenen el sanatları türü hangileridir?
- ✓ Yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarının kurtarılması için alınan önlemler nelerdir?
- ✓ Günümüzde el sanatlarının yaşatılmaya çalışıldığı yerler nereleridir?
- ✓ Günümüzde yapılan el sanatlarıyla, geçmişte yapılan el sanatları arasındaki farklılıklar nelerdir?

6.Dersle ilgili olarak son özet yapılır. Açıklanması istenen veya anlaşılmayan konu olup olmadığı öğrenciye tekrar sorulur. Konu öğrencilerden bazılarına tekrar ettirilir.

Değerlendirme:

- 1)Ege bölgesinde, Osmanlıdan günümüze halıcılığıyla meşhur yerler nelerdir?
- 2)Osmanlıdan miras kalan halıların, bugün bile canlılıklarını korumalarının sebepleri nelerdir?
- 3)Osmanlı dönemi halılarıyla, günümüz halılarını benzerlik ve farklılıkları yönünden karşılaştırınız.
- 4)Osmanlı dönemindeki urgancılık, hattatlık, nalıncılık, keçecilik vs. mesleklerin yok olmasının nedenleri nelerdir?
- 5)Osmanlılar zamanında önemli meslekler arasında sayılan nalıncılık, hattatlık, işlemecilik vs. günümüzde artık el sanatları arasında sayılmaktadır. Bunun temel nedeni nedir?
- 6)Günümüzde yapılan el sanatlarıyla, geçmişte yapılan el sanatları arasındaki farklılıklar nelerdir?
- 7)Günümüzde el sanatlarının yaşatılmaya çalışıldığı yerler nelerdir?
- 8)“El sanatlarının yozlaşması” cümlesinde, anlatılmak istenen nedir?
- 9)Geleneksel Türk el sanatlarının yaşatılmaya çalışılmasında, köylerin rolü nedir?

KONULAR		H E D E F F e D A V R A N I Ş L A R									
El sanatları kavramını ve özellikleri	36	Hedef: El sanatları ve müzelerle ilgili belli başlı olgular bilgisini:									
El sanatlarının sergilendiği yerler, Müzelerde	7	El sanatlarının sergilendiği yerleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
Çömlekçilik		Etnografya müzesinin işlevlerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
Tahta baskıcılık	3	Hedef: Çömlekçilikte ve ağaç baskıcılıkta kullanılan belli başlı araç gereç bilgisini:									
İşlemcilik	11	Çömlek yapımında kullanılan malzemeleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
Keçecilik	41	Çömlek çarkının ne işe yaradığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
Nalınçılık	21	Tahta baskıların nasıl uygulandığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
Sarıçılık	18	Hedef: İşlemcilik ve keçecilik konusunda geçen bazı kavramların anlam bilgisini:									
Hemencek		"Yağlık"ın ne anlamda kullanıldığını derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
Göz boncuçuluğu		Keçenin ne anlama geldiğini derste geçen ifadeyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
Urgencilik	2	Hedef: Keçecilik ve nalınçılıkla ilgili temel olgular bilgisini:									
Halkçılık	9	Keçenin özelliklerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
El sanatlarında yapılan eserler	10	Nalının özelliklerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
TOPLAM	29	Hedef: Saraçlık konusunda geçen bazı kavramların anlam bilgisini:									
		"Havut, dizgin, yular, eğer, gem, kaşağı"nın ne işe yaradığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		"Havut"un nerede kullanıldığını eşleştirip işaretleme.									
		Hedef: Göz boncuçuluğu ve halı dokumacılığıyla ilgili temel olgular bilgisini:									
		Göz boncuğunun hangi şekillerde yapıldığını yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Ege Bölgesi'nde halkçılığın meşhur yerleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Hedef: "El sanatları ve etnografya müzesiyle ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:									
	20	"El sanatları sanatçının portresidir" sözünü bir türümceyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	27	Verilen bir dizi el sanatı türleri arasındaki ortak yönü yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	38	El sanatlarının etkileyen nedenleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	1	Etnografya müzesinde bulunması gereken ve gerekmeyen nesnelere örnekleyerek açıklama.									
	26	Etnografya müzesiyle arkeoloji müzeleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Hedef: Çömlekçilik, tahta baskıcılık ve işlemcilikle ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:									
	39	Çömlekçilerin çevirme çarklarında üretilen ve üretilmeyen ürünlere örnek verme.									
	33	Sırlanmış bir çömlekle sırlanmamış bir çömlek arasındaki farkı yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	28	Menemen'in toprak yapısına bağlı olarak gelişen el sanatları konusunda sonuç varma.									
	4	Tahta baskı kalıplarının nasıl hazırlandığını sırasıyla yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	22	Tahta baskıcılarının ıhlamur ağacını tercih etme nedenini yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	16	Osmanlı dönemindeki motiflerin incelenmesi sonucunda insan figürüne rastlanmadığı sonucuna varma.									
	17	Osmanlıların işleme sanatına verdiği önemin gerekçesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	34	İşlemlerde kullanılan kasnak ile gergef arasındaki ortak yönü yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Hedef: Keçecilik, nalınçılık ve saraçlıkta ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:									
	43	Keçecilikte kullanılan tepme yönteminin gerekçesini ortaya koyma.									
	8	Keçenin hangi ürünlerin yapımında kullanıldığı konusunda sonuç çıkarma.									
	15	Sıradan nalınlar için kullanılan malzemeye bakarak zarafetten yoksun oldukları ve halk tarafından kullanıldıkları anlamını çıkarma.									
	44	Süslü nalınlar için kullanılan malzemeye bakarak saray ve konaklarda kullanıldığı anlamını çıkarma.									
	37	Nalınçılıkla, verilen bir dizi el sanatları arasında ortak olarak kullanılan hammadde bakımından ilişki kurma.									
		Hedef: Ulaşımın binek hayvanlarıyla yapılması durumunda, önem kazanması gereken el sanatı türünü kestirebilme:									
	5	Günümüzde ulaşım binek hayvanlarıyla yapıyor olsaydı, hangi el sanatları türünün önemini koruyacağını yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Hedef: Hattatlık, göz boncuçuluğu ve urgencilikle ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:									
	31	Rihtan ile tuzluk arasındaki benzerliği nedenini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	12	Hattatların rih adı verilen maddeyi kullanmama nedenini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	23	Rih ile rihtan arasında kurulabilecek ilişkinin hokka ile mürekkep arasında kurulabileceğini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	30	Hattatların kullandığı yazı araç gereçlerini günümüzde kullanılanlarla karşılaştırıp, fonksiyonlarını kaybedenleri yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	19	Göz boncuçuluğuyla verilen bir dizi el sanatları türü arasındaki benzer üretim tekniklerini yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Kendinin urgencilıkla kullanılması nedenlerini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	35	Urgencilıkla verilen bir dizi el sanatları türü arasındaki ilişkiyi yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	13	Urgencilıkla bir dizi el sanatları türü arasındaki ortak yönü açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
	6	Hedef: Osmanlılarda kullanılan "divit" in günümüzdeki hangi esyaya karşılık geleceğini kestirebilme:									
	14	Osmanlılarda kullanılan divitin günümüzdeki hangi araç gerece karşılık geleceğini gerekçesiyle yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Hedef: Halkçılıkla ilgili belli başlı ilkeleri açıklayabilme:									
	23	Osmanlılardan günümüze gelen halıların canlılıklarını korumalarına gerekçe belirleme.									
	40	Osmanlı dönemi halılarıyla günümüz halıları arasındaki farklılıkları yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Hedef: El sanatlarının yok olmaya yüz tutma nedenlerini yorumlayabilme:									
	32	El sanatlarının yok olmaya yüz tutmasının nedenlerini açıklayarak yazma/söyleme/seçip işaretleme.									
		Hedef: El sanatlarının günümüzde içinde bulunduğu durumu açıklayabilme:									
	24	El sanatlarının turizm sektörüne ve sanat severlere hizmet eder duruma geldiği sonucunu çıkarma.									
	2	TOPLAM									

B İ L G İ

BELİRTGE TABLOSU

K A V R A M A

(EK-11)

EK-12**BAŞARI TESTİ İÇİN GÖRÜŞLERİ ALINAN UZMANLARIN LİSTESİ**

- 1.Prof. Dr. Recep Yıldırım, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı.
- 2.Doç. Dr. İlhan Genç, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı.
- 3.Yrd. Doç. Dr. İrfan Yurdabakan, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.
- 4.Yrd. Doç. Dr. Oğuz Serin, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.
- 5.Yrd. Doç. Dr. Uğur Altunay, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.
- 6.Yrd. Doç. Dr. Mustafa Şahin, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.
- 7.Yrd. Doç. Dr. Vehbi Günay, Ege Üniversitesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.
- 8.Yrd. Doç. Dr. Lale Doğer, Ege Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi.
- 9.Yrd. Doç. Dr. Oya Paker, Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi.
- 10.Dr. Harun Ürer, Ege Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi.
- 11.Araş. Gör. Dr. Semiha Şahin, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı.
- 12.Araş. Gör. Hale Sucuoğlu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı.
- 13.Araş. Gör. Ercan Uyanık, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- 14.Dilek Alisher, Güzelbahçe Cengiz Topel Çok Programlı Lisesi Tarih Öğretmeni.
- 15.Ali Türkseven, Atatürk Anadolu Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.
- 16.M. Fulden Dönmez, Güzelbahçe İ.M.K.B. Endüstri Meslek Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.

UNUTULMAYA YÜZ TUTMUŞ GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARINA YÖNELİK BAŞARI TESTİ SORULARI

Bu testte yanıtlayacağınız soru sayısı 45'tir. Sorular unutulmaya yüz tutmuş geleneksel Türk el sanatlarıyla ilgilidir. Süreniz 50 dakikadır. Yanıtlarınızı soruların üzerine işaretleyiniz.

1)Aşağıdaki seçeneklerde verilenlerden hangisi etnografya müzesinde sergilenemez?

- A)Halı B)Dokuma C)Çömlek D)Antik mezar E)Giysi

2)Eskiden keçelerin döşeme olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bu durum keçenin hangi özelliğini ortaya koyar?

- A)Ev dekorasyonu için önemli olduğunu
B)Evi soğuğa karşı koruduğunu
C)Ev ortamına güzel koku yaydığını
D)Evi mikroplardan uzak tuttuğunu
E)Temizliğinin kolay olduğunu

3)Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde, çömlek yapımında kullanılan toprak ve sıvı türü bir arada verilmiştir?

- A)Kumlu toprak-Sirke
B)Kireçli toprak-Alkol
C)Killi toprak-Su
D)Humuslu toprak-Yağ
E)Kara toprak-Soda

- 4)** I-bıçakla kalıba işleme yapılır
II-kalıbın kenarları çıkarılır
III-balmumunu kalıba emdirilir
IV-ateşte ısıtılır
V-ağacın oyulacak yüzü temizlenir

Bu basamaklara göre tahta baskı kalıplarının hazırlanılmasında takip edilen sıra aşağıdakilerden hangisidir.

- A)II-I-III-V-IV B)III-IV-I-V-II C)V-I-II-III-IV D) V-IV-III-I-II E)II-I-V-III-IV

5)Bugün ulaşım binek hayvanlarıyla yapılıyor olsaydı, aşağıdaki mesleklerden hangisinin önemini koruması beklenirdi?

- A)Urgancılık B)Saraçlık C)Nalıncılık D)Sahaflık E)Keçecilik

- 6)I-Urgancılık II-Hattatlık III-Çömlekçilik**

Yukarıda verilen sanatlar arasındaki ortak yön aşağıdakilerden hangisi değildir?

- A)El ve ayaklardan faydalanılır.
B)Geçmişteki önemli mesleklerdir.
C)Bu işle uğraşanların sayısı azalmıştır.
D)Aletlerden yararlanır.
E)Bilgi birikimi gerektirir.

7) Bir müzenin faaliyetleri arasında aşağıdakilerden hangisi bulunmaz?

- A) Toplama B) Koruma, bakım ve onarım C) Belgeleme D) Sergileme E) Satışa sunma

8) Keçenin işlevi düşünüldüğünde, aşağıdakilerden hangisinin üretiminde keçenin kullanılmaması gerekir?

- A) Çoban kepenegi B) Kilim C) Seccade D) Çadır bezi E) Yağlık

9) Aşağıda “nalın”la ilgili olarak verilen genellemelerden hangisi doğrudur?

- A) Sadece erkekler tarafından giyilir.
B) Sadece kadınlar tarafından giyilir.
C) Hem kadınlar hem de erkekler tarafından giyilir.
D) Sadece çocuklar tarafından giyilir.
E) Sadece özel günlerde giyilir.

10) I-Dizgin II-Yular III-Eğer IV-Gem V-Üzengi

Ata binen bir adam, atı yönlendirebilmek için yukarıdakilerden hangilerine ihtiyaç duyar?

- A) III-IV B) I-IV C) I-III D) IV-V E) YALNIZ IV

11) Çömlek ustalarının el veya ayakla işleyen çarkı kullanmalarının sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çamurun kurumasını sağlamak
B) Çamura şekil vermek
C) Çamurun istenen kıvama gelmesini sağlamak
D) Çamuru içindeki taşlardan arındırmak
E) Çamurun kırmızılaşmasını sağlamak

12) Hattatların “rıh” adı verilen maddeyi kullanmayışlarının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kolay bulunmaz
B) Pahalı bir nesnedir
C) Yazıyı bozar
D) Kullanımı zahmetlidir
E) Kağıdı birbirine yapıştırır

13) Aşağıdaki el sanatlarından hangisi, bir urgancının ürettiklerini, hammadde olarak kullanmaz?

- A) Dokumacılık B) Kilimcilik C) Halıcılık D) Keçecilik E) Saraçlık

14) Osmanlılarda kullanılan divit, birbirine yapışık bir hokka ile içine kamışın konulduğu bölümden oluşurdu. Buna göre, bugün kullanılan araçlardan hangisi “divit”e karşılık gelir?

- A) Dolmakalem B) Mürekkep C) Kalem kutusu D) Kalemtraş E) Kalemlik

15) Nalın yapımında kullanılan malzemeler dikkate alındığında, sıradan bir nalın için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Halk tarafından kullanılır.
B) Maliyeti düşüktür.
C) Malzemesi bol bulunur.
D) Zarif bir görünümü vardır.
E) Her bölgede yapılabilir.

16)Osmanlı döneminde çeşitli dokuma ve kumaşlar üzerindeki motifler incelendiğinde, bu motiflere aşağıdaki konulardan hangisinin yansımadağı görölür?

- A)Bitki B)İnsan C)Eski Türkçe yazı D)Geometrik şekiller E)Hayvan

17)Aşağıdakilerden hangisi, Osmanlıların işleme sanatına verdiği önemi, açık biçimde ortaya koyar?

- A)İşlemelerde çok çeşitli teknikler kullanmışlardır.
B)İşlemeciliğı çok eski bir geleneğın devamı olarak kabul etmişlerdir.
C)İşlemelerde çok canlı renkler kullanmışlardır.
D)İşlemelerde çok çeşitli motifler kullanmışlardır.
E)İşlemeleri her türlü ev süsleme eşyasında kullanmışlardır.

18)Aşağıda keçeyle ilgili olarak verilenlerden hangisi doğrudur?

- A)Bir kumaş türüdür.
B)Sadece koyun yününden üretilir.
C)Üretiminde kimyasal maddeler kullanılır.
D)Semer yapımında da kullanılır.
E)Kuru ve nemsiz ortamlarda üretilir.

19)I-Pişirme II-Serme III-Tepme IV-Sulama
Elinizdeki yünle keçeden bir kilim yapmayı düşünürseniz, uygulayacağınız yöntem sırasıyla aşağıdakilerden hangisidir?

- A)I-II-IV-III B)IV-III-II-I C)II-IV-III-I D)III-II-I-IV E)IV-II-I-III

- 19) I-Göz boncukçuluğı
II-Saraçlık
III-Urgancılık
IV-Keçecilik
V-Tahta Baskıcılık

Yukarıdaki el sanatlarından hangilerinde, üretim tekniğı olarak pişirme kullanılır?

- A)I-II-III B)I-III-IV C)I-IV-V D)I-II-IV E)III-IV-V

20)“El sanatları, sanatçının portresidir” sözüyle, el sanatlarının hangi özelliğı vurgulanmak istenir?

- A)Yaşamı güzelleştirerek kalıcı hale getirdiğı
B)Sanatçının hızlı ve hünerli ellerinden çıktığı
C)Sözle ifade edilemediğı
D)Çalışma, emek ve yetenek gerektirdiğı
E)Sanatçının düşünce ve duygusuyla bütünleştiğı

21)Kumaş üzerine iğneyle yapılan süslemeleri içeren Türk işlemecilik sanatı, en güzel örneklerini “yağlık”lar üzerinde sergilemiştir. Bu cümlede geçen “yağlık” ın işlevi aşağıdaki seçeneklerden hangisinde verilmiştir?

- A)Divan örtüsü B)Havlu C)Mendil D)Sofra örtüsü E)Ocak örtüsü

22)Tahta baskıların yapımı için en uygun ağaç, ıhlamurdur. Bir sanatkarın ıhlamur ağacını tercih etme sebebi aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A)Çıralı oluşu B)Nemsiz oluşu C)Ağır oluşu D)Açık renkli oluşu E)Kolay aşınmaması

23)Osmanlıdan miras kalan halıların, bugün bile canlılıklarını kaybetmedikleri görülür. Bunun esas sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Halıların çok iyi saklanması
- B)Halıcılık mesleğine önem verilmesi
- C)Halı dokuyanların özel eğitim almaları
- D)Halıların özenle dokunması
- E)Kullanılan malzemenin kalitesi

24)Osmanlı döneminde önemli mesleklerden olan nalıncılık, hattatlık, işlemecilik vs. günümüzde artık el sanatları arasında sayılmaktadır. Buna neden olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?

- A)Bu işlerden geçimini sağlayanların sayısı azalmıştır.
- B)Sanayileşmeyle birlikte bu mesleklerin rekabet güçleri zayıflamıştır.
- C)İnsanlar için bu meslekler çekiciliğini kaybetmiştir.
- D)Bu meslekler, sanat severlere ve turizm sektörüne hizmet etmektedir.
- E)Türkiye’de sanata verilen önem artmıştır.

25)Rıh ile rıhtan arasındaki ilişki, hokka ile aşağıdakilerden hangisi arasında kurur?

- A)Divit B)Mürekkep C)Kamış D)Su E)Mum

26)Etnografya müzesiyle arkeoloji müzesini birbirinden ayıran temel özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Sergiledikleri ürün
- B)Uyguladıkları eğitsel etkinlikler
- C>Bağlı oldukları bakanlık
- D)Çalışan personel
- E>Ziyaretçi kitlesi

27) I-Halı dokumacılığı II-Kilimcilik III-İşlemecilik IV-Keçecilik

Yukarıda verilen el sanatlarının tümü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A)Örnekleri arkeoloji müzelerinde sergilenir.
- B)Üretimlerinde sadece yün kullanılır.
- C)Yapılışlarında aynı üretim teknikleri kullanılır.
- D)Ege bölgesine has sanat türlerindedir.
- E)Hem iş hem de sanatsal çalışma alanı oluştururlar.

28)Menemen, killi topraklara sahip bir ilçedir. Bu durum Menemen’de aşağıdakilerden hangisinin gelişmesine neden olmuştur?

- A)Çömlekçilik B)Nazar boncukçuluğu C)Cam sanatı D)Heykeltçilik E)Güzel sanatlar

29)Havut ile aşağıdaki binek hayvanlarından hangisi arasında bir ilişki vardır?

- A)At B)Deve C)Eşek D)Katır E)Fil

30)I-Rıh II-Rahle III-Rıhtan IV-Mum makası V-Kamış

Yukarıdakilerden hangileri günümüzde fonksiyonlarını tamamen kaybetmişlerdir?

- A)I-III-IV B)I-II-III C)II-III-IV D)I-IV-V E)II-IV-V

31)Rihtan ile aşağıdaki nesnelere hangisi arasında şekil olarak bir benzerlik kurulabilir?

- A)Kalem kutusu B)Kalemtırış C)Tuzluk D)Mumluk E)Kurşunkalem

32)Osmanlı dönemindeki urgancılık, hattatlık, nalıncılık, keçecilik vs. mesleklerin yok olmasının nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?

- A)İhtiyaçlardaki değişim
B)Sanayileşme
C)Gelenekçilik
D)Tüketimin hızlanması
E)Modernleşme

33)“Sır”lanmış bir çömleği “sır”lanmamış çömlekte daha kullanışlı yapan, onun hangi özelliğiyle ilgilidir?

- A)Dayanıklılığı B)Su geçirmezliği C)Süslemesi D)Hoş kokusu E)Daha sağlıklı olması

34)“Kasnak” ile “gergef” arasındaki ortak yön aşağıdakilerden hangisi değildir?

- A)İşleme sanatında kullanılırlar.
B)Kumaş germeye yararlar.
C)Ahşaptan üretilirler.
D)İşlemenin daha kolay yapılmasını sağlarlar.
E)İşlemenin sergilenmesini sağlarlar.

35)Kendirin hangi özelliği urgancılık mesleğinde kullanılmasına neden olur?

- A)Lifli oluşu
B)Kolay yetiştirilmesi
C)Ekonomik olması
D)Açık renkli oluşu
E)Üretiminin serbest olması

36)El sanatları ile ilgili eserlerin hangi tür müzede sergilenmesi uygun olur?

- A)Bilim ve teknoloji B)Arkeoloji C)Resim ve Heykel D)Etnografya E)Tabiat Tarihi

37)I-Urgancılık II-Saraçlık III-Nalıncılık IV-İşlemecilik V-Çömlekçilik Yukarıdaki sanat türlerinin hangisinde hammadde olarak ağaç kullanılır?

- A)I-V B)II-III C)III-IV D)I-II E)II-V

38)Aşağıdakilerden hangisinin el sanatına katkı sağlaması beklenemez?

- A)Hammadde B)Renk ve desen C)Üretim adedi D)Üreten kişi E)Üretim tekniği

39)Aşağıdakilerden hangisi, çömleğin çevirme çarkında üretilen nesnelere biri olamaz?

- A)Saksı B)Küp C)Tepsi D)Testi E)Vazo

40)Osmanlı dönemi halılarıyla günümüz halıları karşılaştırıldığında aşağıdakilerden hangisinin değişmeye uğradığı görülür?

- A)Malzeme B)Desen C)Renk D)İşçilik E)Hepsi

- 41)Tahta baskılar aşağıdaki zeminlerden hangisine uygulanır?**
A)Deri B)Metal C)Çömlek D)Kumaş E)Yer
- 42)Aşağıdaki sanatlardan hangisi günümüzde diğerlerine göre daha yaygın olarak yapılmaktadır?**
A)Nalincılık B)Saraçlık C)Urgancılık D)Tahta baskıcılık E)Halıcılık
- 42)Osmanlı döneminde nazar boncuğu üretiminde, aşağıdaki şekillerden hangisi diğerlerine göre daha çok tercih edilmiştir?**
A)Nal-kalp B)Ayak-el C)Göz-nal D)Kalp-ayak E)El-göz
- 43)Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde Ege bölgesinde, Osmanlıdan günümüze halıcılığıyla meşhur yerler bir arada verilmiştir?**
A)Bergama-Turgutlu-Aliğa-Seferihisar
B)Tire-Ödemiş-Gördes-Bergama
C)Salihli-Bergama-Akhisar-Alaşehir
D)Kula-Milas-Bergama-Gördes
E)Eşme-Bergama-Bayındır-Emirdağ
- 44)Bazı nalınlara süslemelerin yapılması aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?**
A)Sipariş üzerine çalışıldığının
B)Törenlerde kullanıldığının
C)Satışını kolaylaştırdığının
D)Süslü nalınların daha çok tercih edildiğinin
E)Sadece sıradan halk tarafından kullanılmadığının
- 45)Keçe üretiminde kullanılan tepme yönteminin amacı, aşağıdakilerden hangisidir?**
A)Keçenin suyunu süzdürmek
B)Keçenin kenarlarını düzeltmek
C)Keçenin incelmesini sağlamak
D)Liflerin iç içe geçmesini sağlamak
E)Keçeyi kirinden arındırmak